

BELEDİYELERDE TOPLUMSAL CİNSİYETE DUYARLI BÜTÇELEME EĞİTİMLERİNE YÖNELİK EĞİTİCİ REHBERİ

Belediyelerde
Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme
Eğitimlerine Yönelik

EĞİTİCİ REHBERİ

Yazarlar

Dr. Elisabeth Klatzer

Yrd. Doç. Dr. Özgün Akduran

Metehan Güldaşı

Bilimsel Değerlendirme ve Editoryal İnceleme

Prof. Dr. Gülay Günlük-Şenesen

Katkıda Bulunanlar

Ebru Özberk Anlı

Dr. Öykü Uluçay

Rana Kotan

Ülkem Önal

Merve Mısra Özkuş

Haziran 2015

İçindekiler

	Kısaltmalar	8
1	Giriş	9
2	Rehberin Genel Yapısı ve İçeriği	10
3	Farklı Hedef Kitleler için TCDB Eğitimi Tasarımı	12
4	Türkiye’de TCDB’nin Yasal Altyapısı	15
5	TCDB Eğitim Modülleri	19
5.1	Modül 1: Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçelemeye Giriş	20
5.2	Modül 2: TCDB Analizinde Kullanılan Araçlar.....	36
5.3	Modül 3: Türkiye’de Belediye Düzeyinde Stratejik Planlama ve Performans Esaslı Bütçeleme	86
5.4	Modül 4: TCDB ile Performans Esaslı Planlamanın İlişkilendirilmesi.....	96
5.5	Modül 5: Belediye Bütçelerinin Okunması.....	104
5.6	Modül 6: TCDB’nin Bütçe Döngüsüne Dahil Edilmesi.....	126
5.7	Modül 7: Toplumsal Cinsiyete Duyarlı ve Katılımcı Planlama ve Bütçeleme.....	142
5.8	Modül 8: TCDB’nin Belediye Düzeyinde Uygulanması.....	154
6.	Yerel Düzeyde TCDB Uygulamalarının Başlatılmasına Yönelik Öneriler	178
7.	TCDB Savunuculuk Çalışmaları	180
8.	Eğitim Yöntemlerine İlişkin Genel Öneriler	185
9.	Sonsöz	195
10.	Kaynakça	196
11.	Ekler	204
11.1	Ek 1: Terimler Sözlüğü.....	204
11.2	Ek 2: Türkiye’de TCDB Faaliyetleri.....	210
11.3	Ek 3: İhtiyaç Analiz Anketi (örnek).....	214
11.4	Ek 4: Eğitim Programı (örnek).....	219
11.5	Ek 5: Eskişehir BB TCDB Yol Haritası.....	221
11.6	Ek 6: TBMM’nin TCDB Raporunda Yer Alan Tespit ve Öneriler.....	230

Bilgi Notları:

Bilgi Notu 1.	Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçelemeye Giriş	26
Bilgi Notu 2.	Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçelemenin Avantajları ve Yararları	29
Bilgi Notu 3.	TCDB Analizinin Adımları	43
Bilgi Notu 4.	Örnek Olay İncelemesi: Sırbistan Voyvodina Özerk İli'nde Aktif İşgücü Piyasası Politikalarının İncelenmesi	45
Bilgi Notu 5.	Örnek Olay İncelemesi: Arnavutluk, Elbasan Belediyesi: Kadınların Katılımcı Bütçe Süreçlerine Katılımının Güçlenmesi	52
Bilgi Notu 6.	Örnek Olay İncelemesi: Moldova, Singerei Bölgesinde Evde Yaşlı Bakımının Formel ve Enformel Yönleri	56
Bilgi Notu 7.	TCDB Çalışmalarında Kullanılacak Araçlar	59
Bilgi Notu 8.	Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçe Beyanı	64
Bilgi Notu 9.	Bütçe Çağrı Metni ve Bütçe Kılavuz İlkeleri	69
Bilgi Notu 10.	Türkiye'de Yerel Düzeyde Stratejik Planlama ve Performans Esaslı Bütçeleme	90
Bilgi Notu 11.	Avusturya örneği – TCDB ile Performans Esaslı Bütçelemenin İlişkilendirilmesi	101
Bilgi Notu 12.	Türkiye'de Belediye Düzeyinde Bütçeleme Süreci	110
Bilgi Notu 13.	Farklı Bütçe Modelleri ve Bütçe Okuma	112
Bilgi Notu 14.	Bütçe Döngüsünün Aşamaları ve TCDB için Potansiyel Giriş Noktaları - Özet Bilgi	131
Bilgi Notu 15.	Bütçe Döngüsünün Aşamaları ve TCDB için Potansiyel Giriş Noktaları - Kapsamlı Bilgi	134
Bilgi Notu 16.	Yerel Düzeyde Bütçeleme Sürecine Sivil Katılım	147
Bilgi Notu 17.	Yerel Düzeyde Sivil Katılımın Yasal Çerçevesi	150
Bilgi Notu 18.	Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Katılımcı Yaklaşımına Doğru	151
Bilgi Notu 19.	Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçelemenin Uygulamaya Konulmasının Bileşenleri	162
Bilgi Notu 20.	Eskişehir Büyükşehir Belediyesi'nde TCDB'nin Uygulamaya Konulmasına Yönelik Yol Haritası	164

Alıştırmalar:

Alıştırma 1.	Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme Nedir?.....	33
Alıştırma 2.	Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme Nedir? Eğitim Öncesi Alıştırma İle Birlikte.....	34
Alıştırma 3.	Belediyenin Hizmet Birimlerinin Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Hedeflerine Katkılarının Belirlenmesi.....	35
Alıştırma 4.	TCDB Analizi Örneği: Sırbistan Voyvodina Özerk İli'nde Uygulanan Aktif İşgücü Piyasasına Yönelik Politikaların Analizi.....	72
Alıştırma 5.	Kadınların Katılımcı Bütçelemeye Katılımının Güçlenmesi.....	76
Alıştırma 6.	Ücretsiz Bakım İşlerinin Değerinin Hesaplanması.....	79
Alıştırma 7.	Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçe Beyanları.....	82
Alıştırma 8.	Kadın ve Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin Stratejik Planlama ve Performans Belgelerine Dahil Edilmesi.....	103
Alıştırma 9.	Bütçe İzleme.....	120
Alıştırma 10.	Kişisel Bütçe.....	122
Alıştırma 11.	Aile Bütçesi.....	123
Alıştırma 12.	Belediye Düzeyinde Bütçe Döngüsünün Farklı Aşamalarında TCDB için Giriş Noktalarının Belirlenmesi.....	139
Alıştırma 13.	Rol Oynama: Belediyede Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçelemenin Uygulamaya Konulması için Belediye Başkanının İkna Edilmesi.....	168
Alıştırma 14.	Belediyenizde TCDB'nin Uygulamaya Konulması.....	169
Alıştırma 15.	Belediye Hizmetleri için TCDB Analizinin Planlanması (Pilot Analiz).....	170
Alıştırma 16.	Belediyede TCDB Grubu Kurulmasına Yönelik Öneri Geliştirilmesi (TCDB Koordinasyon Grubu).....	171
Alıştırma 17.	Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçe Raporu için Öneri Geliştirilmesi.....	172
Alıştırma 18.	TCDB Eğitimi için Öneriler Geliştirilmesi.....	173
Alıştırma 19.	Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin Stratejik Planlamaya Dahil Edilmesi.....	174
Alıştırma 20.	Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin Denetim ve Değerlendirme Süreçlerine Dahil Edilmesi.....	175
Alıştırma 21.	Belediye Bünyesinde Planlama ve Bütçeleme Süreçleri için Katılımcı Mekanizmalar Geliştirilmesi.....	176
Alıştırma 22.	STK'lar ve Akademisyenler için TCDB Platformu Geliştirilmesi.....	177

Kısaltmalar

ABS	Analitik Bütçe Sistemi
BB	Büyükşehir Belediyesi
BM	Birleşmiş Milletler
BM Kadın Birimi	BM Toplumsal Cinsiyet Eşitliği ve Kadının Güçlenmesi Birimi
BMOP	BM Kadınların İnsan Haklarının Geliştirilmesi Ortak Programı
ESEP	Eskişehir Eşitlik Platformu
İÖİ	İl Özel İdaresi
KSGM	Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü
KÇM	Kadın Çalışmaları Merkezi
PEB	Performans Esaslı Bütçeleme
STK	Sivil Toplum Kuruluşu
TCDB	Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme
UNDP	Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı
5018 sy K	Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu

1-Giriş

Bu rehber, Sabancı Vakfı tarafından finanse edilen “Birleşmiş Milletler Kadınların İnsan Haklarının Geliştirilmesi Ortak Programı” (BMOP) kapsamında hazırlanmıştır. Birleşmiş Milletler Toplumsal Cinsiyet Eşitliği ve Kadının Güçlenmesi Birimi (BM Kadın Birimi), programın Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme (TCDB) bileşenini yürütmektedir. BMOP’un genel amacı, yerel düzeyde toplumsal cinsiyet eşitliği taahhütlerinin yerine getirilmesini hızlandırmak, sürdürülebilir kapasite gelişimine destek olmak ve aynı zamanda kadın haklarının geliştirilmesini, korunmasını ve kullanılmasını sağlayarak hayatın farklı alanlarında toplumsal cinsiyet eşitliğine katkıda bulunmaktır. BMOP tarafından düzenlenen faaliyetler farklı uygulayıcı ortaklar tarafından yürütülen ve birbiri ile bağlantılı olan üç farklı bölümden oluşmaktadır. TCDB bileşenine ek olarak, Sabancı Vakfı Hibe Programı, Sabancı Vakfı işbirliğiyle Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı tarafından; Mor Sertifika Programı ise Sabancı Üniversitesi tarafından yürütülmektedir.

BM Kadın Birimi, TCDB bileşeni kapsamında seçilen 11 pilot ilde yerel yönetimlerin kapasitelerini geliştirme görevini üstlenmiştir. Kapasite geliştirme faaliyetleri, kent konseyleri ve kadın meclisleri dahil olmak üzere yereldeki kadın STK’ları ve üniversitelerdeki Kadın Çalışmaları Merkezlerinde (KÇM) faaliyet gösteren akademisyenleri de kapsamaktadır. BM Kadın Birimi, tüm pilot illerdeki belediyelerin TCDB uygulama kapasitelerinin artırılmasını destekleyecek ve seçilen bazı belediyelerde, TCDB ilkelerinin belediye bütçesine dahil edilmesini sağlayacaktır. Böylelikle, pilot belediyelerin toplumsal cinsiyete duyarlı bütçeleme becerileri, bilgileri ve araçlarını kullanarak yerel kalkınma planlarını analiz etme, geliştirme ve izleme kapasitesi artırılabilecektir.

Bu rehberin hazırlanmasındaki amaç, TCDB alanında eğitici kapasitesi oluşturmak ve bu eğitimcilerin özellikle yerel düzeyde verecekleri TCDB eğitimini desteklemektir. Bu rehber eğitimcilerle şunları sağlamaktadır:

- TCDB eğitime temel teşkil edecek esas bilgiler
- TCDB eğitimleri için geniş kapsamlı materyal ve kaynaklar
- Eğitim tasarım ve materyal kullanım yöntemlerine ilişkin öneriler
- TCDB konusunda kapasite geliştirilmesini destekleyecek eğitim yöntemleri hakkında açıklamalar ve düşünceler

Bu rehberin hedef kitle, yerel düzeyde deneyimli ve yine yerel düzeyde planlama, bütçeleme ve toplumsal cinsiyet eşitliği konularında bilgiye sahip eğitimcilerdir. Rehberin ana odağı belediye çalışanlarının eğitilmesidir. Aynı zamanda kent konseyleri, kadın meclisleri, STK’lar ve KÇM’ler gibi farklı grupların eğitiminde kullanılabilecek yararlı materyal ve bilgileri de içermektedir.

2- Rehberin Genel Yapısı ve İçeriği

Rehber, eğitimin tasarımı ve yürütülmesi konularında eğitimcilerle uygulamaya yönelik destek sunmaktadır. Rehber aşağıdaki konuları kapsamaktadır:

- Farklı hedef kitleler için TCDB eğitimi tasarımı (Bölüm 3)
- Türkiye’de TCDB’nin yasal ve stratejik dayanakları (Bölüm 4)
- TCDB eğitim modüllerinin derlenmesi (Bölüm 5)
- Yerel düzeyde TCDB çalışmalarının başlatılmasına yönelik öneriler (Bölüm 6)
- TCDB konusunda direnç gösteren kişilerin ikna edilmesine yönelik altyapı materyali (Bölüm 7)
- Eğitim yöntemleri hakkında öneriler (Bölüm 8)
- İlave okuma için kaynaklar ve bağlantılar (Bölüm 9)

Ayrıca Ek 1’de toplumsal cinsiyet eşitliği, toplumsal cinsiyete duyarlı bütçeleme ile genel planlama ve bütçeleme konularına ilişkin temel terimler sözlüğü de bulunmaktadır.

Rehberin ana gövdesi, TCDB eğitimi hakkında temel konuları kapsayan eğitim modüllerinden oluşmaktadır. Modüller, verilecek eğitimin konusuna uygun bilgi ve materyali eğitimcilerle sağlayacak biçimde tasarlanmıştır ve esnek biçimde kullanılabilirler. Tasarımdaki ana fikir, her modül için esas materyal ve ana hatları ortaya koyarak, eğitimcinin belirli bir eğitim için en uygun olan materyali seçebilmesini sağlamaktır. Eğitici, eğitim süresini ve katılımcıları dikkate alarak, uygun gördüğü modül, konu, bilgi notu ve alıştırmaları seçmek suretiyle, eğitim tasarımını ihtiyaca göre uyarlayabilecektir.

Bu rehberde, TCDB eğitimine yönelik aşağıdaki temel modüller yer almaktadır:

1. Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçelemeye Giriş: TCDB konusunda temel kavramlar ve ilkeleri kapsar ve TCDB çalışmalarının yararları, uluslararası örnekleri ve bu alandaki çeşitli aktörlerin rolleri hakkında özet bilgi verir.
2. TCDB Analizinde Kullanılan Araçlar: TCDB analizi yaparken izlenecek başlıca adımları açıklar; TCDB uygulamalarında kullanılan temel araçlar hakkında özet bilgi ve TCDB alanında uygulamaya yönelik örnekler verir.
3. Türkiye’de Belediye Düzeyinde Stratejik Planlama ve Performans Esaslı Bütçeleme: Performans esaslı bütçelemeye ilişkin kavramsal bir çerçeve sunar; Türkiye’de uygulanan performans esaslı bütçeleme sistemini tanıtır ve belediyeler düzeyinde yıllık performans esaslı bütçeleme sürecini açıklar.
4. TCDB ile Performans Esaslı Planlamanın İlişkilendirilmesi: Toplumsal cinsiyet eşitliği ve kadınların güçlenmesi konularının, Performans Esaslı Bütçeleme dokümanlarına dahil edilmesi olanaklarını sunar.

5. Belediye Bütçelerinin Okunması: Farklı bütçe formatlarını okuma ve TCDB çalışmalarında bütçe bilgilerini kullanma konularında temel bilgi verir.
6. TCDB'nin Bütçe Döngüsüne Dahil Edilmesi: Basit bir bütçe modelini esas alarak, TCDB'nin bütçe döngüsünün farklı aşamalarında dahil edilmesi için seçenekleri anlatır.
7. Toplumsal Cinsiyete Duyarlı ve Katılımcı Planlama ve Bütçeleme: Sivil katılıma ilişkin temel kavramları, yerel düzeyde katılıma yönelik yasal çerçeveyi ve Türkiye'deki iyi örnekleri içerir.
8. TCDB'nin Belediye Düzeyinde Uygulanması: TCDB konusunda bilgi inşasından uygulamaya geçiş sağlar ve eğitimdeki katılımcıların kendi bağlamlarına uygun olarak uygulamaya yönelik TCDB çalışmaları hakkında düşünmesini ve planlama yapmasını teşvik edecek bir dizi alıştırma içerir.

Bu rehberde, toplumsal cinsiyet eşitliği ve toplumsal cinsiyet sorunları hakkında temel bilgilere yer verilmemiştir. İdeal olarak, eğitime katılanlar daha önce temel toplumsal cinsiyet eşitliği eğitimlerine katılmış olmalıdırlar. Bunun sağlanamadığı durumlarda, toplumsal cinsiyet konularına yönelik, giriş niteliğinde bir eğitimin ayrıca düzenlenmesi önerilir. Kaynakça listesi, toplumsal cinsiyet eşitliği eğitimlerine yönelik kaynakları içermektedir.

Her modülün başlangıç kısmında, eğitimin nasıl verileceği konusunda eğiticiyi yönlendiren ve aşağıdaki başlıkları içeren modül özeti bulunur:

- Öğrenme hedefleri
- İşlenecek konular
- Kullanılacak yöntemler
- Alıştırmalar
- Bilgi notları ve altyapı materyali
- Modülün akış planına göre süreler

Her eğitim modülü için hangi konuların ve yöntemlerin kullanılacağını açıklayan standart bir çerçeve önerilmiştir. Ayrıca, tahsis edilen eğitim süresine göre modülün nasıl uyarlanacağına ilişkin öneriler de sunulmaktadır.

Hem eğitici hem de katılımcının eğitimde işlenecek konuları topluca görmesini sağlamak üzere, her modülün temel öğrenim başlıkları başlangıçta özetlenmiştir.

Her modülde dağıtılacak bilgi notları ve alıştırmalar da yer almaktadır. Rehber, bu materyalin kolayca kopyalanmasını sağlayacak şekilde düzenlenmiştir. Ayrıca, rehber ile birlikte verilen CD içinde tüm materyalin elektronik versiyonları da yer almaktadır; böylece, kullanım kolaylığı ve gerektiği şekilde uyarlama olanağı getirilmiştir.

TCDB eğitimine yönelik temel bilgiler bu rehberde yer almaktadır; daha fazla hazırlık, altyapı bilgisi ve ilave okumalar için kaynakça verilmiştir. TCDB'nin belediye düzeyinde uygulanmasına ilişkin uygulamaya yönelik yaklaşım için, "Belediyeler için Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme Rehberi"ne başvurulabilir.

3- Farklı Hedef Kitleler için TCDB Eğitimi Tasarımı

TCDB uygulamalarına yönelik kapasite geliştirme için temel bilgiler vardır. Bununla birlikte, eğitimin farklı hedef kitlelere uyarlanması halinde, öğrenme azami düzeye çıkar.

Katılımcıların en iyi biçimde öğrenebilmesi için, eğitim materyalinin hedef gruba göre planlanması büyük önem taşır. Bu bölümde, eğitim içeriği ve yöntemleri planlanırken dikkate alınması gereken temel noktalar sunulmaktadır.

Eğitimin hedef kitlesi kimlerdir?

Toplumsal cinsiyete duyarlı bütçeleme alanında çok çeşitli paydaş ve aktörler yer alabilir ve kapasitelerinin geliştirilmesi gerekebilir. Aşağıdakiler başlıca paydaş ve aktörlerdir:

- Seçilmiş yetkililer; örneğin belediye başkanı, belediye meclisi üyeleri,
- Kamu görevlileri,
- Araştırmacılar ve akademisyenler (KÇM'ler),
- STK'lar, kent konseyleri, kadın meclisleri.

Farklı aktörler ve paydaşlar, kendi konum ve alt yapılarına bağlı olarak, TCDB'nin uygulanmasında farklı rollere sahip olabilirler. Eğitim tasarımında bu husus da göz önünde tutulmalıdır.

Belediyedeki kamu görevlileri, örneğin birim amirleri, diğer üst düzey yetkililer ve belediye memurları gibi mevki ve görevleri farklı grupları içerir. Ayrıca, kamu görevlilerinin mali hizmetler, planlama, sektörel birimler veya toplumsal cinsiyet görevlileri gibi farklı birimlere mensup oldukları ve dolayısıyla eğitim ihtiyaçlarının farklı olabileceği de göz önünde bulundurulmalıdır.

Meclis üyeleri içinse, buldukları komisyonlara ve kişisel altyapılarına bağlı olarak farklılık gösterebilir.

Her eğitime yönelik ilk adım, hedef kitlenin isabetli biçimde belirlenmesidir. Katılımcıların özelliklerini mümkün olan en iyi şekilde anlamak çok önemlidir. Katılımcıların mesleki durumları; toplumsal cinsiyet, planlama ve bütçeleme konularına yönelik mevcut bilgi düzeyleri; TCDB uygulamalarında aktif görev alma ve gelecekteki TCDB çalışmalarına yönelik kararları etkileme olanaklarına göre değerlendirme yapılmalıdır.

Grubun çok çeşitlilik göstermesi durumunda, tüm katılımcıların ilgisini çekebilecek bir eğitim programı tasarlamak zor olabilir. Bu yüzden, bazı katılımcılar önemli bilgilere sahip değilse, örneğin temel toplumsal cinsiyet eşitliği konularında bilgi eksiklikleri varsa, bu kişilerin TCDB eğitiminden önce bu konulara yönelik eğitimlere katılmaları önerilir.

Bununla birlikte bu konudaki geçmiş deneyimler, farklı altyapıya sahip katılımcıların bilgi paylaşımı ve karşılıklı öğrenme yoluyla birbirlerinden yararlanabildiklerini göstermiştir. Ayrıca eğitimcilerin böyle bir öğrenme sürecine olanak sağlamaları da önemlidir. Örneğin, belirli grup alıştırmaları için gruplar farklı altyapıya sahip kişilerden oluşturulabilir; böylece bu kişilerin belirli konulara ilişkin farklı deneyimlerini ortaya koymaları sağlanabilir.

Katılımcıların ihtiyaçlarının değerlendirilmesi

Eğitim hazırlıklarında atılacak bir sonraki adım ise katılımcıların halihazırda hangi konularda bilgi sahibi olduklarını ve eğitim sırasında neler öğrenmek istediklerini ve nelere ihtiyaç duyduklarını ortaya çıkarmaktır. Bazı katılımcılar TCDB uygulamalarına ilişkin kavramlara önceden aşina olabileceği gibi, diğerleri, özellikle Mali İşler Birimlerinden gelen katılımcılar, belediye düzeyindeki planlama ve bütçeleme süreçleri konusunda daha bilgili oldukları halde, toplumsal cinsiyet veya TCDB konularında daha az bilgili olabilirler.

Katılımcıların önceden sahip oldukları bilgiler ve eğitim ihtiyaçları konusunda bilgi edinmek amacıyla eğitim ihtiyaçları analizi yapılabilir. Bu analiz bazı katılımcılarla veya eğitimden sorumlu kilit rollerdeki kişilerle yapılacak mülakatlar şeklinde veya alternatif olarak katılımcılar tarafından doldurulacak ihtiyaç analiz anketi kullanılarak gerçekleştirilebilir. İhtiyaç analiz faaliyetlerinin eğitim başlamadan önce gerçekleştirilmesi önemlidir. Böylece ihtiyaç analizi sonuçlarının eğitim programının nihai tasarımında girdi olarak kullanılması için yeterli süre sağlanacaktır. Örnek ihtiyaç analiz anketi için bkz. Ek 3.

Eğitim hedeflerinin belirlenmesi

Eğitimin hedefleri, eğitim ihtiyaçları değerlendirmesinin sonuçlarına ve diğer elde edilen bilgilere dayanarak belirlenebilir. Eğitimin hedefi, farkındalık yaratmak ya da pilot analiz yapmak için belediye personelinin bilgi ve becerisini artırmak olabilir. Belirlenen hedeflerine bağlı olarak, eğitimlerde farklı konular üzerinde odaklanılacaktır.

TCDB çalışmalarında katılımcıların rollerinin değerlendirilmesi

Aynı zamanda katılımcıların uygulamaya yönelik TCDB faaliyetlerinde oynayacağı veya oynayabileceği potansiyel rollerin göz önünde bulundurulması da önemlidir. İdeal olarak, belediye içerisinde TCDB çalışmaları için önceden bir plan hazırlanmışsa, sözü edilen roller önceden belirlenir.

Böyle bir plan hazırlanmamış ise, katılımcıların farklı mesleki altyapıları gelecekteki rollerinde belirleyici rol oynayacaktır. Örneğin, politika belirleme birimlerinde görevli olan çalışanların/ personelin TCDB analizinin yapılması, kendi çalışma alanları içerisinde toplumsal cinsiyet eşitliğinin desteklenmesi için hedeflerin ve faaliyetlerin belirlenmesi veya hizmet kullanıcılarına yönelik cinsiyete göre ayrıştırılmış verilerin toplanmasından sorumlu olmaları daha uygun olacaktır.

Eğitim için uygun zamanın seçilmesi

Belediyelerdeki planlama ve bütçeleme takvimlerinin ayrıntıları göz önünde bulundurulduğunda, eğitim çizelgesinin, uygulamaya yönelik çalışmaların planlanması ve yürütülmesine yer bırakacak şekilde tasarlanması daha uygun olur; böylece uygulamaya yönelik TCDB çalışmalarının fiilen planlanması ve uygulanmasına katkı sağlar.

Eğitim süresinin belirlenmesi

Eğitim süresini çoğu kez belediye veya diğer faktörler belirler. Ancak eğitim süresini etkileme olanağı varsa, aşağıda belirtilen hususlar dikkate alınmalıdır:

- Üst düzey yetkililer ve seçilmiş siyasetçiler genellikle yoğun olurlar. Dolayısıyla bu kişilerin eğitime katılmalarını sağlamak için, TCDB konusunda stratejik kararlar almalarına yardımcı olacak temel konulara odaklanan daha kısa bir eğitim programı tasarlanması önerilir.
- Katılımcıların belediye çalışanları/personeli olduğu durumlarda, TCDB çalışmalarındaki rollerinin ve olanaklarının değerlendirilmesi önemlidir. Bu memurlar TCDB analizini yürütmekten sorumlu olabilirler. Dolayısıyla, onların eğitim programlarının TCDB analitik araçlarına yönelik daha ayrıntılı ve uygulamaya yönelik modüllerden oluşması daha yararlı olacaktır.
- Genel olarak, TCDB hakkındaki başlangıç eğitimi en az iki gün sürecek şekilde tasarlanmalıdır. İki gün içerisinde TCDB başlıkları genel bir özet şeklinde rahatlıkla işlenebilir.
- Ancak eğitimin uygulamaya yönelik TCDB çalışmasına rehberlik etmesi hedefleniyorsa, 3-5 günlük bir eğitim programı bu hedeflerin gerçekleştirilmesi için daha uygun olacaktır.
- Genel olarak farklı konuların ve modüllerin işlenmesi için yeterli zaman tahsis edilmesi önemlidir. Katılımcıların deneyimlerini paylaşmaları, konular üzerine tartışmaları ve alıştırmalar üzerinde çalışmalarını için zamana ihtiyaçları olacaktır. Zamanın kısıtlı olduğu durumlarda, tartışma ve deneyim paylaşımı ile yeterince zaman ayrılacak konuların seçilmesi önemlidir.

Gündemin hazırlanması: Eğitim konuları ve modüllerin seçilmesi

Eğitim konularının seçilmesi ve eğitimin tasarımı için, yukarıda anlatıldığı şekilde bir araya getirilen tüm bilgiler, ilgili grup için özel olarak hazırlanmış bir eğitim sunulması açısından büyük önem taşımaktadır. Eğitim gündemine ilişkin örnek Ek 4'te sunulmuştur.

Eğitim yerinin belirlenmesi

Özellikle üst düzey yetkilileri içeren bir hedef kitle için, bu kişilerin eğitimin sadece bir kısmına katılacağı göz önünde bulundurularak hazırlık yapılmalıdır. Bu yüzden eğitimin, katılımcıların çalışma yerine yakın mekânlarda düzenlenmesi yararlı olur; böylece eğitime odaklanmaları sağlanır.

Ayrıca bir günden fazla süren eğitimlerde diğer gruplar için de çalışma yeri dışında bir mekân seçilmesi yararlı olur. Böylece, akşam saatleri hem sosyalleşme hem de tartışmalar için kullanılabilir.

4- Türkiye’de TCDB’nin Yasal Altyapısı

Her ne kadar Türkiye’de yürürlükteki mevzuatta TCDB’ye açık atıf olmasa da, yasal ve stratejik belgeler içerisinde yer alan birçok unsur TCDB için önemli bir dayanak oluşturmaktadır. Bu bölümün başlıca amacı, TCDB çalışmaları için yasal dayanak ve TCDB’yi savunan faaliyetlerde destekleyici argümanlar sağlayacak uluslararası ve ulusal yasal ve stratejik metinleri ortaya koymaktır.

Uluslararası taahhütler bağlamında Türkiye, kadın erkek eşitliği konusunda yasal bağlayıcılığı olan **Birleşmiş Milletler Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi**’ni (CEDAW) imzalamıştır. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası’nın 90. maddesine göre, temel haklar ve özgürlükler alanındaki uluslararası sözleşmeler, CEDAW da dahil olmak üzere, ulusal hukuk karşısında önceliğe sahiptir.

Her ne kadar CEDAW bütçelere yönelik özel hükümler içermese de, bütçe politikaları ve süreçleri, ilgili CEDAW ilkelerine bağlı kalmak zorundadır (Elson 2008). Bu durum özellikle kadınların hem yasal düzeyde hem de fiili eşitliğe sahip olmasını gerektiren eşitlik ilkesi (madde 3) için geçerlidir. Bütçeler açısından bakıldığında, fiili eşitlik şu anlama gelir: Bütçe önlemleri kadınların durumunu erkeklerin durumuna göre fiilen ve reel anlamda iyileştirmelidir.

Türkiye ayrıca **1995 yılında Pekin’de düzenlenen Birleşmiş Milletler Dördüncü Dünya Kadın Konferansı’nda kabul edilen Pekin Deklarasyonu ve Eylem Planı** belgelerini de çekince koymadan kabul etmiştir. Eylem Platformu kadınların ilerlemesi için bütçe kullanımına yönelik doğrudan atıf içerir. Eylem Platformu’nun VI. Bölümünde (Mali Düzenlemeler) yer alan 345. maddede TCDB uygulamalarına özel atıf yapılmaktadır:

*“Kadının ilerlemesi için mali kaynaklar ve insan kaynakları genellikle yetersiz olmuştur. Kadının İlerlemesi İçin Nairobi İleriye Yönelik Stratejilerinin uygulanmasının bugüne kadarki yavaş gelişiminin nedenlerinden biri de budur. Birleşmiş Milletlerin daha önceki zirve ve konferanslarında kabul edilen, konuya ilişkin taahhütlerin dahil olduğu Eylem Platformu’nun tam ve etkin bir biçimde uygulanması, kadının güçlendirilmesine yönelik mali kaynak ve insan kaynaklarını sağlamaya ilişkin siyasi bir kararlılığı gerektirmektedir. **Bu da, politika ve programların bütçesine ilişkin kararlarda, cinsiyete dayalı bakış açısına yer vermeyi ve kadın erkek eşitliğini güvenceye alacak özel programların yeterli finansmanını gerektirecektir.** Eylem Platformunu uygulamak için fonların belirlenmesi ve bütün sektörlerdeki mevcut kaynakların harekete geçirilmesi gerekecektir. Programlar içinde ve arasında politikaların yeniden düzenlenmesine ve kaynakların yeniden tahsisine ihtiyaç olabilir ama her politika değişikliğinin mali düzenlemeler gerektirmeyeceği ortadadır. Yenilikçi fon bulma yollarıyla sağlanacak kaynaklar dahil, hem özel hem de kamu sektörlerinden sağlanacak ek kaynakların harekete geçirilmesi gerekli olabilir” (Birleşmiş Milletler, 1995: madde 345).*

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası’nın 10. maddesi kadınların ve erkeklerin eşit haklara sahip olduğunu belirtmekle kalmaz; ayrıca “Devlet, bu eşitliğin yaşama geçmesini sağlamakla yükümlüdür. Bu maksatla alınacak tedbirler eşitlik ilkesine aykırı olarak yorumlanamaz” da demektedir. Bu hüküm özel bir öneme sahiptir; çünkü planlama ve bütçeleme sistemi, önceliklerin ve politikaların iyi biçimde uygulanması ve sonuçların sağlanması açısından kamu idarelerinin temel araçlarından biridir. Dolayısıyla, kadınlar ve erkekler arasındaki eşitliğin uygulamada da var olması için, toplumsal cinsiyete duyarlı planlama ve bütçeleme son derece önemlidir. Bu bağlamda, Türkiye Cumhuriyeti Anayasası’nın 10. maddesi TCDB için de dayanak oluşturur.

Yakın zamandaki gelişmelerden biri olarak, Kasım 2012'de **Türkiye Büyük Millet Meclisi Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu (KEFEK) tarafından geçici olarak kurulan Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme Konulu Alt Komisyon** büyük önem taşır. Alt Komisyon tarafından hazırlanan TCDB Raporu Ocak 2014'te KEFEK tarafından onaylanmıştır. Raporda aşağıda belirtilen tespit ve öneriler ortaya konulmuştur (Önerilerin tam metni için Ek 6'ya bakınız):

- Toplumsal cinsiyete duyarlı veri ve istatistiklerin üretilmesi
- Genişletilmiş GSYH hesaplamaları hakkında çalışmaların yürütülmesi
- Merkezi yönetim kapsamındaki kamu idarelerinde farkındalık oluşturulmasına yönelik çalışmalar yürütülmesi ve örnek uygulamalar geliştirilmesi
- Bakanlıklar, kamu idareleri ile mahalli idarelerin politikalarını toplumsal cinsiyete duyarlı bir yaklaşımla geliştirmeleri
- TBMM ve toplumsal cinsiyete duyarlı bütçeleme
- Toplumsal cinsiyet eşitliği alanında faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşlarına yönelik eğitimler verilmesi, kılavuzlar hazırlanması
- Toplumsal cinsiyete duyarlı bütçeleme konusunun lisans, yüksek lisans veya doktora programlarında müfredat içine alınması
- Merkezî yönetim bütçe kanun tasarısı ekleri arasına toplumsal cinsiyet raporunun eklenmesi veya bütçe gerekçesinde bir bölüm açılmasının sağlanması
- Performans denetimlerinin cinsiyete duyarlı hale getirilmesine yönelik Sayıştay'da farkındalık oluşturulması ve örnek uygulamalar geliştirilmesi
- Yerel yönetimlerde farkındalık oluşturulmasına yönelik çalışmalar yürütülmesi ve örnek uygulamalar geliştirilmesi

Yine TCDB uygulamalarına ilişkin yakın tarihli başka bir gelişme ise TCDB'nin 2014-2018 dönemini kapsayan Onuncu Kalkınma Planı'na dahil edilmesidir. Kalkınma Planı'nda "Toplumsal cinsiyet eşitliği bağlamında, kadınların sosyal, kültürel ve ekonomik yaşamdaki rolünün güçlenmesi, aile kurumunun korunarak statüsünün geliştirilmesi ve toplumsal bütünleşmenin kuvvetlendirilmesi temel amaçtır" (madde 249) şeklinde ifade edilen hedefe ulaşmak için geliştirilen politikalarından biri de, TCDB alanında çalışmalar yürütmektir. Kalkınma Planı'na dahil edilen, yukarıda sözü edilen politika aşağıda belirtildiği şekilde ifade edilmiştir:

"Toplumsal cinsiyete duyarlı bütçeleme konusunda farkındalık oluşturulacak ve örnek uygulamalar geliştirilecektir" (madde 257).

Kalkınma Planlarının orta vadeli programlar, yıllık programlar, kurumsal stratejik planlar, bölgesel kalkınma ve sektörel stratejilerin hazırlanması için temel oluşturduğu dikkate alındığında, önümüzdeki dönemde kamu kuruluşlarının politikalarını, yatırımlarını, kurumsal ve yasal düzenlemelerini hazırlarken örnek TCDB uygulamaları geliştirmeleri beklenmektedir.

Bunlara ek olarak, Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçelemeye ilişkin konular, aşağıda belirtilen iki Başbakanlık Genelgesine ve bir İçişleri Bakanlığı Genelgesine dahil edilmiştir:

- 2010/14 sayılı “Kadın İstihdamının Artırılması ve Fırsat Eşitliğinin Sağlanması” konulu Başbakanlık Genelgesi
- 2006/17 sayılı “Çocuk ve Kadınlara Yönelik Şiddet Hareketleriyle Töre ve Namus Cinayetlerinin Önlenmesi İçin Alınacak Tedbirler” konulu Başbakanlık Genelgesi
- 2007/6 sayılı “Töre ve Namus Cinayetlerinin Önlenmesine Yönelik Tedbirlerin Koordinasyonu” konulu İçişleri Bakanlığı Genelgesi

“Kadın İstihdamının Artırılması ve Fırsat Eşitliğinin Sağlanması” konulu Başbakanlık Genelgesi’nde iki önemli hüküm yer almaktadır:

Madde 4: Kamu kurum ve kuruluşları hazırlayacakları stratejik plan, performans programları ve faaliyet raporlarına kadın-erkek eşitliği yaklaşımını dahil edeceklerdir.

Madde 12: Çalışma yaşamına ilişkin istatistikler cinsiyet temelinde toplanacaktır. Ayrıca ev ortamında çalışan kadınlara ilişkin düzenli ve sistemli istatistikler toplanacak, araştırmalar yapılacaktır.

“Çocuk ve Kadınlara Yönelik Şiddet Hareketleriyle Töre ve Namus Cinayetlerinin Önlenmesi İçin Alınacak Önlemler” konulu Başbakanlık Genelgesi’nde, “Kadına Yönelik Şiddet Konusundaki Çözüm Önerilerinin Yaşama Geçirilmesinde Koordineli Çalışması Gereken Kurumlar” başlığı altında TCDB uygulamalarına yönelik önlemleri de içeren “Hizmet Kurumları” başlıklı bir bölüm bulunmaktadır. Bu bölümdeki önerilerde madde 6 şöyledir:

Madde 6: Devlet kadınlara yönelik her türlü şiddet eyleminin önlenmesini bir devlet politikası olarak kabul etmelidir. Bu alana yönelik bir bütçe oluşturularak, toplumsal cinsiyet rolleri açısından bütçelerin etki ve sonuçları görünür kılinarak, toplumsal cinsiyete duyarlı bütçe analizleri yapılmalıdır.

Anılan Genelge’ye göre, başlıca sorumlu kurum Kadının Statüsü Genel Müdürlüğüdür (KSGM) ve tüm ilgili kamu kurum ve kuruluşları, üniversiteler ve STK’lar da işbirliği yapılacak kurum ve kuruluşlar olarak belirlenmiştir.

“Töre ve Namus Cinayetlerinin Önlenmesine Yönelik Tedbirlerin Koordinasyonu” konulu İçişleri Bakanlığı Genelgesi’nde ise giderlerin karşılanmasına yönelik özel bir hüküm yer almaktadır:

Madde 6: Şiddet mağdurlarının ilgili ve güvenli bir yere sevkine kadar geçen sürede; iaşe, barınma, tedavi ve ulaşım gibi birtakım ihtiyaçlarının belediyeler, İl/İlçe Özel İdareleri ve Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Teşvik Fonu kaynaklarından karşılanması komisyonlarca karara bağlanacaktır.

Bunlara ek olarak, **Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü (KSGM) tarafından hazırlanan “2008-2012 Dönemi Stratejik Planı”**nda belirtilen hedeflere göre: “2012 yılına kadar kadının insan hakları ve toplumsal cinsiyet eşitliği bilinci yükseltilecektir” ve bu hedefin gerçekleştirilmesi için belirlenen stratejiler arasında “Toplumsal cinsiyet eşitliğine duyarlı bütçe oluşturulmasında bilinç yükseltilmesine ilişkin çalışmalar yapılacaktır” denilmektedir (KSGM, 2007: 64).

Ayrıca KSGM tarafından 2008-2013 dönemi için hazırlanan **Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Ulusal Eylem Planı**, TCDB uygulamalarına açıkça gönderme yapmaktadır: “Kadınların ilerlemesini sağlayacak kurumsal mekanizmalar oluşturulacak, var olan mekanizmaların kapasiteleri güçlendirilecektir” şeklinde ifade edilen birinci hedefin gerçekleştirilmesi için belirlenen stratejiler arasında bu konuya ilişkin özel bir strateji de yer almaktadır ve “Ülkemizde toplumsal cinsiyete duyarlı bütçeleme uygulaması için hazırlık çalışmalarının yürütülmesi” şeklinde dile getirilmiştir. Bu konu ile doğrudan ilgili ve sorumlu olan kurum Maliye Bakanlığı’dır ve işbirliği yapılacak kuruluşlar ise KSGM ve Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı olarak belirlenmiştir.

Ayrıca, 2007-2010 dönemi ve şu anda yürürlükte olan 2012-2015 dönemi için hazırlanan **“Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planları”** da TCDB uygulamalarına yönelik bazı atıflar içermektedir. Türkiye’de on yılı aşkın süredir özellikle katılımcı demokrasinin güçlenmesini de hedefleyen idari reformlar ön planda olmuştur. Bu reformlar şeffaflığın, hesap verebilirliğin ve aynı zamanda katılımın artırılması gibi daha kapsamlı hedefler çerçevesinde gerçekleştirilmiştir. Reformlar, 2004 yılında yürürlüğe giren Bilgi Edinme Hakkı Kanunu gibi yasama önlemlerini de içermektedir. Aynı zamanda, yasal dayanağı 5393 sayılı Belediye Kanunu olan kent konseyleri ve kadın meclisleri gibi özel yapıların kurulması da reformlar kapsamında yer almıştır. Kent konseyi olarak adlandırılan yapının amacı merkezi hükümetin taşra teşkilatını, yerel yönetimleri ve sivil toplum kuruluşlarını ortaklık anlayışı ve topluluk çerçevesinde bir araya getirmektir. Bu belirtilenler ve diğer yakın zamanda gerçekleştirilen yasal ve yapısal reformlar “devlet merkezli” yönetim modelinden uzaklaşarak daha “vatandaş merkezli” bir yönetim modelinin benimsenmesi olarak görülebilir. Her ne kadar gelişmelerin hızının daha da artırılması gerekse de, yukarıda belirtilenlere benzer mekanizmaların varlığı toplumsal cinsiyete duyarlı bütçelemenin yerel düzeyde uygulanmaya başlanmasını kolaylaştıracaktır.

Türkiye’de son zamanlarda gerçekleşen ve halen devam eden yerel yönetim reformu, yerel yönetimler için hazırlanacak bir kapasite geliştirme programının da temelini oluşturmuştur. Daha da önemlisi, bu reformlar kapsamında katılımcı demokrasiyi geliştirmek için gösterilen çabadır. Sivil toplumun kamu yönetimine katılması, toplumsal cinsiyete duyarlı bütçelemenin temel ilkesini yansıtır. Bu ilke, bütçe kararlarının daha geniş katılımı ile verilmesi ve kadınların söz hakkına sahip olmasını sağlar.

5- TCDB Eğitim Modülleri

Rehberin bu bölümü TCDB eğitimlerine ve çalıştaylarına yönelik sekiz temel modülü sunan birkaç alt bölümden oluşmaktadır. Burada sözü edilen sekiz eğitim modülü, TCDB hakkında ve TCDB'nin belediye düzeyinde uygulanma olanakları konusunda kapsamlı bilgi vermek üzere, TCDB eğitimlerinde kullanılacak şekilde tasarlanmıştır.

Bu bölümün amacı, eğitimcilere eğitimleri hazırlamaları için kılavuz ilkeleri, altyapı bilgilerini ve aynı zamanda her oturum için başlıca materyali sağlamaktır. İlke olarak, her modül TCDB eğitimlerinde plan olarak kullanılacak şekilde tasarlanmıştır. Ancak pratikte, eğitimcilere modülleri katılımcıların bireysel altyapı, bilgi düzeyi ve beklentilerine göre uyarlamaları ve yerel içeriğe ilişkin bütünlüyci materyali programlarına dahil etmeleri önerilmektedir.

Modül 1. Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçelemeye Giriş: TCDB konusunda temel kavramlar ve ilkeleri kapsar ve TCDB çalışmalarının yararları, uluslararası örnekleri ve bu alandaki çeşitli aktörlerin rolleri hakkında özet bilgi verir.

Modül 2. TCDB Analizinde Kullanılacak Araçlar: TCDB analizi yaparken izlenecek başlıca adımları açıklar; TCDB uygulamalarında kullanılacak temel araçlar hakkında özet bilgi ve TCDB alanında uygulamaya yönelik örnekler verir.

Modül 3. Türkiye'de Belediye Düzeyinde Stratejik Planlama ve Performans Esaslı Bütçeleme (PEB): Performans esaslı bütçelemeye ilişkin kavramsal bir çerçeve sunar; Türkiye'de uygulanan performans esaslı bütçeleme sistemini tanıtır ve belediyeler düzeyinde yıllık PEB sürecini açıklar.

Modül 4. TCDB ile Performans Esaslı Planlamanın İlişkilendirilmesi: Toplumsal cinsiyet eşitliği ve kadınların güçlenmesi konularının Performans Esaslı Bütçeleme dokümanlarına dahil edilmesini kapsar.

Modül 5. Belediye Bütçelerinin Okunması: Farklı bütçe formatlarını okuma ve TCDB çalışmalarında bütçe bilgilerini kullanma konularında temel bilgi verir.

Modül 6. TCDB'nin Bütçe Döngüsüne Dahil Edilmesi: Basit bir bütçe modelini esas alarak, bütçe döngüsünün farklı aşamalarında TCDB'nin dahil edilmesi için seçenekleri anlatır.

Modül 7. Toplumsal Cinsiyete Duyarlı ve Katılımcı Planlama ve Bütçeleme: Katılıma ilişkin temel kavramları, yerel düzeyde katılıma yönelik yasal çerçeveyi ve Türkiye'deki iyi örnekleri içerir.

Modül 8. TCDB'nin Belediye Düzeyinde Uygulanması: Bilgi inşasından uygulamaya geçiş sağlar ve katılımcıların kendi bağlamlarında TCDB uygulama çalışması düşünmesini ve planlamasını teşvik edecek bir dizi alıştırmaya içerir.

5.1 Modül 1: Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçelemeye Giriş

5.1.1 Modül özeti

Hedefler	<ul style="list-style-type: none"> ● Temel TCDB konularını tanıtmak: Hedefler, kavramlar ve ilkeler ● Ortak bir TCDB anlayışı yaratmak ● TCDB çalışmalarında yer alan farklı aktörlerin ve tarafların rolleri hakkında bilgi edinmek ● Ücretsiz bakım işlerinin önemini anlamak
İşlenecek Konular	<ul style="list-style-type: none"> ● TCDB'ye ilişkin temel kavramlar ve ilkeler ● TCDB uygulamalarının hedefleri ve yararları ● TCDB ve ücretsiz bakım işleri ● TCDB çalışmalarında yer alan farklı aktörlerin ve paydaşların rolleri ● TCDB çalışmalarından örnekler
Yöntemler	<ul style="list-style-type: none"> ● Sunum (slayt ile) ● Genel oturumda tartışma ● Uluslararası TCDB uygulamalarından seçilen örneklerin sunumu ● Sonuç: Önemli noktaların özeti
Alıştırılmalar	<ul style="list-style-type: none"> ● TCDB Nedir (isteğe bağlı)
Bilgi Notları	<ul style="list-style-type: none"> ● TCDB'ye Giriş: Temel Mesajlar ● TCDB'ye Giriş ● TCDB'nin Avantajları ve Yararları
Süre	<ul style="list-style-type: none"> ● 90 dk.

5.1.2 Modül akış planı

Bu eğitim modülü için aşağıdaki standart çerçeve önerilmektedir:

- Giriş (5 dk.)
- Temel konuların sunumu (20 dk.)
- Genel oturumda tartışma, soru ve cevap bölümü (20 dk.)
- Seçilen örnek olay incelemelerinin sunumu (25 dk.)
- Katılımcıların deneyimlerini paylaşması (15 dk.)
- Sonuç (5 dk.)

Bunları takiben, yukarıdaki standart çerçevede önerilen çeşitli öğelere ilişkin kısa bir açıklama yapılır; bu açıklamanın, katılımcıların önceki bilgilerine bağlı olarak değişiklik göstermesi önerilir.

Giriş (5 dk.)

Her eğitim modülünde olduğu gibi, modülün hedefleri ve ana bileşenleri hakkında özet bilgi veren kısa bir giriş yapılması önerilir.

Temel konuların sunumu (20 dk.)

TCDB hakkında bilgisi olmayan ya da çok az bilgisi olan gruplar için, temel konulara yönelik slaytlar ile desteklenen genel bir anlatım ve toplumsal cinsiyete duyarlı bütçelemeyi ve TCDB uygulamalarının avantajlarını ve yararlarını tanıtan bilgi notu dağıtılarak başlanması önerilir (bkz. 5.1.5).

Genel oturumda tartışma, soru ve cevap bölümü (20 dk.)

Sunumun ardından sorular ve tartışma konuları için yeterli bir süre bırakmak önemlidir, böylece TCDB konusunda grup içerisinde ortak bir anlayış geliştirilebilir. Katılımcıların sorduğu sorular için verilen süreden ayrı olarak eğitici, çeşitli sorular sorarak etkin tartışmayı teşvik edebilir; bazı soru örnekleri aşağıdaki gibidir:

- Bütçe ve toplumsal cinsiyet eşitliği arasındaki ilişki hakkında ne düşünüyorsunuz: Birbirlerinden ayrı olarak tanımlanabilirler mi?
- Toplumsal cinsiyeti anaakımlaştırma çalışmaları olarak gördüğünüz çabalara kendi kurumunuzdan örnek verebilir misiniz?
- Kendi belediyenizde toplumsal cinsiyet eşitliğinin önünde duran somut engeller nelerdir? Kamu politikaları bu durumu nasıl düzeltebilir?

Temel konuların sunularak başlanmasına alternatif öneri

Katılımcı grubun TCDB hakkında belirli bir düzeyde bilgiye sahip olduğu durumlarda (okuma, uygulamaya yönelik çalışmalar veya önceden alınan eğitimler gibi), eğitime başlamanın diğer bir alternatifi, TCDB'nin ne olduğuna ilişkin küçük bir alıştırma yaptırmak (bkz. 5.1.6) olabilir. Eğitici, alıştırma sonuçlarını TCDB'nin tanıtımı için bir başlangıç olarak kullanabilir ve girdilerin kapsamını sınırlandırabilir; sadece katılımcıların gündeme getirmedikleri konuları işleyerek başlıca noktaları özetleyebilir.

Bu bölümü takiben genel oturum görüşmesine başlanabilir.

Uluslararası TCDB uygulamalarından seçilen örneklerin sunumu (25 dk.)

Katılımcılara TCDB çalışmalarının pratik uygulamaları hakkında bir fikir verebilmek amacıyla, uluslararası TCDB faaliyetlerinden seçilen örnekler genel oturumda sunulabilir. Örnek olayların seçimi katılımcı kitlesine (örneğin belediye çalışanları için kamuda TCDB çalışmalarından örnekler veya STK'lar için daha ağırlıklı olarak kamu dışından örnekler) ve eğitim hedeflerine bağlıdır.

Örnek sunumu, seçilecek bir dizi örnek olayı içerir. Uluslararası TCDB çalışmalarına ilişkin ilave bilgi ve materyal için Bölüm 9 Kaynakça'ya bakınız.

Katılımcıların deneyimlerini paylaşması (15 dk.)

Sunumun ardından, katılımcılardan örneklere yönelik sorular sormaları ve TCDB uygulamalarına yönelik kendi deneyimlerini paylaşmaları istenir. Büyük ihtimalle katılımcıların deneyimleri sınırlı düzeyde olacaktır; ancak eğitici, katılımcılardan Türkiye'de uygulanan TCDB çalışmalarına yönelik bilgilerini paylaşmalarını da isteyebilir.

Sonuç (5 dk.)

Oturumun kapanmasından önce, gerekli açıklığa kavuşturmaları yapmak için katılımcılardan sorularını sormaları istenebilir. Son olarak eğitici, eğitim hedeflerine de değinerek temel konuları özetler (bkz. 5.2.3) ve oturumu kapatır.

5.1.2.1 Modül akış planının daha uzun süreye göre uyarlanması

Eğitimler açısından ideal olan bu modülün süresini uzatmaktır. Bu mümkün olursa, konuların daha ayrıntılı sunumu, tartışma ve açıklamalar için daha uzun süre kullanılabilir ve uluslararası örnekleri incelemeye veya TCDB uygulamalarına yönelik grup çalışmalarına zaman ayrılabilir: Genel sunum ve tartışma bölümlerinden sonra, katılımcılar örnek olay incelemelerini okumak ve tartışmak üzere küçük gruplara (4-5 katılımcı) ayrılabilirler. Katılımcı grubuna, eğitim hedefleri ve katılımcıların beklentilerine bağlı olarak, örnek olayların seçimi değişkenlik gösterebilir. Örneklerin okunması için gereken sürenin sınırlandırılması (yaklaşık 5 dakikaya kadar) katılımcıların tartışmaları için yeterli süre kalması açısından önemlidir. Grup tartışması örnek olaylarla ilgili seçilen birkaç sorunun ortaya konulması ile yönlendirilebilir; böylece grupların tartışma, ilgi ve öğrenmelerine bir ölçüde rehberlik edilebilir.

Grup çalışması, tüm (veya bazı) gruplara aynı örnek olayı vererek veya her grubun farklı bir örnek olayı okuması sağlanarak çeşitlendirilebilir. Ancak farklı gruplar için farklı örnek olayların kullanılması durumunda, genel oturum tartışmaları için daha fazla zaman gerekeceği de göz önünde bulundurulmalıdır.

Grup çalışmasının ardından, grupların ulaştıkları sonuçları sunmaları istenir. Grupların temel noktaları, yazı tahtası sayfasına yazmaları önerilir; böylece konu dışına çıkmaları önlenir. Eğitiminin örnek olaylara ilişkin temel noktaları özetlemesi, tüm katılımcıların daha iyi öğrenmesi açısından önemlidir.

Grup sunumu için ayrılan süre daha önceden belirlenmeli ve konu dışına çıkılmasını önlemek için bu süreye kesinlikle uyulmalıdır.

5.1.2.2 Modül akış planının daha kısa süreye göre uyarlanması

Modülün süresinin kısaltılması için, uluslararası örneklerin sunumu daha kısa tutulabilir ve oturumda temel ilkelerin sunulması önerilir (uluslararası TCDB çalışmalarından bir ya da ikisinden kısaca bahsedilebilir).

Ayrıca, TCDB uygulamalarını tanıtan bazı bilgi notları eğitimden önce dağıtılabilir ve böylece katılımcıların bu giriş modülüne hazırlıklı olarak gelmeleri ve genel oturum tartışmasına daha fazla odaklanmaları sağlanabilir. Bununla birlikte tüm katılımcıların eğitimden önce hazırlanan bilgi notlarını okumaları beklenmemelidir.

5.1.3 Modülün temel öğrenim başlıkları

Bu modülü hazırlarken, tüm diğer modüllerde olduğu gibi, modülün hedeflerini ve temel öğrenim başlıklarını gözden geçirmek önemlidir. Aşağıda özetlenen temel öğrenim başlıkları, eğiticinin hazırlanmasına ve oturumu özetlemesine yardımcı olur; aynı zamanda, temel mesajların hatırlatılması amacıyla katılımcılara bilgi notu olarak dağıtılabilir. Temel konular hakkında ilave bilgi edinmek için dağıtılan bilgi notlarına bakınız; daha geniş altyapı bilgisi edinmek için Bölüm 9 Kaynakça'da belirtilen kaynaklara bakınız.

Modül 1: Toplumsal cinsiyete duyarlı bütçelemeye giriş

Temel mesajlar

- Bütçe, diğer tüm politikaların başarıyla uygulanmasını etkileyebilme kapasitesine sahip olması nedeniyle, yönetimlerin en önemli politika aracıdır.
- TCDB, toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik ulusal ve uluslararası taahhütleri yerine getirmek için ve belediye bütçelerinin ve politika uygulamalarının etkinliğini artırmak için kullanılan bir stratejidir. Birçok ek faydası da vardır.
- Toplumsal cinsiyete duyarlı bütçeler kadınlar veya erkekler için ayrı olarak hazırlanan bütçeler değildir. TCDB, bütçeleme ve planlamanın ve bütçenin tüm evrelerinde toplumsal cinsiyet boyutunu anaakımlaştırmayı amaçlar.
- Toplumsal cinsiyete duyarlı bütçe farklı sosyal gruplara mensup (cinsiyet, yaş, sınıf, etnisite, konum ...) bireylerin ihtiyaçlarının ve çıkarlarının bütçelerde ve politikalarda yeterli düzeyde yansıtılmasını sağlar.
- Politikalar ve bütçeler, farklı rolleri, konumları, ekonomik ve sosyal durumları dolayısıyla farklı sosyal gruplar (kadınlar/erkekler vs.) üzerinde farklı etkilere sahiptir.
- Başta bakım işleri olmak üzere ücretsiz işlerin analize dahil edilmesi önemlidir; geleneksel iktisat teorileri yalnız ekonomi içerisindeki ücretli ekonomik faaliyetleri dikkate alır, ancak ev işleri sektöründeki (ücretsiz) üretim faaliyetini dikkate alarak ekonomik analizi genişletmek gerekir.
- TCDB'nin hayata geçirilmesine yönelik farklı yaklaşımlar vardır. TCDB stratejilerinin ve faaliyetlerinin somut şekilleri bağlam, hedefler, aktörler ve girişimin kapsamına bağlı olarak değişir.
- Kamu yönetimindeki çeşitli aktörler ve seçilmiş yetkililer ile sivil toplum temsilcileri ve araştırmacılar gibi dış aktörler, TCDB çalışmalarında farklı rollere sahiptir. Bu aktörler TCDB'nin desteklenmesi ve uygulanmasına önemli katkılar yapabilirler.
- TCDB kapsamında, bütçeleri toplumsal cinsiyet perspektifinden incelemek, izlemek ve değiştirmek için çeşitli araçlar, yaklaşımlar ve stratejiler kullanılır.
- TCDB, sağlam toplumsal cinsiyeti gözetken bütçe analizlerine dayanarak geliştirilir. Başarılı TCDB, toplumsal cinsiyete duyarlı süreçlerin var olmasını temin eder. Ayrıca, tespit edilen cinsiyet uçurumları sonucunda, bütçe ve politikalarda toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlayacak değişikliklerin yapılmasını sağlar.
- TCDB, değişim süreci içerir.
- Yaygın TCDB faaliyetleri (ve stratejileri): Araştırma, savunuculuk, izleme, eğitim, farkındalık yaratma, politika analizi ve tasarımıdır.
- TCDB ve Toplumsal Cinsiyeti Anaakımlaştırma, geçici özel önlem ve kadınlara yönelik diğer özel destek önlemlerinin yerine geçmez, bunları tamamlayıcı bir yaklaşımdır.

5.1.4 Modül 1'in sunumunda kullanılacak slaytlar

Bu bölüm için hazırlanmış olan slaytlar, Eğitimci Rehberinin sonunda yer alan CD'de bulunmaktadır.

5.1.5 Modül 1 için bilgi notları

Bu bölüm, modülde kullanılacak başlıca bilgi notlarını eğitimcilere sunmaktadır. Ancak, ayrıntılı eğitim planına bağlı olarak, dağıtılacak bilgi notlarından bazıları atlanabilir veya eğitime özgü olarak değiştirilebilir.

Bilgi notları şunlardır:

- Bilgi Notu 1: Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçelemeye Giriş
- Bilgi Notu 2: Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçelemenin Avantajları ve Yararları

Bilgi Notu 1.

Toplumsal cinsiyete duyarlı bütçelemeye giriş

Bütçe, yönetimlerin kullanabileceği en önemli politika aracıdır. Hangi amaçlar için ne kadar kaynak ayrıldığı uygulanan politikaların başarısını önemli ölçüde etkiler. Dolayısıyla kadın erkek eşitliğini geliştirmek üzere hazırlanan stratejiler, bütçelemeye ilişkin konuları göz önünde bulundurmalıdır. Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme (TCDB) toplumsal cinsiyet eşitliği konularını kamu politikalarının, dolayısıyla bütçeleme ve stratejik planlama süreçlerinin temel öğelerinden biri haline getirmeyi hedefleyen bir stratejidir. TCDB girişimleri planlama ve bütçeleme süreçlerini kadınların durumunu iyileştirmeye yönelik çabaları yaygınlaştırmak ve toplumsal cinsiyet eşitliğini desteklemek için bir başlangıç olarak kullanılmaktadır. TCDB faaliyetleri planlama ve bütçe döngüsünün her aşamasında kullanılabilir.

TCDB ne kadınlar veya erkekler için farklı bütçeler hazırlamak ne de bütçeyi %50 kadınlar ve %50 erkekler için olacak şekilde bölmek anlamına gelir. TCDB, toplumsal cinsiyet boyutunun bütçe politikalarına dahil edilmesini hedefler.

TCDB, toplumsal cinsiyet analizlerini, politikalarda, bütçelerde ve süreçlerde değişiklikleri ve aynı zamanda bu değişikliklerin etkilerinin izlenmesini içerir. TCDB uygulamaları kamu giderlerinin ve gelirlerin toplumsal cinsiyet perspektifinden analiz edilmesine yönelik çeşitli araçları, yaklaşımları ve stratejileri kullanır. TCDB stratejilerinin ve faaliyetlerinin somut hali girişimin içeriğine, girişimin hedeflerine, içerisinde görev alan aktörlere ve girişimin kapsamına bağlı olarak değişir. TCDB, değişimi teşvik eden uzun süreli bir süreci kapsar. Bu şekilde politikaların, süreçlerin ve kurumların toplumsal cinsiyete duyarlı hale getirilmeleri ve daha kapsayıcı olmaları hedeflenir.

TCDB çalışmaları ulusal, bölgesel ve yerel kademeleri içeren tüm yönetim düzeylerinde yürütülebilir.

TCDB'nin tanımı

Avrupa Konseyi'nin ortaya koyduğu TCDB tanımı yaygın olarak kullanılmaktadır:

"Toplumsal cinsiyete duyarlı bütçeleme, toplumsal cinsiyetin anaakımlaştırılmasının bütçeleme süreçlerine uygulanmasını ifade eder. Bütçelerin toplumsal cinsiyeti esas olarak değerlendirilmesi, bütçeleme süreçlerinin tüm aşamalarında toplumsal cinsiyet perspektifinin getirilmesi ve gelirlerin ve giderlerin toplumsal cinsiyet eşitliğini destekleyecek şekilde yeniden yapılandırılması anlamına gelir."

Kadın ve erkeklerin toplumsal rolleri, konumları ve hatta ekonomik ve sosyal durumlarındaki farklar, kamu politikaları ve bütçeler, kadın ve erkekleri ve hatta farklı kadın ve erkek gruplarını farklı biçimlerde etkileyebilir.

Toplumsal cinsiyete duyarlı bir bütçe kadınların, kız çocuklarının ve aynı zamanda erkeklerin ve oğlan çocuklarının ihtiyaçlarının ve çıkarlarının planlama ve bütçeleme süreçlerinde eşit olarak ele alınmasını sağlar. Kadınların ve erkeklerin ayrı ayrı incelenmesi ihtiyaçlarını karşılamak için yeterli olmayacaktır. Önemli olan daha yakından bakarak yaş, sınıf, etnisite, konum vb. gibi

özellikler dolayısıyla farklı sosyal konumlara sahip kadınların ve erkeklerin ihtiyaçlarının ve çıkarlarının politika belirleme aşamasında gerektiği şekilde ele alınmasını sağlamaktır. Fark yaratmak ve TCDB uygulamalarının toplumsal cinsiyet eşitliğine katkıda bulunmasını sağlamak istiyorsak, kadınların ve erkeklerin ve farklı kadın ve erkek gruplarının hayatın çeşitli noktalarındaki durumlarını iyi anlamak önemli bir başlangıç noktası olacaktır.

Teorik perspektifin ücretsiz çalışanları içerecek biçimde genişletilmesi

Geleneksel iktisat yalnız ücretli ekonomiyi dikkate alıyor olsa da, toplumsal cinsiyet açısından bakıldığında ekonomik faaliyetlere ücretli ve ücretsiz işleri de içeren daha geniş bir perspektiften bakmak gereklidir. Toplumsal cinsiyet rolleri dolayısıyla, ücretsiz çalışanlar genellikle kadınlardır. Bu şekilde ücretsiz çalışmanın örnekleri olarak çocuk, yaşlı ve hasta akrabaların bakımı sayılabilir. Kamu giderlerinin ve kamu hizmetlerinin ücretsiz çalışanlar üzerindeki etkisinin dikkate alınması ve kamu bütçeleri ve politikalarının ücretsiz çalışmanın kadınların üzerindeki yükünü azaltacak şekilde ve geleneksel toplumsal cinsiyet rollerini güçlendirmeyecek şekilde hazırlanması özellikle önemlidir.

Toplumsal cinsiyet perspektifinden bakıldığında, ücretsiz bakım işlerinin sadece bakıma muhtaç olan kişilerin hayatı ve refahı açısından önemli olmadığı görülür. Aynı zamanda ücretsiz çalışan kişilerin ekonominin işleyişine olan katkıları da göz önünde bulundurulmalıdır. Hane ve toplum içerisinde kadınların (ve erkeklerin) bakıma yönelik "yeniden üretim" faaliyetleri dolayısıyla elde edilen katkılar olmadan ekonomi çökecektir. Mevcut sistemde ekonomi, hane içerisinde çalışanlara bakılması, çocukların yetiştirilmesi ve eğitilmesi, hasta kişilerin işe gitmeleri sağlanana kadar bakımlarının yapılması, toplumsal istikrar ve uyum için önemli olan sosyal ağlara katılınması gibi ücretsiz ekonomi kapsamındaki üretim faaliyetleri sayesinde ayakta durmaktadır.

Bu bakış açısından sadece insanların refahını değil aynı zamanda ekonominin iyi işlenmesini de göz önünde bulundurmanın önemini öğrenmekteyiz.

Ücretsiz (ve ücretli) işbölümü geleneksel toplumsal cinsiyet rollerinden etkilenmektedir. TCDB çalışmaları, kamu bütçeleri ve politikalarının geleneksel toplumsal cinsiyet rollerini ve işbölümünü nasıl etkilediğini göz önünde bulundurmalıdır. Örneğin, kamu bütçeleri bu geleneksel rolleri güçlendiriyor mu? Ya da, örneğin çocuklar ve yaşlılar için kamu bakım hizmetleri sağlamak suretiyle, bu rollerin aşılmasına ve hanede ve toplumda ücretsiz çalışma yükünün azaltılmasına katkıda bulunuyor mu?

Kamu bütçeleri ve özellikle kamu giderlerine yönelik kararların ücretsiz çalışanlar üzerindeki etkilerini dikkate almak özellikle ekonomik açıdan anlamlıdır. TCDB uygulamalarına yönelik kapsamlı bir yaklaşım, bu şekilde ücretsiz çalışmaya ilişkin bakış açısını da göz önünde bulundurmalıdır.

Toplumsal cinsiyete duyarlı bütçelemenin temel hedefleri

TCDB girişimlerinin amaç ve hedefleri çeşitlilik gösterse de, temelde aşağıda belirtilen hedefleri içerir:

- Planlama ve bütçelemede toplumsal cinsiyet konularına yönelik farkındalık yaratmak
- Bütçe ve politikalarda toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlayacak değişiklikler yapmak
- Yönetimlerin hesap verebilirliğini artırmak.

TCDB uygulamalarında kilit aktörler ve rolleri

Birçok hizmetin ve kaynağın yerel yönetimler tarafından sunulması ve kadınların ekonomik hakları ile katılımlarına yönelik yerel yönetimler tarafından yürütülen çalışmaların kadınların ve tüm toplumun hayatında doğrudan etkiye sahip olması nedeniyle, yerel yönetimler toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasında kilit aktör konumundadır. Yerel düzeyde planlama ve bütçeleme süreçlerinde kadınların eşit söz hakkına sahip olmasını sağlayan katılımcı yaklaşımlar yararlı ve etkilidir.

Uluslararası deneyimler, hem kamu aktörlerini hem de STK'lar veya araştırmacılar gibi kamu dışı aktörleri kapsayan TCDB girişimlerinin en etkili ve sürdürülebilir girişimler olduğuna işaret etmektedir.

Farklı aktörlerin katılımını sağlamak ve bu aktörlerin farklı rollerini ve nasıl katkıda bulunabileceklerini açıkça ortaya koymak önem taşımaktadır. Yerel düzeyde bu aktörlerin başında belediye başkanı, farklı birimlerin üst düzey yetkilileri ve belediye meclisi üyeleri gelir. Bir yanda belediye başkanı TCDB'nin uygulanması ve çalışmalara siyasi rehberlik sağlanması bakımından siyasi iradeyi temsil ederken, farklı birimlerdeki kamu görevlileri ve onların bütçeleme, stratejik planlama, toplumsal cinsiyet konusunda teknik uzmanlıkları veya sektörel politika uzmanlıkları, toplumsal cinsiyeti gözeterek bütçe analizi yapılması ve toplumsal cinsiyet perspektifinin bütçeleme ve planlama süreçlerine dahil edilmesinde önemli rol oynar. Belediye meclisi ve komisyonları, bütçe görüşmeleri sırasında toplumsal cinsiyet konularının ortaya konulması ve aynı zamanda teklif edilen bütçe tahsisinde değişiklikler yapılmasında rol oynar. Muhtar ve ihtiyar heyetleri de kendi mahallelerindeki kadınların ve erkeklerin ihtiyaçları ve önceliklerine yönelik bilgi vermeleri açısından önemli role sahiptir.

Kent konseyleri, kadın meclisleri ve STK'lar gibi sivil toplum aktörleri, somut politikaların ve değişikliklerin hayata geçirilmesi için savunuculuk, bütçe izleme mekanizmaları oluşturma veya toplumsal cinsiyet eşitliği için planlama ve bütçelemenin önemi konusunda duyarlılık yaratma gibi çeşitli rollere sahiptir. Genellikle STK'lar toplumsal cinsiyet konuları veya toplumsal cinsiyete duyarlı planlama ve bütçeleme konularında ileri derecede bilgiye sahiptir. Dolayısıyla kamu yönetimi için önemli bilgi kaynağı oluştururlar. Araştırmacılar ve üniversitelerde bulunan Kadın Çalışmaları Merkezleri uzmanlık sağlayabilirler. Aynı zamanda kadın odaklı çalışmalarda toplumsal cinsiyetin etkileri hakkında bilgi veren ve STK savunuculuk çalışmalarında altyapı oluşturabilecek toplumsal cinsiyeti gözeterek bütçe analizleri yürütebilirler.

Bilgi Notu 2.

Toplumsal cinsiyete duyarlı bütçelemenin avantajları ve yararları

Toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması

TCDB, kamu maliyesi ve politikalarının toplumsal cinsiyete etkilerini tespit ederek, toplumsal cinsiyet sorunlarının anlaşılması ve farkındalık yaratılması, toplumsal cinsiyet eşitliği bakımından daha iyi sonuçlar elde edecek siyasi kararlara zemin hazırlanması için ana stratejidir.

Kadın haklarının gerçekleştirilmesine yönelik ilerlemeler

İnsan haklarının ve kadın haklarının tanınması büyük ölçüde yeterli kaynak ayrılması ve bu hakların politika önceliğine dönüştürülmesine bağlıdır. Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme insan haklarına yönelik politika taahhütleri ile kadın hakları araçları (Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi ile 1995 yılında Pekin'de düzenlenen Dördüncü Dünya Kadın Konferansında kabul edilen Pekin Eylem Platformu, ve aynı zamanda ulusal politika belgeleri de dahil) arasındaki farkları, kaynak ayırımının yeterliğini ve politika çıktılarını ölçmeyi hedefler.

Yoksulluğun daha etkin biçimde azaltılması

Toplumsal cinsiyet eşitliği, yoksulluk kalıplarının etkin biçimde azaltılmasında büyük öneme sahiptir. Kadınların ve erkeklerin yoksulluk deneyimleri farklılık göstermektedir (ve kadınların yoksulluğa ilişkin deneyimleri daha ağırdır); ve her ikisi de yoksulluğun üstesinden gelirken çeşitli kısıtlamalarla karşılaşmaktadır. Yoksulluğun zaman içerisinde kadınlar üzerindeki etkisi erkeklere göre daha fazladır. Kadınların ihtiyaçlarının eşit düzeyde ele alınmaması halinde, yoksulluğun giderilmesine yönelik politikaların başarısız olma riski vardır. Dolayısıyla, toplumsal cinsiyeti gözetilen bütçe analizi, yoksulluğun daha etkin biçimde azaltılmasını hedefleyen politikalar için önemli bir zemin oluşturacaktır.

Ekonomik verimliliğin artırılması

Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin daha düşük üretim, kaynakların ve bilginin yetersiz kullanımı, daha düşük üretkenlik düzeyi, kişilerin kapasite gelişiminin kısıtlanması ve genel refah düzeyinin azalması gibi yüksek ekonomik maliyetleri vardır. Araştırmalar, azalan toplumsal cinsiyet eşitsizliği ile yüksek büyüme oranları arasında pozitif bir bağıntı olduğunu göstermektedir. Kadınların bilgiye, kredilere, yetişkin eğitimi hizmetlerine, girdilere ve pazarlara erişim olanakları iyileştirildikçe ve zaman yükleri azaldıkça üretkenlik düzeyleri katlanarak artmaktadır. Kadınların ekonomik olarak güçlenmesi sadece kadınların ekonomideki durumlarının iyileştirilmesini sağlamakla kalmaz, aynı zamanda toplumun genel refahı da yükselir. Ekonomik etkinlik bağlamındaki "etkinlik" kavramının ücretli ve ücretsiz (katkıların çoğunluğunun kadınların ücretsiz işlerde çalışmasıyla gerçekleştirildiği) ekonomiyi göz önüne alacak ve tüm etkileri içerecek biçimde genişletilmesi önemlidir. Kadınlara ücretsiz bakım işlerini, ev işlerini ve toplumsal çalışmalarını yükleyerek zaman kapasitelerinin zorlanması genel ekonomik sonuçların azalmasına yol açabilir.

Bu bağlamda, TCDB uygulamaları ekonomi ve bütçe politikalarının oluşturulması sırasında bütçe politikaları ve ücretsiz çalışma arasındaki karşılıklı ilişkilerin bütünleştirilmesine yardımcı olacaktır.

Hesap verebilirliğin ve şeffaflığın artırılması

TCDB, toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik uluslararası, Avrupa Birliği ve ulusal taahhütler ile bu taahhütlerin yerine getirilmesi için tahsis edilen kamu fonlarının miktarı arasındaki denge-
sizliği ve toplumsal cinsiyet eşitliği kıstasları ve hedeflerinin gerçekleştirilmesinde eksiklikleri göz önüne seren güçlü bir araçtır. Ne kadar kaynak ayrıldığı ve ayrılan kaynakların nasıl har-
candığının takip edilmesi yoluyla, TCDB, hem hesap verebilirliği hem de şeffaflığı artırmaktadır. Dolayısıyla TCDB, toplumsal cinsiyet eşitliği taahhütlerinin bütçe taahhütlerine dönüştürülmesi yönünden hükümetleri sorumlu tutmayı sağlayan bir stratejidir. Aynı zamanda da bu taahhüt-
lerin izlenmesini kolaylaştırır.

Politika hedeflerine ulaşma derecesinin izlenmesi

TCDB, toplumsal cinsiyet eşitliği hedeflerine ne ölçüde ulaşıldığını ve aynı zamanda kalkın-
ma hedefleri gibi genel politika hedeflerinin toplumsal cinsiyet farkındalığını izlemek için çeşitli
araçlar sunar.

Toplumsal cinsiyete duyarlı katılımcı yaklaşımların geliştirilmesi

TCDB, bütçelerin hazırlanması ve kabul edilmesi sırasında sivil topluma danışılması ve aynı
zamanda sonuçlarının ve etkilerinin izlenmesi açısından katkıda bulunabilir. TCDB özellikle, ka-
dınların ve kadın bakış açılarının katılımcı süreçlere dahil edilmesini sağlar; böylece katılımcı sü-
reçlerin kalitesini artırır.

TCDB'nin uygulanması, belediye düzeyinde bütçeleme ve planlama süreçlerine daha geniş
bir paydaş grubunun katılımı için çeşitli olanaklar sunar. TCDB'nin hayata geçirilmesi yoluyla top-
lumsal cinsiyete duyarlı katılımcı mekanizmaların tesis edilmesi sağlanarak, ihtisas komisyonları,
stratejik planlama ve performans esaslı program geliştirme, acil durum planlaması, kent konsey-
leri, ve belediye hizmetlerine katılım gibi yerel düzeyde çeşitli katılımcı mekanizmalar güçlenmiş
olur. Özellikle kadın aktivistler ve toplumsal cinsiyet eşitliği savunucuları TCDB'yi planlama ve
bütçeleme süreçlerine daha etkin katılmalarını sağlayacak bir fırsat olarak kullanabilirler.

Nitelikli ve demokratik yönetişimin sağlanması

Mal ve hizmetleri kadınlar, erkekler, kız çocukları ve oğlan çocuklarına adil, eşit ve sorum-
lu biçimde sunma sürecinin iyileştirilmesi, iyi yönetişimin ayrılmaz parçası olarak görülmelidir.
Nitelikli ve demokratik yönetişim, politika belirleme süreçlerine yönelik katılımcı bir yaklaşımın
geliştirilmesini gerektirir. Bu şekilde kadınlar dahil farklı vatandaş gruplarının bakış açıları da tem-
sil edilmiş olacaktır. TCDB, geleneksel bütçe süreçlerini genişletmeyi hedefleyen bir yaklaşım ve

strateji sunar. Bu yaklaşımda, özellikle kadınlar gibi daha önceleri dışlanan gruplar ile toplumsal cinsiyet eşitliği savunucularının bütçeleme ve planlama süreçlerine katılımı hedeflenmektedir. Bu anlamda, TCDB sadece iktisadi ve mali açıdan iyi yönetişimi güçlendirmeyi değil aynı zamanda nitelikli ve demokratik yönetişimi de güçlendirmeyi hedefleyen bir yaklaşımdır.

TCDB, toplumsal cinsiyet eşitliği ve kadın sorunlarının desteklenmesi için yeni kanallar sağlarken aynı zamanda bu konulara yönelik kaygıların politika belirleme süreçlerinde daha öncelikli bir yere sahip olması hedeflenmektedir. Buradaki nihai hedef, bütçeleme ve planlama süreçlerini dönüştürerek, başta belediye başkanları, kamu görevlileri ve hizmet sağlayıcıları olmak üzere belediye bünyesindeki aktörlerin kendi sürekli faaliyetlerine toplumsal cinsiyet eşitliği hedeflerini dahil etmelerini ve yüksek öncelik vermelerini sağlamaktır.

TCDB, toplumsal cinsiyet eşitliğini ve kadınların güçlenmesini destekleyecek biçimde daha iyi politika ve bütçe sonuçları yaratmayı hedefleyen bir değişim süreci, önceliklerin değiştirilmesi, süreç ve organizasyonların yanı sıra politikaların değiştirilmesidir. TCDB'nin hem kadınlar hem erkekler hem de politika belirleyiciler ve belediye çalışanları için kısa ve uzun dönemli yararları göz önünde bulundurulduğunda, toplumsal cinsiyete duyarlı belediyeler yaratmaya yönelik bu yolculuğun değeri daha iyi anlaşılır.

5.1.6 Modül 1 alıştırmaları

Modül 1’de kullanılabilir isteye bağlı bir alıştırma da oturumun başında katılımcıların TCDB’ye yönelik bilgilerini tazelemeyi amaçlayan kısa bir grup çalışmasıdır. Bu çalışma ancak katılımcıların kayda değer bir bölümünün TCDB hakkında biraz bilgiye sahip olması halinde (bkz. Alıştırma 1.1) veya TCDB hakkında eğitim öncesi alıştırma yapılmış ise kullanılabilir (eğitim öncesi alıştırmaların kullanımına yönelik genel açıklamalar için bkz. Alıştırma 1.2 veya Bölüm 8).

TCDB hakkında örnek bir eğitim öncesi alıştırma burada verilmiştir.

Grup büyüklüğü 3-4 kişi ile sınırlandırılmalıdır. Böylece katılımcıların tümü bilgilerini paylaşabilirler. Grup tartışması yaklaşık 10 dk. sürebilir.

Alıştırmalar:

- Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme nedir?
- Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme nedir? (Eğitim öncesi alıştırma ile birlikte)
- Eğitim öncesi alıştırma (TCDB’nin anlaşılması hakkında)
- Sektörel birimlerin toplumsal cinsiyet eşitliği hedeflerine katkılarının belirlenmesi

Alıştırma 1.

Toplumsal cinsiyete duyarlı bütçeleme nedir?

Materyal:

Kağıt yazı tahtası ve kalemler.

Grup alıştırması için talimat:

Adım 1: TCDB denilince ne anlaşıldığı, TCDB'nin ne olduğu ve ne olmadığı konusunda bilgilerinizi grupla paylaşın.

Önemli noktaları yazmak için aşağıdaki tabloyu kullanabilirsiniz:

	TCDB nedir?	TCDB ne değildir?
1		
2		
3		

Adım 2: TCDB'ye yönelik grup tartışması sırasında ortaya çıkabilecek açık uçlu soruları toplayın.

Adım 3: Katılımcılar uygulamaya yönelik TCDB faaliyetlerine ilişkin bildikleri örnekleri paylaşsınlar.

Genel oturumda TCDB'nin ne olduğuna ilişkin (bildiğiniz ve anladığınız kadarıyla) bir örnek de içeren kısa bir sunum (azami 2 dk.) hazırlayın.

Katılımcıların konuya ilgilerini uyandırabilecek bir sunum yöntemi düşünün.

Alıştırma 2.

Toplumsal cinsiyete duyarlı bütçeleme nedir? Eğitim öncesi alıştırmaya ile birlikte

Materyal:

Varsa, TCDB'nin ne olduğuna ilişkin eğitim öncesi alıştırmalar sırasında topladığınız notları ve materyali kullanın.

Kağıt yazı tahtası ve kalemler.

Grup alıştırmaları için talimat:

Adım 1: TCDB denilince ne anlaşıldığına ilişkin ve ne ifade ettiğine yönelik eğitim öncesi alıştırmalardan öğrendiklerinizi paylaşın.

Önemli noktaları yazmak için aşağıdaki tabloyu kullanabilirsiniz:

	TCDB nedir?	TCDB ne değildir?
1		
2		
3		

Adım 2: TCDB'ye yönelik grup tartışması sırasında ortaya çıkabilecek açık uçlu soruları toplayın.

Adım 3: Eğitim öncesi alıştırmaya sırasında belirlediğiniz TCDB örneklerini paylaşın.

Genel oturumda TCDB'nin ne olduğuna ilişkin (bildiğiniz ve anladığınız kadarıyla) bir örnek de içeren kısa bir sunum (azami 2 dk.) hazırlayın.

Katılımcıların konuya ilgilerini uyandırabilecek bir sunum yöntemi düşünün.

Eğitim öncesi alıştırma

Sayın katılımcılar,

Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçelemeye yönelik eğitime hazırlık teşkil etmesi açısından, sizlerden birtakım hazırlık çalışmaları yapmanızı istiyoruz.

Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme (TCDB) denilince ne anlaşıldığına ilişkin biraz araştırma yapmanızı istiyoruz: TCDB ne anlama gelir ve uygulama aşamasında nasıl kullanılmaktadır? Türkiye bağlamında veya uluslararası bağlamda bir **TCDB örneği** verin. Yerel düzeyde bir uygulama ile karşılaşmanız halinde, bu çok iyi bir örnek teşkil eder ancak başka örnek de aynı derecede uygun olacaktır.

Kaynak olarak size sağlanan materyali kullanabilir ve/veya internet de dahil herhangi bir kaynak kullanmak suretiyle kendi araştırmanızı gerçekleştirebilirsiniz.

Hazırlık çalışmalarınızı yazılı olarak yapın ve materyali eğitime yanınızda getirin. Eğitimden önce herhangi bir şey göndermeniz gerekmemektedir. Hazırlık çalışmalarınızın sonuçlarını eğitim sırasındaki alıştırmalarda kullanmanız istenecektir.

Sizinle çalışmayı sabırsızlıkla bekliyoruz!

Alıştırma 3.

Belediyenin hizmet birimlerinin toplumsal cinsiyet eşitliği hedeflerine katkılarının belirlenmesi

1. Aşağıda sıralanan temel eşitsizliklerin ortadan kaldırılmasına, sizin Daire Başkanlığınızın/ Şube Müdürlüğünüzün/Biriminizin nasıl katkıda bulunabileceğini grubunuzda tartışın. Birden fazla birimin mensupları varsa, bunu her birim açısından tartışın.

Toplumsal cinsiyet alanında ele alınacak temel eşitsizlikler:

- Kadın işsizlik oranının yüksek, kadın istihdamının düşük olması
 - Kadınlara karşı şiddet
2. Spesifik olun ve biriminizin yetkileri dahilinde somut faaliyetleri tartışın. Biriminiz muhtemelen eşitsizliklerin tüm yönlerini çözümlenemeyecektir, ancak bazı yönlerinin ortadan kaldırılmasına katkıda bulunabilir.
 3. Her faaliyeti ayrı bir karta yazarak kartlar hazırlayın.
 4. Grup çalışmanızın sonuçlarını genel oturumda sunmanız istenecektir.

5.2 Modül 2: TCDB Analizinde Kullanılan Araçlar

5.2.1 Modül özeti

Hedefler	<ul style="list-style-type: none"> ● TCDB çalışmaları için toplumsal cinsiyet analizinin önemini anlamak ● TCDB çalışmalarının ana aşamalarını ve TCDB analizindeki temel adımları öğrenmek ● Temel analitik TCDB araçlarını tanımak ● TCDB analizi örnekleri hakkında bilgi edinmek ● Temel TCDB araçlarının uygulamada kullanımı hakkında ayrıntılı bilgi edinmek
İşlenecek Konular	<ul style="list-style-type: none"> ● TCDB çalışmalarının esas faaliyeti olarak TCDB analizi ● TCDB analizinde başlıca adımlar ● TCDB analizi için temel araçlar <ul style="list-style-type: none"> - Toplumsal cinsiyete duyarlı politika değerlendirme - Cinsiyete göre ayrıştırılmış kamu harcama etki analizi - Toplumsal cinsiyete duyarlı yararlanıcı değerlendirme - Bütçenin zaman kullanımına etkisi - Toplumsal cinsiyete duyarlı bütçe beyanı - Toplumsal cinsiyete duyarlı çağrı metni - Diğer araçlar
Yöntemler	<ul style="list-style-type: none"> ● Sunum (slaytlar ve bilgi notları kullanılarak) ● Seçilen örnek olay üzerine ikili çalışma ve genel oturumda tartışma ● Seçilen analitik araçlara yönelik uygulamalı örnekler üzerinde grup çalışması ● Grup çalışmasında elde edilen bulguların sunumu ● Sonuçlar: Önemli noktaların özeti
Alıştırmalar	<ul style="list-style-type: none"> ● Örnek TCDB analizi: Sırbistan Voyvodina Özerk İli'nde aktif işgücü piyasası politikalarının incelenmesi ● Kadınların katılımcı bütçeleme süreçlerine katılımının güçlenmesi: Arnavutluk Elbasan Belediyesi örnek olay incelemesi: ● Ücretsiz bakım işlerinin değerinin hesaplanması: Moldova'da evde yaşlı bakımı konulu örnek olay incelemesi ● Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçe Beyanları üzerine alıştırma
Bilgi Notları	<ul style="list-style-type: none"> ● TCDB analizinde uygulanan temel adımlar ● Örnek olay incelemeleri ● TCDB çalışmalarında kullanılan araçlar ● Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçe Beyanları ● Toplumsal Cinsiyete Duyarlı bütçe çağrı metinleri ve kılavuz ilkeler
Süre	<ul style="list-style-type: none"> ● 145 dk.

5.2.2 Modül akış planı

Bu eğitim modülü için aşağıdaki standart çerçeve önerilmektedir:

- Giriş (5 dk.)
- Temel konuların sunumu (30 dk.)
- Genel oturumda tartışma, soru ve cevap bölümü (15 dk.)
- Seçilen örnek olay üzerine ikili çalışma ve genel tartışma (45 dk.)
- Seçilen analitik araçlara yönelik grup çalışması (25 dk.)
- Grup çalışmasının sunumu (20 dk.)
- Sonuç (5 dk.)

Bu modülde, özellikle katılımcılar fiilen TCDB analizi yapacaklarsa yeterli süre ayrılması önerilir. Katılımcılara TCDB araçlarının genel özetini sunarak katılımcıların bu araçları tanımasını sağlanır. Ancak bu konuların kapsamlı biçimde ele alınması önerilse de, katılımcılar gerçek bir TCDB analizi yapacaklarsa, uygulamaya yönelik çalışma sırasında daha özelleşmiş desteğe ihtiyaç duyacaklardır. Dolayısıyla önceden kısıtlı bilgiye sahip olan bireyler için hazırlanan eğitim sırasında giriş dersi ile neler başarılabilirini vurgulamak önemlidir.

Giriş (5 dk.)

Her eğitim modülünde olduğu gibi, modülün hedefleri ve ana bileşenleri hakkında özet bilgi veren kısa bir giriş yapılması önerilir.

Temel konuların sunumu (30 dk.)

Eğitçinin, TCDB analizinde uygulanan temel adımları sıralayarak sunuma başlaması önerilir. Bu sunum, dağıtılacak bilgi notu ile desteklenir (TCDB analizinde uygulanan adımlar). Eğitici-ler temel adımların üzerinden geçebilir ve bu bilgi notunun, TCDB analizi yapma ve uygulamanın ayrıntılarını kavramayı kolaylaştıracağını vurgulayabilir.

TCDB analizinin merkezinde farklı araçlar kullanmayı öngören dördüncü adım olduğunun da altı çizilebilir.

Sonrasında slaytlar ile belli başlı araçlar ve örnekler sunulacaktır.

Genel oturumda tartışma, soru ve cevap bölümü (15 dk.)

Sunumun ardından sorular ve tartışma konuları için zaman ayrılmasına önem verilmelidir. Böylece katılımcıların TCDB çalışmalarının temel araçlarını anlamaları sağlanacaktır.

Seçilen örnek olay üzerine ikili çalışma ve genel tartışma (45 dk.)

Cinsiyete göre ayrıştırılmış kamu harcama etki analizi, belediyelerin analitik çalışmalarını incelerken yapılacak TCDB analizinin temel araçlarından birini oluşturur. Dolayısıyla, bu alıştırma ile uygulamaya yönelik çalışmaların pratikte neleri içerdiğinin katılımcılar tarafından daha iyi anlaşılması hedeflenir.

Alıştırma, örnek olay incelemesinin bir parçasını temel almaktadır (bkz. 5.2.5) ve cinsiyete göre ayrıştırılmış kamu harcama etki analizinin pratikte nasıl kullanılacağını anlatmayı hedeflemektedir. Alıştırmaya geçmeden önce Sırbistan Voyvodina İli'nde gerçekleştirilen pilot TCDB çalışması örneğini tanıtır. Böylece katılımcıların içeriği anlamaları kolaylaşacaktır (5.2.5'teki Bilgi Notuna bakınız). Aynı zamanda özgül analitik çalışmanın nasıl yapılacağını anlaşılması için bu çalışmanın halihazırda sadece programın yararlanıcılarının ve bütçe tahsisinin özgül analizine odaklanacağını vurgulayın. Bu örneğin daha genel bir anlatımı örnek olay incelemesinden sonra dağıtılabılır.

Bu analitik çalışma sırasında bazı katılımcılar diğerlerine göre biraz daha fazla zorlanabilirler. Bu zorluğun aşılması için önerilen yöntem, olay incelemesine yönelik ikili çalışmanın genel tartışma ile birleştirilmesidir. Alternatif olarak, grup uygunsa, alıştırma grup çalışması olarak yürütülebilir. Grup çalışmasının ardından genel oturumda sonuçlar ve temel adımlar ile analiz bulgularının özeti sunulabilir.

İkili çalışmalar için grubu çiftler halinde eşleştirin. Böyle bir durumda yan yana oturan kişilerin beraber çalışması çok iyi olur. Bu alıştırma, bir dizi ikili çalışma ve ardından herkesin katıldığı çalışma içerdiğinden, hareketliliğin karmaşa yaratmaması için yan yana oturan kişileri gruplamak daha pratik olur.

Alıştırma kağıdını (bkz. 5.2.6) dağıtın ve çiftlerden alıştırmanın ilk bölümü ve bu bölümde verilen sorular üzerinde çalışmalarını isteyin. Bu alıştırmanın birbirini takip eden bir dizi ikili ve genel grup çalışması içerdiğini vurgulayın. Böylece katılımcıların bu sırada sadece ilk bölüme odaklanmalarını sağlayın.

Bunların ardından, katılımcıların buldukları sonuçlar genel oturumda paylaşılacaktır. Herhangi bir resmi sunum yapılmayacaktır ancak katılımcılara buldukları sonuçlar hakkında sorular sorulabilir. Eğitici aynı zamanda slayt kullanarak ana tablo ile birlikte temel noktaların özetini içeren bir tablo ekleyebilir.

Sonra, çiftlerden bir sonraki bölüm üzerinde çalışmaları istenebilir ve yine her nokta üzerinde bir dizi genel grup çalışması gerçekleştirilecektir.

Bu alıştırmada farklı aşamalardaki ikili çalışmalar için aşağıda belirtilen süreler ayrılabilir:

Alıştırma 1 için 10 dakikalık ikili alışma

Alıştırma 2 daha basit bir bilgiyi içerdiğinden dolayı 5 dakikalık ikili çalışma yeterli olacaktır

Alıştırma 3 için 10 dakikalık ikili alışma

Alıştırma 4 için 10 dakikalık ikili alışma

Her ikili grup çalışmasının ardından, eğitici katılımcıların dikkatini genel oturuma eker ve katılımcılardan buldukları sonuçları açıklamalarını ister. Katılımcılar buldukları sonuçları resmi bir sunum şeklinde değil de genel oturumda paylaşmak suretiyle açıklayacaklardır. Bu nedenle eğitici, alıştırmadaki soruları tekrarlayabilir ve katılımcılardan gönüllü olarak buldukları sonuçları paylaşmalarını isteyebilir.

Alıştırma 4'n etki analizinin ötesine geçtiğini ve analiz edilen hizmetlerin sonuçlarını ele aldığına dikkat edin.

Alıştırmanın sonunda, örnek olayların tam metinleri, bilgi birikimi oluşturması için katılımcılara dağıtılabilir.

Seçilen analitik araçlara yönelik grup çalışması (25 dk.)

Diğer araçların uygulama biçimleri hakkında bilgi vermek için, seçilen alıştırmaların kullanılması önerilir. Bilgi notu bölümündeki alıştırmalar örnek olay incelemelerinden kesitler içerir. rnek olay incelemelerinin ardından, örnek olayların tam metinleri, bilgi birikimi oluşturması için katılımcılara dağıtılabilir.

Bu rehberde  alıştırma bulunmaktadır (bkz. 5.2.6):

- Kadınların katılımcı bütçe sürecine katılımlarının güçlenmesi üzerine alıştırma (rnek Olay İncelemesi: Arnavutluk, Elbasan Belediyesi)
- Ücretsiz bakım işlerinin değerinin tahminine yönelik alıştırma (rnek Olay İncelemesi: Moldova, Singerei bölgesinde evde yaşlı bakımının formal ve enformel yönleri)
- Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçe Beyanları zerine alıştırma

Bu alıştırmaların kuralları, alıştırma kağıtlarında bulunmaktadır. Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçe Beyanlarına yönelik alıştırma aynı zamanda iki grup için kullanılabilir. Bu iki gruptan her biri alıştırma kağıdında bulunan örneklerden sadece biri – Avusturya veya Ruanda – zerine çalışabilir.

Bu rnek olay incelemelerini eğitim sırasında kullanmanın farklı seçenekleri vardır. rnek olaylardan herhangi bir tanesi seçilebilir ve tüm gruplar aynı örnek olay üzerine çalışabilir veya farklı gruplar farklı örnek olaylar üzerinde çalışabilirler. Herhangi bir örnek olay seçilerek, tüm katılımcıların bu örnek olay incelemesi ile daha derin bir öğrenme deneyimi sağlanabilir. Ancak, farklı örnek olayların farklı gruplar için kullanılması sonucunda katılımcılara çeşitli örneklerin tanıtılması sağlanacaktır.

Grup alışması, katılımcıların gruplara ayrılması ve grup çalışmasının sonuçlarının genel oturumda kullanılmasına (sunumlar) ilişkin nerileri Bölüm 8'de bulabilirsiniz.

Alıştırmanın, genel oturumda sunum ve tartışmanın yapılmasının ardından daha ayrıntılı bilgi sağlamak için ilgili bilgi notlarının tüm katılımcılara dağıtılması önerilir (bkz. 5.2.5).

Grup çalışmasının sunumu (20 dk.)

Grup çalışmasında elde edilen sonuçların ana oturumda sunulmasına ilişkin genel öneriler Bölüm 8'de bulunabilir.

Bu konuların, bazı katılımcılar tarafından anlaşılması zor olabilir; bu nedenle eğitici, grup sunumlarını destekleyici bilgiler vermeli, analizin temel adımlarını açıklamalı ve tüm katılımcıların temel noktaları anlamasını sağlamalıdır. Grupların farklı örnek olayları incelemeleri istendiğinde eğiticinin yukarıda belirtilen şekilde bir hazırlık yapması özellikle önemlidir.

Sonuç (5 dk.)

Oturumun kapanmasından önce, katılımcılardan ilave açıklama istedikleri konularda sormalarını sormaları istenebilir. Son olarak eğitici, eğitim hedeflerine de değinerek temel konuları özetler (bkz. 5.2.3) ve oturumu kapatır.

5.2.2.1 Modül akış planının daha uzun süreye göre uyarlanması

Bu modülün süresi uzatılırsa, analitik araçların pratikte uygulamalarına ilişkin daha fazla örnek incelenebilir. Bu rehberde bulunan örneklerin tümü (bilgi notlarına ve alıştırmalara bakınız) ayrıntılı olarak işlenebilir. Bunun için grup çalışması ve genel oturumda sunum ve tartışma yöntemleri esas yöntemler olarak kullanılabilir.

5.2.2.1 Modül akış planının daha kısa süreye göre uyarlanması

Modülün süresinin kısaltılması için, sunumda yalnız TCDB analizinin temel adımları ve araçlarına değinilebilir ve araçlara ilişkin kısa örnekler verilebilir.

5.2.3 Modülün temel öğrenim başlıkları

Bu modülü hazırlarken, tüm diğer modüllerde olduğu gibi, modülün hedeflerini ve temel öğrenim başlıklarını gözden geçirmek önemlidir. Aşağıda "Temel Mesajlar" başlığı altında özetlenen temel öğrenim başlıkları, eğiticinin hazırlanmasına ve oturumu özetlemesine yardımcı olur; aynı zamanda, temel mesajların hatırlatılması amacıyla katılımcılara bilgi notu olarak dağıtılabilir. Temel konular hakkında ilave bilgi edinmek için dağıtılan bilgi notlarına bakınız; daha geniş bilgi edinmek için Bölüm 9 Kaynakça'da belirtilen kaynaklara bakınız.

Modül 2: TCDB analizinde kullanılan araçlar

Temel mesajlar

- Toplumsal cinsiyeti gözeten bütçe analizi TCDB çalışmalarının temel faaliyetlerinden biridir.
- Çok çeşitli araçlar mevcuttur.
- Toplumsal cinsiyeti gözeten bütçe analizi için kullanılan araçlar aşağıdakileri içerir:
 - Toplumsal cinsiyete duyarlı politika değerlendirmesi
 - Cinsiyete göre ayrıştırılmış kamu harcama etki analizi
 - Yararlanıcı değerlendirmesi
 - Bütçenin zaman kullanımına etkisinin analizi
 - Toplumsal cinsiyete duyarlı orta vadeli ekonomik politikaların çerçevesi
 - Cinsiyete göre ayrıştırılmış gelir etki analizi
- Yukarıda belirtilen araçlar bütçeleri ve politika uygulamalarını analiz etmek için kullanılır.
- Bütçe yapımı bağlamında kullanılacak araçlar:
 - Toplumsal cinsiyete duyarlı bütçe kılavuz ilkeleri (çağrı metinleri)
 - Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçe Beyanı
- Her aracın zayıf ve güçlü yönleri bulunmaktadır; somut örnekler veya öğrenilen dersler daha iyi anlamaya yardımcı olur.
- Bu araçlar sıklıkla belirli bir içeriğe göre uyarlanır ve farklı araçlar ile nitel ve nicel yaklaşımların birleşimi kullanılır.
- Araç seçimi, özellikle aşağıda belirtilenler olmak üzere, birçok faktöre bağlıdır:
 - Amaç
 - Analizi yapmak için gerekli olan verilerin ve kaynakların mevcut olması
 - TCDB analizinin kimin tarafından gerçekleştirildiği
 - Sonuçların kimin tarafından kullanılacağı
 - Sonuçların kullanım amacının ne olduğu.

5.2.4 Modül 2'nin sunumunda kullanılacak slaytlar

Bu bölüm için hazırlanmış olan slaytlar, Eğitici Rehberinin sonunda yer alan CD'de bulunmaktadır.

5.2.5 Modül 2 için bilgi notları

Bu bölüm, modülde kullanılacak başlıca bilgi notlarını eğiticilere sunmaktadır. Ancak, ayrıntılı eğitim planına bağlı olarak, dağıtılacak bilgi notlarından bazıları atlanabilir veya eğitime özgü olarak değiştirilebilir.

Bilgi notları şunlardır:

- Bilgi Notu 3: TCDB analizinin adımları
- Bilgi Notu 4: Örnek olay incelemesi: Sırbistan Voyvodina Özerk İli'nde aktif işgücü piyasası politikalarının incelenmesi
- Bilgi Notu 5: Örnek olay incelemesi: Arnavutluk, Elbasan Belediyesi: Kadınların katılımcı bütçe süreçlerine katılımlarının güçlenmesi
- Bilgi Notu 6: Örnek olay incelemesi: Moldova, Singerei bölgesinde evde yaşlı bakımının formel ve enformel yönleri
- Bilgi Notu 7: TCDB çalışmalarında kullanılacak araçlar
- Bilgi Notu 8: Toplumsal cinsiyete duyarlı bütçe beyanları
- Bilgi Notu 9: Toplumsal cinsiyete duyarlı bütçe çağrı metinleri ve kılavuz ilkeler

Bilgi Notu 3.

TCDB analizinin adımları

Program ve politikaların TCDB analizini yaparken izlenecek temel adımlar aşağıdadır:

Adım 1: Programlar/politikalar hakkında bilgi toplama

- Analiz edilecek programlar/önlemler hangileridir ve hedefler nelerdir?
- Hedef kitlede kimler yer almaktadır?
- Bütçenin büyüklüğü nedir? Bütçe ne için harcanmaktadır?

Adım 2: Toplumsal cinsiyet sorunlarının belirlenmesi

- Kadınların ve erkeklerin (ve farklı alt grupların) belirli bir sektördeki durumları?
- İlgili alanları, ihtiyaçları ve öncelikleri nelerdir?
- Program/politikalarda toplumsal cinsiyet eşitliği hedeflerine yer verilmiş midir?
- Kadınlar ve erkekler arasında (ve diğer alt gruplar arasında) dikkate alınması gereken eşitsizlikler var mıdır?

Adım 3: Sektörde toplumsal cinsiyet eşitliğinin iyileştirilmesine yönelik hedeflerin tanımlanması

Adım 4: Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Analizin yapılması

- Farklı TCDB araçları kullanarak programlar/politikalar, gelirler, giderler ve hizmetleri analiz edin
 - a. Program/politikanın – örneğin hedeflerinin ve faaliyetlerinin – toplumsal cinsiyet eşitsizliği konuları ile ikinci adımda belirlenen kadınların ve erkeklerin farklı ihtiyaçlarını ve önceliklerini ne kadar dikkat aldığını değerlendirin
 - b. Hedef kitle ve program yararlanıcıları arasındaki kadın ve erkekleri (ve farklı alt grupları) analiz edin (örneğin özel hizmetlerin kullanıcıları, nakit transfer alıcıları vb.)
 - c. Program bütçesini analiz edin; mümkünse sağlanan hizmetlerin maliyetlerini ve kadınlar ve erkekler tarafından bu hizmetlerin ne kadarının kullanıldığını hesaplayın veya tahmin edin
 - d. Bütçe tahsislerinin programın toplumsal cinsiyete duyarlı bir yaklaşım ile yürütülmesi için yeterli olup olmadığını değerlendirin
 - e. Programın geliştirilmesi amacıyla, hedef kitle ve hizmet kullanıcıları hakkında nitel bilgi ve bu kişilerin görüşlerini alacak katılımcı yaklaşımlar kullanın (örneğin odak gruplar)

Adım 5: Sektörde toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik önerilerin geliştirilmesi

- Toplumsal cinsiyet eşitliği elde etmek için hangi faaliyetlerin gerçekleştirilmesi ve bütçe tahsislerinde ne tür değişikliklerin yapılması gerekmektedir?
- Bu önlemlerin uygulanmasından kim sorumludur?
- Hedeflerin gerçekleştirilmesine yönelik ilerlemenin ölçülmesi için kullanılacak göstergeler nelerdir?

Adım 6: Toplumsal cinsiyet eşitliği sonuçlarının elde edilmesi için politikaların yeniden düzenlenmesi ve kaynakların dağıtılması

Adım 7: İzleme ve Değerlendirme

- Önerilen önlemlerden hangileri uygulanmıştır?
- Toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasına yönelik ilerlemeyi ölçmek için göstergeler kullanın.

Bilgi Notu 4.

Örnek olay incelemesi: Sırbistan Voyvodina Özerk İli'nde işgücü piyasası politikalarının incelenmesi

Not: Bu alıştırma gerçek bir olaya dayandırılmıştır. Bu örneğin seçilmesinin nedeni belirli bir programın toplumsal cinsiyeti gözeten bütçe analizinin gerçekleştirilmesi açısından kullanışlı bir örnek oluşturması ve farklı yöntemleri birleştirmesidir. Bu örnek aynı zamanda cinsiyete göre ayrıştırılmış kamu harcama etki analizi ve toplumsal cinsiyete duyarlı yararlanıcı değerlendirmesinin pratikte nasıl kullanılacağını anlamak açısından yararlıdır.

Arka plan ve hedefler

Sırbistan'ın Voyvodina Özerk İli'nde İşgücü, İstihdam ve Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Bölge Sekreterliği çalışanları tarafından UNIFEM'in desteğiyle (şu anda BM Kadın Birimi adını almıştır) "Voyvodina Özerk İli'nde Toplumsal Cinsiyeti Gözeten Bütçelemeye Doğru" adlı bir proje gerçekleştirilmiştir. Projede kullanılan yaklaşım belirli programlara ve kamu hizmetlerine yönelik toplumsal cinsiyeti gözeten bütçe analizinin nasıl yapılması gerektiğini göstermektedir.

Programın hedefleri aşağıdaki şekilde belirlenmiştir:

1. Toplumsal cinsiyet perspektifinin bütçe süreçlerine dahil edilmesi ve böylece mali kaynakların tahsisi sırasında daha adil ve toplumsal cinsiyete duyarlı bir yaklaşım sergilenmesi ve böylece halihazırda mevcut olan toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin azaltılması ve toplumsal cinsiyet eşitliğinin yaygınlaştırılması,
2. İl'de çalışanların ve karar vericilerin toplumsal cinsiyete duyarlı programların yaratılmasında ve bölgeye ait bütçenin tahsisinde daha fazla rol almalarının sağlanması ve meclis üyelerinin bütçeleme süreçlerine ve bütçenin kabulüne yönelik daha eleştirel bir yaklaşım sergilemeleri ve bu süreçler sırasında toplumsal cinsiyet duyarlılığının geliştirilmesi için fırsatlar yaratılmasına önayak olması
3. İl bütçesinin oluşturulması ve izlenmesinde sivil toplum kuruluşlarının toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik daha fazla rol alması.
4. Bölgeye ait bütçede toplumsal cinsiyet eşitliği açısından daha fazla şeffaflığın sağlanması.

Pilot girişim çerçevesinde, TCDB çalışmaları, istihdam politikaları içerisinde özellikle istihdam ve serbest meslek programlarına yönelik olarak gerçekleştirilmiştir. İstihdam alanının seçilmesinin nedeni, kadınların ekonomik durumunun ve işgücüne katılımlarının toplumdaki toplumsal cinsiyet eşitliğinin derecesini belirlemek açısından temel öneme sahip olmasıdır. Kadınların ekonomik güvenliği ve bağımsızlığı sosyal hayatın çeşitli alanlarında ayrımcılığın ortadan kaldırılmasına katkıda bulunmakta ve hem kişisel hem de sosyal açıdan ilerleme ve gelişim

sağlanmasına yönelik fırsatları etkilemektedir. Sırbistan işgücü piyasasında kadınların durumuna ilişkin sorunlar, erkeklere göre büyük ölçüde faaliyetsizlik ve yüksek oranlarda işsizlik, iş arama sürelerinin daha uzun olması, işgücü piyasasına yeniden girmek istediğinde karşılaşılan çeşitli zorluklar ve girişimcilik faaliyetlerine katılımın düşük olmasıdır.

Bütçe çalışmalarına yaklaşım: Voyvodina'da neler yapılmıştır?

Voyvodina'daki temel yaklaşım, seçilen programların ve hizmet sunumunun toplumsal cinsiyet eşitliği gözetilerek analiz edilmesidir. Bu analizde uygulanan yöntem İsveç'te geliştirilen bir yaklaşıma dayanmaktadır. Bu yaklaşım çeşitli politikaların ve programların analizinde oldukça kullanışlı bir yöntem haline gelmiştir.

Analizin temel adımları aşağıdaki gibidir:

- (1) Programın envanterini ve genel özetini çıkarmak,
- (2) Hedef kitledeki kadın ve erkekleri temsil eden bir örneklem oluşturmak, karar vericiler ve program yararlanıcılarına anket uygulamak, ayrıca kaynak tahsislerini ortaya koymak ve program sonuçlarını ölçmek,
- (3) Anket sonuçlarını değerlendirmek,
- (4) Programda toplumsal cinsiyet eşitliğinin iyileştirilmesi için öneriler geliştirmek.

Mevcut verilerin nicel analizinin yanı sıra, hedef kitleden bireyleri içeren odak gruplar, yararlanıcılar ile programı uygulayan kamu çalışanları program analizinde kullanılan yöntemlerin ayrılmaz bir parçasıdır.

Son olarak, analiz sonuçlarının sunumuna yönelik genel bir format geliştirilmiştir. Benzer girişimler tarafından sıkça kullanılan bu format aşağıda özetlenmiştir.

Voyvodina Özerk İli: TCDB analiz bulguları sunum formatı:

1. Program hakkında temel bilgiler

- Programın hedefleri
- Programa katılım koşulları
- Faaliyetler
- Hedef kitle hakkında bilgi
- Programın çözmeye çalıştığı sorunlar (alakalı ise)

2. Bulgular/sonuçlar

- Yararlanıcılar arasında yer alan kadınların ve erkeklerin temsili (sayı ve oran)
- Kaynaklar ve bu kaynakların kadınlar ve erkekler arasında dağılımı (sayı ve oran)
- Sonuçlar: Faaliyetlerin kadınlar ve erkekler üzerindeki etkileri
- Başlıca toplumsal cinsiyete dayalı sorunların tanımı
- Odak gruplarda elde edilen bulgular

3. Değerlendirmeler

- Genel bulgular, eksik olan bilgiler, ek öneriler vb.

4. Analiz edilen programların geliştirilmesi için öneriler

Yöntemin uygulanmasına ve pilot programın analizine örnek olarak, Entegre Yeterlik Programı burada temel öğeleri ile birlikte sunulmaktadır. Entegre Yeterlik Programı'nın hedefleri arasında eğitim merkezlerinin gelişimini desteklemek, işsizlere eğitim vererek işgücü piyasasına girmelerini sağlamak ve kendi işini kurmak isteyen bireylere eğitim sunarak daha rekabetçi olmalarını sağlamak bulunmaktadır.

Program faaliyetleri, bilgisayar becerileri eğitimi (temel bilgisayar becerileri ve çeşitli özel bilgisayar becerileri eğitimi) ile başlangıç düzeyindeki girişimciler için sağlanan eğitimleri içermektedir.

Analiz, bu programa katılmak için gerekli kriterlerin incelenmesi ve aynı zamanda hedef kitle hakkında bilgi toplanmasıyla başlayacaktır. Kamu harcamalarının analizine odaklandığımız için, bu çalışmanın ayrıntılı sonuçlarına değinmiyoruz. Kısaca belirtmek gerekirse, çalışan ve çalışmayan nüfus içinde ciddi oranlarda cinsiyet farkları bulunmaktadır (kadınlar için işsizlik oranı %22 ve erkekler için %15 olup, uzun dönemli işsiz olan bireylerin çoğunluğunu kadınlar oluşturmaktadır vb.). Aynı zamanda girişimciler arasında da cinsiyet açısından farklar gözlenmiştir; girişimcilerin %23'ü kadın iken, bu oran erkeklerde %77'dir (tüm veriler 2006 yılına aittir).

Eğitime katılanların analizi

Eğitim hizmetleri alanında, cinsiyete göre ayrıştırılmış kamu harcama etki analizi için gereken iki temel veriden birisi eğitimlere katılan kadın ve erkek sayısıdır. Hizmet kullanıcılara ilişkin cinsiyete göre ayrıştırılmış bu veriler, analizin yapılabilmesi için gereklidir. Farklı türde eğitimlere katılanların sayısı, bu örnekte cinsiyete göre ayrıştırılmış olarak mevcuttur (bkz. Tablo 1).

Tablo 1: Eğitim türüne ve cinsiyete göre eğitimlere katılanlar

Eğitimin Türü	Oturumlar	Katılımcı	Kadın	Kadın Oranı	Erkek	Erkek Oranı
İşsizler için:	48	504	320	% 63	184	% 37
1. Temel bilgisayar becerileri	19	240	198	% 82	42	% 18
2. Özel bilgisayar eğitimi	29	264	122	% 46	142	% 54
Başlangıç düzeyindeki girişimciler için:	11	255	107	% 42	148	% 58

Kaynak: İl Sekreterliği (2009)

Cinsiyete göre ayrıştırılmış kamu harcamaları etki analizi için gerekli ikinci temel veri hizmetin birim maliyetidir. Bu durumda, sözü edilen kriter katılımcı başına eğitim maliyetidir. Aşağıdaki tablodan da görülebileceği gibi, maliyet eğitim türüne göre farklılık göstermektedir. Katılımcı başına eğitim maliyeti temel bilgisayar eğitimi için en düşük iken, AutoCad programı kullanılarak sağlanan özel bilgisayar eğitimi en yüksek maliyete sahiptir.

Tablo 2: Entegre Yeterlik Programında eğitim türüne göre birim maliyetler

Eğitim türü	Katılımcı başına maliyet (Sırbistan Dınarı)
Temel bilgisayar becerileri	12.575
Özel bilgisayar eğitimi: İnternet sitesi tasarımı	40.714
Özel bilgisayar eğitimi: AutoCad	48.060
Başlangıç düzeyindeki girişimciler: İşletme yönetimi ve iş geliştirme	21.210

Tablo 1 ve (farklı eğitimlerdeki kadın ve erkek katılımcı sayısı) ve Tablo 2'de (farklı eğitimlerin birim maliyetleri) sunulan verilere dayanarak, etki oranını hesaplamak için birim maliyet ile kadın ve erkek sayılarını çarpmak yeterli olacaktır. Hesaplanan sonuçlar Tablo 3'te gösterilmektedir.

Tablo 3: Kaynakların dağılımı: Eğitim türüne göre eğitim ücreti ve katılımcı başına ortalama eğitim ücreti (kadınlar ve erkekler)

Eğitim türü	Katılımcı başına maliyet (Sırbistan Dinarı)	Kadın	Erkek	Kadınlar için toplam harcama (1.000 Sırbistan Dinarı)	Erkekler için toplam harcama (1.000 Sırbistan Dinarı)
Temel bilgisayar becerileri	12.575	198	42	2.490	528
Özel bilgisayar eğitimi: İnternet sitesi tasarımı	40.714	42	48	1.710	1.954
Özel bilgisayar eğitimi: AutoCad	48.060	22	46	1.057	2.210
Başlangıç düzeyinde girişimciler: işletme yönetimi ve iş geliştirme	21.210	100	140	2.120	2.970
Toplam		362	276	7.377	7.662
Kadın/erkek başına ortalama harcama				20	28

Kaynak: İl Sekreterliği (2009)

Katılımcı başına hesaplanan eğitim maliyetinin özellikle kadınların çoğunluğunun katıldığı eğitimlerden biri olan temel bilgisayar eğitimi için en düşük olmasından dolayı, kadınlar için ayrılan toplam harcama temel bilgisayar becerileri eğitimi için çok daha fazladır. Özel eğitime katılanların büyük bir çoğunluğunun erkek olması ve bu eğitimin maliyetinin daha yüksek olması nedeniyle, bütçelerin çok daha büyük bir bölümü özel eğitimlere katılan erkeklere ayrılmaktadır. Bu yüzden, kapsamlı olarak bakıldığında, çok daha fazla sayıda kadın eğitim faaliyetlerine katılıyor olmasına rağmen, eğitimlere katılan erkekler için yapılan toplam harcama (harcama oranı) katılımcı kadınlar ile karşılaştırıldığında çok daha yüksektir. Ortalama harcamalara yönelik olarak ise, kadınlar için yapılan toplam harcamanın kadınların sayısına ve erkekler için yapılan toplam harcamanın erkeklerin sayısına bölündüğünde hesaplanan kadın başına yapılan harcama oranı (yaklaşık 20.000 Sırbistan Dinarı) erkek başına yapılan harcama oranından (yaklaşık 28.000 Sırbistan Dinarı) daha düşüktür.

Eğitimden yararlanmanın nicel analizinin **son adımı** olarak, eğitimden sonra iş bulma oranlarına yönelik sonuçlar analiz edilmiştir. Aşağıdaki tablo ilgili sonuçları göstermektedir. Beklendiği üzere, iş bulma oranları özel eğitime katılanlar için çok daha yüksektir. Burada veriler incelendiğinde özel eğitimlere katılan kadınların iş bulma oranlarının (kadın katılımcıların %56'sı iş bulmuştur) erkeklere göre (erkeklerin %45'i iş bulmuştur) daha yüksek olduğu görülmüştür. Elde edilen sonuçlar daha fazla irdelenmesi gereken çok önemli birtakım soruları açıkça ortaya çıkarmıştır (kadınların özel eğitimlere katılmasını engelleyen ne olduğu sorusu gibi). Aynı şekilde sonuçlar mevcut olan kaynakların daha iyi kullanımına yönelik politika değişiklikleri yapılması gerektiğine işaret etmektedir.

Tablo 4: Eğitimden sonra işe girme

Eğitim türü	Temel eğitim kadınlar	Temel eğitim erkekler	Özel eğitim kadınlar	Özel eğitim erkekler
Toplam katılımcı sayısı	198	42	122	142
Tamamlanan eğitim	198	41	120	141
Eğitim sonrası işe giren sayısı ve oranı (%)	67 % 34	13 % 32	67 % 56	63 % 45
Kısmi zamanlı işe giren	5	0	2	6

Nicel analiz aynı zamanda **odak grup toplantıları** ile de desteklenmiştir. Odak grup toplantıları bireylerin gruplar oluşturarak eğitimlere katılan kadınların bakış açıları hakkında ve kadınların işgücü piyasasında karşılaştığı sorunlara yönelik daha fazla bilgi edinmek üzere tartıştığı toplantılardır. Odak grup toplantıları, ayrıca programları yönetmekte olan kamu çalışanları, eğitim katılımcıları ve aynı zamanda girişimciler ve işsiz olan kişiler ile de ayrı ayrı düzenlenmiştir. Odak gruplar, kadınların algılarına, değerlendirmelerine ve belirli ihtiyaçlarına veya kadınların karşı karşıya kaldığı sorunlara yönelik nitel veri elde etmek adına iyi bir yöntem oluşturmaktadır. Sonuçların birkaçına örnek vermek gerekirse; odak gruplarda elde edilen bulgular girişimciler için başlangıç koşullarının eşitsizliğine (malvarlığı yetersizliği) ve aynı zamanda aile içerisinde desteğin eksikliğine ve özellikle kadınlara verilmesi gereken sistematik desteğin eksikliğine işaret etmektedir. Programı yöneten kamu görevlileri işgücü piyasası koşullarına yönelik kapsamlı bir araştırmanın olmamasının hem program planlaması açısından hem de girişimcilerin kendileri için engel oluşturduğuna dikkat çekmişlerdir.

Başarılan sonuçlar

Voyvodina'da gerçekleştirilen projenin kısa dönemli sonuçları aşağıdaki gibidir:

- İstihdama yönelik belirli programların toplumsal cinsiyete duyarlı hale getirilmesi amacıyla bu programlarda değişiklik yapılması için önerilerin geliştirilmesi (il yönetimi tarafından uygulamaya konulan seçili programların toplumsal cinsiyete yönelik sonuçlarının daha iyi anlaşılmasına bağlıdır).
- İl İşgücü, İstihdam ve Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Sekreterliği çalışanlarının, programların toplumsal cinsiyet analizini yapma kapasitelerinin artırılması.
- Üst düzey il yönetimi yetkililerinden oluşan ve toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması açısından toplumsal cinsiyete duyarlı bütçelemenin önemini anlayan ve toplumsal cinsiyet eşitliğinin projelerine dahil edilmesi konusunda bilgi sahibi olan bir ekibin oluşturulması.
- Bütçelerin toplumsal cinsiyet etkilerini anlayan ve meclis içerisindeki görevlerini Voyvodina bütçesine toplumsal cinsiyet perspektifinin dahil edilmesine yönelik girişimleri desteklemek üzere kullanan seçili meclis üyelerinden bir grup oluşturulması.
- Sivil toplum kuruluşlarında TCDB konusunda farkındalık yaratılması ve sivil toplum kuruluşlarının TCDB'ye yönelik çerçeve oluşturulmasına katılımlarının sağlanması.

Genel olarak bu pilot girişim, TCDB yaklaşımının ildeki yararını göstermiş ve kamu ve kamu dışı paydaşların kapasitelerinin artmasını sağlamıştır. Ayrıca ilin planlama ve bütçeleme süreçlerinde yer alan farklı paydaşlar ve aktörler arasında oluşturulan ortaklıklar ve ağlar Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçelemenin Voyvodina bölgesinde yaygınlaştırılmasına yönelik girişimin sürdürülebilirliği açısından umut verici olmuştur.

Kaynak: İşgücü, İstihdam ve Toplumsal Cinsiyet Eşitliği için Bölgesel Sekreterlik (2009): Novi Sad, Voyvodina Özerk İli'nde Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçelemeye Doğru.

Bilgi Notu 5.

Örnek Olay İncelemesi: Arnavutluk, Elbasan Belediyesi: Kadınların katılımcı bütçe süreçlerine katılımının güçlenmesi

Arka Plan

Elbasan, coğrafi olarak orta Arnavutluk'ta bulunan bir belediyedir. Elbasan Belediyesi ayrıca Arnavutluk'ta katılımcı bütçeleme uygulayan birkaç belediyeden de biridir. Katılımcı bütçeleme süreci çerçevesinde belediye yerel olarak elde ettiği gelirlerin yaklaşık %30'luk kısmını belediye sınırları içerisinde yaşamakta olan vatandaşlar tarafından belirlenen projelere ayırmayı taahhüt etmektedir.

Düzenlenen belediye toplantılarında, vatandaşlar mahallelerinin önceliklerine yönelik görüş alışverişinde bulunurlar ve belediyenin bütçesinin karşılayabileceği yeterlikte olan ve dolayısıyla yerel bütçe bünyesinde finanse edilebilecek projeleri görüşürler. Belediye düzeyindeki görev tanımı diğerlerinin yanı sıra aşağıda belirtilen görevleri de içermektedir

- Şehrin ve yolların temizlenmesi,
- Yerel okullara ve hastanelere yatırım yapılması,
- Şehirde bulunan yeşil alanlara yatırım yapılması,
- Su şebekesi sisteminin ve atık yönetiminin iyileştirilmesi.

Elbasan'da gerçekleştirilen yıllık katılım süreci yaklaşık iki üç ay arasında sürmektedir. Süreç belediye çalışanları tarafından yürütülür. Şehir 23 farklı mahalleye bölünmüştür. Her mahallede vatandaşların katılabileceği ve görüşmelerin yapıldığı belediye toplantıları düzenlenmektedir. **Vatandaşlar tarafından önerilen finanse edilecek projelerin listesi** hazırlanır. Her toplantıda, **vatandaşlar kendilerini temsil edecek bir kişiyi seçerler** ve bu kişi vatandaşları geçici bir "merkezi komisyonda" temsil eder. Komisyonun görevi vatandaşlar tarafından önerilen tüm projeleri değerlendirmek, bunların arasından daha önceden belirlenen kriterlere uyanları seçmek ve seçilen bu projeleri **nihai onay için Belediye Meclisi'ne** sunmaktır. Belediye Meclisi, sunulan projeleri genellikle pek değişiklik yapmadan onaylar. Projeler onaylandıktan sonra yerel yönetimlerin öncülüğünde uygulanmaya başlar.

Belediye bu süreci izler ve kaydeder; katılımcı bütçeleme sürecinde neler başarıldığını bir sonraki yıl içerisinde vatandaşlar ile yapılacak danışma toplantılarında ortaya koyar.

Katılımcı sürece toplumsal cinsiyet perspektifi getirmek

BM Kadın Birimi (eski adı ile UNIFEM) tarafından desteklenen ve Elbasan'da gerçekleştirilen Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme pilot projesi çerçevesinde, TCDB çalışmalarının hedeflerinden biri **kadınlar için daha kapsayıcı bir katılım sürecini güvence altına almaktır**. Belediyenin kendisi de katılımcı bütçeleme sürecinin kadınların sesini duyurup duyurmadığını, kadınların ihtiyaçlarını giderip gidermediğini ve bunları nasıl gerçekleştirdiğini öğrenmek istemiştir.

Bu bağlamda atılacak birinci adım, **devam eden bütçeleme süreçlerinin değerlendirilmesini yapmaktır**. Bu adımın hedefi yukarıda tanımlanan farklı adımlara kadınların katılıp katılmadıklarının ve ne şekillerde katıldıklarının belirlenmesidir. Bu amaçla, yerelde faaliyet gösteren bir STK uzmanı, aşağıdaki sorulara cevap aramak üzere, katılımcı bütçeleme süreçlerine yönelik mahalle toplantılarını izlemiştir:

- Kaç kadın katılmıştır ve tartışmalarda ne derece aktif olmuştur?
- Kadınların katkısı erkeklerin katkısından farklı mıdır, evetse, nasıl farklıdır?
- Belediye bu sesleri dikkate alacak mı, evetse, nasıl?

İzleme sonucunda elde edilen bulgular

İzleme süreci genel olarak belediye toplantılarına katılan kadın sayısının erkeklerden az olduğunu göstermiştir. Dolayısıyla, izlenen toplantılara katılan tüm katılımcıların yaklaşık %32'sinin kadın olduğu belirlenmiştir. Bu şekilde düşük katılım oranının nedeni olarak belediye toplantılarının saati (17:30) gösterilebilir, çünkü toplantıların çoğunda elektrikler kesilmiş ve yollar karanlıklaşmıştır. Ayrıca bunlara ek olarak günün bu saatinde kadınların çoğu eve yönelik sorumluluklarını yerine getiriyor ve çocuklarının bakımını sağlıyor olmaları nedeniyle meşguldürler.

Kadınların düşük oranda temsil edilmeleri, aileyi kamusal alanlarda ve karar vermeyi gerektiren konularda temsil etmeye erkeklerin yöneldiğini bir kez daha gözler önüne sermiştir; ayrıca bu durum genç kadınların evlerinde üstlendikleri sorumluluklar dolayısıyla hareket özgürlüklerinin hâla sınırlı olduğunu göstermiş ve ayrıca genel olarak kadınların yerel politikaları ve bütçeleri etkileme konusunda nasıl bir rol oynayabileceklerine ve oynamaları gerektiğine ilişkin anlayış eksikliği olduğunu bir kez daha kanıtlamıştır. Şaşırtıcı biçimde, toplantılara katılan kadınların ortalama yaşı yaklaşık olarak 40 ve 55 yaşları arasında olmuştur.

Toplantılara aktif katılım açısından değerlendirildiğinde, kadınlar ve erkekler arasındaki fark daha da belirginleşmiştir. Örneğin toplantılara katılan 200 kadın arasından yalnızca 30 kadın aktif katılım göstermiştir. Bazı toplantılarda kadınlar odanın bir tarafında beraber oturmuşlar ve erkekler de odanın diğer tarafında kadınlardan ayrı oturmuşlardır. Bu toplantılarda kolaylaştırıcı görevini yürüten kişi erkeklerden oluşan aktif gruba odaklanmış ve kadınları görüşlerini dile getirmeleri için teşvik etmemiştir. Kadın katılımcılardan bazıları oylama sonuçlarını görmek için toplantının sonuna kadar bile kalmamışlardır.

Kadınların konuştuğunda dile getirilen öncelikler, erkeklerin dile getirdiği önceliklerden farklılık göstermiş ve kadınların aile ve toplum içerisindeki rollerini yansıtmıştır. Kadınlar tarafından tipik olarak dile getirilen öncelikler arasında okullardaki ısıtma sistemlerinin iyileştirilmesi, çocuklar için daha iyi eğitim standartları ve oyun alanları, artırılmış/iyileştirilmiş sokak temizliği, ve sosyal hizmetlerin muhtaç kadınlara, çocuklara ve yaşlılara tahsis edilmesi vardır. Erkekler ise yerel tesislerin geliştirilmesi ve ulaşım konularına odaklanmışlardır.

Elbasan'da kadınlar ve erkeklerin katılımı açısından gözlemlenen dengesizliği ortadan kaldırmak üzere bir strateji geliştirilmiştir. Bu stratejinin hedefi, kadınların katılımcı bütçeleme sürecine nitel ve nicel katılımlarının artırılmasıdır.

Strateji

Katılımcı bütçeleme süreci hakkında bir medya kampanyası başlatılmış; bu kampanyada yetişkin tüm kadın ve erkeklerin eşit derecede katılmasının önemli olduğu belediye tarafından vurgulanmıştır. Yerel televizyonlar, gazeteler, afişler ve broşürler aracılığıyla vatandaşlar belediye toplantıları hakkında bilgilendirilmiş; aynı zamanda sürece ve katılımın önemine yönelik farkındalık artırılmıştır.

UNIFEM ve belediye tarafından desteklenen yerel bir STK, yereldeki kadınlar arasında katılımcı bütçeleme süreci, bu sürecin kadınların hayatı üzerindeki etkisi, katılımın önemi ve bütçeleme süreçlerine nasıl katılabileceklerine yönelik farkındalık yaratılmasını sağlamıştır. Bu konulara ilişkin bilgiler STK tarafından kadınların genellikle gittikleri yerlerde, örneğin kreşler, okullar ve parkların çevresinde ve aynı zamanda neredeyse tüm mahallelerde kapı kapı dolaşarak broşür dağıtmak suretiyle sağlanmıştır. Televizyon reklamları yayınlanmıştır. STK ayrıca kadınlar ile belediye toplantılarından önce ayrı toplantılar düzenlemiş ve bu toplantılarda belediyenin görevlerini açıklamış ve kadınlar ortaya atmak istedikleri konular üzerine fikir alışverişinde bulunmuşlardır. Belediye toplantılarından önce gerçekleştirilen bu toplantılar sırasında, kadınlar grubun içerisinde mahalle toplantılarına katılacak ve sorunlarını dile getirecek bir temsilci seçmişlerdir.

Belediye toplantılarını yönetecek belediye çalışanları için eğitim düzenlenmiş; kadınların toplantıda daha aktif olarak katılmasının nasıl teşvik edileceğine yönelik bilgiler verilmiştir. Eğitimin amacı, toplantıyı yönetenlerin katılımcılardan daha iyi geri bildirim almalarını sağlayacak ve özellikle kadınların ve daha az temsil edilen veya ötekileştirilmiş diğer grupların da katılımına odaklanmalarını sağlayacak genel toplantı yönetme becerileri geliştirmektir. Ayrıca özellikle kadın ve erkeklerin geçici olarak oluşturulan merkezi komisyonlara eşit katılımlarını teşvik etmeye odaklanılmıştır.

Başarılan sonuçlar

Yukarıda belirtilen faaliyetlerin sonucunda, 2009 yılında gerçekleştirilen belediye toplantılarına katılanların yaklaşık %30 ila %50'lik bir kısmını kadınlar oluşturmuştur; önceki yıllarda bu oran %10 ila %30 arasındaydı. Ayrıca, vatandaşlar tarafından seçilen ve belediye bütçesinden finanse edilecek olarak projeler konusunda nihai kararı verecek merkezi komisyonda da kadınların katılımına yönelik önemli bir artış gözlemlenmiştir. 2008 yılında merkezi komisyonun 22 üyesinden sadece üçü kadın idi. 2009 yılına gelindiğinde ise, toplam 23 mahalle temsilcisinin 11'i kadın olmuştur. Belediye toplantılarına katılan kadınlar ve erkekler tarafından dile getirilen

öncelikler arasındaki farklar açıkça görülmektedir. Örneğin, birçok erkek belediye sınırları içerisindeki eğlence mekânlarına (futbol stadyumu gibi) giden yolların ve sokak ışıklarının düzeltilmesi ve ilçede bulunan başlıca çöp kutularının merkezden uzağa ve evlerin yakınlıklarına yerleştirilmesinin (çoğunlukla çöp çıkarma görevinin erkeklere ait olması dolayısıyla) önemini vurgulamışlardır. Buna karşılık kadınlar, okullarda düzgün ısıtma sistemlerinin oluşturulmasına yönelik ihtiyaçları, okullarda rampaların inşa edilmesini böylece girişlerin bebek arabaları için daha uygun hale getirilmesini ve çevrenin daha temiz ve hijyenik olması amacıyla çöp kutularının hanelerden uzağa yerleştirilmesini dile getirmişlerdir.

Elbasan'da gerçekleştirilen faaliyetler, belediyede katılımcı süreçlerin kendiliğinden toplumsal cinsiyete duyarlı olmadığı konusunda farkındalık yaratmıştır. Daha kadın dostu katılımcı bütçeleme sürecinin sağlanabilmesi için, özel olarak kadınların bilgi düzeylerinin artırılmasına yönelik önlemlere ve kadınların katılımının teşvik edilmesine ihtiyaç duyulmaktadır. Bunlara ek olarak, süreç açıkça göstermiştir ki erkeklerin ve kadınların öncelikleri farklıdır ve dolayısıyla kadınların süreç içerisinde eşit biçimde seslerini duyurmaları yararlı olacaktır.

Bu çalışmada katılımcı bütçeleme süreçlerinin toplumsal cinsiyete duyarlı bütçeleme ile birleştirilmesine yönelik sonuçlar, Brezilya veya Almanya gibi diğer ülkelerde elde edilen sonuçlar ile benzerlik göstermektedir.

Kaynak: UNIFEM (2010), Güneydoğu Avrupa'da Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme: UNIFEM deneyimleri, sayfa 26-29.

Bilgi Notu 6.

Örnek Olay İncelemesi: Moldova, Singerei bölgesinde evde yaşlı bakımının formal ve informal yönleri

Arka Plan

“Singerei bölgesinde yaşlılara evde informal bakım” konulu bu örnek olay incelemesi, sosyal yardım sistemi reformu bağlamında yaşlılara sağlanan informal bakımı değerlendirmektedir. Çalışma, kadınların informal bakıcılık rollerini üstlenmelerine yönelik konuları incelemiştir; ücretsiz bakım işlerinin halihazırdaki sosyal yardım sistemi içerisinde göz ardı edilmesinin sistemi verimsiz hale getirdiği sonucuna ulaşmıştır. Ayrıca, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinden doğan sosyal sorunları çözümüleme kapasitesinin olmadığı görülmüştür.

Bu soruna yönelik geliştirilen yaklaşım özellikle Moldova'nın karşı karşıya olduğu demografik sorunlar ışığında önem taşımaktadır. İstatistiksel verilere uygun olarak, son 15 yıl içerisinde yaşanan nüfusta sabit bir artış gözlenmiştir; 60 yaş ve üstü kişilerin genel nüfusa oranı 1990 yılında %12,8 iken 2005 yılında %14'e ulaşmıştır. Nüfus yaşlanması özellikle kırsal kesimlerde artış göstermektedir. Artan yaşlı sayısı, sosyal yardım sistemine özel önlemlerin getirilmesini gerektirmektedir ve bu sistemde en büyük faaliyet yaşlılara evde informal bakımdır.

Singerei bölgesinde yaşlıların informal bakımının toplumsal cinsiyet perspektifinden analiz edilmesi sonucunda, yararlanıcılar ile bakım hizmetini sunanlar arasında önemli bir toplumsal cinsiyet boyutu olduğu gözlemlenmiştir.

Çalışma, kadınların informal bakım sektörüne katkılarını da incelemekte ve Singerei bölgesi örneğini inceleyerek kadınların yaptıkları fedâkarlıkların ve devletin sağlaması gereken bakım hizmetini üstlenerek üzerlerine aldıkları yükün altını çizmektedir. Sosyal yardım dezavantajlı gruplara sağlanacaksa, artan yaşlı sayısı, kamu kaynakları üzerinde büyük bir baskı oluşturacaktır. Dolayısıyla, kamu yardımı modelini değiştirmek gerekmektedir. Bugüne kadar sosyal yardım sistemi, temel olarak “olmazsa olmaz” ücretsiz yardım ve desteğe dayandırılmıştır.

Evde bakım verilerinin analizi

Halihazırda Singerei bölgesinde evde bakım hizmetlerinden yararlanan 574 kişi bulunmaktadır, bunların 502'si kadın (%87,5) ve 72'si de erkektir (%12,5). Evde bakım belediye tarafından hizmet olarak sunulmakta ve haftada 3 defa ziyaret içermektedir. Bu hizmet ile yararlanıcılar yemekler, yakıt edinmeye yardımcı olunması, elektrik, su, doğalgaz gibi faturaların ödenmesi vb. hizmetleri ile desteklenmektedirler.

Yukarıda belirtilen, yalnız yaşayan ve Singerei bölgesinde kamu hizmeti olarak sağlanan evde bakım hizmetinin yararlanıcısı olan 574 kişinin yanı sıra, 22 kişiye de Draganesti köyünde bulunan St. Gheorghe bakım yurdunda bakım hizmeti sağlanmaktadır.

Ancak ayrıca 1002 kişi daha bulunmaktadır; bunların 642'si yatağa bağımlı olarak yaşamakta (357'si kadın ve 285'i erkek) ve kalan 360'ı da sosyal olarak dezavantajlı kişilerdir. Bu kişiler kayıtlı oldukları ve resmi olarak sosyal yardım sağlanması için başvuruda bulunmuş oldukları halde kamu hizmetlerinden yararlanamamaktadır. Bu kategoride yer alan kişiler sadece akrabaları tarafından sağlanan bakıma bağılı olarak yaşamlarını sürdürmektedir.

Singerei bölgesinde aileleri tarafından bakılan toplam yaşlı sayısı (yani 1002), sosyal yardım sistemi kapsamında formel bakım hizmetinden yararlananların sayısından çok fazladır.

Kadınların enformel bakım hizmetlerindeki rolü hakkında farkındalık yaratmak önemlidir. Özellikle demografik yapının yarattığı baskıya dayanamayan ve yeniden yapılandırılması gereken sosyal yardım sisteminde yakında yapılacak değişiklikler ele alınmalıdır. Bu değişiklikler formel sistemin kurumsal yapısının çözülerek, yerine halihazırda geliştirilmekte olan entegre sosyal hizmetleri getirilmelidir.

Bütçe tahsisi

Evde Sosyal Destek Dairesi'nin 2008 yılı toplam bütçesi 1.099.900 ley olmuştur.

Evde Sosyal Destek Dairesi için ayrılan ve devlet bütçesinden finanse edilen toplam bakım giderleri yıllık 1.099.900 ley 'dir. Bu tutar, birim amirleri ve sosyal hizmet görevlilerinin 763.100 ley tutan maaşlarını da içerir. Her yararlanıcının bakımı için ayrılan ortalama kamu harcaması miktarı, kişi başına aylık 68,75 ley olarak hesaplanmıştır.

Draganesti köyünde bulunan bakım yurdunun yıllık bütçe giderleri 766.500 ley olarak hesaplanmıştır (2008 yılında).

Bakım yurdunda çalışan bir hemşirenin maaşı aylık 750 ley'dir. Bakım yurdunda 19 kişi çalışmakta ve 22 kişiye hizmet vermektedir. Bu bağlamda, bakılan kişi başına aylık ortalama gider 2.555 ley olmaktadır.

Evde enformel bakım maliyeti

Çalışmanın amacı Singerei bölgesindeki kadınların ücretsiz bakım faaliyetleri aracılığıyla sağladıkları katkıların değerini hesaplamaktır.

Ücretsiz enformel evde bakım hizmetleri için parasal değer hesaplamasının çeşitli yolları vardır. Orijinal çalışmada bu hesaplama için kullanılan yöntem aşağıda sunulmuştur. Ayrıca, orijinal çalışmada yer alan sonuç ve öneriler de aşağıda sunulmaktadır.

Kadınların bakım sektörüne olan katkılarının parasal değerini hesaplayabilmek için ücretsiz işlere yönelik bir referans değer belirlenmelidir. Böyle bir durumda temel olarak alınan değer, formel sektörde bir bakım görevlisine ödenen miktara eşdeğer olmalıdır. Bu değer, bakım hizmeti verilen kişi başına aylık 68,75 ley olarak hesaplanmıştır.

Şu anda, Singerei bölgesinde ailelerinin bakımına muhtaç olan toplam 1002 kişi yaşamaktadır. Buna bağlı olarak kadınların yaşlı bakımı açısından sosyal yardım sektörüne toplam katkısı yıllık olarak 826.650 ley olarak hesaplanabilir (kadınların yararlanıcının bakımını haftada birkaç kez sağladığı varsayılırsa).

Yatağa bağlı olan kişilerin bakımını sağlayan kişilere yönelik olarak ise, bakım yurdundaki bir hemşirenin maaşı referans olarak alınabilir. Dolayısıyla yatağa bağlı olan kişilerin bakımını yapan kadınların parasal olarak katkısının değeri aşağıdaki şekilde hesaplanabilir: 642 yatağa bağlı kişi x aylık 750 ley (hemşire maaşı) = yıllık olarak 5.778.000 ley.

Tüm yararlanıcılar için, enformel bakım hizmetinin toplam bakım hizmetlerine oranı alındığında, kadınların yaşlılara sağlanan bakım hizmetlerinin %63'lük kısmını desteklediği varsayılabilir. Kadınlar tarafından sağlanan bakım hizmetinin maliyeti 6.604.650 ley olarak hesaplanmıştır. Kadınlar bu bakım hizmetlerini sağlamasaydı, devlet bu giderleri bütçeden karşılamak zorunda kalacaktı.

Sonuç ve Öneriler

Klasik haliyle, sosyal yardım sistemi ataerkil toplum modeli üzerine oturtulmuştur; bu modelde, kadınlar yaşlı, çocuk ve hasta olan yakınlarının bakımını ücretsiz olarak üstlenmektedir. Ancak, Moldova Cumhuriyeti toplumsal cinsiyet eşitliği ve kadınların işgücü piyasasına katılımını desteklemeyi taahhüt ettikten sonra, bu model anlamını yitirmiştir. Bunun sonucunda bu modelin ulusal istihdam politikaları ile sosyal yardım sistemi arasındaki sorunları ortadan kaldıracak şekilde değiştirilmesi gereği ortaya çıkmıştır.

Kadınların özellikle evde bakım hizmetleri aracılığıyla sosyal yardım sistemine katkılarını yönelik yapılan değerlendirmeler, kadınların bu göz ardı edilen ve resmi sosyal yardım sistemi içerisinde dikkate alınmayan rollerinin önemini ortaya koymak için kullanılabilecek yöntemlerden biridir.

Devletin kadınların enformel evde bakım hizmetleri vererek sağladıkları katkıyı tanıyacağı, bakım hizmeti verenleri destekleyecek özel önlemler alacağı şekilde toplumsal sözleşmeyi gözden geçirmek gerekmektedir. Bu destek farklı ülkelerdeki deneyimler ışığında çeşitli şekillerde sağlanabilir ve aşağıdaki yöntemleri içerebilir:

- Sadece sosyal yardım hizmetlerinin yararlanıcılarını değil aynı zamanda enformel bakım hizmeti sağlayan kişileri de içerecek şekilde ulus çapında analiz yaparak, böylece hem bu kişiler hem de toplumun geneli için sosyal ve ekonomik riskler ile sonuçları belirlemek;
- Sivil toplum sektörünün tıp-sağlık hizmetlerini sağlamaya dahil edilmesi ve özellikle akrabaları tarafından bakılan yaşlılar için evde bakım paketleri hazırlamak;
- Yaşlıların bakımlarını sağlayan kişilere vergi kolaylığı sağlamak, bunu gerçekleştirirken özellikle yararlanıcının tüm zamanını alan bakıma muhtaç yatağa bağlı kişileri göz önünde bulundurmak.

Bilgi Notu 7.

TCDB çalışmalarında kullanılacak araçlar

Araç 1: Toplumsal cinsiyet farkındalıklı politika değerlendirmesi

Toplumsal cinsiyet farkındalıklı politika değerlendirmesi, kamu bütçesinden finanse edilen politikaları ve programları toplumsal cinsiyet perspektifinden inceler. Burada politikaların ve kaynak tahsislerinin toplumsal cinsiyet eşitsizliğini azaltıp azaltmadığı, artırıp artırmadığı sorgulanmaktadır. Bu tarz bir politika değerlendirmesi, belirli bir sektörde toplumsal cinsiyete duyarlı durum analizi ile başlar.

Toplumsal cinsiyet farkındalıklı politika değerlendirmesi ilk olarak Güney Afrika Kadın Bütçe Girişimi tarafından geliştirilmiştir. Beş adımdan oluşan bir yaklaşım diğer ülkelerde de yaygın biçimde kullanılmıştır:

1. Adım	Belirli bir sektörde kadınların, erkeklerin, kız ve oğlan çocuklarının durumunun analizi
2. Adım	Politikaların toplumsal cinsiyet sorunlarını ne derece ele aldığına değerlendirilmesi
3. Adım	Bütçe tahsisinin toplumsal cinsiyete duyarlı politikaların uygulanması için yeterli olup olmadığının değerlendirilmesi
4. Adım	Harcamaların kısa dönemli çıktılarının değerlendirilmesi, kaynakların gerçekte nasıl harcandığının ve politika ve programların nasıl uygulandığının incelenmesi
5. Adım	Harcamaların uzun dönemli çıktılarının veya etkilerinin değerlendirilmesi

Bu araç tüm sektörler için ve farklı düzeylerde kullanılabilir. Bu araç, hem kamu hem de kamu dışı aktörler tarafından kullanılmaktadır. Analizin derinliği veri ve bilgilerin mevcut olup olmadığına bağlıdır. Toplumsal cinsiyet farkındalıklı politika değerlendirmesi, politikaların toplumsal cinsiyete yönelik sonuçlarına ilişkin genel bilgi verir. Aynı zamanda daha ayrıntılı analizler için de zemin oluşturur.

Araç 2: Cinsiyete göre ayrıştırılmış kamu harcama etki analizi

Cinsiyete göre ayrıştırılmış kamu harcama etki analizi, bütçe kaynaklarının kadınlar ve erkekler arasındaki dağılımını hesaplamayı amaçlar. Bu nicel araç doğrudan ödemelerin (mali yardımlar, transferler) veya sunulan kamu hizmetlerinin dağılımını değerlendirmek üzere kullanılabilir. Kadınların, erkeklerin, kız ve oğlan çocuklarının kamu tarafından sunulan hizmetlere yönelik harcamalardan ne kadar yararlandığı incelenebilir.

Aşağıda sunulan üç adım, harcama etkisinin hesaplanmasında kilit rol oynar:

- Belirli bir hizmet veya bir transferin birim fiyatlarının hesaplanması
- Bireyler tarafından alınan hizmetin veya transferin birim sayısı
- Bireylerin alt gruplara ayrılması (kriterlerden biri cinsiyet olmalıdır, diğer kriterler kentsel/kırsal ayrımı, gelir grupları, yaş vb. olabilir)
- Hizmetin birim fiyatı ile kadınlar ve erkekler (veya alt gruplar) tarafından kullanılan veya tüketilen birim sayısının çarpılması sonucunda elde edilen hesaplama.

Dolayısıyla, bu aracın uygulanması özellikle nicel verilerin mevcut olup olmadığına bağlıdır. Bu veriler belirli kamu hizmetlerinin birim fiyatlarının ve bu hizmetlerin kullanım oranlarının doğru biçimde hesaplanması için önemlidir. Hizmet kullanımına yönelik veriler farklı kaynaklardan toplanabilir. Bu kaynaklar arasında hanehalkı ile yapılan anketler, hizmetleri sunan kurumlardan alınan bilgiler veya araştırma raporları yer almaktadır.

Araç 3: Toplumsal cinsiyete duyarlı yararlanıcı değerlendirme

Politika ve bütçe yapıcılar, kamu harcamalarının vatandaşların ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde yapılıp yapılmadığını, aynı zamanda kalite bakımından vatandaşların taleplerini de karşılayıp karşılamadığını bilmek isterler. Toplumsal cinsiyete duyarlı yararlanıcı değerlendirme, sunulan kamu hizmetlerinin gerçek ve potansiyel kullanıcılarının görüşleri hakkında bilgi elde etmeyi hedefler. Bu araç kadınların ve erkeklerin kamu hizmetlerinin sunumu konusundaki fikirlerini almak ve incelemek üzere kullanılır. Aynı zamanda kadınların ve erkeklerin ihtiyaçlarının kamu hizmetleri ile ne kadar karşılandığı ve kamu harcama kalıplarının öncelikler ile ne ölçüde örtüştüğü hakkında da bilgi edinilmesini sağlar. Bu nedenle yararlanıcı değerlendirme paranın doğru faaliyetlere harcanıp harcanmadığı konusunda bilgi sağlanmasına yardımcı olacaktır. Kamu harcaması ile finanse edilen hizmetlerin bireylerin öncelikleri ile örtüşüp örtüşmediği ve bireylerin ihtiyaçlarını ne ölçüde karşıladığı bu araç sayesinde sorgulanabilir. Kadınların ve erkeklerin toplum içerisindeki sosyal rollerine bağlı olarak çoğu zaman farklı öncelikleri ve ihtiyaçları olduğundan, neyin yararlı olacağı konusunda farklı algıları da bulunmaktadır. Bu yüzden seslerinin eşit olarak duyulmasına ve önceliklerinin ve kaygılarının eşit koşullarda değerlendirilmesine önem verilmelidir.

Anahtar soru:

- Kamu hizmetleri kadınların/kız çocuklarının ve erkeklerin/oğlan çocuklarının farklı ihtiyaçlarını ve önceliklerini ele alıyor mu?

Gerçek ve potansiyel yararlanıcıların algıları hakkında bilgi elde etmek için kullanılan yöntemler çok çeşitlidir. Nicel yöntemlerden (kamuoyu araştırmaları, tutum anketleri, vatandaşlar tarafından doldurulacak başarı karneleri) nitel yöntemlere (örneğin katılımcı değerlendirme süreçleri, odak grup tartışmaları, katılımcı gözlemleri) ve hatta nicel ve nitel yönlerin karışımından oluşan yöntemlere (örneğin mülakatlar) kadar uzanır. Burada önemli olan nokta, farklı yararlanıcı değerlendirmesi türlerinin cinsiyete göre ayrıştırılmış olması ve aynı zamanda anketin amacına bağlı olarak kırsal/kentsel ayrımı, yaş vb. gibi diğer boyutlara göre de ayrıştırılmalarıdır.

Sadece hizmet kullanıcılarını değil aynı zamanda hizmetlerden yararlanmayan ancak yararlanması beklenen bireylerin de kapsanması yararlı olacaktır. Yüz yüze mülakatların kullanılması halinde, bilgi veren kişilerin mülakatı mümkünse sadece kendileri ile aynı cinsiyette olan kişiler tarafından gerçekleştirilmelidir. Bazı yararlanıcı değerlendirmeleri sağlık gibi sadece tek bir hizmet türüne odaklanmaktadır. Diğerleri ise yerel yönetim tarafından sağlanan tüm hizmetler gibi farklı hizmetleri kapsamaktadır.

Bu araç, hizmet sunumu içeren tüm sektörlerle uygulanabilir.

Araç 4: Bütçenin zaman kullanımına etkisinin cinsiyete göre ayrıştırılmış analizi

Bütçenin zaman kullanımına etkisinin cinsiyete göre ayrıştırılmış analizi kamu kaynaklarının nasıl tahsis edildiğini incelemeyi hedefler. Aynı zamanda gelir elde etme biçimlerinin yürütülen farklı ücretli ve ücretsiz işlerin miktarına olan etkisini ve zamanın kadınlar ve erkekler tarafından nasıl harcandığını analiz etmeyi de amaçlar. Görgül kanıtlar sosyal hizmetler için yapılan harcamalardaki kısıntılar veya kullanıcılardan ücret talep edilmesinin kadınların zaman yükünü artırdığını göstermektedir. Kadınların bakım sektöründe yaptığı işler çoğunlukla görülmemektedir. Bu şekilde bir analiz ile ücretsiz işlere dikkat çekilebilir.

Anahtar soru

- Gider ve gelir kalıplarının, kadınların ve erkeklerin zaman kullanımı üzerinde herhangi bir etkisi var mıdır?

Bu aracı kullanabilmek için, kadınların ve erkeklerin zamanlarını nasıl kullandıkları hakkında bilgi toplamak gerekir. Zaman kullanımı verileri için başvurulabilecek önemli bir bilgi kaynağı istatistik kurumları tarafından gerçekleştirilen cinsiyet ve yaş, hane büyüklüğü, çocuk sayısı gibi değişkenlere göre ayrıştırılmış zaman kullanımı anketleridir. Kadınların ve erkeklerin zaman bütçesine yönelik belirli hizmetlerin sonuçlarını incelemek üzere çeşitli bilgi elde etme yöntemleri de uygulanabilir. Bunlara örnek olarak çeşitli faaliyetlere katılan kadınların ve erkeklerin zaman cetvellerinin karşılaştırılması verilebilir. Kapsamlı zaman kullanımı verileri normalde kamu istatistik kurumları tarafından toplanıyor olsa da, daha küçük ölçekli anketler de belirli faaliyetlere yönelik olarak yerel düzeyde gerçekleştirilebilir.

Araç 5: Toplumsal cinsiyete duyarlı bütçe beyanları

Toplumsal cinsiyete duyarlı bütçe beyanları, hükümetlerin meclis üyelerini veya milletvekillerini ve sivil toplum üyelerini toplumsal cinsiyet eşitliğini geliştirmek için neler yapıldığına ilişkin bilgilendirmek üzere kullanabileceği bir araçtır. Bu araç bütçe ile ilişkilidir, çünkü yeterli kaynak ayrılmadıkça politika, program ve projeler etkin olmayacaktır. Toplumsal cinsiyete duyarlı bütçe beyanları hükümetin hedeflerini ve toplumsal cinsiyet eşitliği hedefini gerçekleştirmek için harcanan para miktarını yansıtır.

Anahtar soru:

- Bütçeden finanse edilen politikalar, programlar ve projeler cinsiyet eşitsizliğinin azaltılmasına nasıl katkıda bulunmaktadır?

Toplumsal cinsiyete duyarlı bütçe beyanları çeşitli birimlerde görevli olan planlamacılar ve bütçe görevlileri tarafından ayrıntılı bütçe ve planlama belgelerine dayanarak hazırlanmalıdır. İdeal olan tüm bakanlıklar tarafından kullanılacak ortak format geliştirilmesidir. Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçe Beyanı diğer bütçe belgeleri ile birlikte sunulmalıdır.

Araç 6: Toplumsal cinsiyete duyarlı çağrı metni

Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Çağrı Metni bakanlıkların bütçe tasarısına katkılarını hazırlamak için çıkarılan standart kılavuz ilkelerin (bütçe çağrı metinleri) toplumsal cinsiyet konusuna atıf içermesi gerektiği fikrinden doğmuştur.

Bütçe çağrı metni, Maliye Bakanlığı tarafından bütçe döngüsünün başlangıcında hazırlanan resmi bir bildirimdir. Diğer devlet kurumlarına ve bakanlıklara bir sonraki bütçe döneminde bütçe taleplerini nasıl sunmaları gerektiği konusunda talimat içerir. Ayrıca çoğu zaman bütçe sunumları için özel olarak hazırlanmış bir formatı da barındırır.

Bütçe çağrı metinleri, icracı bakanlıkların toplumsal cinsiyet esaslı talimatı dikkate alması için iyi bir başlangıç olacaktır. Bunların TCDB yaklaşımlarına bağlı olarak, bütçe çağrı metinlerini toplumsal cinsiyete daha duyarlı hale getirmenin çok çeşitli yolları bulunmaktadır. Temelde, bakanlıkların bütçe tasarısına katkılarını toplumsal cinsiyet perspektifini dikkate alarak şekillendirmelerine yönelik talimatı içermelidir. Bu talimat örneğin, bakanlıkların bütçe sunumlarına toplumsal cinsiyet eşitliğini artırmaya yönelik hedefleri ve faaliyetleri dahil etmeleri koşulu getirilmesi olabilir. Ayrıca yürütülen TCDB analizinin sonuçları dahil edilebilir veya Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçe Beyanı hazırlıklarına katkıda bulunmaları istenebilir.

Araç 7: Toplumsal cinsiyete duyarlı orta vadeli mali çerçeve

Bu araç, bilgilendirme amaçlı olarak buraya eklenmiştir; yalnız ulusal düzeyde kullanılabilirliğini dikkate alın.

Toplumsal cinsiyete duyarlı orta vadeli ekonomik politika çerçevesi, kadınların ve erkeklerin ekonomik faaliyetlerde farklılaşmış rollerini kapsayan orta vadeli makroekonomik politika çerçevesi oluşturmayı hedefler. Orta vadeli ekonomik çerçevelerin dayandırıldığı ekonomik modellerin içerisine toplumsal cinsiyetin dahil edilmesi amaçlanmaktadır. Buradaki nihai hedef gelecekteki makroekonomik planlama ve bütçeleme süreçlerini etkilemektir. Böylece toplumsal cinsiyet konusunda daha fazla farkındalık yaratılabilecektir. Aynı zamanda modeller ve öngörüler için toplumsal cinsiyete duyarlı bir zemin oluşturulması sağlanacaktır.

Araç 8: Toplumsal cinsiyete duyarlı gelir etki analizi

Toplumsal cinsiyete duyarlı gelir etki analizi, hükümet tarafından elde edilen gelir türlerinin kadınları ve erkekleri farklı şekillerde etkileyip etkilemediğini inceler. Burada sözü edilen farklı gelir türleri dolaysız vergiler (gelir vergisi, kurumlar vergisi) ve dolaylı vergiler (katma değer vergisi) veya kullanıcı ücretleridir. Gelir etki analizine ışık tutan anahtar sorular şunlardır:

- Hükümet tarafından elde edilen gelir türleri kadınları ve erkekleri farklı şekillerde mi etkiler?
- Toplanan gelirin ne kadarı erkeklerden, ne kadarı kadınlardan elde edilmektedir?
- Ne tür vergi reformları veya diğer gelir reformları yoksullar için ve özellikle yoksul kadınlar için daha yararlıdır?
- Vergi sistemi kadınların işgücü piyasasına girmesini teşvik ediyor mu?

Dolayısıyla, bu araç hem dolaysız hem de dolaylı vergileri ve kullanıcı ücretleri gibi diğer gelir çeşitlerini incelemektedir. Böylece tahsil edilen vergilerin veya ödenen kullanıcı ücretlerinin ne kadarının farklı bireyler veya hanelerden elde edildiği hesaplanabilir. Anlamlı yorumlar yapabilmek için, ödenen verginin bireylerin veya hanehalkının toplam gelirine oranını bilmek önemlidir.

Cinsiyete göre ayrıştırılmış gelir etki analizi yapılabilmesi için, gelir ve gider kalıpları hakkında verilere ihtiyaç vardır. Verilerin sadece hane düzeyinde mevcut olması analizin kapsamını sınırlamaktadır. Ancak hane içerisinde gelirin eşit olarak dağıldığına ilişkin varsayımın her zaman doğru olmadığı, çeşitli çalışmalar sonucunda anlaşılmıştır.

Bilgi Notu 8.

Toplumsal cinsiyete duyarlı bütçe beyanı

Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçe Beyanı bütçe tasarısı ile birlikte hazırlanan ve sunulan bir belgedir. Devletin toplumsal cinsiyet eşitliğini ve kadınların durumunu iyileştirmeye yönelik niyetini ve taahhütlerini gösterir. Aynı zamanda politika taahhütlerine uygun olarak bütçe tahsisi yapıldığını gösterir.

İdeal olarak, Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçe Beyanı her sektörden bilgiler içermelidir. Aşağıdaki sorular herhangi bir sektör ele alındığında toplumsal cinsiyete duyarlı bütçe beyanının hangi faaliyetlere odaklanması gerektiği konusunda yardımcı olacaktır:

- Paranın çoğu nereye gitmektedir?

Bu soru önemlidir çünkü TCDB yaklaşımının amacı, toplumsal cinsiyeti anaakımlaştırmaktır; yani toplumsal cinsiyetin temel politikalar ve harcama alanlarında ele alınmasını sağlamaktır.

- Toplumsal cinsiyet eşitliği açısından en önemli programlar nelerdir?

Bu soru yararlıdır çünkü bazen maliyeti nispeten düşük olan ancak toplumsal cinsiyet eşitliği açısından büyük fark yaratan faaliyetler vardır.

Toplumsal cinsiyete duyarlı bütçe beyanları kamu yönetiminde kullanılan bir araçtır. Ancak, kamu dışındaki girişimlerin de bu yaklaşımı kullanabileceği çeşitli yöntemler bulunmaktadır. Bunlardan biri devlet tarafından hazırlanan toplumsal cinsiyete duyarlı bütçe beyanının bir izleme aracı olarak kullanılmasıdır. Böylece hükümetin, kendi belirlediği öncelikleri ve hedefleri yerine getirip getirmediği denetlenebilir. Başka bir yöntem ise sivil toplum tarafından alternatif toplumsal cinsiyete duyarlı bütçe beyanlarının hazırlanmasıdır. Bu şekilde hazırlanan bütçe beyanları, bütçeyi kullanarak toplumsal cinsiyet eşitliğinin yaygınlaştırılmasına yönelik faaliyetlerini artırması için hükümete baskı yapma aracı olarak kullanılabilir.

Toplumsal cinsiyete duyarlı bütçe beyanı örnekleri:

Toplumsal cinsiyete duyarlı bütçe beyanı, Viyana, Avusturya

Viyana her yıl Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçe Beyanı yayınlar. Bu bütçe beyanı, belediye meclisine sunulan bütçeye ilişkin belgelerin bir parçasını oluşturur. Aynı zamanda, uygulama önlemlerini değerlendiren bir performans raporu da bir önceki bütçe yılı için hazırlanan yıllık denetim raporunda yer almaktadır.

Toplumsal cinsiyete duyarlı bütçe beyanı için basit ve genel bir format bulunmaktadır. Bu formatın hazırlığında tüm idari birimler bilgi sağlamaktadır. Bu basit formatın yanı sıra, toplumsal cinsiyet eşitliği durumunun gelişimine ilişkin nitel bilgiler de toplumsal cinsiyete duyarlı bütçe beyanının içerisinde sunulmaktadır. Ayrıca, işgücü piyasası, gelir durumu, eğitim ve çocuk bakımı gibi konulara yönelik cinsiyete göre ayrıştırılmış veriler de toplumsal cinsiyete duyarlı bütçe beyanı içerisinde sunulmaktadır.

Tablo 1: Planlanan kullanıcılar (kadın/erkek) %

Birim	Bütçe kalemi	Toplumsal cinsiyete özgü hedef	Planlanan önlemler veya projeler s	Başarı göstergesi	Planlanan kullanıcılar (kadın / erkek) %
MA 42 (Şehir Parkları ve Bahçeleri)	8150	Parkların tasarımında toplumsal cinsiyete duyarlı, nesiller arası önlemler	10, su parkı 11, N. arazisi parkı vb.	Toplam park sayısı	49 / 51
MA 5 Finans ve İstatistikler	0210	Kadınların ve erkeklerin gerçeklerinin kapsamlı olarak yansıtılması	Toplumsal cinsiyete özgü bilgilerin belediyenin sürekli yayınlarında daha fazla yer alması Cinsiyet farkları özellikle dikkate alınarak farklı alanlarda veri toplanması ve analiz yapılması Toplumsal cinsiyet eşitliği göstergelerine ilişkin internet kaynakları İnternette sağlanan verilerin ne kadarının cinsiyete göre ayrıştırılmış olduğunun değerlendirilmesi	Kadınlar/erkekler tarafından sunulan verilerin oranının artması Kadın ve erkek kullanıcılar ve dağılım konusunda gerekli bilgileri içeren analizlerin oranının artması Bilginin internetteki veri sunumunun değerlendirilmesi için zemin oluşturması	50 / 50
MA 5	7822 (ZIT Teknoloji Kurumu Viyana)	İş araştırma ve geliştirme çalışmalarında kadınların payının artırılması; Yeniliklerin geliştirilmesinde toplumsal cinsiyetin daha fazla dikkate alınması	Kadınlar tarafından yürütülen projeler ek bir ödeme alır Kadınların ve erkeklerin proje değerlendirme gruplarında eşit olarak temsil edilmesine dikkat edilir Desteklenen tüm araştırma projeleri proje planlama sürecine toplumsal cinsiyetin dahil edilip edilmediğine ilişkin değerlendirmeden geçer	Kadınlar tarafından yürütülen projelerin payının artması Kadınların araştırma geliştirme çalışmalarına katılımının artması Ürün geliştirme sürecinin kadınlar üzerindeki özel etkisinin daha fazla dikkate alınması	20 / 80 30 / 70

Kaynak: Viyana, Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme, 2012 bütçe tasarısına ek.

Ruanda'da bölgesel düzeyde toplumsal cinsiyete duyarlı bütçe beyanı

2010 yılından bu yana, bütçe çağrı metinleri bölgelerin Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçe Beyanı hazırlamasını zorunlu hale getirmiştir. Toplumsal cinsiyete duyarlı bütçe beyanı bütçe çağrı metninde yer verilen talimata uygun olarak tablo formatında hazırlanmalıdır (bkz. Tablo 2). Başlangıç aşamalarında, bölgelere toplumsal cinsiyete duyarlı bütçe beyanı hazırlamaları konusunda destek sağlanmıştır. Destek kapsamında ilgili görevlilere yeni gerekleri tanıtmak ve bu görevlilerin toplumsal cinsiyete duyarlı bütçe beyanı hazırlamak için ilk girişimlerini yapmaları için 2 günlük çalıştaylar düzenlenmiştir.

Tablo 2: Karongi Bölgesi Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçe Beyanından Alıntı

Program: Arazi Planlama, İdare Ve Yönetimi				
Alt Program: Arazi Planlama Ve Yönetimi				
Toplumsal Cinsiyet Analizi	Çıktı	Faaliyetler	Göstergeler	Bütçe (Ruanda Frangı)
Ruanda'da arazi kullanım hakkını düzenleyen kanun kadınlara arazileri aile mirası olarak yönetme hakkı vermektedir. Buna rağmen, kadınların çoğunluğu bu haklarından habersizdir. Bu yüzden de arazi yönetmeye yönelik bu hakları ellerinden alınmıştır ve çoğu kadın kocalarının mülklerinin satışından elde edilen gelirlere yararlanamamaktadır. Bu gelirler satıştan elde edilen paraları istedikleri gibi kullanan kocalarına yaramaktadır.	Bundan sonra, Karongi Bölgesi'nde kadınların mülklere yönelik haklarını desteklemek üzere, mülkler her iki eşin adına kaydedilecektir.	Tüm arazi mülkiyetinin kaydedilmesi	Bölgede bulunan tüm araziler hem kocaların hem de eşlerinin adına kaydedilmiştir	10.549.095

İspanya, Endülüs İli toplumsal cinsiyet etki raporu

İspanya'nın Endülüs İli'nde TCDB faaliyetleri her yıl hazırlanan bir Toplumsal Cinsiyet Etki Raporu ile belgelenmektedir. Bu belge, her idari birim tarafından hazırlanan bütçelerin kadınlar ve erkekler üzerindeki etkileri hakkında bilgi sağlayan büyük bir belgedir ve aşağıdaki şekilde yapılandırılmıştır:

- **Realite:** İlgili politika alanında kadınların ve erkeklerin durumuna yönelik istatistiklerin analizi
- **Temsil:** Bölgesel birim ve kurumlardaki çalışanların cinsiyete göre dökümü
- **Kaynaklar ve Sonuçlar:** Toplumsal cinsiyet göstergeleri dahil politikaların ve faaliyetlerin kadınların ve erkeklerin üzerindeki farklı etkilerinin değerlendirilmesi.

Hindistan'da toplumsal cinsiyete duyarlı bütçe beyanı

Hindistan Maliye Bakanlığı 2005-06 yıllarına ait Federasyon Bütçesi içerisinde toplumsal cinsiyete duyarlı bütçe beyanı hazırlanmıştır. Bu bütçe beyanı ile 10 bakanlıkta çalışan kadınlara yarar sağlayacak "fon talepleri" (önerilen fon tahsisleri) belirlenmiştir. 2006-07 Federasyon Bütçesi için hazırlanan toplumsal cinsiyete duyarlı bütçe beyanı 18 bakanlık tarafından sunulan 24 farklı fon talebini içerecek şekilde genişletilmiştir. Her bakanlık tahsis için iki farklı kategori belirlemiştir:

- Birinci kategori %100 kadınları veya kız çocuklarını hedefleyen bütçe tahsislerini içermektedir.
- İkinci kategoride bütçenin %30'u kadınları veya kız çocukları için tahsis edilmektedir.

Listelenen bütçe tahsislerinden her biri, bir önceki yıl ayrılan miktarı, bir önceki yıl için revize edilmiş miktarı (gerçekten harcanması muhtemel olan miktar) ve bir sonraki yıl için belirlenen bütçe oranını içermektedir.

Fransız bütçe dokümanlarında toplumsal cinsiyet

Fransa'da 1999 yılında hazırlanan Kadın Hakları ve Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Bütçe Sarı Kitabı ile toplumsal cinsiyete duyarlı bütçe beyanı getirilmiştir. Bunun nedeni milletvekillerinin hükümet tarafından her yıl Maliye Kanunu ile birlikte kadın haklarının ve toplumsal cinsiyet eşitliğinin teşvik edilmesi için neler yapıldığını içeren bir belge hazırlaması gerektiğine karar vermiş olmasıdır. Fransa'da aynı zamanda birden fazla bakanlığın sorumluluğunda olan ortak konulara ilişkin Bütçe Sarı Kitapları hazırlanmaktadır.

Toplumsal cinsiyet konusuna yönelik Bütçe Sarı Kitabı için, her bakanlık aşağıda belirtilenleri yapmak zorundadır:

- Kadınları veya kız çocuklarını hedef alan tüm programları ve eylemleri belirlemek
- Toplumsal cinsiyet eşitliğini teşvik etmek için gerçekleştirdiği tüm eylemleri belirlemek
- Toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik politikasını tanımlamak
- Katkısını ölçmek için kullandığı göstergeleri sunmak.

İlk dönemlerde hazırlanan Bütçe Sarı Kitapları analiz edildiğinde, toplumsal cinsiyet esas alınarak yapılan bütçe tahsislerinin toplam 260 milyar Avro olan bütçenin yalnız 40 milyon Avroluk bir bölümüne denk geldiği anlaşılmaktadır. Bu sonuçlardan toplumsal cinsiyet eşitliğini teşvik eden anaakım programların Bütçe Sarı Kitapları'na dahil edilmesinin oldukça önemli olduğu anlaşılmaktadır.

2010 yılında toplumsal cinsiyet konularının bütçe belgelerine dahil edilmesine ilişkin değişiklik yapılmıştır. O tarihten itibaren hükümet "yatay politikalar belgesi" adlı kadınlar ve erkekler arasındaki eşitliğe yönelik bir anaakımlaştırma belgesi sunmaya başlamıştır. Bu belge ile toplumsal cinsiyet eşitliğine katkıda bulunan ve stratejik bir yaklaşım izleyen farklı programlar sunulmaktadır. Bu belge içerisinde hedefler ve göstergeler ile bütçe tahsisleri yer almaktadır.

Güney Afrika, Gauteng İli'nde toplumsal cinsiyete duyarlı bütçe beyanı

2003 yılından beri Güney Afrika, Gauteng İli'nde yönetim, her birimden temel bütçe belgelerinin yanı sıra toplumsal cinsiyete duyarlı bütçe beyanı hazırlamalarını zorunlu kılmaktadır. Diğer ülkelerde olduğu gibi, bu beyan, kadınlar ve toplumsal cinsiyet eşitliği için ayrı bir bütçe hazırlanmasını öngörmez. Bunun yerine, birimin standart bütçesinin halihazırda parçası olan alt programları ifade etmektedir. Toplumsal cinsiyete duyarlı bütçe beyanlarının içerisinde alt programların kadınlar ve toplumsal cinsiyet eşitliği için önemini vurgulayan başlıklar yer almaktadır.

Toplumsal cinsiyete duyarlı bütçe beyanları, belirlenmiş bir matris format kullanılarak hazırlanmaktadır. Bu matriste sütunların çoğu bütçenin ana kısmında kullanılan çıktılar, sonuçlar ve göstergeler gibi terimlerin benzerlerini kullanmaktadır. Ancak, toplumsal cinsiyete duyarlı bütçe beyanı aynı zamanda "toplumsal cinsiyet konuları" başlıklı ayrı bir sütun da içerir. Bu bölümde beyanı hazırlayan birim belirli bir alt programın ele aldığı konuyu açıklamalıdır.

Birimlerden toplumsal cinsiyete duyarlı bütçe beyanlarını aşağıda belirtildiği şekilde beş bölüm olarak hazırlamaları istenmektedir:

- En büyük üç alt programın sonuçları ve çıktıları ile bunların toplumsal cinsiyet eşitliğine etkileri
- Özellikle kadınları ve kız çocuklarını hedef alan sonuçlar ve çıktılar
- Kadınların yararına olan / toplumsal cinsiyet eşitliğini teşvik edecek çıktılar ve sonuçlar
- Gauteng İli yönetiminde çalışan kadınların yararlanacağı çıktılar ve sonuçlar
- Düzeylerine göre kadın ve erkek kamu çalışanlarının sayısı.

Bilgi Notu 9.

Bütçe çağrı metni ve bütçe kılavuz ilkeleri

Bütçe çağrı metni, Maliye Bakanlığı tarafından bütçe döngüsünün başlangıcında hazırlanan resmi bir bildirimdir. Diğer devlet kurumlarına ve bakanlıklara bir sonraki bütçe döneminde bütçe taleplerini nasıl sunmaları gerektiği konusunda talimat içerir. Ayrıca çoğu zaman bütçe sunumları için özel olarak hazırlanmış bir formatı da barındırır.

Bütçe çağrı metinleri, icracı bakanlıkların toplumsal cinsiyet esaslı talimatı dikkate alması için iyi bir başlangıç olacaktır.

Bütçe çağrı metinlerinde toplumsal cinsiyete duyarlı düzeltme örnekleri:

Makedonya Cumhuriyeti

Makedonya'da TCDB'nin ilk uygulanması sırasında hazırlanan bütçe çağrı metni Bakanlıkların kendi programları çerçevesinde toplumsal cinsiyet göstergeleri hazırlamasına yönelik bir koşul içermiştir.

Avusturya

2005: Her bakanlığın pilot olarak uygulanan iki toplumsal cinsiyeti gözetilen bütçe analizinin sonuçlarını sunmasının zorunlu kılınması (bütçe belgesinin açıklayıcı notları içerisine dahil edilecek şekilde).

2012/13: Performans esaslı bütçeleme bağlamında toplumsal cinsiyet eşitliği hedefleri, önlemleri ve göstergelerinin belirlenmesine yönelik talimat.

Ruanda

TCDB'nin ilk uygulandığı zamanda, 2010/11 mali yılına ait bütçe çağrı metni, toplumsal cinsiyete duyarlı bütçe beyanlarının zorunlu tutulacağına işaret etmiştir. Metin aşağıdaki gibidir:

"Hükümet ayrıca, planlama ve bütçeleme sürecinde toplumsal cinsiyetin ve eşitlik hedeflerinin anaakımlaştırılmasını taahhüt eder. Bu, yararlanıcı ihtiyaçlarının cinsiyete göre belirlenmesini ve, bütçeleme sürecinin bir parçası olarak, ilgili müdahalelerin mevcut programlara dahil edilmesini içerir. Bütçe taleplerinin sunumuna Toplumsal Cinsiyet Esaslı Bütçe Beyanının eşlik etmesi tüm pilot sektörler için (Sağlık, Tarım, Eğitim ve Altyapı) zorunlu hale getirilmiştir. Aynı zamanda diğer sektörler de Toplumsal Cinsiyetin kendi bütçe taleplerinin içerisine nasıl dahil edildiğini göstermekle yükümlü olacaktır."

Çağrı metninin bir ekinde bütçede toplumsal cinsiyetin anaakımlaştırılması ve toplumsal cinsiyete duyarlı bütçe beyanının hazırlanması için kılavuz ilkeler ayrıntılı olarak sunulmuştur. Kurumlardan ve bölgelerden her program için aşağıdaki formatta hazırlanmış bir tablo şeklinde toplumsal cinsiyete duyarlı bütçe beyanı hazırlamaları istenmiştir:

Toplumsal cinsiyet analizi – çıktı – faaliyetler – göstergeler – bütçe

Uganda

TCDB çalışmalarının başlangıç aşamasında, 2005/06 döneminde hazırlanan bütçe çağrı metni aşağıda belirtilenleri içermektedir: "Hükümet planlama ve bütçeleme sürecinde toplumsal cinsiyetin ve eşitlik hedeflerinin anaakımlaştırılmasını taahhüt eder. Bu, kadınlar, yetimler, yaşlılar, gençler ve engelli bireyler gibi özel grupların ihtiyaçlarının belirlenmesini ve, bütçeleme sürecinin bir parçası olarak, ilgili müdahalelerin mevcut programlara dahil edilmesini içerir."

Ayrıca Maliye Bakanlığı tarafından Toplumsal Cinsiyet ve Eşitlik Esaslı Bütçeleme Kılavuz İlkeleri çıkarılmış ve Uganda'da politika ve bütçe yapımı konusunda önemli rol oynayan sektör çalışma grupları için hazırlanan görev tanımına eklenmiştir.

Yıllar içerisinde bu yaklaşım daha da geliştirilmiştir. Dolayısıyla 2014/15 mali yılı için hazırlanan bütçe çağrı metni aşağıda belirtilenleri içermektedir:

Sektörlerin Toplumsal Cinsiyet ve Eşitlik konularını, Bütçe Çerçeve Raporları içerisinde ele almaları istenmiştir. Bütçe Çerçeve Raporlarının yıllar içerisinde sunumuna yönelik analiz, çoğu sektörün konuları ele aldığına ilişkin genel beyanlarda bulunduğunu ortaya koymaktadır.

Dolayısıyla, bir sonraki mali yıl olan 2014/15 itibariyle geçerli olmak suretiyle, sektörler kendi Bütçe Çerçeve Raporları içerisine açık bütçe beyanları eklemelidir. Bu sayede Toplumsal Cinsiyet ve Eşitlik konuları ve bu konuların bütçe üzerinden ele alınması için önerilen eylemler vurgulanacaktır. Bütçe beyanı sektörün başarmak istediklerini açıkça belirtmelidir. Ayrıca bütçe beyanında sorun teşkil eden konular ve gerçekten seçilen müdahaleler ile önerilen bütçe tahsisine de yer verilmelidir.

Ayrıca aşağıda sunulan örnek, beklentilerin daha net anlaşılması için çağrı metnine eklenmiştir.

Eğitim için Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Beyan

Hedef: Uganda'da toplumsal cinsiyet eşitliğinin geliştirilmesi

Sorun: Özellikle kız çocuklarının lisede okulu bırakma oranları

Önerilen müdahaleler:

- İhtiyaç sahiplerine yönelik kız çocukları için burslar
- Kız çocuklarına rehberlik yapmaları için kıdemli kadın öğretmenlerin işe alınması
- Okullarda zorunlu sağlık tesislerinin inşa edilmesi

Bütçe Tahsisi: 3 milyar Uganda Şilini

Buna ek olarak, toplumsal cinsiyete duyarlı bütçe beyanına performans göstergeleri dahil edilecektir.

5.2.6 Modül 2 alıştırmaları

Bu alıştırmaların bilgi notlarında sunulan örnek olaylardan alıntılar olduğuna dikkat edin (Bölüm 5.2.5). Alıştırmaların tamamlanmasından sonra katılımcılara tüm örnekleri içeren bilgi notları dağıtılabılır.

- TCDB analizi örneği: Sırbistan Voyvodina Özerk İli'nde aktif işgücü piyasasına yönelik politikaların analizi
- Kadınların katılımcı bütçelemeye katılımının güçlenmesi: Arnavutluk, Elbasan Belediyesi Örnek Olay İncelemesi
- Ücretsiz bakım işlerinin değerinin hesaplanması: Moldova, Singerei bölgesinde evde yaşlı bakımının formel ve enformel yönleri konulu örnek olay incelemesi
- Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçe Beyanları hakkında alıştırma.

Alıştırma 4.

TCDB analizi örneği: Sırbistan Voyvodina Özerk İli'nde uygulanan aktif işgücü piyasasına yönelik politikaların analizi

Alıştırma için talimat:

- Örnek olay incelemesinden alıntılanan bölümü okuyun
- Aşağıda verilen tartışma konularını tartışın.

1. Kamu hizmetleri kullanıcılarının/yararlanıcılarının analizi: Eğitime katılanların analizi

Verilen eğitimleri ve çeşitli türlerdeki eğitimlere katılanların sayısı (kadın ve erkek) Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1: Eğitim türüne ve cinsiyete göre eğitimlere katılanlar

Eğitimin Türü	Oturumlar	Katılımcı	Kadın	Kadın Oranı	Erkek	Erkek Oranı
İşsizler için:	48	504	320	% 63	184	% 37
1. Temel bilgisayar becerileri	19	240	198	% 82	42	% 18
2. Özel bilgisayar eğitimi	29	264	122	% 46	142	% 54
Başlangıç düzeyindeki girişimciler için:	11	255	107	% 42	148	% 58

Kaynak: İl Sekreterliği (2009)

Tartışma konusu: Yukarıdaki tabloda sunulan verilerden kadınların ve erkeklerin farklı eğitim türlerine katılımlarına yönelik elde edilen bilgiler konusunda görüş bildirin.

Bulduklarınızı karşılaştırmalı olarak belirtin, örneğin:

"... eğitimine kadınlardan çok erkekler/erkeklerden çok kadınlar katılmıştır".

veya

"Kadınların/erkeklerin oranı ... içerisinde daha fazladır/daha azdır".

2. Kamu harcamaları analizi: Farklı eğitim türlerinin maliyet analizi

Tablo 2, kamu harcamaları hakkında bilgi vermektedir: Toplumsal cinsiyeti gözeten bütçe analizi gerçekleştirebilmek için, hizmet kullanıcıları hakkındaki bilgilerin yanı sıra, hizmet sunum giderlerini içeren veriler de yararlı olmaktadır. Bu durumda katılımcı başına eğitim maliyeti verilmektedir. Bu maliyet, farklı eğitim türleri için yapılan genel giderler hakkında bilgi toplayarak hesaplanabilir (eğiticilerin maaşları, tesis ve malzeme giderleri vb.). Herhangi bir eğitim kursunun toplam maliyeti hakkındaki bilgiye dayanarak, farklı eğitim türlerinin ortalama birim maliyetleri kolayca hesaplanabilir. Bu hesaplama için belirli bir kurs için harcanan genel eğitim gideri katılımcı sayısına bölünmelidir. Bu bilgi Tablo 2’de sunulmaktadır. Aşağıdaki tabloda görüldüğü üzere, birim maliyetler eğitim türlerine göre farklılık göstermektedir.

Tablo 2: Farklı eğitim türlerine göre eğitim hizmetlerinin birim maliyeti

Eğitim türü	Katılımcı başına maliyet (Sırbistan Dinarı)
Temel bilgisayar becerileri	12.575
Özel bilgisayar eğitimi: İnternet sitesi tasarımı	40.714
Özel bilgisayar eğitimi: AutoCad	48.060
Başlangıç düzeyindeki girişimciler: İşletme yönetimi ve iş geliştirme	21.210

3. Kadınlara ve erkeklere yapılan harcamaların hesaplanması (cinsiyete göre ayrıştırılmış kamu harcama etki oranı)

Tablo 1 ve (farklı eğitimlerdeki kadın ve erkek katılımcı sayısı) ve Tablo 2’de (farklı eğitimlerin birim maliyetleri) sunulan verilere dayanarak, etki oranı hesaplanabilir. Bunu hesaplamak için birim maliyet ile kadın ve erkek sayılarını çarpmak yeterli olacaktır. Hesaplanan sonuçlar Tablo 3’te gösterilmektedir.

Tablo 3: Kaynakların dağılımı: Eğitim türüne göre eğitim ücreti ve katılımcı başına ortalama eğitim ücreti (kadınlar ve erkekler)

Eğitim türü	Katılımcı başına maliyet (Sırbistan Dinarı)	Kadın	Erkek	Kadınlar için toplam harcama (1.000 Sırbistan Dinarı)	Erkekler için toplam harcama (1.000 Sırbistan Dinarı)
Temel bilgisayar becerileri	12.575	198	42	2.490	528
Özel bilgisayar eğitimi: İnternet sitesi tasarımı	40.714	42	48	1.710	1.954
Özel bilgisayar eğitimi: AutoCad	48.060	22	46	1.057	2.210
Başlangıç düzeyinde girişimciler: işletme yönetimi ve iş geliştirme	21.210	100	140	2.120	2.970
Toplam		362	276	7.377	7.662
Kadın/erkek başına ortalama harcama				20	28

Kaynak: İl Sekreterliği (2009)

Tartışma konusu: Tablo 3’te sunulan verilere dayanarak yaptığınız gözlemleri belirtin.

Bulduğunuz sonuçları karşılaştırmalı olarak belirtin, örneğin:

“... için kadınlara yapılan harcamalar erkeklere yapılandan daha fazladır/daha azdır”.

4. Kamu hizmeti çıktı analizi: Eğitimden sonra işe girme

Sunulan hizmetlerin sonuçlarını incelemek önem taşır. Bu durumda sonuçlar eğitimlerin tamamlanmasından sonra daha önceden çalışmayan kaç kadın ve erkeğin iş bulduğuna yönelik bilgileri içerir. Bu bilgiler Tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 4: Eğitimden sonra işe girme

Eğitim türü	Temel eğitim kadınlar	Temel eğitim erkekler	Özel eğitim kadınlar	Özel eğitim erkekler
Toplam katılımcı sayısı	198	42	122	142
Tamamlanan eğitim	198	41	120	141
Eğitim sonrası işe giren sayısı ve oranı (%)	67 % 34	13 % 32	67 % 56	63 % 45
Kısmi zamanlı işe giren	5	0	2	6

Tartışma konuları: farklı eğitimleri tamamlayan kadınların/erkeklerin iş bulma şanslarına ilişkin gözlemlerinizi paylaşın.

Ayrıca farklı eğitimlerin kadın/erkek katılımcıları için yapılan giderleri göz önünde bulundurarak da bulgularınızı paylaşın (bkz. Tablo 3).

Alıştırma 5.

Kadınların katılımcı bütçelemeye katılımının güçlenmesi

Örnek Olay İncelemesi: Arnavutluk, Elbasan Belediyesi: Kadınların katılımcı bütçeleme süreçlerine katılımının güçlenmesi

Grup alıştırması için talimat:

1. Örnek olay incelemesini okuyun
2. Örnek olay incelemesinin sonunda yer alan soruyu grup ile tartışın.

Arka Plan

Elbasan Belediyesi Arnavutluk'ta katılımcı bütçeleme uygulayan birkaç belediyeden biridir. Katılımcı bütçeleme süreci çerçevesinde belediye yerel olarak elde ettiği gelirlerin yaklaşık %30'luk kısmını belediye sınırları içerisinde yaşamakta olan vatandaşlar tarafından belirlenen projelere ayırmayı taahhüt etmektedir.

Düzenlenen belediye toplantılarında, vatandaşlar mahallelerinin önceliklerine yönelik görüş alışverişinde bulunurlar. Belediye düzeyindeki görev tanımı diğerlerinin yanı sıra aşağıda belirtilen görevleri de içermektedir:

- Şehrin ve yolların temizlenmesi,
- Yerel okullara ve hastanelere yatırım yapılması,
- Şehirde bulunan yeşil alanlara yatırım yapılması,
- Su şebekesi sisteminin ve atık yönetiminin iyileştirilmesi.

Şehir 23 farklı mahalleye bölünmüştür. Her mahallede vatandaşların katılabileceği ve görüşmelerin yapıldığı belediye toplantıları düzenlenmektedir. **Vatandaşlar tarafından önerilen finanse edilecek projelerin listesi hazırlanır. Her toplantıda, vatandaşlar kendilerini temsil edecek bir kişiyi seçerler** ve bu kişi vatandaşları geçici bir "merkezi komisyonda" temsil eder. Komisyonun görevi vatandaşlar tarafından önerilen tüm projeleri değerlendirmek ve bunların arasından birkaçını (daha önceden belirlenen kriterler ışığında) seçmektir. Seçilen bu projeler daha sonra nihai onay için Belediye Meclisi'ne sunulurlar. Belediye, süreci ve sonuçlarını izler.

Katılımcı sürece toplumsal cinsiyet perspektifi getirmek

BM Kadın Birimi (eski adı ile UNIFEM) tarafından desteklenen ve Elbasan'da gerçekleştirilen Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme pilot projesi çerçevesinde, TCDB çalışmalarının hedeflerinden biri **kadınlar için daha kapsayıcı bir katılım sürecini güvence altına almaktır**. Belediyenin kendisi de katılımcı bütçeleme sürecinin kadınların sesini duyurup duyurmadığını, kadınların ihtiyaçlarını giderip gidermediğini ve bunları nasıl gerçekleştirdiğini öğrenmek istemiştir.

Bu bağlamda atılacak birinci adım **devam eden bütçeleme süreçlerinin değerlendirilmesini yapmaktır**. Bu adımın hedefi yukarıda tanımlanan farklı adımlara kadınların katılıp katılmadıklarının ve ne şekillerde katıldıklarının belirlenmesidir. Akran danışmanlığı yoluyla, yerelde faaliyet gösteren bir STK uzmanı, aşağıdaki sorulara cevap aramak üzere, katılımcı bütçeleme süreçlerine yönelik mahalle toplantılarını izlemiştir:

- Kaç kadın katılmıştır ve tartışmalarda ne derece aktif olmuştur?
- Kadınların katkısı erkeklerin katkısından farklı mıdır, evetse, nasıl farklıdır?
- Belediye bu sesleri dikkate alacak mı, evetse, nasıl?

İzleme sonucunda elde edilen bulgular

İzleme süreci genel olarak belediye toplantılarına katılan kadın sayısının erkeklerden az olduğunu göstermiştir. Dolayısıyla, izlenen toplantılara katılan tüm katılımcıların yaklaşık %32'sinin kadın olduğu belirlenmiştir. Bu şekilde düşük katılım oranının nedeni olarak belediye toplantılarının saati (17:30) gösterilebilir, çünkü toplantıların çoğunda elektrikler kesilmiş ve yollar karanlıklaşmıştır.

Kadınların düşük oranda temsil edilmeleri, aileyi kamusal alanlarda ve karar vermeyi gerektiren konularda temsil etmeye erkeklerin yöneldiğini bir kez daha gözler önüne sermiştir; ayrıca bu durum genç kadınların evlerinde üstlendikleri sorumluluklar dolayısıyla hareket özgürlüklerinin hâla sınırlı olduğunu göstermiştir ve ayrıca genel olarak kadınların yerel politikaları ve bütçeleri etkileme konusunda nasıl bir rol oynayabileceklerine ve oynamaları gerektiğine ilişkin anlayış eksikliği olduğunu bir kez daha kanıtlamıştır. Şaşırtıcı biçimde, toplantılara katılan kadınların ortalama yaşı yaklaşık olarak 40 ve 55 yaşları arasında olmuştur.

Toplantılara aktif katılım açısından değerlendirildiğinde, kadınlar ve erkekler arasındaki fark daha da belirginleşmiştir. Örneğin toplantılara katılan 200 kadın arasından yalnızca 30 kadın aktif katılım göstermiştir. Bazı toplantılarda kadınlar odanın bir tarafında beraber oturmuş; erkekler de odanın diğer tarafında kadınlardan ayrı oturmuştur. Bu toplantılarda kolaylaştırıcı görevini yürüten kişi erkeklerden oluşan aktif gruba odaklanmış ve kadınları görüşlerini dile getirmeleri için teşvik etmemiştir. Kadın katılımcılardan bazıları oylama sonuçlarını görmek için toplantının sonuna kadar bile kalmamışlardır.

Kadınlar konuştuğunda dile getirilen öncelikler, erkeklerin dile getirdiği önceliklerden farklılık göstermiş ve kadınların aile ve toplum içerisindeki rollerini yansıtmıştır. Kadınlar tarafından tipik olarak dile getirilen öncelikler arasında okullardaki ısıtma sistemlerinin iyileştirilmesi, çocuklar için daha iyi eğitim standartları ve oyun alanları, artırılmış/iyileştirilmiş sokak temizliği, ve ihtiyacı olan kadınlara, çocuklara ve yaşlılara sosyal hizmetlerin ayrılması gibi konulara yöneliktir. Erkekler ise yerel tesislerin geliştirilmesi ve ulaşım konularına odaklanmışlardır.

Elbasan'da kadınlar ve erkeklerin katılımı açısından gözlemlenen dengesizliği ortadan kaldırmak üzere bir strateji geliştirilmiştir. Bu stratejinin hedefi, kadınların katılımcı bütçeleme sürecine nitel ve nicel katılımlarının artırılmasıdır.

Grup tartışması için önerilen soru:

- 1. Elbasan belediyesine danışmanlık için davet edildiniz: Kadınların katılımcı bütçeleme sürecine katılımlarını artırmak üzere ne tür faaliyetlerin gerçekleştirilmesini önerirsiniz?**

Bulduğunuz sonuçları genel oturumda sunmak üzere grup içerisinde bir kişi seçin.

Önerileriniz hakkında fikir alışverişinde bulunun ve bu önerileri genel oturumda sunulmak üzere kağıt yazı tahtasına yazın.

Alıştırma 6.

Ücretsiz bakım işlerinin değerinin hesaplanması

Örnek Olay İncelemesi: Moldova, Singerei bölgesinde evde yaşlı bakımının formel ve enformel yönleri

Grup alıştırması için talimat:

1. Örnek olay incelemesini okuyun
2. Örnek olay incelemesinin sonunda yer alan soruyu grup ile tartışın.

Arka plan

“Singerei bölgesinde yaşlılara evde enformel bakım” konulu örnek olay incelemesi, sosyal yardım sistemi reformu bağlamında yaşlılara sağlanan enformel bakımı değerlendirmektedir. Çalışma, kadınların enformel bakıcılık rollerini üstlenmelerine yönelik konuları incelemiştir; ücretsiz bakım işlerinin halihazırdaki sosyal yardım sistemi içerisinde göz ardı edilmesinin sistemi verimsiz hale getirdiği sonucuna ulaşmıştır. Ayrıca, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinden doğan sosyal sorunları çözümlene kapasitesinin olmadığı görülmüştür.

Bu soruna yönelik geliştirilen yaklaşım özellikle Moldova'nın karşı karşıya olduğu demografik sorunlar ışığında önem taşımaktadır. İstatistiksel verilere uygun olarak, son 15 yıl içerisinde yaşanan nüfusta sabit bir artış gözlenmiştir; 60 yaş ve üstü kişilerin genel nüfusa oranı 1990 yılında %12,8 iken 2005 yılında %14'e ulaşmıştır. Nüfus yaşlanması özellikle kırsal kesimlerde artış göstermektedir. Artan yaşlı sayısı, sosyal yardım sistemine özel önlemlerin getirilmesini gerektirmektedir; ve bu sistemde en büyük faaliyet yaşlılara evde enformel bakımdır.

Singerei bölgesinde yaşlıların enformel bakımının toplumsal cinsiyet perspektifinden analiz edilmesi sonucunda, yararlanıcılar ile bakım hizmetini sunanlar arasında önemli bir toplumsal cinsiyet boyutu olduğu gözlemlenmiştir.

Çalışma, kadınların enformel bakım sektörüne katkılarını da incelemekte ve Singerei bölgesi örneğini inceleyerek kadınların yaptıkları fedâkarlıkların ve devletin sağlaması gereken bakım hizmetini üstlenerek üzerlerine aldıkları yükün altını çizmektedir. Sosyal yardım dezavantajlı gruplara sağlanacaksa, artan yaşlı sayısı, kamu kaynakları üzerinde büyük bir baskı oluşturacaktır. Dolayısıyla, kamu yardımı modelini değiştirmek gerekmektedir. Bugüne kadar sosyal yardım sistemi, temel olarak “olmazsa olmaz” ücretsiz yardım ve desteğe dayandırılmıştır.

Evde bakım verilerinin analizi

Halihazırda Singerei bölgesinde evde bakım hizmetlerinden yararlanan 574 kişi bulunmaktadır, bunların 502'si kadın (%87,5) ve 72'si de erkektir (%12,5). Evde bakım belediye tarafından hizmet olarak sunulmakta ve haftada 3 defa ziyaret içermektedir. Bu hizmet ile yararlanıcılar yemekler, yakıt edinmeye yardımcı olunması, elektrik, su, doğalgaz gibi faturaların ödenmesi vb. hizmetleri ile desteklenmektedirler.

Singerei bölgesinde kamu tarafından sağlanan evde bakım hizmetinden yararlanan, tek başına yaşayan 574 kişinin yanı sıra, 22 kişiye de Draganesti köyünde bulunan St. Gheorghe bakım yurdunda bakım hizmeti sağlanmaktadır.

Ayrıca 1002 kişi daha bulunmaktadır;

- bunların 642'si yatağa bağımlı olarak yaşamakta: 357'si kadın ve 285'i erkek
- kalan 360'ı da sosyal olarak dezavantajlı kişilerdir. Bu kişiler kayıtlı oldukları ve resmi olarak sosyal yardım sağlanması için başvuruda bulunmuş oldukları halde kamu hizmetlerinden yararlanamamaktadır. Bu kategoride yer alan kişiler sadece akrabaları tarafından sağlanan bakıma bağımlı olarak yaşamlarını sürdürmektedir.

Singerei bölgesinde aileleri tarafından bakılan toplam yaşlı sayısı (yani 1002), sosyal yardım sistemi kapsamında formel bakım hizmetinden yararlananların sayısından çok fazladır.

Kadınların enformel bakım hizmetlerindeki rolü hakkında farkındalık yaratmak önemlidir. Özellikle demografik yapının yarattığı baskıya dayanamayan ve yeniden yapılandırılması gereken sosyal yardım sisteminde yakında yapılacak değişiklikler ele alınmalıdır. Bu değişiklikler formel sistemin kurumsal yapısının çözülerek, yerine halihazırda geliştirilmekte olan entegre sosyal hizmetleri getirilmelidir.

Bütçe tahsisi

Evde Sosyal Destek Dairesi'nin 2008 yılı toplam bütçesi 1.099.900 ley olmuştur.

Evde Sosyal Destek Dairesi için ayrılan ve devlet bütçesinden finanse edilen toplam bakım giderleri yıllık 1.099.900 ley'dir. Bu rakam, birim amirleri ve sosyal hizmet görevlilerinin 763.100 ley tutan maaşlarını da içerir. Her yararlanıcının bakımı için ayrılan ortalama kamu harcaması miktarı, kişi başına aylık 68,75 ley olarak hesaplanmıştır.

Draganesti köyünde bulunan bakım yurdunun yıllık bütçe giderleri 766.500 ley olarak hesaplanmıştır (2008 yılında).

Bakım yurdunda çalışan bir hemşirenin maaşı aylık 750 ley'dir. Bakım yurdunda 19 kişi çalışmakta ve 22 kişiye hizmet vermektedir. Bu bağlamda, bakılan kişi başına aylık ortalama gider 2.555 ley olmaktadır.

Evde enformel bakım maliyeti

Çalışmanın amacı Singerei bölgesindeki kadınların ücretsiz bakım faaliyetleri aracılığıyla sağladıkları katkıların değerini hesaplamaktır.

Grup çalışması için soru:

Bakıma muhtaç yaşlılara sağlanan ve çoğunlukla kadınlar tarafından yerine getirilen ücretsiz ev bakımı hizmetlerinin değerini nasıl hesaplırsınız? Yukarıda verilen bilgileri kullanınız.

Alıştırma 7.

Toplumsal cinsiyete duyarlı bütçe beyanları

Grup alıştırması için talimat:

1. Viyana, Avusturya ile Ruanda'da bölgesel düzeydeki Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçe Beyanı örnekleri hakkındaki bilgileri okuyun
2. Örnek olay incelemesinin sonundaki soruyu grup ile tartışın.

Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçe Beyanı bütçe tasarısı ile birlikte hazırlanan ve sunulan bir belgedir. Belediyelerin toplumsal cinsiyet eşitliğini ve kadınların durumunu iyileştirmeye yönelik niyetini ve taahhütlerini gösterir. Aynı zamanda politika taahhütlerine uygun olarak bütçe tahsisi yapıldığını gösterir.

İdeal olarak, Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçe Beyanı her sektörden bilgiler içermelidir. Aşağıdaki sorular herhangi bir sektör ele alındığında toplumsal cinsiyete duyarlı bütçe beyanının hangi faaliyetlere odaklanması gerektiği konusunda yardımcı olacaktır:

- Paranın çoğu nereye gitmektedir?

Bu soru önemlidir çünkü TCDB yaklaşımının amacı, toplumsal cinsiyeti anaakımlaştırmaktır; yani toplumsal cinsiyetin temel politikalar ve harcama alanlarında ele alınmasını sağlamaktır.

- Toplumsal cinsiyet eşitliği açısından en önemli programlar nelerdir?

Bu soru yararlıdır çünkü bazen maliyeti nispeten düşük olan ancak toplumsal cinsiyet eşitliği açısından büyük fark yaratan faaliyetler vardır.

Toplumsal cinsiyete duyarlı bütçe beyanları kamu yönetiminde kullanılan bir araçtır. Ancak, kamu dışındaki girişimlerin de bu yaklaşımı kullanabileceği çeşitli yöntemler bulunmaktadır. Bunlardan biri devlet tarafından hazırlanan toplumsal cinsiyete duyarlı bütçe beyanının bir izleme aracı olarak kullanılmasıdır. Böylece hükümetin, kendi belirlediği öncelikleri ve hedefleri yerine getirip getirmediği denetlenebilir. Başka bir yöntem ise sivil toplum tarafından alternatif toplumsal cinsiyete duyarlı bütçe beyanlarının hazırlanmasıdır. Bu şekilde hazırlanan bütçe beyanları, bütçeyi kullanarak toplumsal cinsiyet eşitliğinin yaygınlaştırılmasına yönelik faaliyetlerini artırması için hükümete baskı yapma aracı olarak kullanılabilir.

Toplumsal cinsiyete duyarlı bütçe beyanı örnekleri:

Viyana her yıl Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçe Beyanı yayınlar. Bu bütçe beyanı, belediye meclisine sunulan bütçeye ilişkin belgelerin bir parçasını oluşturur. Aynı zamanda, uygulama önlemlerini değerlendiren bir performans raporu da bir önceki bütçe yılı için hazırlanan yıllık denetim raporunda yer almaktadır.

Toplumsal cinsiyete duyarlı bütçe beyanı için basit ve genel bir format bulunmaktadır. Bu formatın hazırlığında tüm idari birimler bilgi sağlamaktadır. Bu basit formatın yanı sıra, toplumsal cinsiyet eşitliği durumunun gelişimine ilişkin nitel bilgiler de toplumsal cinsiyete duyarlı bütçe beyanının içerisinde sunulmaktadır. Ayrıca, işgücü piyasası, gelir durumu, eğitim ve çocuk bakımı gibi konulara yönelik cinsiyete göre ayrıştırılmış veriler de toplumsal cinsiyete duyarlı bütçe beyanı içerisinde sunulmaktadır.

Tablo 1: Avusturya, Viyana Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçe Beyanı (örnek)

Birim	Bütçe Kalemi	Toplumsal cinsiyete özgü hedef	Planlanan önlemler ve projeler	Başarı göstergesi	Planlanan kullanıcılar (kadın / erkek) %
MA 42 (Şehir Parkları ve Bahçeleri)	8150	Parkların tasarımında toplumsal cinsiyete duyarlı, nesiller arası önlemler	10, su parkı 11, N. arazisi parkı vb.	Toplam park sayısı	49 / 51
MA 5 Finans ve İstatistikler	0210	Kadınların ve erkeklerin gerçeklerinin kapsamlı olarak yansıtılması	Toplumsal cinsiyete özgü bilgilerin belediyenin sürekli yayınlarında daha fazla yer alması Cinsiyet farkları özellikle dikkate alınarak farklı alanlarda veri toplanması ve analiz yapılması Toplumsal cinsiyet eşitliği göstergelerine ilişkin internet kaynakları İnternette sağlanan verilerin ne kadarının cinsiyete göre ayrıştırılmış olduğunun değerlendirilmesi	Kadınlar/erkekler tarafından sunulan verilerin oranının artması Kadın ve erkek kullanıcılar ve dağılım konusunda gerekli bilgileri içeren analizlerin oranının artması Bilginin internetteki veri sunumunun değerlendirilmesi için zemin oluşturması	50 / 50
MA 5	7822 (ZIT Teknoloji Kurumu Viyana)	İş araştırma ve geliştirme çalışmalarında kadınların payının artırılması; Yeniliklerin geliştirilmesinde toplumsal cinsiyetin daha fazla dikkate alınması	Kadınlar tarafından yürütülen projeler ek bir ödeme alır Kadınların ve erkeklerin proje değerlendirme gruplarında eşit olarak temsil edilmesine dikkat edilir Desteklenen tüm araştırma projeleri proje planlama sürecine toplumsal cinsiyetin dahil edilip edilmediğine ilişkin değerlendirmeden geçer	Kadınlar tarafından yürütülen projelerin payının artması Kadınların araştırma geliştirme çalışmalarına katılımının artması Ürün geliştirme sürecinin kadınlar üzerindeki özel etkisinin daha fazla dikkate alınması	20 / 80 30 / 70

Kaynak: Viyana, Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme, 2012 bütçe tasarısına ek.

Ruanda'da bölgesel düzeyde toplumsal cinsiyete duyarlı bütçe beyanı

2010 yılından bu yana, bütçe çağrı metinleri bölgelerin Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçe Beyanı hazırlamasını zorunlu hale getirmiştir. Toplumsal cinsiyete duyarlı bütçe beyanı bütçe çağrı metninde yer verilen talimata uygun olarak tablo formatında hazırlanmalıdır (bkz. Tablo 2). Başlangıç aşamalarında, bölgelere toplumsal cinsiyete duyarlı bütçe beyanı hazırlamaları konusunda destek sağlanmıştır. Destek kapsamında ilgili görevlilere yeni gerekleri tanıtmak ve bu görevlilerin toplumsal cinsiyete duyarlı bütçe beyanı hazırlamak için ilk girişimlerini yapmaları için 2 günlük çalıştaylar düzenlenmiştir.

Tablo 2: Karongi Bölgesi Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçe Beyanından Alıntı

Program: Arazi Planlama, İdare Ve Yönetimi Alt Program: Arazi Planlama Ve Yönetimi				
Toplumsal Cinsiyet Analiz	Çıktı	Faaliyetler	Göstergeler	Bütçe (Ruanda Frangı)
Ruanda'da arazi kullanım hakkını düzenleyen kanun kadınlara arazileri aile mirası olarak yönetme hakkı vermektedir. Buna rağmen, kadınların çoğunluğu bu haklarından habersizdir. Bu yüzden de arazi yönetmeye yönelik bu hakları ellerinden alınmıştır ve çoğu kadın kocalarının mülklerinin satışından elde edilen gelirlerden yararlanamamaktadır. Bu gelirler satıştan elde edilen paraları istedikleri gibi kullanan kocalarına yaramaktadır.	Bundan sonra, Karongi Bölgesi'nde kadınların mülklere yönelik haklarını desteklemek üzere, mülkler her iki eşin adına kaydedilecektir.	Tüm arazi mülkiyetinin kaydedilmesi	Bölgede bulunan tüm araziler hem kocaların hem de eşlerinin adına kaydedilmiştir..	10.549.095

Grup çalışması için sorular:

1. **Viyana ve Ruanda'daki Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçe Beyanı örneklerinden ne tür bilgiler elde edilebileceğini grup içerisinde tartışın.**
2. **Yukarıdaki örneklerden ne tür bilgiler ilave bilgiler elde etmek istersiniz?**
3. **Sizin belediyeniz tarafından hazırlanan Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçe Beyanının nasıl olabileceği konusunda fikir yürütün.**

Tartışmanızın başlıca noktalarını genel oturumda sunmaya hazır olun.

5.3 Modül 3: Türkiye’de Belediye Düzeyinde Stratejik Planlama ve Performans Esaslı Bütçeleme

5.3.1 Modül özeti

Hedefler	<ul style="list-style-type: none"> ● Performans esaslı bütçeleme (PEB) kavramını anlamak ● Türkiye’de PEB sistemi hakkında bilgi edinmek ● Belediyelerde PEB uygulamalarının temel öğelerini öğrenmek ● Stratejik planlar, faaliyet raporları ve performans programları gibi PEB uygulamalarının üç temel belgesi hakkında ayrıntılı bilgi edinmek ● Belediyelerde yıllık PEB süreçlerini tanımak
İşlenecek Konular	<ul style="list-style-type: none"> ● PEB’in kavramsal çerçevesi ● Türkiye’de PEB sistemi ● Belediye düzeyinde PEB uygulamalarının temel öğeleri ● Belediye düzeyinde yıllık PEB süreci
Yöntemler	<ul style="list-style-type: none"> ● Sunum (slaytlar ve bilgi notları kullanılarak) ● Genel oturumda soru cevap bölümü ● Sonuç: Ana başlıkların özeti
Bilgi Notları	<ul style="list-style-type: none"> ● Türkiye’de stratejik planlama ve performans esaslı bütçeleme (PEB) ● Ek olarak başvurulabilecek bilgi notları: ● Bilgi Notu: Türkiye’de Belediyelerde Bütçe Süreci (Modül 5)
Süre	<ul style="list-style-type: none"> ● 45 dk.

5.3.2 Modül akış planı

Bu eğitim modülü için aşağıdaki standart çerçeve önerilmektedir:

- Giriş (5 dk.)
- Temel konuların sunumu (20 dk.)
- Genel oturumda tartışma, soru ve cevap bölümü (15 dk.)
- Sonuç (5 dk.)

Aşağıdaki bölümde, yukarıdaki standart çerçevede önerilen çeşitli ögeler hakkında kısa açıklamalar yapılmaktadır. Bunlara ek olarak katılımcıların önceki bilgi düzeylerine bağlı olarak yapılabilecek değişiklik önerilerine de yer verilmiştir.

Giriş (5 dk.)

Her eğitim modülünde olduğu gibi, modülün hedefleri ve ana bileşenleri hakkında özet bilgi veren kısa bir giriş yapılması önerilir.

Temel konuların sunumu (20 dk.)

PEB hakkında daha önceden bilgisi olmayan veya çok az bilgisi olan bir dinleyici kitlesi için, kamu kurumlarında uygulanan bir bütçeleme yaklaşımı olan PEB hakkında kısa bir kavramsal çerçeve ile başlanması önerilir. Buna bağlı olarak, sunum PEB uygulamalarının Türkiye'deki kamu maliye ve kontrol sistemi içerisindeki gelişimine odaklanabilir. Bu sunum, Bilgi Notu (Türkiye'de stratejik planlama ve performans esaslı bütçeleme) ile de desteklenecektir.

Belediyelerdeki PEB uygulamalarının temelini oluşturan stratejik plan belgesinin altını çizmek özellikle önemlidir.

Genel oturumda tartışma, soru ve cevap bölümü (15 dk.)

Sunumun ardından oturum sırasında açıklamalar, sorular ve tartışma konuları için zaman ayrılması önemlidir. Bu sayede belediye düzeyindeki PEB uygulamalarının üç temel ögesinin katılımcılar tarafından iyice anlaşılması sağlanacaktır.

Sonuç (5 dk.)

Oturumun kapanmasından önce, gerekli açıklığa kavuşturmaları yapmak için katılımcılardan sorularını sormaları istenebilir. Son olarak eğitici, eğitim hedeflerine de değinerek temel konuları özetler (bkz. 5.3.3) ve oturumu kapatır.

5.3.2.1 Modül akış planının daha uzun süreye göre uyarlanması

Bu modülün süresi uzatılırsa, stratejik planlama süreçleri için daha fazla zaman ayrılabilir. Belediyelerde stratejik planların uygulanmasına ilişkin mevcut durumun ele alınması önerilebilir.

Genel oturumun tartışma bölümünde katılımcıların stratejik planlara yönelik deneyimleri için biraz daha fazla zaman ayrılabilir.

5.3.2.2 Modül akış planının daha kısa süreye göre uyarlanması

Modülü kısaltmak için PEB'e yönelik kısa kavramsal çerçevenin ve PEB'in Türkiye'deki kamu mali yönetim sistemi içerisindeki gelişimi atlanabilir. Bunun yerine belediyelerde uygulanan PEB'in temel öğeleri üzerine odaklanılmalıdır.

5.3.3 Modülün temel öğrenim başlıkları

Bu modülü hazırlarken, tüm diğer modüllerde olduğu gibi, modülün hedeflerini ve temel öğrenim başlıklarını gözden geçirmek önemlidir. Aşağıda özetlenen temel öğrenim başlıkları, eğiticinin hazırlanmasına ve oturumu özetlemesine yardımcı olur; aynı zamanda, temel mesajların hatırlatılması amacıyla katılımcılara bilgi notu olarak dağıtılabilir. Temel konular hakkında ilave bilgi edinmek için dağıtılan bilgi notlarına bakınız; daha geniş altyapı bilgisi edinmek için Bölüm 9 Kaynakça'da belirtilen kaynaklara bakınız.

Modül 3: Türkiye’de belediye düzeyinde stratejik planlama ve performans esaslı bütçeleme

Temel mesajlar

- Performans esaslı bütçeleme (PEB) sistemi sonuç odaklı bir bütçeleme sistemidir ve temelinde şeffaflık ve hesap verebilirlik bulunmaktadır.
- PEB sadece bir bütçeleme sistemi değildir. Aynı zamanda stratejik yönetim döngüsü için bir uygulama aracıdır.
- PEB, çeşitli araçlar ile farklı şekillerde hayata geçirilir.
- PEB Türkiye’deki kamu yönetiminin tüm düzeylerinde kamu mali yönetim ve kontrolünü kapsar (hem merkezi hem de yerel düzeyde).
- Belediye düzeyindeki performans esaslı bütçelemenin temel ögeleri aşağıdakileri gibidir:
 - Stratejik planlar
 - Performans programları
 - Faaliyet raporları
- Stratejik planlar belediyelerin orta ve uzun dönemli hedefleri için bir yol haritası olarak görülebilir.
- Stratejik planların TCDB açısından en önemli bölümlerinden biri de mevcut durum analizidir.
- Performans göstergeleri, performans programlarının izlenmesinde kritik önem taşır.
- Belediyelerdeki PEB süreçleri hakkında bilgi edinmek, TCDB uygulamalarının yerel düzeye entegre edilmesi için önemli bir zemin sağlar.
- Dışarıdaki aktörlerin belediyelerin bütçeleri üzerinde toplumsal cinsiyet perspektifine dayalı bir etkisinin olabilmesi için olanaklar bulunmaktadır.
- PEB sürecinin her aşamasında, farklı rollere sahip farklı aktörler yer almaktadır.

5.3.4 Modül 3’ün sunumunda kullanılabilecek slaytlar

Bu bölüm için hazırlanmış olan slaytlar, Eğitici Rehberinin sonunda yer alan CD’de bulunmaktadır.

5.3.5 Modül 3 bilgi notları

Bu bölüm, modülde kullanılacak başlıca bilgi notlarını eğitimcilere sunmaktadır. Ancak, ayrıntılı eğitim planına bağlı olarak, dağıtılacak bilgi notlarından bazıları atlanabilir veya eğitime özgü olarak değiştirilebilir.

Bilgi notları şunlardır:

- Bilgi Notu 10: Türkiye’de stratejik planlama ve performans esaslı bütçeleme (PEB)

Bilgi Notu 10.

Türkiye’de yerel düzeyde stratejik planlama ve performans esaslı bütçeleme

Son zamanlardaki küresel gelişmelerin de etkisiyle, daha iyi kamu hizmetleri için artan talep ve kamu kaynaklarının daha etkin kullanılması ihtiyacı kamu yönetimi anlayışını da temelinden değiştirmiştir. Kamu yönetimindeki bu değişimler, bütçeleme sistemini de bütünüyle etkilemiştir. Bunun sonucunda bütçe uygulamalarına yeni yaklaşımlar oluşmuştur. Bütçe sisteminde şeffaflık ve hesap verebilirlik hususlarını temel alan bu yeni yaklaşıma Performans Esaslı Bütçeleme (PEB) Sistemi denilmektedir.

Geleneksel girdi odaklı bütçeleme sistemlerinin aksine, performans esaslı bütçeleme sistemi sonuç odaklıdır. Esas olarak bu sistem çıktılar ve sonuçlar bağlamında performansa odaklanmaktadır. Bu bütçeleme sisteminin temel hedefi bütçe sürecine performans dahil ederek kamu sektörünün etkinliğini ve verimliliğini artırmaktır. Bu hedefin gerçekleştirilebilmesi için sonuç odaklı hedeflerin, amaçların ve önceliklerin kamu idareleri tarafından planlar ve programlar aracılığıyla belirlenmesi gerekmektedir. Aynı zamanda performans bilgisi temel alınarak hesap verebilirlik sağlanır.

Türkiye’de performans esaslı bütçeleme (PEB) sistemi

Performans esaslı bütçeleme farklı ülkelerde çeşitli araçlar kullanılarak farklı şekillerde uygulanmaktadır. Türkiye’de performans esaslı bütçeleme çerçevesi 2003 yılında çıkarılan 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu (5018 syK) ile çizilmiştir.

5018 sayılı Kanunun amacı 1. maddesinde belirtilmiştir:

Bu Kanunun amacı, kalkınma planları ve programlarda yer alan politika ve hedefler doğrultusunda kamu kaynaklarının etkili, ekonomik ve verimli bir şekilde elde edilmesi ve kullanılmasını, hesap verebilirliği ve mali saydamlığı sağlamak üzere, kamu mali yönetiminin yapısını ve işleyişini, kamu bütçelerinin hazırlanmasını, uygulanmasını, tüm mali işlemlerin muhasebeleştirilmesini, raporlanmasını ve mali kontrolü düzenlemektir.

5018 sayılı Kanun tüm kamu yönetimi düzeylerindeki kamu mali yönetimi ve kontrolünü içermektedir. Kanun, birtakım pilot uygulamaların tamamlanmasının ardından 2005 yılından itibaren aşamalı olarak uygulanmaktadır. Buradaki esas düşünce belediyeler dahil kamu idarelerinin stratejik planları, hedefleri ve performans göstergeleri temel alınarak program/proje esaslı kaynak tahsisi planı ve bütçe hazırlamalarıdır. Bu anlamda, performans esaslı bütçeleme sadece bir bütçeleme sistemi değil aynı zamanda stratejik yönetim döngüsü için bir uygulama aracıdır.

Belediye düzeyindeki performans esaslı bütçelemenin temel ögeleri

Performans esaslı bütçeleme belediye düzeyinde ilk olarak 5018 sayılı Kanun'un 9. maddesi ile uygulanmaya başlamıştır. Planlama ve bütçeleme süreci de bu maddeye uygun olarak yapılandırılmıştır. Performans esaslı bütçelemenin temel ögeleri stratejik planlar, performans programları ve faaliyet raporlarıdır.

a) Stratejik planlar:

Stratejik planlar yerel yönetimlerin orta ve uzun vadeli hedeflerini, temel değerlerini ve politikalarını, amaçlarını ve önceliklerini, ve performans göstergelerini tanımlayan belgelerdir. Stratejik planlar aynı zamanda bu hedefleri gerçekleştirmek için izlenen yöntemleri ve kaynak tahsisi şekillerini de içerir. Stratejik planlar yerel yönetimlerin mevcut ve arzu edilen durumunu yansıtan ve bu ikisi arasındaki farkı gidermek için izlenecek yolları içeren bir yol haritası olarak da kabul edilebilir. Stratejik planlar Türkiye'deki beş yıllık dönemleri kapsar.

Belediyelerin (nüfusu 50.000'den fazla olan belediyeler) stratejik plan hazırlama sorumluluğu 5018 sayılı Kanun'un 9. maddesi ve 5393 sayılı Belediye Kanunu'nun 41. maddesi ile ifade edilmiştir. Kanun'a göre, genel yerel seçimlerin ardından altı ay içerisinde, belediye başkanı kalkınma planına uygun taslak bir stratejik plan hazırlamalı ve yürürlüğe konulması için belediye meclisine sunmalıdır. Stratejik plan üniversitelere, meslek örgütlerine ve sivil toplum kuruluşlarına danışılarak hazırlanmalıdır. Nüfusu 50.000'den az olan belediyelerin stratejik plan hazırlaması zorunlu değildir.

Stratejik plan belgesi aşağıda belirtilen konuları içermektedir:

<ul style="list-style-type: none"> ● Plan ve programlar ● Paydaş analizi ● GZFT analizi ● Sorun analizi ● Diğer analizler 	Mevcut Durum Analizi/ İhtiyaç analizi	Neredeyiz?
<ul style="list-style-type: none"> ● Kuruluşun varoluş gerekçesi ● Temel ilkeler 	Misyon ve İlkeler	Nereye ulaşmak istiyoruz?
<ul style="list-style-type: none"> ● Arzu edilen gelecek 	Vizyon	
<ul style="list-style-type: none"> ● Orta ve uzun vadeli hedefler ● Spesifik, somut ve ölçülebilir hedefler 	Amaçlar ve Hedefler	
<ul style="list-style-type: none"> ● Amaç ve hedeflere ulaşma yöntemleri 	Stratejiler	Gitmek istediğimiz yere nasıl ulaşabiliriz?
<ul style="list-style-type: none"> ● Ayrıntılı iş planları ● Maliyetlendirme ● Performans programı ● Bütçeleme 	Projeler ve Faaliyetler	
<ul style="list-style-type: none"> ● Raporlama ● Karşılaştırma 	İzleme	
<ul style="list-style-type: none"> ● Geri bildirim ● Ölçme yöntemlerinin belirlenmesi ● Performans göstergeleri ● Uygulamaya yönelik ilerleme ve sonuçların değerlendirilmesi 	Performans Ölçme ve Değerlendirme	Başarımızı nasıl takip eder ve değerlendiririz?

Stratejik planlamanın temel özellikleri şunlardır:

- **Stratejik planlama sonuçların planlanmasıdır;** girdilerin planlanması değildir.
- **Stratejik planlama değişimin planlanmasıdır;** değişimi arzu edilen yönde tutmayı hedefler.
- **Stratejik planlama gerçekçidir;** arzu edilen ve erişilebilir geleceği resmeder.
- **Stratejik planlama kalite yönetimi aracıdır;** kurumların kendilerini nasıl tanımladığını, ne gibi faaliyetler yürüttüğünü ve bunları neden yürüttüğünü sistemli olarak yansıtır.
- **Stratejik planlama kısa dönemli bir yaklaşım değildir;** orta ve uzun vadeli bir planlama yaklaşımı oluşturulmasını sağlar.
- **Stratejik planlama durağan değildir;** stratejik planlama yaklaşımı esnek bir planlama yaklaşımıdır. Farklı yapıları ve ihtiyaçları olan farklı kurumlar tarafından adapte edilebilir. Stratejik planlama için herhangi bir uygulama modeli bulunmamaktadır.
- **Stratejik planlama hesap verebilirliği destekler;** elde edilmesi istenen sonuçların izlenmesi ve değerlendirilmesi için temel oluşturur.
- **Stratejik planlama katılımcıdır;** üst düzey yöneticilerin tam desteği ve gerektiği şekilde sahiplenmeleri başarılı bir stratejik planlama için ön koşuldur. Doğası gereği, tüm ilgili aktörlerin sürece katılımını teşvik eder.

b) Performans programları:

Performans programları stratejik planlara atıfla yıllık olarak hazırlanan programlardır. Bunlar içerisinde; (1) program dönemine ilişkin performans hedefleri ve performans göstergeleri; ve (2) yürütülecek faaliyetler, ve hedefleri gerçekleştirmek için gerekli olan kaynak ve bütçe koşulları, yer almaktadır. 5018 sayılı Kanun'un 9. maddesine göre belediyeler performans programları hazırlamakla yükümlüdür. Performans programı bir yıllıktır ve her yıl hazırlanır.

Performans programlarının izlenmesi için performans göstergeleri kullanılmaktadır. Performans göstergeleri performans hakkında geri bildirim sağlayan bir dizi ölçülebilir kriter içerir. Performans ölçümü bağlamında, performans göstergeleri genellikle nicelik, nitelik, zaman ve/veya maliyet ögeleri ile ifade edilmektedir.

Devlet Planlama Teşkilatı tarafından yayınlanan “Kamu İdareleri İçin Stratejik Planlama Kılavuzu” içerisinde performans göstergeleri 5 grup halinde sınıflandırılmıştır:

- 1) **Girdi göstergeleri;** sonuçların elde edilmesi sırasında tüketilen kaynakların miktarını ölçer
- 2) **Çıktı göstergeleri;** çıktıların sonuçlarını ölçer
- 3) **Sonuç göstergeleri;** elde edilmek istenen hedeflere/amaçlara ulaşırken ortaya çıkan sonuçların başarısını ölçer
- 4) **Verimlilik göstergeleri;** girdiler ve çıktılar arasındaki ilişkiyi temsil eder. Girdi veya maliyetin birim çıktı sayısına bölündüğünde elde edilen sayıdır
- 5) **Kalite göstergeleri;** Ön görülen hedeflerin, mevcut beklentilerin karşılanmasında ulaşılan düzeyi ölçer

c) Faaliyet raporları:

Performans programları gibi, faaliyet raporları da faaliyet sonuçlarını sunan ve yıllık olarak hazırlanan belgelerdir. Bunların içerisinde; (1) kullanılan kaynaklar, ve bütçe hedefleri ve bütçe gerçekleştirmelerine yönelik sapmaların nedenleri; (2) stratejik planlar ve performans programlarına uygun olarak gerçekleştirilen faaliyetler ve performanslara ilişkin bilgiler yer almaktadır. 5018 sayılı Kanun’un 9. maddesine göre belediyelerin harcama birimleri her yıl faaliyet raporları hazırlamakla yükümlüdürler.

Belediyelerde performans esaslı bütçeleme süreci

Stratejik plan ve performans programı, performans esaslı bütçeleme hazırlıklarına zemin oluşturmaktadır ve bütçe öncesinde belediye meclisi tarafından görüşülüp kabul edilir.

Bütçe, belediye tarafından hazırlanan stratejik plan ve performans programı ışığında hazırlanır. Ayrıntılı harcama programları ve finansman programları Belediye Kanunu’nun 61. maddesine göre bütçeye eklenecektir. Bütçe mali yıl için hazırlanır ancak takip eden iki yıl için de orta vadeli gelir ve gider tahminlerini içerir.

Bütçe tasarısı belediye tarafından hazırlanır ve belediye başkanı tarafından 1 Eylül tarihinden önce belediye encümenine sunulur (ve İçişleri Bakanlığı’na iletilir). Belediye encümeni bütçeyi inceler ve kendi görüşleri ile birlikte 1 Kasım tarihinden önce belediye meclisine sunar. Belediye meclisi bütçe tasarısını yeni yılın başlangıcından önce kabul eder ve yürürlüğe koyar.

Belediye başkanı her yıla ait bütçe için nihai görüşleri Nisan ayında hesap dönemi sona erdikten sonra belediye encümenine sunar. Nihai görüşler üzerine tartışılır ve belediye meclisinin Mayıs ayındaki toplantısında karara bağlanır.

Belediye bütçe ve muhasebe yönetiminde uygulanacak usul ve esaslar İçişleri Bakanlığı tarafından Maliye Bakanlığının görüşü alınarak hazırlanan bir yönetmelik ile belirlenmiştir (Belediye Kanunu’nun 65. maddesi ışığında).

Belediyelerde bütçeleme süreci

30 Haziran	Belediye başkanı bütçe çağrısı yapar. Bütçe çağrısı, uygulanacak temel ilkeler ve politikaları belirtir.
1 Temmuz - 31 Temmuz	Belediye birimleri gider bütçesini hazırlar ve mali hizmetler birimine sunar.
1 Ağustos – 31 Ağustos	Mali hizmetler birimi, harcama birimleri tarafından sunulan gelir ve gider bütçelerini birleştirerek belediye bütçesini oluşturur. Bunun ardından birim, bütçe tasarısını belediye başkanı tarafından incelenmek üzere belediye encümenine sunar.
1 Eylül - 7 Eylül	Bütçe tasarısı, Merkezi Hükümet Bütçe Tasarısı'na eklenmek üzere İçişleri Bakanlığı'na gönderilir.
1 Eylül - 25 Eylül	Bütçe tasarısı, belediye encümeni tarafından incelenir ve meclise sunulmak üzere bir rapor hazırlanır.
25 Eylül - 31 Ekim	Tüm belediyelerin belediye başkanları, hazırlanan bütçe tasarılarını kendi belediyelerinin meclislerine sunarlar.
1 Ekim - 20 Ekim	Büyükşehir ilçe ve ilk kademe belediye bütçeleri meclis bütçe komisyonunda görüşülür.
1 Kasım - 20 Kasım	İl, ilçe ve belde belediye bütçeleri meclis bütçe komisyonunda görüşülür.
8 Kasım - 28 Kasım	Büyükşehir belediye bütçeleri ve ilçe belediye bütçeleri meclis bütçe komisyonunda görüşülür.
28 Kasım - 31 Aralık	Kesinleşen bütçeler, en geç 7 gün içerisinde, 1 Ocak tarihinde yürürlüğe konulmak üzere valilik veya kaymakamlıklara gönderilir.
1 Ocak	Bütçe yürürlüğe girer; veya herhangi bir nedenle kesinleştirilmemişse önceki yılın bütçesi uygulanır.

5.4 Modül 4: TCDB ile Performans Esaslı Planlamanın İlişkilendirilmesi

5.4.1 Modül özeti

Hedefler	<ul style="list-style-type: none"> ● Toplumsal cinsiyet eşitliği ve kadınların güçlenmesine ilişkin konuları PEB belgelerine dahil etme olanaklarını anlamak ● TCDB ve PEB uygulamalarının ilişkilendirilmesine yönelik rehber ilkeleri öğrenmek ● Başlıca zorluklar hakkında bilgi edinmek ● PEB araçlarının toplumsal cinsiyete duyarlı hale getirilmesi hakkında bilgi edinmek ● TCDB ve PEB uygulamalarının ilişkilendirilmesine yönelik uluslararası örnekler hakkında bilgi edinmek
İşlenecek Konular	<ul style="list-style-type: none"> ● TCDB ve PEB uygulamalarının ilişkilendirilmesi için ortak yol gösterici ilkeler ● TCDB ve PEB uygulamalarının ilişkilendirilmesi sırasında karşılaşılabilecek başlıca zorluklar ● PEB belgelerinin toplumsal cinsiyete duyarlı hale getirilmesine yönelik muhtemel yaklaşımlar
Yöntemler	<ul style="list-style-type: none"> ● Sunum (slytlar ve bilgi notları kullanılarak) ● Seçilen örnek olay üzerinde genel görüşme ● Grup çalışması ● Genel oturumda grup çalışmasının sunumu ● Sonuçlar: temel konuların özeti
Alıştırmalar	<ul style="list-style-type: none"> ● Kadın ve toplumsal cinsiyet konularının stratejik planlama ve performans belgelerine dahil edilmesi
Bilgi Notları	<ul style="list-style-type: none"> ● Avusturya örneği: TCDB ve PEB uygulamalarının ilişkilendirilmesi ● Ek olarak başvurulabilecek bilgi notları: ● Türkiye’de stratejik planlama ve performans esaslı bütçeleme (Modül 3 Bilgi Notu) ● Bütçe döngüsü ve TCDB için giriş noktaları – özet bilgi (Modül 6 Bilgi Notu)
Süre	<ul style="list-style-type: none"> ● 110 dk.

5.4.2 Modül akış planı

Bu eğitim modülü için aşağıdaki standart çerçeve önerilmektedir:

- Giriş (5 dk.)
- Temel konuların sunumu (20 dk.)
- Genel oturumda tartışma, soru ve cevap bölümü (15 dk.)
- Kadın ve toplumsal cinsiyet konularının stratejik planlama ve performans belgelerine dahil edilmesine yönelik grup çalışması (25 dk.)
- Grup çalışmasının sunumu ve genel görüşme (40 dk.)
- Sonuç (5 dk.)

Giriş (5 dk.)

Her eğitim modülünde olduğu gibi, modülün hedefleri ve ana bileşenleri hakkında özet bilgi veren kısa bir giriş yapılması önerilir.

Temel konuların sunumu (20 dk.)

Sunumun TCDB ve PEB uygulamalarının ilişkilendirilmesine yönelik yol gösterici ilkeler ile başlaması önerilir. Bu bölüm için hazırlanmış slaytların desteğiyle eğitimciler, TCDB ve PEB uygulamalarının ilişkilendirilmesindeki zorluklar ve olanakların üzerinden geçebilirler.

Bu sunum Avusturya Örneği (TCDB ve PEB ilişkilendirilmesi) hakkındaki Bilgi Notu ile desteklenebilir. Ayrıca Modül 3'te dağıtılan Bilgi Notu da kullanılabilir (Türkiye'de stratejik planlama ve performans esaslı bütçeleme).

Genel oturumda tartışma, soru ve cevap bölümü (15 dk.)

Sunumun ardından sorular ve tartışma konuları için yeterli süre ayrılması önemlidir. Böylece katılımcıların TCDB ve PEB uygulamalarının ilişkilendirilmesi için olanakları anlamaları sağlanır.

Katılımcıların gerçek dünyadaki uygulamalar hakkında fikir edinmeleri için, seçilen uluslararası örnek olay incelemesi genel oturumda tartışılabilir.

Örnek sunumu, seçilen bir dizi örnek olayı içermektedir. Uluslararası TCDB çalışmalarına ilişkin ilave altyapı materyali için Bölüm 9 Kaynakça'ya bakınız.

Stratejik planlama ve performans belgelerine kadın ve toplumsal cinsiyet konularının dahil edilmesi hakkındaki grup çalışması (25 dk.)

Bu modül TCDB ve PEB'in ilişkilendirilmesine yönelik pratik uygulamalar hakkında grup çalışması için öneriler içermektedir. Bu grup çalışması için, katılımcılar 4-5 kişilik gruplara ayrılabilirler. Her grup, seçilen bir belediyenin ve/veya kamu kurumunun mevcut stratejik planlama belgelerinde yer alan belirli bir politika alanı üzerinde çalışmak üzere görevlendirilir.

Dörtten fazla grup varsa, iki grubun aynı politika alanı üzerine çalışmaları istenebilir. Farklı gruplar farklı öneri fikirleri ortaya atabileceği için bu uygulama çok yararlı olacaktır.

Grup çalışmasının sunumu (20 dk.)

Grup çalışmasının sunumları için, sunumların grupta ortaya konulan somut önerilere odaklanarak birkaç dakika ile (azami 5 dk.) sınırlandırılması gerekmektedir. Her grubun yaptığı sunumun ardından, diğer katılımcılardan ek fikirler almak üzere genel bir tartışma başlatılabilir. Ek önerileri yazmak (örneğin kartlara) ve grup tarafından varılan sonuçlar ile birlikte kağıt yazı tahtasına eklenmesi yararlı olabilir.

Eğitici tarafından sorulan sorular katılımcıları özellikle belediye bağlamına ve oradaki özel duruma odaklanmaları için yönlendirebilir.

İki grubun aynı politika alanı üzerine çalışması halinde, her iki grup tarafından hazırlanan sunumlar ile başlayarak daha sonra ek fikirler hakkındaki genel görüşmeye geçilebilir.

Bu oturumun sonunda, tüm yazı tahtası sayfaları ve toplanan ek fikirler toplantı odasına asılmalıdır. Böylece herkes tarafından görülebilirler.

Grup çalışmalarının sonuçlarının genel oturumda sunulması hakkındaki genel öneriler Bölüm 8'e dahil edilmiştir.

Sonuç (5 dk.)

Oturumun kapanmasından önce, gerekli açıklığa kavuşturmaları yapmak için katılımcılardan sorularını sormaları istenebilir. Son olarak eğitici, eğitim hedeflerine de değinerek temel konuları özetler (. 5.4.3) ve oturumu kapatır.

5.4.2.1 Modül akış planının daha uzun süreye göre uyarlanması

Bu modül için daha uzun zaman ayrılırsa, PEB belgelerinin toplumsal cinsiyete duyarlı hale getirilmesine ilişkin daha fazla uygulama örnekleri ele alınabilir. Bu rehberde dahil edilen tüm örnekler (bilgi notlarına ve alıştırmalara bakınız) ayrıntılı olarak ele alınabilir. Burada kullanılacak temel yöntemler grup çalışması ve genel sunum ve tartışma olacaktır.

Muhtemelen, genel oturumdaki tartışma sırasında katılımcıların deneyimleri üzerine biraz daha fazla zaman ayrılabilir.

5.4.2.2 Modül akış planının daha kısa süreye göre uyarlanması

Modülü kısaltmak için sunum PEB belgelerinin toplumsal cinsiyete duyarlı hale getirilmesi için mevcut olanakların özetlenmesi ve uygulamaya yönelik bir örnek olay incelemesi ile sınırlandırılabilir.

5.4.3 Modülün temel öğrenim başlıkları

Bu modülü hazırlarken, tüm diğer modüllerde olduğu gibi, modülün hedeflerini ve temel öğrenim başlıklarını gözden geçirmek önemlidir. Aşağıda özetlenen temel öğrenim başlıkları, eğiticinin hazırlanmasına ve oturumu özetlemesine yardımcı olur; aynı zamanda, temel mesajların hatırlatılması amacıyla katılımcılara bilgi notu olarak dağıtılabilir. Temel konular hakkında ilave bilgi edinmek için dağıtılan bilgi notlarına bakınız; daha geniş altyapı bilgisi edinmek için Bölüm 9 Kaynakça'da belirtilen kaynaklara bakınız.

Modül 4: TCDB ile performans esaslı planlamanın ilişkilendirilmesi

Temel mesajlar

- TCDB ile PEB'in dahil edilmesi demokratik yönetim ve kamu sektörü performansının geliştirilmesi için yenilikçi ve gelecek vaat eden bir yaklaşımdır.
- Birtakım zorlukların varlığına rağmen, TCDB ile PEB'in birbirleriyle ilişkilendirilmesi zor değildir.
- TCDB ile PEB'in dahil edilmesi, toplumsal cinsiyet eşitliği/kadın konularının performans belgelerinin içerisine eklenmesi ile gerçekleştirilebilir.
- Toplumsal cinsiyete duyarlı stratejik amaçlar, hedefler, faaliyetler ve performans göstergeleri geliştirmek PEB araçlarının toplumsal cinsiyete duyarlı hale getirilmesinde önemli rol oynar.
- PEB'in toplumsal cinsiyete duyarlı hale getirilmesi için sadece hazırlık aşamasında değil aynı zamanda uygulama ve değerlendirme aşamalarında da fırsatlar bulunmaktadır.

5.4.4 Modül 4'ün sunumunda kullanılabilir slaytlar

Bu bölüm için hazırlanmış olan slaytlar, Eğitici Rehberinin sonunda yer alan CD'de bulunmaktadır.

5.4.5 Modül 4 bilgi notları

Bu bölüm modülde kullanılacak temel bilgi notlarını içerir. Bilgi notlarının amacı eğiticilere kullanabilecekleri temel materyali sunmaktır. Ancak, ayrıntılı eğitim planına bağlı olarak, bilgi notlarının bazıları atlanabilir veya belirli bir eğitime özel olarak değiştirilebilir.

- Bilgi Notu 10: Türkiye'de stratejik planlama ve performans esaslı bütçeleme (Modül 3)
- Bilgi Notu 11: Avusturya örneği: TCDB ve performans esaslı bütçeleme uygulamalarının ilişkilendirilmesi
- Bilgi Notu 14: Bütçe döngüsünün aşamaları ve TCDB için potansiyel giriş noktaları – özet bilgi (Modül 6)

Bilgi Notu 11.

Avusturya örneği – TCDB ile performans esaslı bütçelemenin ilişkilendirilmesi

Avusturya'daki çerçeve, TCDB'yi doğrudan performans esaslı bütçeleme ile ilişkilendirmektedir. Toplumsal cinsiyet eşitliği hem bir hedef olarak hem de bütçelemenin temel ilkesi olarak dahil edilmiştir.

Bakanlıklar, yönetim ve bütçelemede performans yönlendirmesi ilkelerinden biri olan kadınların ve erkeklerin etkin eşitliğini gerçekleştirmekle yükümlüdür. Federal Bütçe Yasası, kadınların ve erkeklerin etkin eşitliği hedefini göz önünde bulunduran performans odaklı yönetim hakkında ayrıntılı düzenlemeler içerir.

Toplumsal cinsiyet eşitliği konuları, planlamadan uygulama ve değerlendirmeye kadar idari eylemlerin yönetim döngüsü boyunca belirgin bir etkidir. Yıllık planlamada, toplumsal cinsiyet eşitliği çıktıları ve sonuçları yıllık Strateji Raporu'nda belirtilmektedir.

TCDB'nin bütçe sürecine giriş noktaları özellikle aşağıdakileri içerir

- Orta Vadeli Bütçe Çerçevesini tamamlayan, yıllık olarak yayınlanan Stratejik Rapor
- Her bakanlık için belirlenen 5 ana hedef
- Performans raporlama
- Kontrol/Denetim

Toplumsal cinsiyet eşitliğine ilişkin bilgiler bütçe belgelerine, özellikle strateji raporuna dahil edilmektedir.

Her bakanlık, 5 temel performans hedefi arasından en az 1 toplumsal cinsiyet eşitliği performans hedefi belirlemelidir. Bunun ardından, toplumsal cinsiyet eşitliği hedeflerini başarmaya yönelik faaliyetleri ve ilerlemeyi (çıktılar ve sonuçlar) ölçmek için kullanılan göstergeleri tanımlamalıdır.

Performans esaslı bütçelemenin bu şekilde uygulamaya konulması ve daha da önemlisi, TCDB'nin entegrasyonu, kamu yönetimi için büyük bir kültürel değişim demektir. Bu nedenle, uygulama sürecine yoğun bir destek ve kamu yönetimi için hazırlanmış eğitim programları eşlik etmelidir.

Bu sistem içerisinde, Maliye Bakanlığı kritik rol oynar çünkü bütçede performans hedeflerinin sunulması için resmi standartları belirler. Bakanlıkların hedeflediği çıktılar ve sonuçlar ilgili icracı bakanlıklar tarafından belirlenir.

Federal Başbakanlık bünyesinde yeni oluşturulan Kontrol/Denetim Birimi, bakanlıklara çıktı ve sonuçları belirlemeleri için destek verme yanı sıra, izleme görevini üstlenmiştir. Sayıştay ise değerlendirme görevini üstlenmiştir (çıktıların ve sonuçların yerine getirildiğinin değerlendirilmesi) ve Meclise ve kamuya rapor verir.

Bakanlıklar tarafından belirlenen toplumsal cinsiyet eşitliği performans hedefi örnekleri:

Maliye Bakanlığı (idare içerisinde toplumsal cinsiyet eşitliği performansına ilişkin hedefler):

- **Çıktı hedefi:** Daha uygun meslek edindirme önlemleri uygulayarak kadınların kariyer olanaklarını geliştirmek
- **Uygulama hedefi:** Meslek edindirme programlarına katılan kadınların yüzdesini %40'a yükseltmek
- **Faaliyetler:** Kadınlar için iş rotasyonunu iyileştirmek, toplumsal cinsiyete daha duyarlı seminer tasarımları

İşgücü, Sosyal İşler ve Tüketicinin Korunması Bakanlığı (dışsal hedef):

- **Çıktı hedefi:** Kadınlar için daha iyi kariyer olanakları sağlayarak kadınlar ve erkekler arasındaki ücret farkını azaltmak
- **Uygulama hedefi:** Geleneksel olmayan yüksek vasıflı mesleklerde kadın sayısını artırmak
- **Faaliyetler:** Kadınları geleneksel olmayan meslekleri seçmeye teşvik eden uzun ömürlü destek programları.

Alıştırma 8.

Toplumsal cinsiyet eşitliğinin stratejik planlama ve performans belgelerine dahil edilmesi

Materyal:

- Performans belgesi – strateji raporu veya performans programı – seçilen belediyeden (katılımcılar eğitim öncesindeki alıştırmada kullandıklarını alabilirler)

Bu alıştırma için 40 dakikanız vardır.

Grup çalışması için talimat:

Genel oturumda grup çalışmasının sonuçlarını sunmak üzere bir raportör seçin.

Adım 1: Grup içerisinde daha ayrıntılı çalışma için seçilen belediyelerden birinden bir politika alanı seçin (örneğin istihdam, eğitim, sağlık, kentsel hizmetler, katılım).

Adım 2: Bu politika alanı içerisindeki stratejik amaçların/hedeflerin kadınlar ve erkekler arasındaki eşitliğe nasıl katkıda bulunabileceğini tartışın.

Adım 3: Performans belgesini alın ve seçilen politika alanında kadınlar ve erkeklere veya toplumsal cinsiyet eşitliğine özel atıf olup olmadığına bakın. Kadınlara ve toplumsal cinsiyet konularına çekilen dikkatin strateji raporunda veya performans program belgesinde nasıl güçlendirilebileceğini tartışın. Aşağıdaki düzeylerde kadınlar/erkeklere ve toplumsal cinsiyete ilişkin konuları özel olarak vurgulama olanaklarını düşünün:

- Stratejik amaçlar
- Hedefler
- Faaliyetler
- Göstergeler

Mümkünse, bunun metin içerisinde açık ve kesin bir biçimde ifade edilmesine yönelik somut önerilerde bulunun.

Adım 4: Bulgularınızı genel oturumda sunmaya hazır olun.

5.5 Modül 5: Belediye Bütçelerinin Okunması

5.5.1 Modül özeti

Hedefler	<ul style="list-style-type: none"> ● Temel bütçe okuma bilgisi oluşturmak ● Analitik bütçe sistemi hakkında genel bilgi edinmek ● Farklı bütçe sunumlarını (kurumsal, fonksiyonel, finansman tipi, ekonomik) anlamak ● Bütçeden nasıl bilgi edinileceğini ve bu bilginin nasıl kullanılacağını anlamak
İşlenecek Konular	<ul style="list-style-type: none"> ● Analitik Bütçe Sistemi (ABS). Gider Bütçesinin ABS'ne göre Sınıflandırma Tipleri: Kurumsal, Fonksiyonel, Finansman Tipi ve Ekonomik Sınıflandırma ● Farklı bütçe gösterimleri ile TCDB'nin ilişkilendirilmesi
Yöntemler	<ul style="list-style-type: none"> ● Sunum ● Çeşitli belediye bütçelerini örnek gösterimler ile açıklama ● Sonuçların ve Başlıca Çıktıların Tekrarı
Alıştırmalar	<ul style="list-style-type: none"> ● Bütçe izleme
Bilgi Notları	<ul style="list-style-type: none"> ● Türkiye'de Belediyelerde Bütçeleme Süreci ● Farklı Bütçe Gösterimleri ve Bütçe Okuma
Altyapı Materyali	<ul style="list-style-type: none"> ● Bütçe Sınıflandırma Şemaları ● Alıştırma için bir Belediyenin Bütçe Gerçekleşme Raporu
Süre	<ul style="list-style-type: none"> ● 40 dk.

5.5.2 Modül akış planı

Bu eğitim modülü için aşağıdaki standart çerçeve önerilmektedir:

- Giriş (5 dk.)
- Alıştırma: Bütçe izleme (10 dk.)
- Temel konuların sunumu (20 dk.)
- Sonuç (5 dk.)

Aşağıdaki bölümde, yukarıdaki standart çerçevede önerilen çeşitli öğeler hakkında kısa açıklamalar yapılmaktadır. Bunlara ek olarak katılımcıların önceki bilgi düzeylerine bağlı olarak yapılabilecek değişiklik önerilerine de yer verilmiştir.

Giriş (5 dk.)

Bu oturuma giriş olarak, Türkiye'deki bütçe sistemi ve bütçe okuma üzerine bir açıklama kullanılabilir.

Türkiye'de merkezi veya yerel yönetim bütçesi 2000'li yılların ortasında kullanılmaya başlayan performans esaslı bütçelemeye dayanır. Performans esaslı bütçeleme sistemini savunmak üzere, kamu politikası uygulayıcıları şeffaflık, hesap verebilirlik, kamu kaynaklarının etkin kullanımı, israftan kaçınma, katılım özellikleri gibi hususların altını çizmektedir. Sadece bu özellikler nedeniyle bile, bütçelerin uygulayıcılar ve yararlanıcılar ya da diğer bir deyişle vatandaşlar tarafından okunabilir olması gerekir.

Bu noktada, ilk olarak bütçe üzerindeki gizemin kaldırılması ile başlanmalıdır. Bütçeler alt alta listelenmiş olan yüzlerce gelir ve gider kalemlerini içeren teknik ve sayısal belgelerdir. Bu özellikleri nedeniyle korkutucu gelebilirler. Ancak bütçeleri okuyabilmek için bütçe uzmanı olunması gerekmediği ve bütçelerin her şeyin ötesinde siyasi belgeler oldukları unutulmamalıdır. Bunun anlamı şudur; geçerli oldukları süre boyunca, bütçeler belirli bir bölgede, ilde veya ülkede yaşayan bireylerin, toplulukların ve kurumların (siyasi örgütler, meslek örgütleri, topluluklar, çıkar grupları, meslek odaları, sendikalar, sivil toplum kuruluşları vb.) birbiriyle uyuşmayan taleplerinin çatıştığı politika sahasıdır. Dolayısıyla bu kişiler ve kurumlar arasında pazarlık, uzlaşma ve mücadelenin gözlenebileceği bir sahne gibidir. Bunların nasıl gerçekleştiği sorulabilir.

Türkiye'de belediye bütçelerinin kamu işlevlerine göre mevcut yüzdeler dağılımına baktığımız zaman, kentsel altyapı, inşaat gibi barınma hizmetlerine yönelik giderlerin bütçenin neredeyse yarısını oluşturduğunu ve sosyal yardım, eğitim, sağlık ve kültür hizmetlerine yönelik giderlerin toplamının ancak bütçenin %10'luk kısmına karşılık geldiğini görürüz. Bu durumda şu soruları sormak anlamlı olacaktır: Bu dağılım gerçek ihtiyaçların bir sonucu mudur? Altyapı ve inşaat giderlerinin dağılımı ve içeriği nasıldır? Sosyal yardım, eğitim ve sağlık giderlerinin içeriği nedir? Bu gider kalemleri ihtiyacı olan ve yararlanacak tüm insanların gereksinimlerini karşılayarak mı bütçenin %10'unu oluşturur? Yoksa bütçede kapsanamayan hali hazırda belirlenememiş, ortaya çıkmamış ihtiyaçlar ve yararlanıcılar bulunmakta mıdır? Verilen cevaplara göre, belediye meclislerindeki uzlaşma ve pazarlık görüşmelerinde toplumun hangi kesimlerinin ihtiyaçlarının ve önceliklerinin göz önünde bulundurulduğunu anlayabiliriz.

Bu süreçte bütçe giderlerinin ve kaynak dağılımının kadın erkek eşitliğini sağlamak üzere şekillendirilmesi bekleniyorsa, öncelikle belediye meclisinde daha fazla kadın üye ve yönetici yer almalıdır. Aynı zamanda kararların verildiği mekanizmalardaki makamlarda kadın olabilir. Ancak, kadın erkek eşitliği karar mekanizmalarında sağlanana dek yapılması gereken farklı şeyler vardır.

Bu oturumda, yerel hizmetlerin toplumsal cinsiyet analizini daha iyi yapabilmek için, bütçe okumasının nasıl kullanılabileceğine yönelik bilgiler ele alınacaktır. Katılımcılar fonksiyonel bilgilerin bütçeden elde edilmesine ve bu bilgilerin nasıl kullanılacağına yönelik kapasitelerini geliştirecektir. Aynı zamanda toplumsal cinsiyetin bütçe ile ilişkisini de göreceklerdir.

Alıştırma: bütçe izleme (10 dk.)

Girişin ardından, Analitik Bütçe Sistemine (ABS) ilişkin ve farklı bütçe gösterimlerine yönelik doğrudan teorik bilgilerin sunulmasına geçilmeden önce, "Bütçe izleme" uygulanması önerilir. Bu uygulama, katılımcıların mevcut bilgi birikimleri ile örnek bütçe gerçekleştirme raporlarını incelemelerini sağlar. Böylece bütçe okuma konusunda önceden deneyimi olmayan katılımcılarımızın kendilerine sorulan sorular¹ ışığında bütçe kalemlerini incelemeleri sağlanacaktır. Bu uygulamada önemli olan, sorulara doğru veya yanlış cevap vermek değildir. Bu uygulamanın başlıca hedefi, katılımcıların, slaytlarla yapılacak sunumda açıklanacak farklı bütçe gösterimlerini daha iyi anlamalarını sağlamaktır.

Temel konuların sunumu (20 dk.)

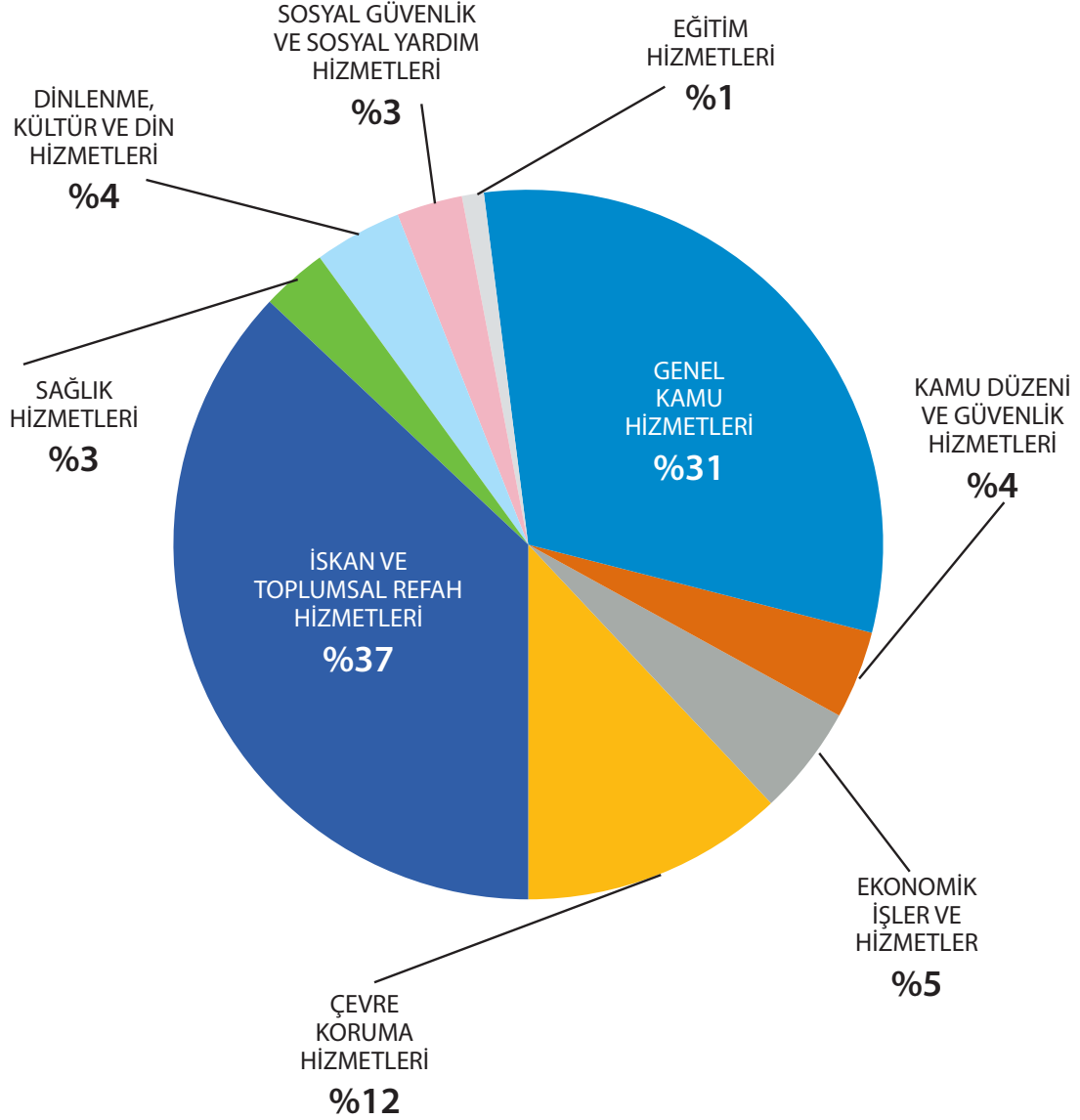
Bu bölümde ABS ve farklı bütçe modelleri slaytlar ile açıklanacaktır. ABS içerisindeki farklı bütçe sınıflandırma/gösterim şekilleri hakkında ayrıntılı bilgiyi bu modülün sonunda dağıtılacak bilgi notları içerisindeki "Farklı Bütçe Modelleri ve Bütçe Okuma"da bulabilirsiniz.

Bunlara rağmen, şu noktayı vurgulamak önemlidir: Türkiye'deki ABS'ye göre, TCDB'ye ilişkin farklı bütçe gösterimleri arasında en etkin model veya sınıflandırma "Fonksiyonel Sınıflandırma" olarak belirlenmiştir. Fonksiyonel sınıflandırmayı kullanmanın avantajları aşağıdaki şekilde listelenebilir:

- Giderlerin hangi hizmet alanlarına ait olduğunu belirtmek adına, her hizmet alanının toplam bütçe içerisindeki oransal dağılımı, alana ayrılan miktar toplam bütçeye bölünmek suretiyle hesaplanarak, belediyenin en fazla finansal kaynağı ayırdığı hizmet alanını (Genel, Ekonomik, Sağlık, İskan, İnşaat, Çevre, Kamu Düzeni, vb.) belirlemek için fırsat sunar.
- Belediye bütçesinin fonksiyonel dağılımını ve hangi hizmetlerin daha ağır bastığını ortaya koyduktan sonra, öne çıkan bu hizmet alanları kapsamında yapılan harcamaların içeriğinin ayrı ayrı sorgulaması yapılabilir.
- Gider kalemlerinin kapsamı içinde toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasına yönelik spesifik kalemler olup olmadığı irdelenebilir.

Örneğin Kocaeli BB'ne ait gider bütçesinin fonksiyonel dağılımını gösteren Grafik-1'den takip edilebileceği üzere; inşaat ve altyapı giderlerinin idare edildiği iskan ve toplum refahı hizmetleri %37'lik bir orana sahipken, sosyal yardım hizmetlerinin %3'lük bir orana sahip olmasının nedeni sorgulanabilir. Burada ele alınması gereken sorunlar bağlamında, bu kaynak dağılımının hangi ihtiyaç ve önceliklerden kaynaklandığı, ne tür bir ihtiyaç analizi yapıldığı ve bu ihtiyaç analizinin toplumsal cinsiyet boyutunun olup olmadığı incelenmelidir.

1 Personel harcamaları ne kadardır?

Grafik 1. Kocaeli BB 2013 Gider Bütçesi, Fonksiyonel Sınıflandırma

Bu aşamada vurgulanması gereken farklı bir konu da bütçe gider fişleridir. Bu fişler daha ayrıntılı bir bütçe analizi gerçekleştirilmesi gerekiyorsa başvurulabilecek belgelerdir. Yıllık bütçe hazırlanırken, belediye birimleri gider kalemlerinin ayrıntılarını gösterir. Diğer bir deyişle, hangi ödeneğin hangi amaçla ve ne için harcandığı fişlerde gösterilmektedir. Vatandaşlar ve sivil toplum kuruluşları bilgi edinme hakkı kapsamında belediye birimleri tarafından doldurulan "Bütçe Gider Fişleri"ni talep ederek ayrıntılı bilgi edinebilirler. Böylece bütçe üzerinde kamu denetimi gerçekleştirirler. Örneğin arazi araçlarının satın alınması için ödenek tahsis eden Eskişehir Belediyesi, Çevre Koruma ve Kontrolü Daire Başkanlığı tarafından hazırlanan aşağıdaki bütçe fişine bakarak ayrıntılı gider bilgilerine erişmek mümkündür.

Bütçe gider fişi örneği

Kurum Adı: Eskişehir BB

Birim Adı: Çevre Koruma ve Kontrolü

Kurumsal				Fonksiyonel	Finansman Tipi					Ekonomik				Beyan	Bütçe Teklifi		
					Bütçe Yılı	Takip Eden Yıllar									Bütçe Yılı	Takip Eden Yıllar	
I	II	III	IV	I		II	III	IV	I	II	III	IV	2013	2014		2014	
46	26	01	30	05	1	0	00	5	06	1	4	01	Arazi aracı alımı	150.000	160.000	170.000	
Beyan ve Hesaplamalar:																	
1. Kaldırım yıkama aracı, 3																	
2. Çöp konteyneri yıkama ve dezenfekte aracı, 1																	
3. Sokak süpürme ve yıkama aracı, 3																	
4. Çöp kamyonu, 3																	

Sonuç (5 dk.)

Oturumun kapanmasından önce, gerekli açıklığa kavuşturmaları yapmak için katılımcılardan sorularını sormaları istenebilir. Son olarak eğitici, eğitim hedeflerine de değinerek temel konuları özetler (bkz. 5.5.3) ve oturumu kapatır.

5.5.2.1. Modül akış planının daha uzun süreye göre uyarlanması

Bu modülün süresi uzatılırsa, genel oturumda alıştırmaya yönelik tartışma, soru ve cevaplar için daha fazla zaman ayrılabilir. Buna ek olarak, farklı belediyelerin bütçelerinden alıntıları içeren farklı bütçe çeşitlerine yönelik örnekler slaytlar ile gösterilebilir.

Ayrıca, temel bütçelemenin basitleştirilmesi ve anlaşılması için tasarlanan iki alıştırmaya² modülün başlangıcında uygulanabilir (bkz. 5.5.6).

5.5.2.2. Modül akış planının daha kısa süreye göre uyarlanması

Modülün süresinin kısaltılması için, genel oturumda çok kısa bir sunum yapılarak alıştırmalara geçilebilir (katılımcıların genel olarak belediye bütçe sınıflandırmaları konusuna hakim olmaları halinde) veya alıştırmaya atlanarak ABS ve farklı bütçe modelleri konusunda genel bir sunum yapılabilir (katılımcıların genel olarak belediye bütçe sınıflandırmaları konusunda yeterli bilgisi olmaması halinde).

² DIN 2006'dan uyarlanmıştır.

5.5.3 Modülün temel öğrenim başlıkları

Bu modülü hazırlarken, tüm diğer modüllerde olduğu gibi, modülün hedeflerini ve temel öğrenim başlıklarını gözden geçirmek önemlidir. Aşağıda özetlenen temel öğrenim başlıkları, eğiticinin hazırlanmasına ve oturumu özetlemesine yardımcı olur; aynı zamanda, temel mesajların hatırlatılması amacıyla katılımcılara bilgi notu olarak dağıtılabilir. Temel konular hakkında ilave bilgi edinmek için dağıtılan bilgi notlarına bakınız; daha geniş altyapı bilgisi edinmek için Bölüm 9 Kaynakça'da belirtilen kaynaklara bakınız.

Modül 5: Belediye Bütçelerinin Okunması

Temel mesajlar

- ABS ışığında, Türkiye'deki bütçeler kurumsal, fonksiyonel, finansman tipi ve ekonomik olarak dört farklı şekilde gösterilebilir.
- Fonksiyonel bütçe sınıflandırması TCDB uygulamalarına ilişkin en kullanışlı sınıflandırmadır.
- Bütçeler analiz edilirken giderlerin oransal dağılımını incelemek iyi bir başlangıç noktası olacaktır.

5.5.4 Modül 5'in sunumunda kullanılabilecek slaytlar

Bu bölüm için hazırlanmış olan slaytlar, Eğitici Rehberinin sonunda yer alan CD'de bulunmaktadır.

5.5.5 Modül 5 bilgi notları

Aşağıdaki bilgi notları Modül 5 için bilgi altyapısı oluşturmak üzere hazırlanmıştır. Notlarda Türkiye'deki belediye bütçe süreçleri ile farklı bütçe modelleri ve ABS ışığında bütçe okuma şekilleri ve örneklerine yer verilmiştir. Bunlar, mevcut bilgi ve ihtiyaç düzeyine göre şekillendirilen eğitim programlarına dahil edilebilir; gereksinimlere göre geliştirilebilir veya gerekli görülmediği takdirde atlanabilir.

Bilgi notları şunlardır:

- Bilgi Notu 12: Belediye Bütçeleme Süreci
- Bilgi Notu 13: Farklı Bütçe Modelleri ve Bütçe Okuma

Bilgi Notu 12.

Türkiye’de belediye düzeyinde bütçeleme süreci

Giriş

Hangi siyasi rejim ile yönetilirlerse yönetilsinler, üniter devletlerin idari yapısında merkezi yönetim ve yerel yönetimler olmak üzere iki düzey vardır. Türkiye’de yerel yönetim düzeyini belediyeler, il özel idareleri, yerel yönetim kurumları ve köyler oluşturur. Kent ölçeğinde belediyeler ve il ölçeğinde il özel idareleri, idari ve mali özerkliğe sahip yerel yönetim birimleridir. Bu birimler vatandaşların yerel ve ortak ihtiyaçlarını karşılamak üzere kurulmuştur. Karar organları da yine seçmenler tarafından seçilir.

Türkiye’deki yönetim sistemi stratejisinin Avrupa Birliği uyum süreci kapsamında modernleşmesi ve demokratikleşmesi için 2004-2005 yıllarında yürürlüğe konulan (İçişleri Bakanlığı, 2013) Yerel Yönetim Reformu ve 2003 yılında kabul edilen ve 2005 yılında yürürlüğe konulan Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu Türkiye’deki yerel yönetim sisteminde yapısal bir dönüşüme işaret etmektedir. Her iki uygulama da temel hedeflerini siyasi ve mali katılım, şeffaflık ve hesap verebilirlik ilkeleri yoluyla etkin ve verimli yerel yönetim sağlanması olarak belirlemişlerdir.

Bütçeleme süreci ve takvim

Belediyelerde Bütçeleme Süreci	
1. Bütçe Çağrısı	Belediye başkanının Bütçe Çağrısı (Haziran sonuna kadar)
2. Birimlerin Bütçe Teklifleri	Birimler, mali hizmetler biriminin koordinasyonu altında, bütçe fişi, sübvansiyon listesi ve ayrıntılı gider programı kullanarak mali yıl gider tekliflerini ve sonraki iki yıl için gider tahminlerini hazırlar; ve daha sonra bunları hizmet gerekçeleriyle birlikte mali hizmetler birimine sunarlar (Temmuz sonuna kadar)
3. Bütçe Tasarısının Hazırlanması ve Belediye Encümeni’ne Sunulması	Bütçe tasarısı mali hizmetler birimi tarafından hazırlanır, belediye başkanının incelemesinden sonra belediye encümenine sunulur (Ağustos sonuna kadar)

<p>4. Bütçe Tasarısının İçişleri Bakanlığı'na Gönderilmesi</p>	<p>Encümene sunulan bütçe tasarısı ve sonraki iki yıl için hazırlanan gelir-gider tahminleri ve o yılın bütçe gerçekleştirmeleri (bütçe hazırlığının başladığı ay hariç) 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu uyarınca merkezi hükümet bütçe tasarısına eklenmesi için Eylül ayının birinci haftasında İçişleri Bakanlığı'na gönderilir.</p>
<p>5. Bütçe Tasarı Raporunun Hazırlanması</p>	<p>Bütçe tasarısı, encümen tarafından incelenir ve encümen raporu Eylül ayı içerisinde hazırlanır ve belediye başkanına sunulur.</p>
<p>6. Belediye Meclisinde Bütçe Tasarısının Görüşülmesi</p>	<p>Encümen tarafından görüşülen bütçe tasarısı Ekim ayının birinci gününden önce meclise sunulur ve büyükşehir, il, ilçe ve ilk kademe belediyelerinin Ekim toplantısında görüşülür. Büyükşehir belediyesi ve diğer belediyelerin Kasım toplantısında görüşülmesi için Kasım ayının birinci gününden önce sunulmalıdır.</p>
<p>7. Bütçenin Plan ve Bütçe Komisyonunda Görüşülmesi</p>	<p>Büyükşehir, il, ilçe ve ilk kademe belediye meclisleri Ekim toplantısının birinci oturumunda, Büyükşehir ve diğer belediye meclisleri Kasım toplantısının birinci oturumunda bütçe tasarısını incelenmesi için plan ve bütçe komisyonuna sevk ederler.</p> <p>Plan ve bütçe komisyonu, büyükşehir belediye meclislerinde asgari 5 azami 9 kişiden oluşur. Diğer belediyelerde ise asgari 3 azami 5 kişiden oluşur. Bu kişiler belediye meclisi üyelerinin arasından seçilir. Komisyon kendisine gönderilen bütçeyi genel kurul tarafından belirlenen süre içerisinde inceler. Bu süre 5 günü geçemez. Bu sürenin sonunda komisyon kendi görüşlerini de içeren bir rapor hazırlar ve meclise sunar.</p>
<p>8. Bütçenin Mecliste Görüşülmesi</p>	<p>Plan ve bütçe komisyonu toplantısına ayrılan süre de dahil, meclis bütçe görüşmelerinin süresi azami 20 gündür. Meclis bu süre içerisinde görüşmeleri tamamlar ve bütçeyi karara bağlar.</p>
<p>9. Nihai Bütçenin Valilik/ Kaymakamlığa Gönderilmesi</p>	<p>Kabul edilen bütçe, bağlantısına göre Valilik veya Kaymakamlığa, azami 7 gün içerisinde gönderilir ve 1 Ocak'ta yürürlüğe girer.</p>

Kaynak: (26104 Sayılı Mahalli İdareler Bütçe ve Muhasebe Yönetmeliği, 2006)

Bilgi Notu 13.

Farklı bütçe modelleri ve bütçe okuma

1. Giriş

10.03.2006 tarihli ve 26104 sayılı Mahalli İdareler Bütçe ve Muhasebe Yönetmeliği uyarınca, belediye bütçesi gelir, gider ve finansman ekonomik sınıflandırma bölümlerinden oluşur.

Bu doğrultuda, gider bütçesi dört bölümden oluşur: Kurumsal, fonksiyonel, finansman tipi ve ekonomik sınıflandırma.

2. Gider bütçesi

2.1. Kurumsal sınıflandırma

Kurumsal sınıflandırma giderler konusunda kimin yetkili olduğunun anlaşılmasını sağlayan bir sınıflandırma çeşididir. Dört düzeyden oluşur. Her düzey iki rakam ile kodlanmıştır. Birinci düzey kurumun il özel idaresi, belediye, bağlı idare veya birlik olduğunu gösterir; ikinci düzey il özel idaresi, belediye, bağlı idare ve birliğin bulunduğu ilin plaka numarasını ifade eder; üçüncü düzey il özel idaresi, büyükşehir belediyesi, il belediyesi, bağlı idare, ilçe belediyesi, ilk kademe belediyeleri ve belde belediyeleri için ortak kodları ve birlikler için ortak kodları ifade eder; ve dördüncü düzey il özel idareleri ve ilçe kurumlarındaki destek hizmet birimlerini, üçüncü düzeyde kodlanan belediye ve bağlı idarelerin birimleri ile il dahilindeki tüm belde belediyelerini ve birlikleri gösterir.

Tablo-1 Örnek Kurumsal Kod Gösterimi

KURUM				Fonksiyonel Kod				Finansman tipi	Ekonomik				Açıklama	Bütçe ödeneği (TL)
I	II	III	IV	I	II	III	IV	Kod	I	II	III	IV		
46	21	45	35										Kültürel ve Sosyal İşlerin İdaresi	X TL

Kaynak: Sur Belediyesi

Örnek üzerinden göstermek gerekirse; Tablo 1 Sur Belediyesi Kültürel ve Sosyal İşlerin İdaresi için hazırlanan gider bütçesi Kurumsal Kodunu belirtmektedir. Bu doğrultuda, "46" bu harcama biriminin bir belediye olduğunu gösterir, "21" rakamının Diyarbakır için plaka numarası olması dolayısıyla, harcama birimi Diyarbakır'dır; "45" kod numarasını³ ifade eder, Bakanlık tarafından belirlenen ilk belediye Sur İlçesi'dir, ve son olarak "35" Sur Belediyesi tarafından "Kültürel ve Sosyal İşlerin İdaresi"ne verilen kod numarasıdır.

³ Kurumsal kodlamanın üçüncü ve dördüncü düzeylerindeki ilçe, ilk kademe ve belde belediyeleri ve birliklerin kurumsal kodları Bakanlık tarafından tanımlanır.

Burada ele alınması gereken nokta kanunlara göre herhangi bir yükümlülüğü olmayan ve herhangi bir kanuna dayanarak kurulmuş olmayan birimlerin kurumsal sınıflandırmada yer alamayacağını belirlenmiş olmasıdır. Büyük ihtimalle her kamu kurumunda var olan dördüncü düzeyde birimleri için, Maliye Bakanlığı sabit kodlar belirlemiştir. Örneğin özel kalem müdürlüğünün dördüncü düzey kurumsal kodu "02" olarak belirlenmiştir. Belediye'nin faaliyetleri gereğince Bakanlık tarafından belirlenenler dışında yeni bir birim oluşturması halinde, Sur Belediyesi aynı "Kültürel ve Sosyal İşlerin İdaresi"nde olduğu gibi kendisi bir kod numarası atayabilir.

Kurumsal kodlama Bakanlık tarafından yayınlanan "Kurumsal Sınıflandırma Anahtarı" ışığında hazırlanmıştır.⁴ Buna yönelik olarak, kurumların Bakanlık tarafında belirlenenler ve sabit kodlar atanmış birimler dışında ek hizmet birimleri oluşturması halinde, Sur Belediyesi'nin yaptığı gibi – yeni birimin ilk kelimesinin ilk harfine uygun olarak - kendileri alfabetik sıraya göre 30 ile 60 arasında bir sayı atayabilirler.

2.2. Fonksiyonel sınıflandırma

Gider bütçesinin fonksiyonel sınıflandırması harcamaların harcama yapan kurum tarafından gerçekleştirilen hangi faaliyete yönelik yapıldığını göstermesi anlamına gelir. Fonksiyonel sınıflandırma da dört düzeyden oluşur; birinci düzey iki rakamlı olarak kodlanır, ikinci ve üçüncü düzeyler tek rakamla kodlanır ve dördüncü düzey yine iki rakamla kodlanır. Buna göre, birinci düzey il özel idareleri, belediye, bağlı idareler ve birliklerin hizmetlerini ifade eder ve bunlar on gruba ayrılan kamu faaliyetlerinin bir parçasıdır; ikinci grup bu hizmetlerin ayrıldığı programları ifade eder; üçüncü düzey nihai hizmetleri belirtir.

Dördüncü düzey muhtemel gereksinimler için boş bırakılmıştır; kamu hizmetlerine ait projeler dördüncü düzeyde takip edilebilir. Tablo 2, birinci düzey fonksiyonel kodları ve bunlara karşılık gelen hizmetleri göstermektedir.

Tablo-2 Birinci Düzey Fonksiyonel Kodlar ve Hizmetler

KOD	AÇIKLAMA
01	Genel kamu hizmetleri
02	Savunma hizmetleri
03	Kamu düzeni ve güvenlik hizmetleri
04	Ekonomik işler ve hizmetler
05	Çevre koruma hizmetleri
06	İskan ve toplum refahı hizmetleri
07	Sağlık hizmetleri
08	Eğlence, kültür ve din hizmetleri
09	Eğitim hizmetleri
10	Sosyal güvenlik ve sosyal yardım hizmetleri

Kaynak: BÜMKO, 2011a

⁴ Belediye, Bağlı İdare ve Birlikler Kurumsal Sınıflandırma Anahtarı için bakınız: BÜMKO, 2011 Ek1 (<http://www.bumko.gov.tr/proje/ABS/EK1.html>)

Kurumların faaliyetlerinin bazılarının bu hizmet grupları içerisinde yer almaması durumunda, mevzuat yeni bir faaliyet alanı eklemeyi öngörmez. Bunun yerine mevzuat bu faaliyeti “en yakın niteliklere sahip grubun içerisine” dahil etmeyi öngörür. Sur Belediyesi örneğinde, Kadın Destek Merkezleri’ne ilişkin giderler (eğitici ücretleri, inşaat giderleri, kreşler için malzeme giderleri vb.) birinci düzey fonksiyonel kodu olan “08-Eğlence, Kültür ve Din Hizmetleri” altında gösterilmiştir. Bu giderlerin ayrıntıları da ikinci ve üçüncü düzey kodlardan seçilen uygun kodlar ile Ek-3 içerisinde gösterilmiştir.

Sur Belediyesi örneğinde, Kadın Destek Merkezleri ile ilgili giderler en yakın faaliyet alanı olan “35- Kültürel ve Sosyal İşlerin İdaresi” altında gösterilmiştir. Tabloda görüleceği üzere, kullanılan fonksiyonel kod da birinci düzey kodu olan “08- Dinlenme, Kültür ve Din Hizmetleri” olarak belirlenmiştir. İkinci düzey “02- Kültür hizmetleri” olarak gösterilmektedir. Üçüncü düzey gider niteliğinin türüne bağlı olarak “0 – Kültür hizmetleri” olarak belirlenmiştir.

Sur Belediyesi örneğinde, Kadın Destek Merkezleri (KADEM) ile ilgili giderler aşağıdaki şekilde gösterilmiştir: Kurumsal kod için.

Tablo-3 Fonksiyonel Sınıflandırma ve Fonksiyon Tipi Kod Göstergesi

KURUM				Fonksiyonel Kod				Finansman Tipi	Ekonomik				Açıklama	Bütçe Ödeneği (TL)
I	II	III	IV	I	II	III	IV	Kod	I	II	III	IV		
46	21	45	35										Kültürel ve Sosyal İşlerin İdaresi	X TL
				08									Dinlenme, Kültür ve Din Hizmetleri	
					2								Kültür Hizmetleri	
						0							Kültür Hizmetleri	
								05					Yerel Yönetimler	

2.3. Finansman tipi sınıflandırma

Ve finansal türde sınıflandırmada giderin hangi kaynak ile karşılandığı gösterilmektedir. Tablo-4’te görüldüğü üzere, finansal türde kodlama tek düzeyden oluşur ve tek rakamlı sayılarla kodlanmıştır.

Tablo-4 Finansal türde kodlar

KOD	AÇIKLAMA
1	Genel Bütçeli İdareler
2	Özel Bütçeli İdareler
3	Düzenleyici ve Denetleyici Kurumlar
4	Sosyal Güvenlik Kurumları
5	Mahalli İdareler
6	Özel Ödenekler
7	Dış Proje Kredileri
8	Bağış ve Yardımlar

Kaynak: BÜMKO, 2011b

Sur Belediyesi'nin bir yerel yönetim birimi olması dolayısıyla, Tablo-3'te gösterildiği üzere, atanan finans kodu "05" olarak belirlenmiştir. Buna rağmen, yine 26104 sayılı Mahalli İdareler Bütçe ve Muhasebe Yönetmeliği'ne göre, kurum tarafından sunulan hizmetlerin finansmanı kendi kaynaklarından karşılanıyor ise, "5- Mahalli İdareler" olarak kodlanacaktır. Yabancı proje fonlarından karşılanıyor ise "7- Dış Proje Kredileri" olarak ve bağışlar ve yardımlar ile finanse ediliyor ise o zaman "8-Bağışlar ve Yardımlar" olarak kodlanacaktır.

2.4. Ekonomik sınıflandırma

Son olarak, ekonomik sınıflandırma kurumların faaliyetlerini ekonomik ve finansal türlerine göre gösteren bir sınıflandırma çeşididir. Buna göre, ekonomik sınıflandırma dört düzeyden oluşur. Birinci düzey iki rakamla, ikinci ve üçüncü düzeyler tek rakamla ve dördüncü düzey de iki rakamla kodlanır. Birinci düzey ekonomik kodlar Tablo-5 ile verilmiştir.

Tablo-5 Birinci Düzey Ekonomik Kodlar

KOD	GİDERLERİN EKONOMİK SINIFLANDIRMASI
01	Personel Giderleri
02	Sosyal Güvenlik Kurumlarına Devlet Primi Giderleri
03	Mal ve Hizmet Alım Giderleri
04	Faiz Giderleri
05	Cari Transferler
06	Sermaye Giderleri
07	Sermaye Transferleri
08	Borç Verme
09	Yedek Ödenekler

Kaynak: BÜMKO, 2011c

Yönetmeliğe göre, kurumların Maliye Bakanlığı tarafından Genel Bütçe için belirlenen dört düzeyli ekonomik kodlardan sadece gerek duyduklarını kullanmaları beklenmektedir. Sur Belediyesi Kadın Destek Merkezleri (KADEM) faaliyetleri için yapılan harcamalar için birinci düzeyden bir ekonomik kod kullanmıştır, "03- Mal ve Hizmet Alım Giderleri". Bu tarz faaliyetler için gider türüne göre ikinci düzeyde "2- Tüketime Yönelik Mal ve Malzeme Alımları", "3- Yolluklar", "4- Görev Giderleri" veya "5- Hizmet Alımları" başlıkları altında gösterilmektedir. Bu durum toplumsal cinsiyet eşitliği sağlamaya yönelik giderlerin nasıl yapıldığını görmeyi zorlaştırmaktadır. Bunun nedeni yer verilen İdarenin birçok diğer giderinin de bulunmasıdır. Belediyenin muhasebe birimi ile gerçekleştirilen mülakatta, toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik giderlerin sadece Kadın Destek Merkezleri'nden gelen fişlerin toplanması ve sınıflandırılması sonucu hesaplanabileceği belirtilmiştir (Ahmet İpek- Sur Belediyesi ile Mülakat, 2011). Ancak, sivil toplum kuruluşlarının bakış açısından bakıldığında, "Bütçe Gider Fişi" bütçenin daha derin bir analizini gerçekleştirmek üzere uygun bir başlangıç noktası sunar. Bilindiği üzere, bilgi edinme hakkı çerçevesinde, hangi kaynak tahsisinin hangi hedefin gerçekleştirilmesi için ayrıldığını ve ne için harcandığını öğrenmek mümkündür.

Vatandaşlar ve sivil toplum kuruluşları, yıllık bütçeler belediye birimleri tarafından hazırlanırken doldurulan “Bütçe Gider Fişini” isteyerek bilgi edinebilirler. Bu sadece bütçenin toplumsal cinsiyete duyarlılığını ölçmek için iyi bir zemin oluşturmakla kalmaz, aynı zamanda bütçe üzerinde kamu denetimi yaratır (Kerimoğlu vd., 2009).

Yukarıda genel hatlarıyla tanımlanan bütçe tekniğinin ilk bakışta bütçedeki toplumsal cinsiyet eşitliği stratejisini hedefleyen faaliyetlere yönelik giderleri görmeye ve takip etmeye izin vermediği açıktır. Bu bağlamda, bütçenin fonksiyonel sınıflandırması bütçelere toplumsal cinsiyete duyarlı yaklaşımın dahil edilmesi için uygun fırsatlar sunar. Fonksiyonel sınıflandırmaya göre bütçe analizi yapmanın olumlu yönleri aşağıdaki şekilde sıralanabilir:

- Giderlerin hangi hizmet alanlarına ait olduğunu belirtmek adına, her hizmet alanının toplam bütçe içerisindeki oransal dağılımı hesaplanarak, belediyenin en fazla finansal kaynağı ayırdığı hizmet alanını belirlemek için fırsat sunar.
- Belediye bütçesinin fonksiyonel dağılımını ve hangi hizmetlerin daha ağır bastığını ortaya koyduktan sonra, her hizmet alanı için yapılan harcamaların ne olduğunun ayrı ayrı sorgulaması yapılabilir.
- Belediyelerin gider kalemleri içinde toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasına yönelik spesifik kalemler olup olmadığı irdelenebilir.

Ancak, bütçe belgesi içerisinde doğrudan toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik giderleri göstermek için de çaba gösterilmektedir. Trabzon İl Özel İdaresi bu yaklaşımın bir örneğini oluşturur.

Trabzon İl Özel İdaresi mevcut bir birimin kurumsal kodu altında o birime ait herhangi bir gider türüymüş gibi toplumsal cinsiyet eşitliği gideri göstermiş ve açıklama kısmına “toplumsal cinsiyet gideri” ifadesi eklemiştir. Bu uygulamayı başlangıçta gider miktarını ve yerini görebilmemiz açısından olumlu şekilde almak mümkündür. Ancak gider incelendiği zaman, kurumsal kodunun “35-Mali Hizmetlerin İdaresi”, fonksiyonel kodunun “01-Genel kamu hizmetleri” ve ekonomik kodunun da “05-Cari Transferler” olduğu görülmüştür.⁵

⁵ Kurumsal Kod

44 İl Özel İdaresi
61 Trabzon Plaka Kodu
35 Mali Hizmetlerin İdaresi

Fonksiyonel kod

01 Genel Kamu Hizmetleri
3 Genel Hizmetler
9 Diğer Genel Hizmetler
01 Muhtelif İhtiyaçlar

Ekonomik Kod

05 Cari Transferler
4 Hanehalkına Yapılan Transferler
7 Sosyal Amaçlı Transferler
90 Sosyal Amaçlı Diğer Transferler

Buna rağmen, 30.000 TL'lik bir miktarın Yerel Eylem Planı çalışmalarına bir defada aktarıldığı belirtilmesine rağmen, nasıl ve hangi faaliyetler için harcandığı açıkça belirtilmemiştir. Bu gider kalemine bağlı olarak, İl Özel İdaresi Temsilcisi ile yapılan görüşmede, 30.000 TL'nin büyük kısmının Trabzon'da yaşayan kadınların öncelikli ihtiyaçlarını tespit için bir araştırma şirketi aracılığı ile gerçekleştirilen araştırma giderlerine ve arta kalan küçük bir miktarın ise 8 Mart Dünya Kadınlar Günü için kadın hemşerilere dağıtılan çiçek alımı olduğunu belirterek Paranın verimli biçimde harcanmadığını dile getirmiştir. Tablo-6'da yer verilen Trabzon İl Özel İdaresi 2010 ödenek beyanı UNFPA tarafından yürütülen Kadın Dostu Kentler Projesi çerçevesinde hazırlanan Yerel Eşitlik Eylem Planı (YEEP) için yapılan harcamanın nasıl yapıldığını göstermektedir. Ancak, 2011 ödenek beyanı için herhangi bir benzer tablo bulunmamaktadır. Dolayısıyla Kadın Dostu Kentler Projesi'nin tamamlanmasından sonra, takiben herhangi bir adım atılmadığını ve hiçbir kurumsallaşma ve dönüşümün gerçekleşmediğini göstermektedir. Bu durum toplumsal cinsiyete duyarlı bütçelerin yürürlüğe konulmasına yönelik teknik dönüşüm için temel olarak siyasi farkındalık ve ısrarlı bir talep olması gerektiğine dair teorimizi doğrulamaktadır.

Tablo-6: Trabzon İl Özel İdaresi 2010 Ödenek Beyanı İçerisinde Toplumsal Cinsiyete Duyarlılık

KURUM				İŞLEV KODU				FINANSMAN TİPİ	EKONOMİK				AÇIKLAMA	ÖDENEK
I	II	III	IV	I	II	III	IV	KOD	I	II	III	IV		
44	61	35	00	01	3	9	1	5	5	4	7	90	Trabzon'da toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması için Yerel Eşitlik Eylem Planı	30.000 TL

Kaynak: Trabzon İl Özel İdaresi

3. Gelir bütçesi

Giderler dışındaki bütçe gelirleri sadece ekonomik sınıflandırma ışığında sınıflandırılır ve dört düzeyde ayrıntılandırılır. Üçüncü ve dördüncü düzeyler Bakanlık tarafından Bakanlık görüşü alınarak belirlenir.

Tablo-7 Bütçe Gelirlerinin Ekonomik Sınıflandırması

Gelir Kodu	Gelir türü	Açıklama
01	Vergi gelirleri	Belediyeler tarafından tahsil edilen vergiler, resim ve harçlar vergi gelirleri içerisinde yer alır. Örneğin emlak vergisi, çevre temizlik vergisi, inşaat harçları.
03	Teşebbüs ve Mülkiyet Gelirleri	Bunlar belediye tarafından tahsil edilen ve resimler ve harçların dışında kalan gelirlerdir. İşletme ve mülklerin faaliyetleri sonucunda malların ve hizmetlerin satışı ile elde edilirler. Örneğin su, doğal gaz, toplu taşıma gelirleri.
04	Alınan Bağış ve Yardımlar ile Özel Gelirler	Diğer kamu kuruluşları veya gerçek ve tüzel kişilerden belediyelere yapılan tüm bağış ve yardım türleri bu kapsamda yer alır. Örneğin, merkezi hükümet bütçesinden nüfus oranına göre belediyelere aktarılan pay, BELDES projesi kapsamında aktarılan kaynak, ve kişilere ve kurumlara verilen bağışlar ve yardımlar.
05	Diğer Gelirler	Belediye tarafından tahsil edilen faiz, gecikme cezası ve benzeri ödemeler.
06	Sermaye Gelirleri	Taşınır ve taşınmaz mallar ile menkul kıymetler ve altın satışından elde edilen gelirler.
08	Alacaklardan Tahsilat	Belediye herhangi bir kurum veya kişiye borç para vermiş ise, borç verilen bu para karşılığında tahsil edilen miktar bu kapsamda yer alır.
09	Red ve İadeler (-)	Red ve iadeler belediyeler için gelir kalemi olmadığından dolayı (-) ile gösterilmişlerdir. Belediye başka bir kurum adına belirli bir gelir ile birlikte gelir elde ediyor ise ve bu geliri elde ettikten sonra bu miktarı kuruma geri ödüyor ise, bu bütçeye red ve iade olarak yansıtılır. Örneğin, emlak vergisinin toplanması sırasında, %10 oranında "Taşınmaz Kültürel Varlıkların Korunması için Katkı Payı" alınmaktadır ve bu İl Özel İdaresi hesabına yatırılır. Bu örnek red ve iade kapsamına girer.

Belediye gelirlerinin ekonomik sınıflandırılmasının sunumunda, birinci düzey gelir türünü belirtir; ikinci düzey vergi türünü ifade eder; üçüncü düzey vergi tahsil edilen varlık türünü belirtir; ve dördüncü düzey de vergilendirilen varlığı belirtir.

Tablo-8 Eskişehir BB Gelir Bütçesi, Örnek Sunum

Gelir Kodu				Açıklama	2013 Gelir Tahmini
I	II	III	IV		
01				Vergi Gelirleri	8.7
01	2			Mülkiyet Üzerinden Alınan Vergiler	4.000
01	2	9		Mülkiyet Üzerinden Alınan Diğer Vergiler	4.000
01	2	9	51	Bina vergisi	1.000
01	2	9	52	Arsa vergisi	1.000
01	2	9	53	Arazi Vergisi	1.000
01	2	9	54	Çevre Temizlik Vergisi	1.000

5.5.6 Modül 5 alıştırmaları

Modül başlangıcında veya boyunca uygulanacak 3 alıştırmadır. Birinci alıştırmaya katılımcıların mevcut bilgi birikimleri ile bir örnek gider bütçesi ile karşılaşmalarını sağlamak için kullanılabilir. Bütçeye genel bir yaklaşım olarak, bir belediye bütçesinin fonksiyonel ve ekonomik sınıflandırmasının özetini (her biri sadece 1 tablo) içeren küçük bir alıştırmaya başlayabiliriz. Bu alıştırmaya kağıdı fonksiyonel ve ekonomik sınıflandırma listesini ve her yıl ile bir önceki yıl için ayrılan miktarı içerir. Buna dayanarak katılımcılara basit sorular sorulur. ("Bütçe izleme" alıştırmaya bakınız.) Bu alıştırmayı genel oturumda yapmak daha yararlı olacaktır. Böylece katılımcılara ilgili sorular sorulabilir ve verilen kağıtta bu bilgiyi bulup, nasıl bulduklarını anlatmaları için bir kaç dakika verilebilir (tüm katılımcıların doğru yolda olduğundan emin olun çünkü kolay görünse de, insanlar sayılar içeren tabloları kolayca karıştırabilirler). Eğitici birer birer giderek soru sorabilir ve katılımcılara incelemeleri için zaman verebilir.

Aşağıdaki iki alıştırmaya; "Kişisel Bütçe" ve "Aile Bütçesi", bütçeleme üzerine çok az bilgisi olan katılımcıların temel bütçelemeyi basitçe anlamaları için tasarlanmıştır. Bu hedef doğrultusunda, muhtemel öğrenim çıktıları şunlardır:

(i) Bütçelerin gizeminin ortadan kaldırılması ve günlük deneyimler ile ilişkilendirilmesi.

(ii) Katılımcıların yönetim bütçelerini ve bütçeler yapılırken oluşturulurken izlenen politikayı daha iyi anlaması.

Alıştırma 9.

Bütçe izleme

Materyal:

X Belediyesinin Bütçe Gerçekleşme Raporundan Alıntılar, Fonksiyonel ve Ekonomik Sınıflandırma Tabloları

Belediye Gider Tabloları (ekonomik ve fonksiyonel sınıflandırmaya göre ayrıştırmış)

Ekonomik Sınıflandırma X Belediyesi Bütçe Giderleri, TL	2012	2013
Personel Giderleri	41.620.272	63.042.000
Sosyal Güvenlik Kurumlarına Devlet Primi Giderleri	6.597.946	11.559.000
Mal ve Hizmet Alım Giderleri	75.842.337	111.473.000
Faiz Giderleri	15.923.876	16.951.000
Cari Transferler	5.054.997	7.152.000
Sermaye Giderleri	67.256.014	153.430.000
Sermaye Transferleri	400	8.000
Borç Verme	-	16.000
Yedek Ödenekler	-	30.786.000
Dış Kaynaklar	-	583.000
TOPLAM	212.295.842	395.000.000

Fonksiyonel Sınıflandırma X Belediyesi Bütçe Giderleri, TL	2012	2013
Genel Kamu Hizmetleri	51.555.458	106.965.000
Kamu Düzeni ve Güvenlik Hizmetleri	16.864.258	17.291.000
Ekonomik İşler ve Hizmetler	22.674.041	87.990.000
Çevre Koruma Hizmetleri	30.900.632	47.496.000
İskan ve Toplum Refahı Hizmetleri	68.227.689	84.794.000
Sağlık Hizmetleri	14.985.089	33.030.000
Eğlence, Kültür ve Din Hizmetleri	1.972.070	3.622.000
Eğitim Hizmetleri	28.703	3.031.000
Sosyal Güvenlik ve Sosyal Yardım Hizmetleri	5.087.902	10.781.000
TOPLAM	212.295.842	395.000.000

Talimat:

Adım 1: Örnek belediye bütçe gerçekleştirme raporunu inceleyin.

Adım 2: Elinizdeki bütçenin farklı şekillerini kullanarak aşağıda verilen soruları cevaplayın:

X Belediyesine ait Bütçeye Göre, 2012 ve 2013 Ödenek Beyanı;

- Verilen yıllar için toplam bütçe ne kadardır? Bir önceki yıla göre artmış mıdır yoksa azalmış mıdır?
- Belediye çalışanlarının maaşları için harcanan miktar ne kadardır?
- Belediye çalışanlarının maaşlarına ayrılan miktar bütçenin yüzde kaçını oluşturur?

(Burada küçük bir hesap yapmaları istenecektir.)

- İskan için ne kadar para harcanmıştır?
- Bu yılki iskan giderleri ile geçen yılın giderleri arasındaki fark ne kadardır? Yüzdeler olarak mutlak değişim ne kadardır?
- Kadın STK'ları/toplumsal cinsiyet eşitliği için ne kadar para ayrılmıştır?

Süre: 10 dk.

* Yukarıdaki son soruya yönelik olarak (ki, bu soruya cevabın alıştırma için verilen özet bilgiden elde edilemeyeceği görülecektir), eğiticiler farklı bütçe çeşitlerini açıklamayı ve bütçenin içeriğini, nasıl organize edildiğini ve ayrıntılı bilginin nasıl elde edilebileceğini anlatmayı tercih edebilirler.

Aıştırma 10.

Kişisel bütçe⁶

Materyal:

Kağıt yazı tahtası, renkli kalemler veya tebeşir, tükenmez kalem, kağıt.

Talimat:

Bireysel beyin fırtınası

Adım 1: Katılımcıların birkaç dakika kendi başlarına kalarak grubun diğer üyeleriyle konuşmamalarını isteyin. Katılımcıların cevaplarını bir kağıda yazmalarını söyleyin.

- Aşağıdaki soruları sorun:
- Her birinize 50.000 TL verseydik, bu parayla ne yapardınız?
- Parayı ne şekilde kullanmaya karar verirdiniz?
- Parayı kullanmadan önce herhangi birine danışmanız gerekir miydi?
- Parayı kullanmadan önce biriyle konuşacak olsanız, bu kim olurdu ve neden?

Adım 2: Eğitici, kağıt yazı tahtasına aşağıda belirtilen bütçeleme ilkelerini yazar:

- Hedeflerin/taahhütlerin tanımlanması
- Önceliklendirme
- Karar verme
- Para tahsisi
- Harcama

Adım 3: Bunun ardından eğitici, katılımcılara her soru için verdikleri cevapların ne olduğunu sorar ve bu cevapları bütçeleme ilkeleri ile ilişkilendirmelerini ister.

Katılımcılara bunların bütçe oluşturmada kullanılan ve devlet tarafından oluşturulan bütçe için de geçerli olan temel adımlar olduğunu anlatın. Genel kaniya göre devlet bütçeleri korkutucu gelmektedir. Ancak kişisel veya hane bütçelerinden çok da farklı değildir. En önemli fark, devlet bütçelerinin milyon ve milyarlarca Türk Lirasına eşit olan çok daha büyük miktarları kapsamasıdır.

Adım 4: Katılımcılardan kendi örneklerini sunmalarını isteyin. Katılımcıların dikkatini bireylerin farklı ihtiyaçlarının ve önceliklerinin olduğuna çekin. Her iki cinsiyetten de örnekler almaya dikkat edin.

⁶ DIN 2006'dan uyarlanmıştır.

Alıştırma 11.

Aile bütçesi⁷

Materyal:

Kağıt yazı tahtası, renkli kalemler veya tebeşir, tükenmez kalem, kağıt, yapışkanlı not kağıtları.

Grup alıştırması için talimat:

Adım 1: Eğitimci katılımcılardan aşağıdaki sorulara cevap bulmalarını ister:

- Devlet memurluğundan emekli olanlara ödenen emekli maaşları ne kadardır?
- Belediye zabıtalарına ne kadar maaş ödenmektedir?
- Devlet okulunda çalışan bir öğretmenin maaşı yaklaşık olarak ne kadardır?
- İlinizde bir daire kiralamak ne kadara mal olur?
- Belediye toplu taşıma araçlarında çalışan bir şoför ne kadar kazanır?

Cevapları kağıt yazı tahtasına yazın. Cevaplar alıştırma sırasında katılımcılar tarafından kullanılmalıdır.

Adım 2: Katılımcıları küçük gruplara ayırın. Her grup belirli bir aileyi oluşturacaktır. Aile bireylerine isimler ve roller verilecektir. Her gruba aile bireylerinin rollerini ve isimlerini yazıp giysilerine yapıştırabilecekleri not kağıtları verin.

Her aile hakkında sağlanan bilgilere dayanarak, grup aşağıda belirtilenleri yerine getirecektir:

- Ailenin her ay ne kadar kazandığını belirtin (bu ailenin geliridir).
- Parayı neye harcayacaklarını belirleyin.
- Belirlenen her kaleme ne kadar harcayacaklarına karar verin.

Not: Ailenin her bireyi ailedeki rolünü göz önünde bulundurarak öncelikli ihtiyaç konularına göre gerekli gördüğü miktarı ortaya koymalıdır.

⁷ DIN 2006'dan uyarlanmıştır.

Aile senaryoları

1. Aile: Bu ailenin altı bireyi vardır: Fatma Çelik (65 yaşında) kamudan emeklidir; işsiz olan oğlu İzzet 35 yaşındadır; ve 32 yaşındaki Ayşe, İzzet ile evlidir. Ayşe bir ilköğretim okulunda öğretmendir. İki çocukları vardır; 12 yaşındaki Samet ortaokul öğrencisidir ve 1 yaşındaki Sahara. Aynı zamanda Fatma'nın yeğeni, 18 yaşındaki Gül de onlarla yaşamaktadır, üniversite öğrencisidir.

2. Aile: Bu ailenin yedi bireyi vardır: Hatice Uzun (65 yaşında), kamudan emeklidir ve eşi, Ali Uzun (68 yaşında), eski bir demiryolları çalışanıdır. Şu anda belediyede zabıta olarak çalışmaktadır. 34 yaşında olan oğulları Mehmet işsizdir ve 29 yaşındaki kızları Feride, Ahmet ile evlidir. Feride yakın zamanda bir ilköğretim okulundaki öğretmenlik işinden ayrılmak zorunda kalmıştır. Ahmet belediye toplu taşıma araçlarından birinde sürücüdür. İki çocukları vardır, İrem 12 ve Ceren 1 yaşındadır. İrem çok hastadır ve her ay özel ilaçlara ihtiyaç duymaktadır. Aylık ilaç masrafı 400 TL'dir.

3. Aile: Bu ailenin dört bireyi vardır:

Sadegül Atlı (65 yaşında), geliri yoktur. Kızı Emine 33 yaşındadır ve ortaokulda öğretmendir. Emine eşinden ayrılmıştır ve eski eşinden ek geliri yoktur. İlkokula giden 10 yaşında bir oğlu vardır. Gülcan aynı evde yaşamakta olan bir aile dostudur ve her ay kiranın %40'ını ödemektedir.

Adım 3: Her grup geri bildirim sağlamalıdır. Katılımcılara farklı aileler için ne gibi notlar aldıklarını sorun. Eğitici, aşağıdaki soruları sorarak geri bildirimleri yönlendirebilir:

- Neye ne kadar para ayrılacağına kim karar verdi?
- Kim hiçbir şey söylemedi?
- Hane bütçesinden en çok kim yararlanıyor?
- Kim yeterince yararlanmıyor?
- Her ailede alınan kararların nedenleri nelerdi?
- Cevapları kağıt yazı tahtasına yazın.

Devlet bütçeleri ile ilişkilendirme

Bu alıştırmadan sonra, eğitici grupların dikkatini aşağıda belirtilen noktalara çekmelidir:

- Bir bütçe gelir ve giderlerden oluşur.
- Bazı kalemler bir aile için gerekli olmayabilir ancak bir diğeri için gereklidir. Bunun önemi, karşılanması gereken farklı ihtiyaç ve önceliklerimizin olduğunu göstermesinden kaynaklanır.
- Karar verme süreci ve karar vericiler kritik öneme sahiptir.
- Devlet bütçeleri iktidarda olanların kararlarından etkilenir. Bu, bazı durumlarda devlet giderlerinin yoksul gruplar üzerinde etkisinin gözetilmemesinin nedenini açıklar. Çünkü bu gruplar güç ilişkileri açısından dezavantajlı konumdadır. Bundan kurtulmanın yolu, devlet bütçe süreçlerinde aktif rol oynamaktır.
- Devlet bütçeleri uluslararası ve ulusal önceliklerden de etkilenir.
- Bu önceliklerin savunulması duyulan seslerin gücüne veya kimin siyasi prestije sahip olduğuna bağlıdır.
- Giderler gelirleri aşınca açık oluşur. Bazen açıklar yüzünden kredi alınması gerekebilir.
- Ancak, kredilerin geri ödeme koşulları herkes için uygun olmayabilir. Bazı durumlarda, bütçeden ayrıca kesinti yapılabilir ve bu da bazı harcamaları etkileyebilir.

Krizler toplumsal cinsiyet açısından önemlidir

Eğitici hızlı biçimde gruplara sormalıdır. "Ailelere" kriz ortaya çıkarsa ve paranın harcanması gerekiyorsa ne yapacaklarını sorun? Hangi harcamaları keserler ve bu durumdan ailede en çok kim etkilenir?

5.6 Modül 6: TCDB'nin Bütçe Döngüsüne Dahil Edilmesi

5.6.1 Modül özeti

Hedefler	<ul style="list-style-type: none"> ● TCDB'nin bütçe döngüsünün farklı aşamalarında nasıl uygulanabileceğini anlamak ● TCDB'yi belediyelerin bütçeleme süreçleriyle ilişkilendirmek
İşlenecek Konular	<ul style="list-style-type: none"> ● Bütçe döngüsünün ana aşamaları ● Bütçe döngüsünün her aşamasında TCDB için giriş noktaları
Yöntemler	<ul style="list-style-type: none"> ● Genel oturumda sunum (slaytlar ile) ● Genel oturumda soru ve cevap bölümü ● Grup çalışması ● Grup çalışmasının genel oturumda sunumu ● Sonuçlar: Temel noktaların özeti
Alıştırmalar	<ul style="list-style-type: none"> ● Belediye düzeyinde bütçe döngüsünün farklı aşamalarında TCDB için giriş noktalarının belirlenmesi
Bilgi Notları	<ul style="list-style-type: none"> ● Bilgi Notu: Bütçe döngüsü ve TCDB giriş noktaları – özet bilgi ● Bilgi Notu: Bütçe döngüsü ve TCDB giriş noktaları – kapsamlı bilgi ● Ek olarak başvurulabilecek bilgi notları: ● Türkiye'de stratejik planlama ve performans esaslı bütçeleme (Modül 3'te dağıtılan Bilgi Notu) ● Bilgi Notu: Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçe Beyanı (Modül 2) ● Bilgi Notu: Toplumsal cinsiyete duyarlı bütçe çağrı metni ve kılavuz ilkeler (Modül 2)
Süre	<ul style="list-style-type: none"> ● 120 dk.

5.6.2 Modül akış planı

Bu eğitim modülü için aşağıdaki standart çerçeve önerilmektedir:

- Giriş (5 dk.)
- Temel konuların sunumu (20 dk.)
- Genel oturumda tartışma, soru ve cevap bölümü (15 dk.)
- TCDB'nin bütçe sürecine girmesi için giriş noktalarının belirlenmesine yönelik grup çalışması (25 dk.)
- Grup çalışmasının sunumu ve genel görüşme (50 dk.)
- Sonuç (5 dk.)

Giriş (5 dk.)

Her eğitim modülünde olduğu gibi, modülün hedefleri ve ana bileşenleri hakkında özet bilgi veren kısa bir giriş yapılması önerilir.

Temel konuların sunumu (20 dk.)

Sunum, bütçe sürecinin 4 aşamasının ve her aşamadaki başlıca faaliyetlerin özetini sağlamaya odaklanmalıdır. Buna dayanarak, TCDB çalışmaları için başlıca muhtemel giriş noktaları genel oturumda sunulur. Bu sunumu desteklemek üzere slaytlar ve “Bütçe döngüsü ve TCDB giriş noktaları – özet bilgi” başlıklı Bilgi Notu kullanılır. Aynı zamanda bütçe sürecinin her aşamasında rol oynayan başlıca kurumların ve aktörlerin altını çizmek de önemlidir.

Genel oturumda tartışma, soru ve cevap bölümü (15 dk.)

Sunumun ardından, katılımcıların bütçe sürecinin dört aşamasını ve bütçe döngüsünün farklı aşamalarında TCDB uygulamaları olanaklarını yeterince iyi anladıklarından emin olmak için açıklama, soru ve tartışma için zaman ayrılması önemlidir.

Bütçe sürecine TCDB'nin giriş noktalarının belirlenmesine yönelik grup çalışması (25 dk.)

Bu grup çalışması için, katılımcılar 4-5 kişilik gruplara ayrılabilirler. Her grup bütçe sürecinin belirli bir aşaması üzerine çalışmak üzere görevlendirilir. Dört gruptan daha fazla grup varsa, iki grup bütçe sürecinin aynı aşaması üzerinde çalışabilir. Bu uygulama farklı gruplardan farklı fikir önerileri çıkması açısından çok yararlı olacaktır.

Katılımcıların somut olarak kendi belediyeleri hakkında düşüncelerini ve belediyelerdeki gerçek kişileri ve faaliyetleri göz önünde bulundurmalarını vurgulayın.

Grup çalışmasının sunumu ve genel oturumda tartışma (50 dk.)

Grup çalışması ve genel oturumda tartışma için sunumu ve tartışmayı farklı aşamalara göre düzenleyin. Sunumu birkaç dakika ile sınırlandırın (azami 5 dk.) ve gruplardan getirdikleri somut önerilere odaklanmalarını isteyin.

Sunumlar bütçe sürecinin aşamalarının sırasına göre yapılmalıdır. Her grup sunumunun ardından, diğer katılımcıların görüşlerinin alınabileceği genel bir tartışma başlatılabilir. İlave önerileri yazmak (örneğin kartlara) ve grup sonuçları ile birlikte kağıt yazı tahtasına eklemek yararlı olabilir.

Eğitcinin sorduğu sorular katılımcıları özellikle belediyeye ve belediyedeki özel duruma odaklanmaları için yönlendirebilir.

İki farklı grup aynı aşama üzerine çalışmış ise, ilave fikirler hakkında genel tartışmayı başlatmadan önce her iki grubun sunumları ile başlayın.

Bu oturumun sonunda, tüm yazı tahtası sayfaları ve toplanan öneriler toplantı odasına asılmalıdır. Böylece herkes tarafından görülebilirler. Bu çalışma Modül 8 için önemli bir kaynak olacaktır.

Sonuç (5 dk.)

Oturumun kapanmasından önce, gerekli açıklığa kavuşturmaları yapmak için katılımcılardan sorularını sormaları istenebilir. Son olarak eğitici, eğitim hedeflerine de değinerek temel konuları özetler (bkz. 5.6.3) ve oturumu kapatır.

5.6.2.1 Modül akış planının daha uzun süreye göre uyarlanması

Bu modülün süresi uzatılırsa, genel oturumda önerilerin tartışılması için biraz daha fazla zaman ayrılabilir. Ancak, bu modül için ayrılan zaman genel olarak yeterli olmalıdır. Arta kalan zamanı Modül 8 (TCDB'nin Belediye Düzeyinde Uygulanması) için kullanmak daha yararlı olacaktır.

5.6.2.2. Modül akış planının daha kısa süreye göre uyarlanması

Modülün süresinin kısaltılması için, genel oturumda çok kısa bir sunum yapıp, grup çalışmasına geçilebilir (katılımcıların genel olarak belediye bütçe süreçleri hakkında yeterli bilgisi varsa) veya grup çalışması atlanarak TCDB'nin bütçe döngüsüne dahil edilmesine yönelik olanaklar hakkında özet bilgi verilebilir.

5.6.3 Modülün temel öğrenim başlıkları

Bu modülü hazırlarken, tüm diğer modüllerde olduğu gibi, modülün hedeflerini ve temel öğrenim başlıklarını gözden geçirmek önemlidir. Aşağıda özetlenen temel öğrenim başlıkları, eğiticinin hazırlanmasına ve oturumu özetlemesine yardımcı olur; aynı zamanda, temel mesajların hatırlatılması amacıyla katılımcılara bilgi notu olarak dağıtılabilir. Temel konular hakkında ilave bilgi edinmek için dağıtılan bilgi notlarına bakınız; daha geniş altyapı bilgisi edinmek için Bölüm 9 Kaynakça'da belirtilen kaynaklara bakınız.

Modül 6: TCDB'nin bütçe döngüsüne dahil edilmesi

Temel mesajlar

- TCDB, bütçelerin toplumsal cinsiyeti gözeten analizinden daha fazlasını ifade eder; TCDB'nin kurumsallaştırılması TCDB faaliyetlerinin düzenli bütçe ve planlama süreçlerinde kalıcı biçimde yerleştirilmesi demektir.
- Politika planlama ve bütçeleme süreçlerini anlamak TCDB'nin farklı aşamalara dahil edilmesinin yollarını öğrenmek açısından önemlidir.
- Bütçe döngüsünün ana aşamaları şunlardır
 - Bütçenin oluşturulması
 - Bütçenin kabul edilmesi
 - Bütçe ve politikaların uygulamaya konulması
 - Denetim ve değerlendirme
- Planlama ve bütçeleme sürecinin her aşaması TCDB faaliyetleri için giriş noktaları sunar (dikkat: Her aşamada TCDB faaliyetleri için farklı olanaklar, bütçe döngüsü aşamaları ve potansiyel TCDB giriş noktalarına ilişkin bilgi notlarında özetlenmiştir).
- Bütçeleme/planlama süreçlerinin her aşamasında ilgili aktörlerin belirlenmesi, TCDB faaliyetlerine kimlerin katılacağını bilmek açısından önemlidir.
- Çalıştığınız belediyenin bütçe döngüsünün özelliklerini ve bütçe döngüsünün her aşamasındaki farklı faaliyetlerden kimlerin sorumlu olduğunu öğrenmek ve anlamak çok önemlidir
- Belediyeniz için bütçe döngüsünün her aşamasındaki giriş noktalarını ve faaliyetleri belirleyin. Buna dayanarak,
 - İlk TCDB çalışma konularını önceliklendirin ve
 - TCDB'nin tam olarak uygulanması için plan oluşturun.

5.6.4 Modül 6'nın sunumunda kullanılacak slaytlar

Bu bölüm için hazırlanmış olan slaytlar, Eğitici Rehberinin sonunda yer alan CD'de bulunmaktadır.

5.6.5 Modül 6 bilgi notları

Bu bölüm, modülde kullanılacak başlıca bilgi notlarını eğiticilere sunmaktadır. Ancak, ayrıntılı eğitim planına bağlı olarak, dağıtılacak bilgi notlarından bazıları atlanabilir veya eğitime özgü olarak değiştirilebilir.

Bilgi notları şunlardır:

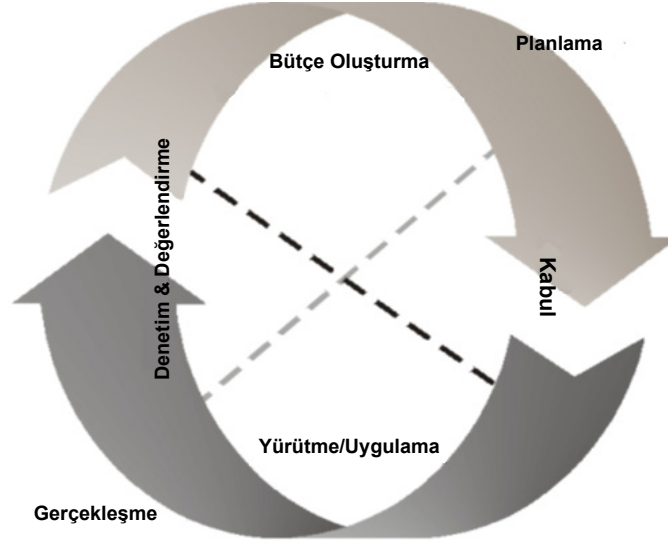
- Bilgi Notu: Bütçe döngüsü ve TCDB giriş noktaları – özet bilgi
- Bilgi Notu: Bütçe döngüsü ve TCDB giriş noktaları – kapsamlı bilgi

Daha önceki modüllerde dağıtılan bilgi notları bu oturumda da kaynak olarak kullanılabilir:

- Bilgi Notu: Türkiye'de stratejik planlama ve performans esaslı bütçeleme (Modül 3)
- Bilgi Notu: Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçe Beyanları (Modül 2)
- Bilgi Notu: Toplumsal cinsiyete duyarlı bütçe çağrı metni ve kılavuz ilkeler (Modül 2)

Bilgi Notu 14.

Bütçe döngüsünün aşamaları ve TCDB için potansiyel giriş noktaları – özet bilgi

Kaynak: Sharp, 2003

Bütçe döngüsünün aşamaları ve TCDB için potansiyel giriş noktaları

1. Bütçe Oluşturma

- Yıllık performans programı ve stratejik plan ışığında bütçe hazırlıkları yapılır
- Belediye başkanı bütçe çağrısı yapar
- En üst düzey hedefler belirlenir
- Temel ilkeler ve politikalar belirlenir
- Bütçe çağrısı hazırlanır ve dağıtılır
- Belediye birimleri gider bütçesi hazırlar
- Mali hizmetler birimi sunumları birleştirir ve bütçe tasarısını hazırlar
- Bütçe tasarısı belediye başkanı tarafından onaylanır
- Bütçe tasarısı İçişleri Bakanlığı'na gönderilir

Bütçe oluşturma aşamasında muhtemel giriş noktaları:

Bütçe çağrısı/metni belediye birimlerinden toplumsal cinsiyete duyarlı bütçe hazırlıkları talep edilmesini içerir
Toplumsal cinsiyet eşitliği hedeflerini içeren öncelikler/hedefler
Bütçe ile birlikte sunulan programlar/bütçenin toplumsal cinsiyet etkisi hakkında bilgi
Belediye bütçe materyali içerisinde toplumsal cinsiyete duyarlı bütçe beyanı hazırlanması

2. Bütçenin kabulü

- Bütçe tasarısı, belediye encümeni tarafından incelenir ve belediye meclisine rapor sunulur
- Belediye meclisinde görüşülür
- Bütçe komisyonunda görüşülür
- Bütçe kabul edilir

Bütçenin kabulü aşamasında muhtemel giriş noktaları:

Belediye meclisine sunulan belgeler toplumsal cinsiyet konuları hakkında bilgi içerir
Toplumsal cinsiyete duyarlı bütçe beyanı kabul edilir
Bütçe görüşmeleri sırasında bütçelerin toplumsal cinsiyet eşitliğine olan etkisi hakkında oturumlar
Meclis üyelerinin STK'lar ile toplumsal cinsiyet eşitliği öncelikleri hakkında temasları

3. Bütçenin uygulanması

- Politikalar/programlar uygulanır
- Hizmetler sunulur, yatırımlar yapılır
- Giderler izlenir
- Performans ölçülür
- Hesap verebilirlik belgelenir

Bütçenin uygulanması aşamasında muhtemel giriş noktaları:

Politika uygulaması/programların toplumsal cinsiyete duyarlı bileşenleri
Toplumsal cinsiyete duyarlı performans hedefleri/göstergeleri
Cinsiyete göre ayrıştırılmış veri toplama
Politikaların uygulanmasına zemin oluşturacak toplumsal cinsiyet analizi
Raporlama, toplumsal cinsiyet göstergelerini ve toplumsal cinsiyet eşitliği politikaları/programlarının etkisine yönelik bilgi içerir

4. Denetim ve değerlendirme

- Mali performans değerlendirilir
- Resmi denetim yapılır ve belediye meclisine raporlanır
- Sonuçlar (hedeflere ulaşma) değerlendirilir
- Performans raporlanır (faaliyet raporu belediye meclisine sunulur)

Denetim ve değerlendirme aşamasında muhtemel giriş noktaları:

Toplumsal cinsiyete duyarlı değerlendirme kriterleri
Faaliyet raporu, toplumsal cinsiyet eşitliği performansı hakkında bilgi içerir
Faaliyet raporu mecliste görüşülürken toplumsal cinsiyet eşitliği alanında başarılanlara ilişkin görüş belirtilmesi.

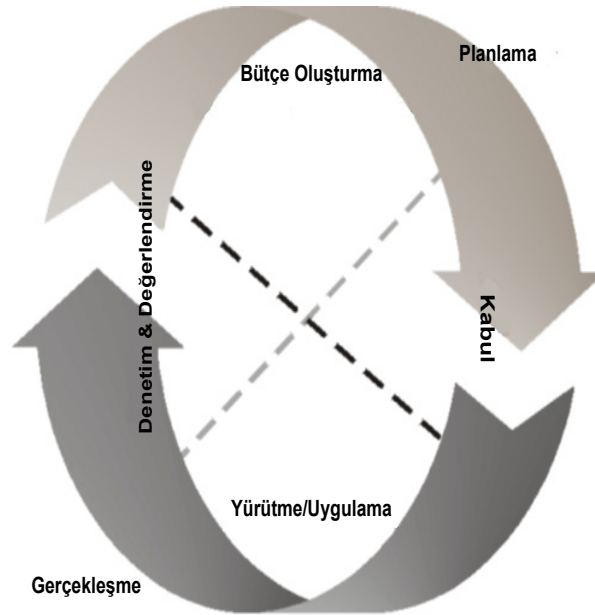
Bilgi Notu 15.

Bütçe döngüsünün aşamaları ve TCDB için potansiyel giriş noktaları – kapsamlı bilgi

Bu bilgi notu TCDB'nin bütçe süreci ile nasıl ilişkilendirileceğine ilişkin basit bir çerçeve sunar. Basitleştirilmiş şekliyle, bütçe döngüsü dört aşamadan oluşur (bkz. Şekil 1):

1. Bütçe Oluşturma
2. Bütçenin Kabulü
3. Bütçenin Uygulanması
4. Bütçe kontrolü: Denetim ve Değerlendirme

Şekil 1: Bütçe sürecinin aşamaları

Kaynak: Sharp (2003), 70.

TCDB'nin sürdürülebilir bir strateji haline getirilmesi için önemli bir yaklaşım, toplumsal cinsiyet eşitliğinin bütçe döngüsünün bir veya daha fazla aşamasına dahil edilmesidir. Böylece, bütçe bağlamında toplumsal cinsiyet eşitliği perspektifleri daha sistemli ve kalıcı biçimde uygulanabilir.

Bütçe sürecinin dört ana aşamalı bu basit modeli kullanılarak aşağıda bütçe döngüsünde TCDB çalışmalarının nasıl yürütülebileceğine ilişkin olanaklar gösterilmiştir. Dört aşamanın her birinde, TCDB'nin bütçe sürecine dahil edilmesi için olanaklar bulunmaktadır. Bunların ardından bütçe sürecinin çeşitli aşamalarında gerçekleştirilen başlıca faaliyetler kısaca tanıtılacaktır. Daha sonra da her aşamadaki TCDB faaliyeti olanakları belirlenecektir.

1. TCDB'nin bütçe oluşturma aşamasında dahil edilmesi

Bütçe oluşturma aşamasında, bütçenin hazırlanmasını planlamak üzere farklı faaliyetler gerçekleştirilir. Bu aşamada toplumsal cinsiyet konularının bütçe sürecine sistematik olarak dahil edilmesi için önemli olanaklar oluşmaktadır. Bütçe sürecinin bu aşamasında genellikle yürütülen temel faaliyetlerin arasında aşağıdakiler yer alır:

- > Yıllık performans programı ve stratejik plan ışığında bütçe hazırlıkları yapılır
- > Belediye başkanı bütçe çağrısı yapar
- > En üst düzey hedefler belirlenir
- > Temel ilkeler ve politikalar belirlenir
- > Bütçe çağrısı hazırlanır ve dağıtılır
- > Belediye birimleri gider bütçesi hazırlar
- > Mali hizmetler birimi sunumları birleştirir ve bütçe tasarısını hazırlar
- > Bütçe tasarısı belediye başkanı tarafından onaylanır
- > Bütçe tasarısı İçişleri Bakanlığı'na gönderilir

Yukarıda belirtilen tüm bu faaliyetler TCDB'nin dahil edilmesi için fırsatlar sunar. Bu aşamadaki muhtemel giriş noktaları şunlardır:

- Bütçe çağrısı/metni belediye birimlerinden toplumsal cinsiyete duyarlı bütçe hazırlıkları talep edilmesini içerir
- Toplumsal cinsiyet eşitliği hedeflerini içeren öncelikler/hedefler
- Bütçe ile birlikte sunulan programlar/bütçenin toplumsal cinsiyet etkisi hakkında bilgi
- Belediye bütçe materyali içerisinde toplumsal cinsiyete duyarlı bütçe beyanı hazırlanması

Her ne kadar bütçe hazırlıkları belediyenin içerisinde belediye başkanı ve belediye birimlerinin kilit aktörler olduğu bir süreçte gerçekleşse de, bu aşamada akademisyenler ve sivil toplum temsilcileri tarafından TCDB bağlamında çeşitli faaliyetler gerçekleştirilmesi için çeşitli fırsatlar bulunmaktadır. Araştırmacılar toplumsal cinsiyete duyarlı araştırmaları yüksek seviyede hedefler ve öncelikler belirlemek üzere zemin olarak kullanabilirler. Bütçe hazırlıkları aşaması lobi ve savunuculuk çalışmaları için önemli bir fırsat oluşturur. Aynı zamanda farklı belediye birimlerinin bütçeleme (ve aynı zamanda stratejik planlama) sırasında toplumsal cinsiyet perspektifine yönelik öncelikleri dahil etmelerine izin verir.

2. TCDB'nin bütçe kabulü aşamasında dahil edilmesi

Bütçe onayı belediye meclisinde gerçekleşir. Bütçe sürecinin bu aşamasına çoğu zaman medya tarafından ilgi gösterilir. Dolayısıyla kamunun dikkatinin bütçe konularına ve TCDB'ye yönelik konulara çekilmesi için bir fırsat oluşturur. Genel anlamda bütçe sürecinin bu aşamasında yürütülen faaliyetler şunlardır:

- > Bütçe tasarısı, belediye encümeni tarafından incelenir ve belediye meclisine rapor sunulur
- > Belediye meclisinde görüşülür
- > Bütçe komisyonunda görüşülür
- > Bütçe kabul edilir

Aynı şekilde, bu aşamadaki faaliyetler TCDB'nin sürece dahil edilmesi için potansiyel giriş noktaları sağlar. Bu aşamadaki muhtemel giriş noktalarından bazıları şunlardır:

- Belediye meclisine sunulan materyal içerisinde toplumsal cinsiyet konularına yönelik bilgiler bulunur
- Toplumsal cinsiyete duyarlı bütçe beyanı kabul edilir
- Bütçe görüşmeleri sırasında bütçelerin toplumsal cinsiyet eşitliğine olan etkisi hakkında oturumlar
- Meclis üyelerinin STK'lar ile toplumsal cinsiyet eşitliği öncelikleri hakkında temasları
- STK'lar veya araştırmacılar bütçelerin toplumsal cinsiyet eşitliğine etkileri hakkında ve bütçe tartışmalarına ilişkin diğer konularda kısa bilgilendirme sağlayabilir.
- Sivil toplum temsilcileri ve/veya araştırmacılar toplumsal cinsiyete duyarlı alternatif bütçe sunabilir.
- Halkla ilişkiler çalışmalarına odaklanarak sivil toplumu bütçelerin kadınlar ve erkekler üzerindeki etkileri ile TCDB'nin önemi hakkında bilgilendirme.
- Bütçede toplumsal cinsiyet eşitliği üzerinde sivil toplum denetimi ve tartışmaları.
- Medya ve diğer bilgi kaynakları ile işbirliği yaparak ilgili bilgileri sağlama ve bütçenin toplumsal cinsiyete yönelik hususları hakkında haberciliği geliştirme.

Bu aşamadaki kilit aktörler meclis üyeleridir. Ancak aynı zamanda sivil toplum temsilcilerinin, medyanın ve araştırmacıların bu aşamada aktif rol almaları için yeterli hareket alanı da bulunmaktadır. Bu aşamada kamuoyunun dikkati daha fazla olacağından, toplumsal cinsiyet eşitliği konularının bütçe politikaları bağlamında ön plana çıkarılması için fırsat doğar.

3. TCDB'nin bütçe uygulama aşamasında dahil edilmesi

Bütçenin uygulanması aşaması politikaların ve bütçenin bütçe yılı içerisinde önceden onaylandığı şekilde uygulanmasını içerir. Buna rağmen, TCDB uygulamaları için hâlâ geniş bir alan vardır, çünkü bu aşamada önemli olan bütçe ve politikaların uygulanma biçimidir; örneğin hizmetler nasıl sunulmaktadır ve yatırımlar gerçekte nasıl yapılmaktadır. Bütçe sürecinin bu aşamasında yürütülen temel faaliyetler şunlardır:

- > Politikalar/programlar uygulanır
- > Hizmetler sunulur, yatırımlar yapılır
- > Giderler izlenir
- > Performans ölçülür
- > Hesap verebilirlik belgelenir

Yine, bütçenin bu aşaması da, politikaların uygulanması da TCDB'nin dahil edilmesi için potansiyel fırsatlar sunar. Bu aşamadaki muhtemel giriş noktaları şunlardır:

- Politikaların, programların ve bütçelerin toplumsal cinsiyete duyarlı biçimde uygulamaya konulması
- Toplumsal cinsiyete duyarlı performans hedefleri/göstergeleri
- Cinsiyete göre ayrıştırılmış verilerin toplanması
- Politikaların uygulanmasına zemin oluşturacak toplumsal cinsiyet analizi
- Raporlama, toplumsal cinsiyet göstergelerini ve toplumsal cinsiyet eşitliği politikaları/programlarının etkisine yönelik bilgi içerir
- Hizmet sunumu kalitesinin geliştirilmesi için yararlanıcıların dahil olması

Bütçe ve politika uygulaması aşamasında yer alan kilit aktörler belediye birimleri ve hizmetleri sunan diğer kurumlardır. Bu kurumlarda görevli devlet memurları farklı hizmetlerin ve belediyeye ait görevlerin yerine getirilmesinden sorumlu olduklarından, önemli rol oynarlar. Özel sektör de ihale edilen belirli işlerin yerine getirilmesinde rol oynayabilir. Mali hizmetler birimi, para kaynaklarının sağlanmasında önemli rol oynar. Bu aşamada, sivil toplumun dahil edilmesi hizmet sunumu bağlamında gerçekleşebilir. Sivil toplum temsilcileri aynı zamanda hesap verebilirlik ve hizmet sunumunun izlenmesi konularında aktif rol alabilir. TCDB'nin tam anlamıyla uygulanabilmesi için devlet tarafından sağlanan hizmetlerin muhtemel ve fiili kullanıcılarına yönelik bakış açısının getirilmesi de önem taşımaktadır.

4. TCDB'nin bütçe denetim ve değerlendirme aşamasında dahil edilmesi

Bütçenin denetlenmesi ve değerlendirilmesi, bütçe sürecinin sonunda gerçekleştirilecektir. Bütçe sürecinin bu aşamasında tipik olarak yürütülen temel faaliyetler şunlardır:

- > Mali performans değerlendirilir
- > Resmi denetim yapılır ve belediye meclisine raporlanır
- > Sonuçlar (hedeflere ulaşma) değerlendirilir
- > Performans raporlanır (faaliyet raporu belediye meclisine sunulur)

TCDB uygulamalarının bu aşamada dahil edilip edilemeyeceği sık sık sorulmaktadır. Bunun nedeni denetim ve değerlendirmenin ne tür sonuçlar oluşturduğuna ilişkin kısıtlı bilgi olması ve bu aşamanın yanlış biçimde sadece mali denetime indirgenmesidir. Bu aşamadaki faaliyetlerin mali denetimin ötesine geçmesi nedeniyle, bu aşamada da TCDB'nin dahil edilmesi için potansiyel vardır. Muhtemel giriş noktaları şunlardır:

- Toplumsal cinsiyete duyarlı değerlendirme kriterleri
- Faaliyet raporu, toplumsal cinsiyet eşitliği performansı hakkında bilgi içerir
- Faaliyet raporu mecliste görüşülürken toplumsal cinsiyet eşitliği alanında başarılanlara ilişkin görüş belirtilmesi.

Denetim ve değerlendirme aşamasındaki kilit aktörler denetim ve değerlendirmeleri gerçekleştiren ve faaliyet raporunu bir araya getiren birimlerdir. Ancak aynı zamanda faaliyet raporu ve diğer raporları teslim alan ve bunlar hakkında görüşmeler gerçekleştiren belediye meclisi de kilit role sahiptir. Bu aşamada sivil toplum temsilcileri de izleme rolü üstlenerek ve izlenebilirlik talep ederek aktif rol üstlenebilir.

5.6.6 Modül 6 alıştırmaları

Bu oturuma dahil edilecek alıştırma, TCDB uygulamalarının belediye düzeyindeki bütçe döngüsüne dahil edilmesi için giriş noktalarının belirlenmesine yönelik grup çalışmasını içerir.

- Alıştırma: Belediye düzeyinde bütçe döngüsünün farklı aşamalarında TCDB için giriş noktalarının belirlenmesi

Alıştırma 12.

Belediye düzeyinde bütçe döngüsünün farklı aşamalarında TCDB için giriş noktalarının belirlenmesi

Materyal:

TCDB ve TCDB faaliyetlerinin bütçe döngüsüne dahil edilmesi için giriş noktalarını belirleyen alıştırma kağıdı

Grup çalışması için talimat:

Sonuçların genel oturumda sunulması için bir kişi seçin.

Bu alıştırmanın temeli olarak belediyelerin planlama ve bütçeleme süreçlerinin somut içerikleri hakkında düşünün.

Her gruba, bütçe döngüsünün farklı bir aşaması verilecektir.

Adım 1: Bütçe döngüsünün size verilen aşamasında, belediyede yürütülen temel adımları ve faaliyetleri belirleyin. Temel faaliyetleri yazın.

Adım 2: Bu faaliyetlere kimin dahil olduğunu (aktörler) belirleyin. İlgili aktörleri alıştırma kağıdında listeleyin.

Adım 3: Bu aşamada TCDB çalışmaları yürütmek için ortaya çıkan faaliyet olanaklarını tartışın. Toplumsal cinsiyet perspektifini getirmek için ne yapılabilir ve bu nasıl hayata geçirilebilir?

Fikirlerinizi alıştırma kağıdına yazın.

Bütçe döngüsünün size ait olan aşamasında yürütülen TCDB çalışmalarına yönelik başlıca fikirleri kağıt yazı tahtasına yazın.

TCDB'nin belediye bütçe döngüsüne dahil edilmesi için giriş noktalarının belirlenmesi

Ana Aşamalar	Temel adımlar/ faaliyetler	Kilit aktörler	TCDB/TCDB faaliyetleri için giriş noktaları
Bütçe oluşturma			
Bütçenin kabulü			
Bütçenin uygulanması			
Denetim ve değerlendirme			

5.7 Modül 7: Toplumsal Cinsiyete Duyarlı ve Katılımcı Planlama ve Bütçeleme

5.7.1 Modül özeti

Hedefler	<ul style="list-style-type: none"> • Vatandaş katılımına ilişkin temel kavramları öğrenmek • Yerel düzeyde katılım için oluşturulan yasal çerçeve hakkında bilgi edinmek • Katılım piramidinde yer alan farklı katılım düzeylerini anlamak • Yerel düzeyde toplumsal cinsiyete duyarlı katılımın yararlarını öğrenmek
İşlenecek Konular	<ul style="list-style-type: none"> • Katılımın temel kavramları • Yerel düzeyde katılıma ilişkin yasal çerçeve • Katılım piramidi • Yerel düzeyde toplumsal cinsiyete duyarlı katılımın yararları
Yöntemler	<ul style="list-style-type: none"> • Sunum (slaytlar ve bilgi notları kullanılarak) • Genel oturumda soru ve cevap bölümü • Sonuçlar: Temel konuların özeti
Alıştırmalar	<ul style="list-style-type: none"> • Başvurulabilecek alıştırma: • Katılımcı bütçelemeye kadınların katılımının güçlenmesi: Arnavutluk, Elbasan Belediyesi Örnek Olay İncelemesi (Modül 2)
Bilgi Notları	<ul style="list-style-type: none"> • Yerel düzeyde bütçeleme sürecine vatandaş katılımı • Yerel Düzeyde Sivil Katılımın Yasal Çerçevesi
Süre	<ul style="list-style-type: none"> • 45 dk.

5.7.2 Modül akış planı

Bu eğitim modülü için aşağıdaki standart çerçeve önerilmektedir:

- Giriş (5 dk.)
- Temel konuların sunumu (20 dk.)
- Genel oturumda tartışma, soru ve cevap bölümü (15 dk.)
- Sonuç (5 dk.)

Aşağıdaki bölümde, yukarıdaki standart çerçevede önerilen çeşitli ögeler hakkında kısa açıklamalar yapılmaktadır. Bunlara ek olarak katılımcıların önceki bilgi düzeylerine bağlı olarak yapılabilecek değişiklik önerilerine de yer verilmiştir.

Giriş (5 dk.)

Her eğitim modülünde olduğu gibi, modülün hedefleri ve ana bileşenleri hakkında özet bilgi veren kısa bir giriş yapılması önerilir.

Temel konuların sunumu (20 dk.)

Katılım hakkında hiçbir bilgisi olmayan veya önceden sahip olduğu bilgi düzeyi çok az olan bir dinleyici kitlesi için, vatandaş katılımı kavramına yönelik kısa bir tanımlama ile başlanması önerilir. Buna dayanarak, sunum katılıma ilişkin yasal çerçeve ve farklı katılım düzeylerine odaklanabilir. Bu sunum iki bilgi notu ile desteklenecektir (Bilgi Notu: Yerel düzeyde bütçeleme sürecine vatandaş katılımı ve Bilgi Notu: Yerel Düzeyde Sivil Katılımın Yasal Çerçevesi).

Aynı zamanda TCDB çalışmalarına ilişkin toplumsal cinsiyete duyarlı katılımın yararlarını vurgulamak da önemlidir.

Genel oturumda tartışma, soru ve cevap bölümü (15 dk.)

Sunumun ardından sorular ve tartışma konuları için yeterince zaman ayırmak, katılımcıların toplumsal cinsiyete duyarlı katılımın önemini anlamaları açısından yararlı olacaktır.

Katılımcılara gerçek deneyimlerden örnekler vermek amacıyla seçilen ulusal ve uluslararası örnek olay incelemeleri de genel oturumda tartışılabilir.

Sonuç (5 dk.)

Oturumun kapanmasından önce, gerekli açıklığa kavuşturmaları yapmak için katılımcılardan sorularını sormaları istenebilir. Son olarak eğitici, eğitim hedeflerine de değinerek temel konuları özetler (bkz. 5.7.3) ve oturumu kapatır.

5.7.2.1 Modül akış planının daha uzun süreye göre uyarlanması

Bu modülün süresi uzatılırsa, yerel düzeydeki katılıma ilişkin daha fazla uygulama örneği ele alınabilir. Bu rehberde dahil edilen tüm örnekler (bilgi notlarına ve alıştırmalara bakınız) ayrıntılı olarak ele alınabilir, temel yöntemler olarak grup çalışması ve genel oturumda sunum ile tartışma kullanılabilir.

Ayrıca, katılımcıların deneyimleri için genel oturumda daha fazla zaman ayrılabilir.

5.7.2.2 Modül akış planının daha kısa süreye göre uyarlanması

Modülü kısaltmak üzere temel kavramlar ve vatandaş katılımına yönelik yasal çerçeve hakkındaki bölümlerin atlanması önerilir. Bunların yerine toplumsal cinsiyete duyarlı katılımcı yaklaşımlar ile uygulamaya yönelik örnek olay incelemelerine odaklanılabilir.

5.7.3 Modülün temel öğrenim noktaları

Bu modülü hazırlarken, tüm diğer modüllerde olduğu gibi, modülün hedeflerini ve temel öğrenim başlıklarını gözden geçirmek önemlidir. Aşağıda özetlenen temel öğrenim başlıkları, eğiticinin hazırlanmasına ve oturumu özetlemesine yardımcı olur; aynı zamanda, temel mesajların hatırlatılması amacıyla katılımcılara bilgi notu olarak dağıtılabilir. Temel konular hakkında ilave bilgi edinmek için dağıtılan bilgi notlarına bakınız; daha geniş altyapı bilgisi edinmek için Bölüm 9 Kaynakça'da belirtilen kaynaklara bakınız.

Modül 7: Toplumsal cinsiyete duyarlı ve katılımcı planlama ve bütçeleme

Temel mesajlar

- Katılım yerel yönetişimin temel özelliğidir.
- Bir karardan etkilenenlerin o karara katkıda bulunmasını sağlamak amacıyla sivil topluma danışmak, sivil toplumu dahil etmek ve bilgilendirmek için tasarlanmış usulleri içerir.
- Katılım çok önemli bir araçtır. Daha iyi kararlar verilmesine, daha etkin uygulamalar yapılmasına ve şeffaflık ve hesap verebilirliğin geliştirilmesine yardımcı olur.
- Katılım dört düzeyde olabilir:
 - Bilgilendirici
 - Danışma ve öneri
 - Ortaklık
 - Devredilen yetkiler
- Türkiye’de yerel düzeyde vatandaşların katılımını amaçlayan çeşitli kanunlar ve yönetmelikler bulunmaktadır.
- İlgili kanunlar, PEB’in temel belgesi olan stratejik planların katılımcı süreçle hazırlanmasını öngörmektedir.
- Katılım aynı zamanda da toplumsal cinsiyete duyarlı olmalı ve toplumsal cinsiyet eşitliği konuları hakkında farkındalık yaratmalıdır.
- Birçok imkanın yanı sıra, katılıma yönelik çeşitli zorluklar da bulunmaktadır. Başlıca zorluklar şöyle sıralanabilir:
 - Katılım alanında sınırlı beceriler, kültür ve deneyim
 - Üst düzey belediye yetkililerin direnç göstermesi
 - STK’lar ile işbirliğinin eksikliği
 - Toplumsal cinsiyete duyarlı katılım hakkında farkındalık eksikliği
 - Profesyonel eğitim ve kolaylaştırma ihtiyacına dair farkındalık eksikliği
 - Aktif ve kapasiteli STK’ların ve kent konseylerinin olmaması
 - Haklar ve yükümlülükler hakkında bilgilerin sınırlı olması.

5.7.4 Modül 7'nin sunumunda kullanılacak slaytlar

Bu bölüm için hazırlanmış olan slaytlar, Eğitici Rehberinin sonunda yer alan CD'de bulunmaktadır.

5.7.5 Modül 7 bilgi notları

Bu bölüm, modülde kullanılacak başlıca bilgi notlarını eğiticilere sunmaktadır. Ancak, ayrıntılı eğitim planına bağlı olarak, dağıtılacak bilgi notlarından bazıları atlanabilir veya eğitime özgü olarak değiştirilebilir.

Bilgi notları şunlardır:

- Bilgi Notu 16: Yerel düzeyde bütçeleme sürecine sivil katılım
- Bilgi Notu 17: Yerel düzeyde sivil katılımın yasal çerçevesi
- Bilgi Notu 18: Toplumsal cinsiyete duyarlı katılımcı yaklaşıma doğru

Bilgi Notu 16.

Yerel düzeyde bütçeleme sürecine sivil katılım

Bütçeleme sürecine vatandaş katılımı, STK'lar ve diğer paydaşların bütçeleme sürecine katılması, görüşlerini açıklaması, öneri ve eleştirilerde bulunmasına olanak tanıyan gerekli koşulların oluşturulması demektir. Bütçeleme sürecine katılım iki yönlü etkileşim yaratır. Bir yanda belediye bürokratları, diğer yanda ise STK'lar ve vatandaşlar vardır. Bu bölümde, vatandaş katılımının yararları, yerel yönetim bütçe süreçlerine katılımın başlıca araçları ve karşılaşılan temel zorluklar açıklanmaktadır.

Niçin vatandaş katılımı?

- ✓ Yerel ihtiyaçların daha iyi anlaşılmasını sağlar
- ✓ Yerel önceliklerin daha iyi belirlenmesini sağlar
- ✓ Daha iyi politika geliştirme ve karar olanağı sağlar
- ✓ Yerel destek sağlar ve uygulamanın başarısını güçlendirir
- ✓ Verimliliği artırır, kaynak tahsisleri daha iyi yapılır
- ✓ Belediye hizmet sunumu daha iyi hale gelir
- ✓ Yerel yönetim ile vatandaş/STK'lar arasında diyalogu artırır
- ✓ Vatandaşlarda katılım güveni, toplumda uygar kültür oluşturur
- ✓ Yerel yönetimi daha iyi hale getirir
- ✓ Yerel demokrasinin daha iyi hale gelmesine katkıda bulunur.

Stratejik plan yoluyla katılım

Katılım, stratejik planlamanın temel araçlarından biridir. Belediyenin ilişkide bulunduğu tarafların görüşleri dikkatle dinlenirse, planın uygulanma şansı artar. Öte yandan, belediye hizmetlerinin kullanıcı ihtiyaçlarına göre biçimlendirilmesi için kullanıcı talepleri bilinmelidir. Bu nedenle, durum analizi kapsamında, paydaş analizi yapılması önemlidir.

Paydaşlar, belediyenin ürün ve hizmetleriyle doğrudan veya dolaylı ilişkisi olan ve kurumdan olumlu veya olumsuz etkilenen kişiler, gruplar veya kurumlardır. Paydaşlar, iç paydaşlar, dış paydaşlar ve vatandaşlar (yararlanıcılar) olarak tasnif edilebilir.

İç paydaşlar: Belediyenin bir parçası olan ve belediyeyi etkileyen veya belediyeden etkilenen kişiler, gruplar veya (varsa) bağlı kuruluşlardır. Belediye çalışanları, birim amirleri ve belediye başkanı bu gruba giren örneklerdir.

Dış paydaşlar: Belediyeyi etkileyen veya belediyeden etkilenen ancak belediyenin bir parçası olmayan kişiler, gruplar veya (varsa) bağlı kuruluşlardır. Diğer kamu kurumları, özel sektör kuruluşları, sendikalar, sektör birlikleri bu gruba giren örneklerdir.

Vatandaşlar (Yararlanıcılar): Belediyenin sunduğu mal ve hizmetleri kullanan veya bunlardan yararlanan kişiler, gruplar veya kurumlardır.

Yerel yönetimlerde, kentin geleceğinin planlanması bakımından stratejik plan çok önemli olduğundan, yukarıda sayılan paydaş gruplarının desteği alınmalıdır. Bu nedenle, stratejik plan hazırlanırken, bu gruplarla iletişim var olmalı ve görüşleri ve önerileri alınmalıdır. Kabul edilenler değerlendirilmeli, ancak kabul edilmemişse gerekçeleri paydaşlara açıklanmalıdır. Bunun yapılması, belediye ile sivil toplum arasındaki iletişimi güçlendirir ve sivil toplumun stratejik planı desteklemesini sağlar.

Belediye meclisi yoluyla katılım

Belediye meclisleri, belediyelerin karar organıdır; halkın seçtiği temsilcilerden oluşur. Belediye meclisi, o kentte yaşayan kişilerin siyasi tercih ve görüşlerini yansıtır. Bu nedenle, vatandaşların siyasi örgütleri ve sivil toplum kuruluşları, belediyenin bütçe yönetimindeki tercihlerini sembolik olarak yansıtır.

Meclis, stratejik plan ve bütçe hazırlama sürecinde önemli rol oynar. Belediye bütçeleri mecliste şekillenir. Bütçe, belediye meclisi kararıyla onaylanır. Stratejik plan ve yatırımları değerlendirmek, belediye meclisinin görevidir.

Kent konseyleri yoluyla katılım

Belediyelerin kentin sosyal sermayesi olan insan kaynaklarından yararlanmasına olanak tanımak için, Belediye Kanunu'nun kent konseylerine ilişkin hükümlerinde değişiklik yapılmıştır. Kent konseyi, kent yaşamında kent vizyonunun ve hemşehricilik bilincinin geliştirilmesi, kentin hak ve hukukunun korunması, sürdürülebilir kalkınma, çevreye duyarlılık, sosyal yardımlaşma ve dayanışma, saydamlık, hesap sorma ve hesap verme, katılım ve yerinden yönetim ilkelerini hayata geçirmeye çalışır.

Kent konseyi, bütçenin katılımcı biçimde yapılması için elverişli ortam oluşturur. Yeni değişiklikler ile, kent konseyi kurulması zorunlu hale getirilmiştir. Kent konseyinde faaliyetlerin etkili ve verimli yürütülmesi için, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının, sendikaların, noterlerin, üniversitelerin, ilgili sivil toplum örgütlerinin, siyasi partilerin, kamu kurum ve kuruluşlarının ve mahalle muhtarlarının temsilcileri ile diğer ilgililerin etkin katılımı gereklidir. Kent konseyinde oluşturulan görüşler belediye meclisinin ilk toplantısında gündeme alınarak değerlendirilir ve bu görüşler bütçe hazırlama sürecinde etkili olur.

Kent konseyinde çok geniş yelpazede kurumlar temsil edilmektedir ve bütçe hazırlama süreci bakımından bu kurumların katılımı, bütçe sürecinin hedeflerine ulaşması için kritik önem taşır. Ancak, kent konseylerinin bütçe hazırlama sürecine etkin katılımını destekleyen sistem mevcut değildir.

Vatandaşların bütçe hazırlama sürecine katılımı

Bütçe yapımı bürokratik ve teknik bir iştir. Ancak bütçe hazırlama sürecine vatandaşların katılımı bu süreci basitleştirebilir. Yerel bütçelerin bürokratlar tarafından hazırlanmasından önce, yatırım planlama aşamasında, farklı semt ve mahallelerin sakinlerinin kendi muhitlerinde ne tür yatırımlar istediklerini ifade edebilecekleri bir iletişim kanalı bulunmalıdır. Böylece, farklı muhitlerin farklı talepleri değerlendirilerek, başlıca hizmet ihtiyaçları belirlenebilir. Ardından, bütçeleme olanakları dikkate alınarak, tahsis edilecek kaynaklar planlanabilir.

Bu sürecin sağlıklı işlemesi için STK'lar, vatandaşları sürece katılmaya ve görüşlerini ifade etmeye teşvik etmelidir. Semt ve mahalle seviyesinde hizmet ihtiyaçlarının belirlenmesine katkıda bulunabilirler.

Katılımcı bütçeleme

Katılımcı bütçeleme, vatandaşlar ile belediye görevlilerini bütçe hazırlama sürecinde bir araya getirir ve karar sürecine katılmalarını sağlar. Bu süreç, vatandaşların bir yerel yönetimde mevcut kamu mali kaynaklarının kamu hizmetlerine kısmen veya tamamen tahsis ve yönetimine ilişkin karar verme sürecine katılmalarını sağlayan bir mekanizma olarak tanımlanabilir. Katılımcı bütçeleme, vatandaşların karar sürecine katılmasını sağlamasının yanı sıra, belediyenin bütçeleme sürecinin şeffaf, verimli ve hesap verebilir olmasına da katkıda bulunur.

Faaliyet raporlama bilgileri

Faaliyet raporu, belediyenin faaliyetlerinin ve yönetiminin yerel kamuoyu karşısında hesap verebilir ve şeffaf olmasını sağlar. Bu raporlar yalnız mali işlemleri içermez; aynı zamanda belediye, belediye faaliyetleri, amaç ve hedefleri, kurumsal kapasitesi ve kapasite değerlendirmesine ilişkin genel bilgileri de içerir. Belediye faaliyetlerinin sonuçları hakkında bilgi vermesi nedeniyle, faaliyet raporu önemli bir belgedir. Bu raporlar, belediyelerin paydaşlara belediye faaliyetleri hakkında düzenli olarak bilgi vermesi olarak görülebilir.

Temel zorluklar

Birtakım olanaklar/araçlar olmasına rağmen, katılım bakımından bazı zorluklar da bulunmaktadır. Başlıca zorluklar şöyle sıralanabilir:

- Katılım alanında sınırlı beceriler, kültür ve deneyim
- Üst düzey belediye yetkililerin direnç göstermesi
- Mutabakat sağlamada zorluk
- STK'lar ile işbirliği eksikliği
- Toplumsal cinsiyete duyarlı katılım hakkında farkındalık eksikliği
- Profesyonel eğitim ve kolaylaştırma ihtiyacına ilişkin farkındalık eksikliği
- Aktif ve kapasiteli STK'ların ve kent konseylerinin olmaması
- Haklar ve yükümlülükler hakkında bilgilerin sınırlı olması.

Bilgi Notu 17.

Yerel düzeyde sivil katılımın yasal çerçevesi

Türkiye’de kanun ve yönetmeliklerde, katılımı amaçlayan farklı araç ve mekanizmalar mevcuttur. 5393 sayılı Belediye Kanunu, 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu, 5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu ve 4982 sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanunu’nda birçok hüküm mevcuttur. 5393 sayılı Belediye Kanunu, farklı düzeylerde katılıma ilişkin birçok hüküm içermektedir:

Belediye meclisi toplantısı (madde 20, 21, 23): Ayrıca, toplantının yeri ve zamanı mutlak usullerle belde halkına duyurulur. Meclis toplantıları açıktır.

İhtisas komisyonları (madde 24): Mahalle muhtarları ve ildeki kamu kuruluşlarının amirleri ile ildeki kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, üniversiteler, sendikalar ve gündemdeki konularla ilgili sivil toplum örgütlerinin temsilcileri, oy hakkı olmaksızın kendi görev ve faaliyet alanlarına giren konuların görüşüldüğü ihtisas komisyonu toplantılarına katılabilir ve görüş bildirebilir.

Stratejik plan ve performans programı (madde 41): Belediye başkanı, mahalli idareler genel seçimlerinden itibaren altı ay içinde; kalkınma planı ve programı ile varsa bölge planına uygun olarak stratejik plan ve ilgili olduğu yılbaşından önce de yıllık performans programı hazırlayıp belediye meclisine sunar. Stratejik plan, varsa üniversiteler ve meslek odaları ile konuyla ilgili sivil toplum örgütlerinin görüşleri alınarak hazırlanır ve belediye meclisi tarafından kabul edildikten sonra yürürlüğe girer.

Kent konseyi (madde 76): Kent konseyi, kent yaşamında kent vizyonunun ve hemşehrlik bilincinin geliştirilmesi, kentin hak ve hukukunun korunması, sürdürülebilir kalkınma, çevreye duyarlılık, sosyal yardımlaşma ve dayanışma, saydamlık, hesap sorma ve hesap verme, katılım ve yerinden yönetim ilkelerini hayata geçirmeye çalışır. Belediyeler kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının, sendikaların, noterlerin, varsa üniversitelerin, ilgili sivil toplum örgütlerinin, siyasi partilerin, kamu kurum ve kuruluşlarının ve mahalle muhtarlarının temsilcileri ile diğer ilgililerin katılımıyla oluşan kent konseyinin faaliyetlerinin etkili ve verimli yürütülmesi konusunda yardım ve destek sağlar. Kent konseyinde oluşturulan görüşler belediye meclisinin ilk toplantısında gündeme alınarak değerlendirilir. Kent konseyinin çalışma usul ve esasları İçişleri Bakanlığınca hazırlanacak yönetmelikle belirlenir.

Stratejik planlama hakkında mevzuat

5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu (madde 9), *“Kamu idareleri; kalkınma planları, programlar, ilgili mevzuat ve benimsedikleri temel ilkeler çerçevesinde geleceğe ilişkin misyon ve vizyonlarını oluşturmak, stratejik amaçlar ve ölçülebilir hedefler saptamak, performanslarını önceden belirlenmiş olan göstergeler doğrultusunda ölçmek ve bu sürecin izleme ve değerlendirmesini yapmak amacıyla katılımcı yöntemlerle stratejik plan hazırlarlar”* hükmünü içerir.

Kamu İdarelerinde Stratejik Planlamaya İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik madde 5, *“Stratejik planlama sürecinde; Kamu idaresinin hizmetinden yararlananların, kamu idaresi çalışanlarının, sivil toplum kuruluşlarının, ilgili kamu kurum ve kuruluşları ile ilgili diğer tarafların katılımları sağlanır ve katkıları alınır”*; ve madde 15/4: *“Stratejik planlar kamuoyuna duyurulur ve kamu idarelerinin internet sitelerinde yayınlanır”* hükmünü içerir.

Bilgi Notu 18.

Toplumsal cinsiyete duyarlı katılımcı yaklaşıma doğru

Geleneksel katılımcı yaklaşımlardaki, ilgili tüm tarafların katılması yönündeki temel ilkeye rağmen; deneyimler, bu yaklaşımlarda kadınların genellikle yeterince temsil edilmediğini ve perspektiflerinin genellikle dikkate alınmadığını göstermiştir.

Günümüzde kadınlar ve erkekler toplumda farklı rollere, farklı deneyimlere ve farklı ihtiyaçlara sahiptir. Bazı durumlarda bu farklılıklar kadınların karar alma süreçleri önünde bir engel oluşturabilmekte ve bu süreçlere katılımlarını sınırlayabilmektedir. Bunlara örnek olarak:

- Geleneksel cinsiyet rolleri ve iktidar paylaşımı
- Erkeklerin bilgi ve kaynaklar üzerindeki tekeli
- Toplantıların kadınlar için uygun olmayan yer ve zamanlarda düzenlenmesi
- Mali kaynaklara erişim veya üzerinde denetim yokluğu
- Özgüven eksikliği (kadınların eğitime ve iş imkanlarına erişiminin daha sınırlı olması, kadınlarda okuma yazma oranının düşük olması gibi sebeplerle)
- Eşit yurttaşlar olarak haklarını yeterince bilmemeleri.

(Kaynak: Leduc, B (2006) *Equity-based approach: promoting gender equality and social inclusion* [Eşitlik temelli yaklaşım: Toplumsal cinsiyet eşitliği ve sosyal içermenin desteklenmesi])

Geleneksel katılımcı yaklaşımların yaygın uygulamalarından farklı olarak, kadınların karar süreçlerine katılmasının önündeki engelleri aşmak için toplumsal cinsiyete duyarlı katılımcı yaklaşım gereklidir.

Toplumsal cinsiyete duyarlı katılımcı yaklaşımda, kadın ve erkeklerin farklı rolleri ve deneyimlerine özel olarak dikkat edilir ve dolayısıyla, farklı görüşler, kaygılar, ihtiyaçlar ve öncelikler sürece dahil edilir.

Toplumsal cinsiyete duyarlı katılımcı yaklaşım için rehber ilkeler⁸

Aşağıda, kadınların bilgiye erişimi, görüşlerini ifade etmeleri ve karar süreçlerine katılımını desteklemeye yönelik toplumsal cinsiyete duyarlı katılımın temel ilkeleri verilmektedir:

Toplumsal cinsiyet roller ve güç ilişkilerinin farkında olmak: Sorunları teşhis ederken, çözümler ararken ve karar verirken, kadınların ve erkeklerin sahip olabileceği farklı roller ve deneyimlerin ve bu farklılıkların planlanan müdahaleyi nasıl etkileyebileceğinin bilincinde olmak çok önemlidir.

⁸ Leduc, B (2006) "Equity-based approach: promoting gender equality and social inclusion [Eşitlik temelli yaklaşım: Toplumsal cinsiyet eşitliği ve sosyal içermenin desteklenmesi]" adlı yazıdan uyarlanmıştır.

Sürece katılım için eşit fırsat sağlamak: Hem kadınlar hem de erkekler, eşit katılım fırsatına sahip olmalıdır. Ancak, mevcut durumları ve kapasiteleri çok farklı olabilir. Örneğin bazı durumlarda, kadınlar ve erkeklerin birtakım sosyal ve kültürel engeller nedeniyle oturup birlikte tartışmaları mümkün olmayabilir ya da bazen kadınlar kamu alanından dışlanmışlıkları nedeniyle veya deneyimsizlik ve/veya güvensizlik nedeniyle geride durabilirler. Bu sınırlamalar dikkate alınarak, başlangıçta kadınlarla ayrı gruplar halinde çalışmak daha etkili olabilir.

Zaman ve yer kadınlar için uygun olmalıdır: Uygun yer ve uygun zaman, kadınların tam ve aktif katılımı için kritik önem taşır. Çoğu durumda, kendilerine ait müsait zamanları kadınlardan farklı olan erkekler toplantı zamanlarını belirlemektedir. Dolayısıyla, hem erkekler hem de kadınların müsait oldukları zamanlar seçilmeli ya da kadınlar ve erkekler için kendi müsait oldukları zamanlarda ayrı toplantı düzenlenmelidir.

Toplantının yeri de çok önemlidir. Erkekler kamuya açık yerlerde toplanıldığında kendilerini daha rahat hissederler; öte yandan kadınlar kamuya açık yerlerde (erkeklerin de olduğu bir durumda) kendilerini rahat hissetmeyebilirler. Kadınlar için ayrı toplantı düzenlendiğinde, erkeklerden müdahale korkusu olmadan rahatça konuşabilecekleri bir yer seçmek önemli olabilir.

Katılımcı yöntem ve araçlara toplumsal cinsiyet perspektifini dahil etmek: Her katılımcı yöntem ve araç, hem kadınların hem de erkeklerin görüş ve çıkarlarını yansıtacak şekilde toplumsal cinsiyet eşitliği perspektifini dahil etmelidir. Toplumsal cinsiyete duyarlı katılımcı araçların kullanılması, kadınların sorunları anlamalarına, kendi beceri ve kapasitelerini keşfetmelerine yardım eder ve özgüvenlerini artırır.

Kadınların ve erkeklerin eşit katılımlarının desteklendiği katılımcı bir yaklaşım;

- Kadınlar bilgiye eşit bir şekilde erişebildiklerinde
- Kendi görüşlerini ifade edebildiklerinde
- Görüşlerine kulak verilip tartışıldığında
- Açıklama isteyen sorular sorduklarında
- Karar sürecini etkileyebildiklerinde
- Karar süreci kadınların kaygılarını da kapsadığında
- Kadınların kaygılarına çözüm getiren kararlar uygulandığında daha anlamlıdır.

5.8 Modül 8: TCDB'nin Belediye Düzeyinde Uygulanması

5.8.1 Modül özeti

Hedefler	<ul style="list-style-type: none"> ● TCDB'nin uygulamaya konulmasına yönelik ana aşamaları anlamak ● Belediyelerde TCDB çalışmaları için fikirler ve öneriler geliştirmek ● Belediyede TCDB'nin uygulamaya konulmasına yönelik yol haritası hazırlamak
İşlenecek Konular	<ul style="list-style-type: none"> ● TCDB'nin uygulamaya konulmasına yönelik öğeler ● TCDB'nin uygulamaya konulması için stratejiler ● Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçe Beyanı için öneriler geliştirilmesi ● Stratejik planlamaya toplumsal cinsiyet perspektifinin dahil edilmesi ● Toplumsal cinsiyete duyarlı katılımcı bütçeleme için öneriler geliştirilmesi ● TCDB'nin uygulamaya konulması için bir TCDB yol haritası geliştirilmesine yönelik çalışmalar yapılması
Yöntemler	<ul style="list-style-type: none"> ● Genel oturumda açıklamalar ● Grup çalışması ● Grup sunumları ● Rol oynama ● Genel oturumda tartışma ve çalışma

Alıştırmalar	<ul style="list-style-type: none"> ● Rol oynama: Belediyede Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçelemenin uygulamaya konulması için belediye başkanının ikna edilmesi ● Seçilen sektörler için TCDB analizinin planlanması (pilot analiz) ● Belediyede TCDB grubu kurulmasına yönelik öneri geliştirilmesi (TCDB koordinasyon grubu) ● Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçe Raporu için öneri geliştirilmesi ● TCDB eğitimi için öneriler geliştirilmesi ● Toplumsal cinsiyet eşitliğinin stratejik planlamaya dahil edilmesi ● Toplumsal cinsiyet eşitliğinin denetim ve değerlendirme sürecine dahil edilmesi ● Belediye planlama ve bütçeleme süreçleri için katılımcı mekanizmaların geliştirilmesi ● STK'lar ve akademisyenler için TCDB Platformu geliştirilmesi
Bilgi Notları	<ul style="list-style-type: none"> ● Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçelemenin Uygulamaya Konulmasının Bileşenleri ● Eskişehir BB'de TCDB'nin Uygulamaya Konulmasına yönelik Yol Haritası
Süre	<ul style="list-style-type: none"> ● 200 dk.

5.8.2 Modül akış planı

Bu eğitim modülü için aşağıdaki standart çerçeve önerilmektedir:

- Giriş (5 dk.)
- Genel oturumda açıklamalar (15 dk.)
- TCDB'nin uygulamaya konulmasına yönelik seçilen konularda grup çalışması (40 dk.)
- Grup çalışmasının sunumu ve rol oynama (45 dk.)
- Tartışma ve genel oturumda önerilerin geliştirilmesi (45 dk.)
- Genel oturumda TCDB Yol Haritasının hazırlanması (30 dk.)
- Sonuç (20 dk.)

Giriş (5 dk.)

Her eğitim modülünde olduğu gibi, modülün hedefleri ve ana bileşenleri hakkında özet bilgi veren kısa bir giriş yapılması önerilir. Temel olarak bu modülün katılımcıları desteklemeyi amaçladığı vurgulanacaktır. Katılımcılar uygulamaya yönelik TCDB çalışmalarını kendi iş yerlerinde uygulamaları için olanaklar yaratmaları konusunda desteklenecektir. Bu modülde eğiticilerin katkısı sınırlı olacaktır. Önemli olan katılımcıların aktif katılımıdır. Katılımcılara o ana kadar eğitim sırasında öğrendiklerini kullanmaları için fırsat verilecektir. Bu modülde eğitici sadece kolaylaştırıcı rolü üstlenmektedir.

Genel oturumda açıklamalar (15 dk.)

Kısa giriş, daha önceki modüllerde ortaya konulan temel mesajların kısa bir değerlendirmesinin yapılmasına odaklanır. Bu kısa değerlendirme içerisinde TCDB'nin uygulamaya konulmasından öğrenilen dersler ve bu modülde uygulanacak çalışma yöntemine ilişkin açıklamalar yer alır.

TCDB'nin uygulamaya konulmasına yönelik aşamalar için bilgi notuna başvurulması önerilir. Böylece TCDB çalışmalarının temel öğelerine dikkat çekilir ve TCDB çalışmalarının 3 aşamasının ve farklı adımlarının üzerinden geçilmesi sağlanır.

Bu modüle dahil edilen alıştırmalara dayalı olarak, oturum açıklamaları belediyelerdeki TCDB çalışmalarının farklı öğelerine ve sunduğu olanaklara dikkat çekebilir:

- Rol oynama: Belediye başkanını Belediyede Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme uygulanması için ikna etmek
- Seçilen sektörler için TCDB analizinin planlanması (pilot analiz)
- Belediyede TCDB grubu kurulmasına yönelik öneri geliştirilmesi (TCDB koordinasyon grubu)
- Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçe Raporu için öneri geliştirilmesi
- TCDB eğitimi için öneriler geliştirilmesi
- Toplumsal cinsiyet eşitliğinin stratejik planlamaya dahil edilmesi
- Toplumsal cinsiyet eşitliğinin denetim ve değerlendirme sürecine dahil edilmesi
- Belediye planlama ve bütçeleme süreçleri için katılımcı mekanizmaların geliştirilmesi

Bunlara ek olarak, aynı zamanda kamu görevlileri dışındaki aktörler tarafından gerçekleştirilen TCDB çalışmalarının da TCDB uygulamalarının önemli bir ögesi olduğu belirtilebilir.

Belediyede TCDB hakkında çalışmalar planlanırken, önümüzdeki birkaç yıla ilişkin TCDB uygulamalarına yönelik bir yol haritası ile başlanması önerilir. Bu modül için tasarlanan alıştırmalar sözü edilen yol haritasının yapı taşları olarak görülebilir.

Oturumun geri kalanında, grup alıştırmalarında belirlenen görevler sunulmalı ve katılımcılara soru sormaları için fırsat sağlanmalıdır.

TCDB'nin uygulamaya konulmasına yönelik seçilen konularda grup çalışması (40 dk.)

Bu modül, belediye düzeyinde TCDB işlerinin çok sayıda önemli ögesi üzerinde grup çalışması içerir. Eğitim sırasında bu ögelerin tümü üzerine çalışılması tercih edilmektedir. Böylece katılımcılara farklı boyutları ve ihtimalleri incelemeleri için fırsat sağlanacaktır. Ancak, katılımcılara ve katılımcıların ilgi alanları ile zaman kısıtlamalarına bağlı olarak, grup çalışması için bu alıştırmaların herhangi biri seçilebilir (ve uyarlanabilir).

Katılımcıların, kendilerinden belediyeleri bağlamında öneriler hazırlamaları istendiğini anlamaları önemlidir.

Alıştırmalar farklı şekillerde düzenlenmiştir. Deneyimler, alıştırmaların grup sunumunun gruptan seçilen bir katılımcının belediye başkanı rolünü oynadığı ortamda yapılması halinde, (belediye planlama ve bütçeleme süreçleri için katılımcı mekanizmalar geliştirilmesine yönelik alıştırmaya bakınız) çalışma ve sunumun daha eğlenceli geçtiğini ve daha kolay odaklanıldığını göstermiştir. Dolayısıyla, grup çalışmasının belediye başkanına sunulması biçiminde rol oynama yöntemi kullanılabilir.

Eğitcinin çalışmalar sırasında grupların yanına gitmesi böylece cevaplanamayan soruları cevaplaması ve grup çalışması sırasında ortaya çıkan şüpheleri gidermesi önem taşır.

Genel oturumda grup çalışmasının sunumu ve rol oynama (45 dk.)

Yukarıda belirtildiği üzere, tüm sunumları (belediye yönetimi dışında bir TCDB Platformu geliştirilmesi hariç olmak üzere) belediye başkanı önünde rol oynama şeklinde düzenlemek tercih edilebilir. Bu seçeneğin avantajı grup için daha eğlenceli olması ve aynı zamanda katılımcıların sunumlara odaklanmalarını kolaylaştırmasıdır. Ayrıca, zamanın ölçülmesi de mümkün olur (belediye başkanının "başka bir toplantıya yetişmesi gerekebilir").

Rol oynama yönteminin kullanılması halinde, belediye başkanı ile toplantılarda "gerçekçi" bir ortam yaratılmalı, toplantı odası içerisinde bir masa belirlenmeli ve uygun şekilde düzenlenmelidir. Ayrıca, bir belediye başkanı da seçilmelidir. Gruba ve katılımcılara bağlı olarak, her toplantı için bir belediye başkanı veya her rol oynama için farklı bir belediye başkanı seçilebilir.

Bir katılımcıdan (rol oynamaya katılmayan) zaman tutması ve belirlenen sürenin dolması halinde (örneğin 5-10 dk.) toplantıyı durdurması istenebilir.

Aynı zamanda, katılımcılar izleyici olarak davet edilmeli ve aktörlere geri bildirimlerini ve yorumlarını iletmelidirler. Rol oynamanın ardından, tüm aktörlerden toplantı masasında kalmaları istenir. İlgili roldeki deneyimlerini anlatmaları ve bu rolden neler öğrendikleri sorulmalıdır. Aktörler düşüncelerini belirttikten sonra, katılımcılardan aktörlere geri bildirim vermeleri istenecektir.

Her grup sunumunda olduğu gibi, eğitici temel noktaları ve izlenimleri rol oynamanın sonunda özetlemeli ve belirli konulara ilişkin katılımcılara geri bildirim sağlamalıdır.

Grup çalışmasının sonuçlarının yazılı olarak belgelenmesi önemlidir. Bu belgeler, yazı tahtası sayfaları şeklinde veya kağıt kartlar halinde olabilir. Yazı tahtası sayfaları, bireysel grup sonuçlarının özetini ortaya koyar; kağıt kartlar ise sonraki çalışmalarda daha esnek biçimde kullanılabilirler (aşağıdaki bölümlere bakınız, TCDB için yol haritası hazırlanmasına yönelik çalışmalar).

Grup fikirlerinin sunulmasından sonra, diğer katılımcılara ekleyecekleri önerileri olup olmadığı sorulur. Katılımcılar ayrıca bu fikirlerini yazmalı ve grup çalışmasının sonuçlarının görsel sunumuna dahil etmelidirler.

Tartışma ve genel oturumda önerilerin geliştirilmesi (45 dk.)

Her alıştırmanın sunumundan sonra veya tüm sunumların sonunda, genel oturumda fikirlerin tartışılması için bir bölüm ayrılmalıdır. Bunun amacı, sunumlar hakkında ek fikirlerin alınması ve bu önerilerin ileride belediye bağlamında nasıl geliştirileceği konusunda ortak anlayış geliştirmektir.

Genel oturumda TCDB Yol Haritasının hazırlanması (30 dk.)

Tüm önerilerin ortaya konulmasının ardından, eğitici Eskişehir BB TCDB Yol Haritası örneğini verebilir (Bilgi Notuna bakınız). Bu örneğe dayanarak, bir sonraki adımda grup çalışmalarının sonuçlarını birleştirmek için ortak çalışma yapılır; grup çalışmasında elde edilen sonuçlar, hazırlanacak Yol Haritasının unsurları olarak kullanılır.

Bu oturum görsel olarak yürütülebilir. Grup çalışması sonucunda ortaya konulan öneriler bir araya getirilerek bir duvara veya tahtaya asılabilir. Bu değerlendirme ışığında, eğitici Yol Haritası için belirlenen öncelikli öğeler konusunda bir tartışma başlatabilir.

Katılımcılardan öğeleri öncelik sırasına koymaları istenebilir. Bunu yapmak için her katılımcıya birkaç puan (örneğin 5 puan) verilebilir; ve katılımcılar bu puanları öncelikli gördüğü öğelere verebilirler. Bu şekilde, tüm katılımcılar kendi ellerindeki puanları dağıttıktan sonra, puanların daha sık görüldüğü yerlere bağlı olarak grup içerisinde ağır basan tercihler hakkında bir resim ortaya çıkacaktır.

Sonuç (20 dk.)

Oturumun kapanmasından önce, gerekli açıklığa kavuşturmaları yapmak için katılımcılardan sorularını sormaları istenebilir. Oturum katılımcılar tarafından ortaya konulan temel uygulama önerilerinin özeti ile sona erer. Bu bölümde madde 10'da, katılımcıların öğrendiklerini uygulamalarına yardımcı olacak çeşitli önerilere yer verilmiştir.

5.8.2.1 Modül akış planının daha uzun süreye göre uyarlanması

İdeal durumda, bu modül için daha fazla süre olmalıdır. Bu fazla süre, ilgili belediyeler için taslak yol haritası geliştirmek üzere kullanılabilir. Bu durumda, ikinci tur grup çalışması yapılabilir ve katılımcılardan önerilerini daha etraflıca geliştirmeleri istenebilir.

5.8.2.2 Modül akış planının daha kısa süreye göre uyarlanması

Bu modül için süre az olursa, daha sonradan uygulamaya yönelik çalışmalara dönüşebilecek somut önerilerin geliştirilmesi zor olacaktır. Seçeneklerden biri, temel konuların özetlenmesinin ardından, Eskişehir BB TCDB Yol Haritası örneğinin sunulması olabilir. Aynı zamanda genel oturumda katılımcıların kendi belediyelerinde benzer girişimlere yönelik olanaklar değerlendirilebilir.

Başka bir seçenek ise birkaç alıştırma seçerek mevcut zamanı grup çalışmasına ayırmaktır (birden fazla grup aynı alıştırma üzerine çalışabilir). Bunun ardından grup çalışmalarında elde edilen sonuçlar genel oturumda sunulabilir.

5.8.3 Modülün temel öğrenim başlıkları

Bu modülü hazırlarken, tüm diğer modüllerde olduğu gibi, modülün hedeflerini ve temel öğrenim başlıklarını gözden geçirmek önemlidir. Aşağıda özetlenen temel öğrenim başlıkları, eğiticinin hazırlanmasına ve oturumu özetlemesine yardımcı olur; aynı zamanda, temel mesajların hatırlatılması amacıyla katılımcılara bilgi notu olarak dağıtılabilir. Temel konular hakkında ilave bilgi edinmek için dağıtılan bilgi notlarına bakınız; daha geniş altyapı bilgisi edinmek için Bölüm 9 Kaynakça'da belirtilen kaynaklara bakınız.

Modül 8: TCDB'nin belediye düzeyinde uygulanması

Temel mesajlar

- TCDB çalışmalarının uygulamaya konulması 3 ana bileşen içerir:
 - TCDB analizi
 - TCDB analizinde elde edilen sonuçlara dayanarak programlarda ve bütçelerde değişiklik yapmak ve toplumsal cinsiyete daha duyarlı hale gelmelerini sağlamak
 - TCDB'yi sistematik olarak belediye planlama ve bütçeleme süreçlerine dahil etmek
- TCDB'nin sistematik olarak dahil edilmesi süreci aşağıda belirtilen temel ögeleri içermektedir:
 - Pilot analizden sistematik analize doğru gidilmesi
 - Tüm birimlerin ve sektörlerin dahil edilmesi
 - Toplumsal cinsiyet perspektifinin planlama sürecine ve performans belgelerine dahil edilmesi
 - Toplumsal cinsiyete duyarlı katılımcı süreçler
 - Toplumsal Cinsiyet Perspektifinin bütçeleme sürecine dahil edilmesi
 - İlerlemenin sistematik olarak izlenmesi ve değerlendirilmesi
- TCDB'nin uygulamaya konulması farklı noktalarda başlayabilir
- TCDB'nin belediyelerde uygulanması ilgili belediye bağlamında uyarlanacak farklı yaklaşımların geliştirilmesini sağlayacaktır
- TCDB çalışmaları yürüten yetkililere destek ve uygulamaya yönelik danışmanlık sağlanması, özellikle TCDB analizi önemlidir.
- TCDB'nin uygulamaya konulması için, belediyedeki uygulamalara (TCDB Yol Haritası) yönelik uzun vadeli bir plan geliştirmek önemlidir, muhtemel içerik aşağıdaki gibidir:
 - Koordinasyon mekanizmaları
 - Toplumsal cinsiyet perspektifinin performans esaslı bütçeleme süreçlerine dahil edilmesine yönelik plan
 - Toplumsal cinsiyet perspektifinin bütçeleme sürecine dahil edilmesine yönelik plan
 - TCDB faaliyetlerini belgeleme biçimi (örneğin Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçe Beyanı)
 - Pilot TCDB analizi alanlarının belirlenmesi
 - Belediye yönetimi için TCDB eğitim stratejisi
 - Belediye bünyesinde gerçekleştirilen TCDB çalışmalarının temel hedefleri ve amaçları
 - İzleme ve değerlendirme mekanizmaları
- TCDB çalışmaları için belirli bir koordinasyon yapısının oluşturulması önemlidir (örneğin TCDB koordinasyon grubu)

5.8.4 Modül 8'in sunumunda kullanılacak slaytlar

Bu bölüm için hazırlanmış olan slaytlar, Eğitimci Rehberinin sonunda yer alan CD'de bulunmaktadır.

5.8.5 Modül 8 bilgi notları

Bu bölüm, modülde kullanılacak başlıca bilgi notlarını eğitimcilere sunmaktadır. Ancak, ayrıntılı eğitim planına bağlı olarak, dağıtılacak bilgi notlarından bazıları atlanabilir veya eğitime özgü olarak değiştirilebilir.

Bilgi notları şunlardır:

- Bilgi Notu 19: Toplumsal cinsiyete duyarlı bütçelemenin uygulamaya konulmasının bileşenleri
- Bilgi Notu 20: Eskişehir Büyükşehir Belediyesi'nde TCDB'nin Uygulamaya Konulmasına yönelik Yol Haritası

Bu bölümde "Eskişehir BB'de TCDB'nin Uygulamaya Konulmasına yönelik Yol Haritası" Bilgi Notunun kısa versiyonuna yer verilmektedir. Tam versiyonu Ek 5'te verilmiştir.

Bilgi Notu 19.

Toplumsal cinsiyete duyarlı bütçelemenin uygulamaya konulmasının bileşenleri

Bileşen 1: Bütçenin kadınlar ve erkekler üzerindeki farklı etkilerinin belirlenmesi için toplumsal cinsiyet perspektifinden bütçe analizi

Adım 1: Programlar/politikalar hakkında bilgi toplama

- Hangi programlar/önlemler analiz edilecektir?
- Hedefler nelerdir?
- Hedef gruplar kimlerden oluşur?
- Bütçenin büyüklüğü ne kadardır? Ne için harcanmaktadır?

Adım 2: Toplumsal cinsiyet sorunlarının belirlenmesi

- Kadınların ve erkeklerin (ve farklı alt grupların) durumu
- İlgili alanları, ihtiyaçları?
- Program/politikalar içerisinde toplumsal cinsiyet eşitliği hedefleri yer almakta mıdır?

Adım 3: Faaliyetlerin toplumsal cinsiyete duyarlı analizleri

Adım 4: Bütçe tahsislerinin toplumsal cinsiyete duyarlı analizleri

Adım 5: Sektörde toplumsal cinsiyet eşitliğinin geliştirilmesi için önerilerin oluşturulması

- Toplumsal cinsiyet eşitliği sağlamak için ne tür faaliyetler ve bütçe tahsislerinde ne gibi değişiklikler yapılması gerekmektedir?
- Bu önlemlerin uygulanmasından kim sorumludur?
- Hedeflere ulaşma yönünde ilerlemeyi ölçecek göstergeler?

Bileşen 2: Toplumsal cinsiyet eşitliği sonuçlarının başarılı olması için politikaların yeniden düzenlenmesi ve kaynakların dağıtılması

Adım 6: Toplumsal cinsiyet eşitliği sonuçlarının başarılı olması için politikaların yeniden düzenlenmesi ve bütçede değişiklik yapılması

- Önerilerin uygulanması için sorumlulukların belirlenmesi
- Politika ve bütçe döngüsünün hangi aşamalarında değişiklik yapılması gerektiğinin belirlenmesi, örneğin:
 - Planlama
 - Bütçe tahsisleri
 - Politikaların ve bütçelerin uygulanması
 - Hizmet sunumunda değişiklikler
 - Düzenlemelerde, seçim kriterlerinde değişiklik yapılması
- Ne tür bütçeleme önlemleri gerekmektedir?

Adım 7: İzleme ve Değerlendirme

- Önerilen önlemlerden hangileri uygulamaya konulmuştur?
- Toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik ilerlemeyi ölçmek için göstergeleri kullanın
- İzleme ve değerlendirme sonuçlarını gerekli olduğu takdirde girdi olarak kullanın

Bileşen 3: Toplumsal cinsiyetin tüm planlama ve bütçeleme süreçlerine yerleştirilmesi için sistematik çalışmalar

TCDB'nin stratejik planlama ve bütçeleme süreçlerine sistematik entegrasyonunun öğeleri şunlardır:

- Pilot analizden sistematik analize doğru gidilmesi
- Tüm birimlerin ve sektörlerin dahil edilmesi
- Planlama sürecine ve performans belgelerine toplumsal cinsiyet perspektifinin dahil edilmesi
- Toplumsal cinsiyete duyarlı katılımcı süreçler
- Bütçeleme Sürecine Toplumsal Cinsiyet Perspektifinin dahil edilmesi
- İlerlemenin sistematik olarak izlenmesi ve değerlendirmesi.

Bilgi Notu 20.

Eskişehir Büyükşehir Belediyesi'nde TCDB'nin uygulamaya konulmasına yönelik yol haritası

Bu Bilgi Notu, Eskişehir BB'de Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçelemenin uygulamaya konulmasına yönelik yol haritasının geliştirilmesini özetler. Bu çalışma, 2013 yılının Kasım ayında yapılan TCDB çalıştayının bir sonucudur. Çalıştayın sonunda, taslak yol haritası belediye başkanına sunulmuştur.

Bilgi Notu, esas öneriyi içermekte ve eğitim sırasında ortaya atılan önerilerin uygulamaya konulmasına katkıda bulunacak ilk adımları belirtmektedir. Bilgi Notunun amacı, belediye çalışanlarının eğitimde geliştirdikleri planları somutlaştırmalarını desteklemektir.

Şekil 1 yol haritasının temel ögelerini özetlemektedir; daha ayrıntılı açıklamalar Şekil 2'de verilmiştir.

Şekil 1: Eskişehir BB'de TCDB'nin Uygulamaya Konulmasına Yönelik Yol Haritası

İlk olarak, yol haritasının temel ögeleri hakkında özet bilgi sunulmaktadır. Bunu takiben, yol haritasının farklı ögeleri daha ayrıntılı olarak açıklanacak ve uygulamaya yönelik ilk adımlar vurgulanacaktır.

Eskişehir BB bünyesinde gerçekleştirilen TCDB çalışmalarının bir TCDB Komisyonu tarafından yürütülmesi önerilmiştir. Ayrıca yeni oluşturulacak Cinsiyet Birimi tarafından da idari destek sağlanabilir. TCDB Komisyonu'nun temel görevi BB'de TCDB çalışmalarını koordine etmek ve yönlendirmektir.

Toplumsal cinsiyete duyarlı bütçeleme ve planlama süreçlerinin ana direklerinden/hatlarından biri de toplumsal cinsiyete duyarlı bütçe analizidir. Eskişehir’de gerçekleştirilen TCDB çalışmalarının ilk aşamalarında bazı TCDB analizleri seçilen pilot bölgelerde yürütülecektir. Bu deneyime dayanarak, takip eden yıllarda, toplumsal cinsiyete duyarlı bütçe analizi belediye çalışmalarının farklı alanlarını kapsayacak şekilde genişletilecektir.

TCDB çalışmaları belediye meclisine sunulacak Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçe Raporu içerisinde yer alacak ve özellikle Plan ve Bütçe Komisyonu’na sunulacaktır. Bu belge ile, Komisyon ve Meclis’in bütçenin toplumsal cinsiyete yönelik hususlarını görüşmesi için bir temel oluşturulacaktır.

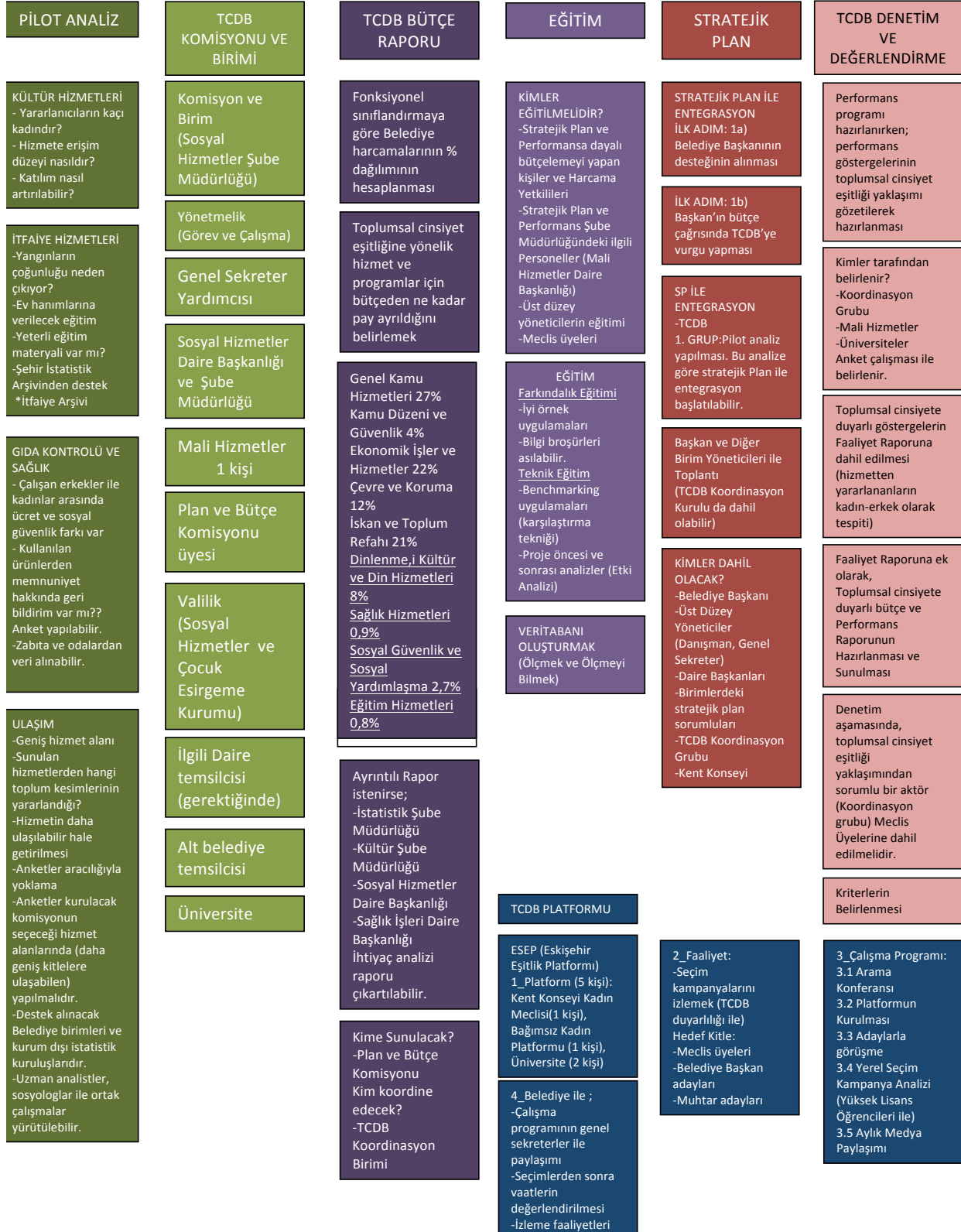
Toplumsal cinsiyet perspektifinin planlama ve bütçeleme sürecine dahil edilmesi için, yol haritası aynı zamanda toplumsal cinsiyet ve kadın konularının bir sonraki Stratejik Plan’a dahil edilmesine odaklanacaktır. Koordineli bir yaklaşıma olanak tanımak için, TCDB’nin belediye başkanı tarafından yayınlanacak Planlama Çağrısı içerisinde vurgulanması önerilmektedir. Bu belge, birimlerin stratejik plan için sunumlarını hazırlarken toplumsal cinsiyet konularını dahil etmeleri için rehberlik sağlayacaktır.

Yıllık Performans Programları ve Faaliyet Raporları, Stratejik Plan’a dayalı olarak ve toplumsal cinsiyet eşitliği hususları da dahil edilerek hazırlanabilir. Uygun performans göstergeleri kullanılarak toplumsal cinsiyet eşitliği ve kadınların güçlenmesindeki ilerlemenin ölçülmesi özellikle önemlidir.

Eskişehir BB’nin yol haritasının temel yapı taşlarının uygulanmasında daha hızlı ve sorunsuz hareket etmesini sağlamak üzere, TCDB’nin uygulanması konusunda çalışan yetkililere eğitim ve destek vermek özellikle önemlidir.

Toplumsal cinsiyete duyarlı planlama ve bütçelemenin en iyi şekilde uygulanmasını sağlamak için Eskişehir BB TCDB Komisyonu; kent konseyi, kadın meclisleri, STK’lar ve üniversitelerdeki uzmanları bir araya getiren Eskişehir Eşitlik Platformu (ESEP) ile yakın işbirliği içinde olacaktır.

Şekil 2: Eskişehir Büyükşehir Belediyesi TCDB Yol Haritası

5.8.6 Modül 8 alıştırması

Bu modülün temel yöntemleri alıştırma ve grup çalışmasıdır. Katılımcılar TCDB'nin belediye kapsamında uygulanmasına yönelik kendi fikirlerini geliştirme konusunda desteklenecektir.

Bu hedefe yönelik olarak, bir dizi alıştırma geliştirilmiştir. Katılımcıların ilgi alanlarına ve odaklandığı konulara bağlı olarak, alıştırmanın uyarlanması gerektiğini veya yeni alıştırmanın geliştirilmesi gerektiğini dikkate alın.

- Alıştırma: Rol oynama: Belediyede Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçelemenin uygulamaya konulması için belediye başkanının ikna edilmesi
- Alıştırma: Belediyenizde TCDB'nin uygulamaya konulması
- Alıştırma: Seçilen sektörler için TCDB analizinin planlanması (pilot analiz)
- Alıştırma: Belediyede TCDB grubu kurulmasına yönelik öneri geliştirilmesi (TCDB koordinasyon grubu)
- Alıştırma: Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçe Raporu için öneri geliştirilmesi
- Alıştırma: TCDB eğitimi için öneriler geliştirilmesi
- Alıştırma: Toplumsal cinsiyet eşitliğinin stratejik planlamaya dahil edilmesi
- Alıştırma: Toplumsal cinsiyet eşitliğinin denetim ve değerlendirme sürecine dahil edilmesi
- Alıştırma: Belediye planlama ve bütçeleme süreci bünyesinde katılımcı mekanizmaların geliştirilmesi
- Alıştırma: STK'lar ve akademisyenler için TCDB Platformu geliştirilmesi

Rol oynama alıştırması için (belediye başkanının ikna edilmesi ...) Bölüm 7'de vurgulanan savunuculuk çalışmalarının temel ilkeleri, "belediye başkanı" ile yapılacak toplantıya hazırlanmaya yardımcı olabilir. Bu yüzden eğiticiler mesajların en iyi şekilde nasıl iletilebileceğine ilişkin birkaç noktanın altını çizmek isteyebilir. Aynı zamanda, 7.1'deki bilgilere dayanarak bir bilgi notu hazırlanabilir.

Alıştırma 13.

Rol Oynama: Belediyede toplumsal cinsiyete duyarlı bütçelemenin uygulamaya konulması için belediye başkanının ikna edilmesi

Materyal:

Bu alıştırma için herhangi bir özel materyale ihtiyaç duyulmamaktadır. İsteddiğiniz takdirde daha önceki modüllerde dağıtılan materyali kullanabilirsiniz.

Grup çalışması için talimat:

Görev: Grubunuz hazırlık yapar ve sonrasında belediye başkanı ile bir toplantı düzenler. Toplantının amacı belediye başkanını Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçelemenin belediye için iyi olacağına ilişkin ikna etmek ve sonraki adımlar üzerinde mutabakata varmaktır. Toplantıyı grup içerisinde hazırlayacak ve sonrasında genel oturumda toplantıyı (rol oynama) canlandıracaksınız.

Adım 1: Aşağıdaki rolleri kimin oynayacağını belirleyin:

- 1- Belediye başkanı
- 2- Belediye başkanının danışmanı
- 3- Belediye yönetiminden üst düzey bir yetkili
- 4- TCDB konusunda altyapı bilgisine sahip belediye yönetiminde görevli çalışanlar

Adım 2: Toplantıyı iki ayrı alt grup olarak hazırlayın:

Belediye başkanı ve danışmanı: Bu toplantının gerçekleşeceğini ve görevlilerin TCDB hakkında fikir alışverişinde bulunmak istediklerini biliyorsunuz. Toplantıya hazırlık olarak görüşlerinizi paylaşın ve hazırlık yapın

- Toplantıdaki pozisyonunuz,
- Belediye bünyesinde TCDB uygulanmasına yönelik potansiyel zorluklar nelerdir?
- Belediyede çok fazla değişiklik yapmadan TCDB taleplerini karşılamak için ne tür olanaklar bulunmaktadır?

Belediye başkanını ziyaret edecek üst düzey yetkili ve belediye çalışanı da toplantı için hazırlık yapmalıdır. TCDB'nin belediyede uygulanmaya başlaması için ikna edici bir argüman öne sürmelisiniz. Bu yüzden, aşağıdaki konularda hazırlık yapmalısınız

- TCDB'nin belediye için neden yararlı olduğuna ilişkin argümanlar
- TCDB'nin belediyede nasıl uygulanacağına ilişkin somut öneriler
- TCDB'nin belediyede uygulanması konusunda çalışmalarınıza devam edebilmek için belediye başkanından istediğiniz taahhüt türü.

Alıştırma 14.

Belediyenizde TCDB'nin uygulamaya konulması

Grup çalışması için talimat:

Görev: Belediyenizde TCDB çalışmaları için bir öneri sunmanızı istenmektedir. Dolayısıyla, grubunuzun belediye yürütülmesi mümkün olabilecek TCDB faaliyetlerine ilişkin oldukça spesifik ve uygulamaya dönük bir öneri hazırlaması beklenmektedir. Bu öneri, nasıl hareket edeceğinize ilişkin taslak yol haritası olmalıdır.

Adım 1: Belediyede TCDB çalışmaları için somut bir öneri geliştirin.

Aşağıdaki noktalar, grup çalışmanızı yapılandırmada yardımcı olabilir:

- TCDB girişiminin hedefleri:
 - Belediyede TCDB'nin uygulanması suretiyle neler başarılacak?
- Girişimi kim koordine edecek?
- Ne gibi faaliyetler yürüteceksiniz?
 - Müteakip haftalar içinde yapılabilecek faaliyetleri ve ayrıca orta ve uzun vadede yapılacakları belirleyin.
- TCDB çalışmalarınızı planlama ve bütçeleme süreciyle ilişkilendirin
 - Bütçeleme sürecinin hangi aşama(lar)ında TCDB faaliyetlerini yoğunlaştırmak istiyorsunuz?
 - > Örneğin, bir sonraki performans program ve bütçesinin hazırlanması
 - > Bütçenin kabul edildiği zaman
 - > Bütçe uygulanırken
 - > İzleme ve değerlendirme
 - Hangi politika alanları dahil edilmeli (pilot analiz ve/veya tüm sektörler)?
- TCDB analizini kim yapacak?
- TCDB analizinin sonuçları nasıl ve kimlere sunulacak (örneğin, belediye meclisine sunulacak bir rapor vs)?
- TCDB çalışmalarını yürütmek için ne gibi kaynaklar ve desteğe ihtiyaç duyulacak (personel, uzmanlık, veriler, eğitim, ...)?
- Önerinin hayata geçirilmesi için önerilen ilk adımlar nelerdir?

Adım 2: Genel oturumda önerilerinizi sunmak üzere kısa bir sunum hazırlayın.

Alıştırma 15.

Belediye hizmetleri için TCDB analizinin planlanması (pilot analiz)

Grup çalışması için talimat: Grubunuz belediyede gelecekte yürütülecek TCDB çalışmaları için öneriler hazırlar. Gruplarınıza verilen görev seçilen belediye hizmetleri için TCDB analizi hakkında somut öneriler hazırlamaktır (pilot analiz).

Adım 1: Pilot analiz yürütmek için hangi alanların uygun olacağı hakkında fikir yürütün.

Seçiminizi yaparken, belediye için öncelikli olan ve verilerin mevcut olabileceği alanları ön planda tutun (örneğin yararlanıcılar hakkında).

Pilot analiz için 2-3 alan seçmek yararlı olacaktır.

Seçilen alanları ayrı kağıtlara yazın.

Adım 2: Pilot analizin kim tarafından yürütüleceği hakkında görüş alışverişinde bulunun.

Nasıl bir destek gerekecektir (örneğin kullanılacak yöntemler, eğitim, veri hazırlığı konusunda rehberlik)?

Adım 3: Analiz nasıl kullanılmalıdır? Örneğin, pilot analiz sonuçları ve öneriler kimlere sunulacaktır?

Alıştırma 16.

Belediyede TCDB grubu kurulmasına yönelik öneri geliştirilmesi (TCDB koordinasyon grubu)

Grup çalışması için talimat: Grubunuz belediyede gelecekte yürütülecek TCDB çalışmaları için öneriler hazırlar. Grubunuzdan belediye bünyesinde TCDB çalışmalarını koordine edecek bir TCDB grubu kurulması hakkında öneri hazırlaması istenecektir.

Adım 1: Bu grubun üyelerinin kim olması gerektiğini tartışın (belediye yönetiminden ve dışarıdan üyeleri değerlendirin).

Adım 2: Grubun başlıca görevleri neler olacaktır (örneğin, TCDB'nin nasıl uygulanacağına ilişkin karar vermek, TCDB raporları, analiz yöntemleri, eğitim programı için bir formata karar vermek)?

Böyle bir grubun oluşturulması için ilk adım ne olmalıdır?

Adım 3: Başlıca önerileri içeren ve grubun üyeleri ile esas görevlerini genel oturumda sunmak için bir yazı tahtası sayfası hazırlayın.

Alıştırma 17.

Toplumsal cinsiyete duyarlı bütçe raporu için öneri geliştirilmesi

Materyal:

Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçe Beyanları hakkında örnekler ve fikirler için daha önceki modülde dağıtılan Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçe Beyanları hakkındaki bilgi notunu kullanabilirsiniz.

Grup çalışması için talimat:

Grubunuz belediyede gelecekte yürütülecek TCDB çalışmaları için öneriler hazırlar. Grubunuzdan TCDB raporu hakkında bir öneri hazırlaması istenecektir.

Adım 1: TCDB raporuna ne tür bilgilerin dahil edilmesi gerektiğini tartışın (örneğin pilot analizin sonuçları, öneriler)

- TCDB Beyanını kimin koordine edeceği hakkında fikirlerinizi belirtin
- Bu raporun kime sunulacağını değerlendirin.
- İlk adım ne olmalıdır?

Adım 2: Genel oturumda sunulmak üzere başlıca önerileri içeren bir yazı tahtası sayfası hazırlayın.

Alıştırma 18.

TCDB eğitimi için öneriler geliştirilmesi

Grup çalışması için talimat:

Grubunuz belediyede gelecekte yürütülecek TCDB çalışmaları için öneriler hazırlar. Grubunuzdan belediyede gerçekleştirilecek TCDB eğitim programı için bir öneri sunması istenecektir.

Adım 1: Aşağıdakileri tartışın:

- Belediyede TCDB'nin uygulanması için gerekli olan eğitim ihtiyaçları nelerdir?
- Kimlerin ne tür eğitime, eğitim materyaline, çalışma ziyaretlerine ihtiyacı olacaktır?
- Bu eğitimlerin gerçekleştirilmesi için ilk adım ne olmalıdır?

Adım 2: Genel oturumda sunulacak başlıca önerileri içeren bir yazı tahtası sayfası hazırlayın.

Alıştırma 19.

Toplumsal cinsiyet eşitliğinin stratejik planlamaya dahil edilmesi

Grup çalışması için talimat:

Grubunuz belediyede gelecekte yürütülecek TCDB çalışmaları için öneriler hazırlar. Grubunuzdan stratejik planda (ve performans programında) toplumsal cinsiyet eşitliği perspektifinin güçlenmesi için öneride bulunması istenecektir.

Adım 1:

- Stratejik planların toplumsal cinsiyete daha duyarlı hale getirilmesi için bu planların kimler tarafından hazırlanması gerektiğini tartışın (belediye birimleri, paydaşlar ...).
- İlk adım olarak neyin gerekli olduğunu tartışın, örneğin belediye tarafından yayınlanan belediye başkanının stratejik planların hazırlanmasına yönelik çağrısında toplumsal cinsiyet eşitliğine atıf yapılması yararlı olur mu?

Adım 2: Genel oturumda sunulacak başlıca önerileri içeren bir yazı tahtası sayfası hazırlayın.

Alıştırma 20.

Toplumsal cinsiyet eşitliğinin denetim ve değerlendirme süreçlerine dahil edilmesi

Grup çalışması için talimat:

Grubunuz belediyede gelecekte yürütülecek TCDB çalışmaları için öneriler hazırlar. Grubunuzdan bütçeleme denetim ve değerlendirme aşamasında toplumsal cinsiyet eşitliği perspektifinin nasıl güçlenebileceğine ilişkin öneride bulunması istenecektir.

Adım 1: Faaliyet raporu belediyenin performans hedeflerine ne ölçüde ulaştığını ortaya koyan temel belgedir.

- Denetim ve değerlendirme süreçlerinde toplumsal cinsiyet eşitliği perspektifinin güçlenmesi için öneriler geliştirin (örneğin faaliyet raporu içerisinde, toplumsal cinsiyet eşitliğinin değerlendirme kriteri olarak yer alması).

İlk adım?

Adım 2: Genel oturumda sunulacak başlıca önerileri içeren bir yazı tahtası sayfası hazırlayın.

Alıştırma 21.

Belediye bünyesinde planlama ve bütçeleme süreçleri için katılımcı mekanizmalar geliştirilmesi

Materyal:

Bu alıştırma için herhangi bir özel materyal gerekli değildir. Dilediğiniz takdirde, önceki oturumlarda dağıtılan materyali kullanabilirsiniz.

Kağıt yazı tahtası ve kalemler bulundurulmalıdır.

Grup çalışması için talimat:

Görev: TCDB eğitiminin ardından, belediye başkanı belediyenin planlama ve bütçeleme süreçlerinin, kadınların eşit katılımının ve kadınların ihtiyaçları ile çıkarlarının eşit oranda temsilinin sağlanmasına odaklanacak biçimde daha katılımcı olması gerektiğine karar vermiştir. Belediye başkanı grubunuzdan bunu gerçekleştirmek için bir öneri ve strateji geliştirmesini talep etmiştir.

Bu yüzden, grubunuzdan belediye başkanının bu kararını yürürlüğe koymak üzere özel bir uygulama önerisi hazırlaması istenmektedir. Buradaki amaç, planlama ve bütçeleme süreçlerine katılımın geliştirilmesi konusunda somut öneriler geliştirmek ve bunların uygulanmasına yönelik önerilerde bulunmaktır.

Adım 1: Bu görev için somut bir öneri ve strateji geliştirin ve fikir alışverişinde bulunun.

Diğerlerinin yanı sıra, aşağıda belirtilen konular üzerine düşünün:

- Planlama ve bütçeleme kapsamındaki hangi belediye faaliyetlerine daha fazla katılım sağlanabilir?
- Kimlerin katılması istenecektir (örneğin STK'lar, nüfusun daha büyük bir bölümü, diğer paydaşlar)?

Adım 2: Kadınların eşit katılımı, ihtiyaç ve çıkarlarının eşit oranda temsilinin nasıl sağlanacağını tartışın.

Adım 3: Teklifinizi sunmak üzere belediye başkanı ile bir görüşme hazırlayın. Başkanın toplantı için çok az zamanı olacağını dikkate alın!

Alıştırma 22.

STK'lar ve akademisyenler için TCDB platformu geliştirilmesi

Grup çalışması için talimat:

Görev: Başta STK'lar ve akademisyenler olmak üzere dış aktörleri, belediye bünyesinde TCDB çalışmalarının geliştirilmesine yönelik çalışmak üzere bir araya getiren TCDB platformu kurulması için somut bir öneri ve strateji geliştirin ve bunlar hakkındaki fikirlerinizi belirtin.

Önerilerinizi mümkün olduğunca somut hale getirin.

Adım 1: Platform üyeleri:

Böyle bir TCDB platformunun temel üyelerinin kimler olması gerektiğini belirleyin. Herhangi bir grubun iyi çalışması için platform çalışmalarına ilham veren ve yürüten birkaç kişiden oluşan çekirdek bir grup olması gerektiğini hatırlayın.

- TCDB platformuna katılmak üzere kimler davet edilmelidir?
- Çekirdek koordinasyon grubunda kimler yer almalıdır?
- Girişimi desteklemek/tanıtmak konusunda kimler yardımcı olabilir?
- Esas çalışmaları kimler gerçekleştirecektir, örneğin analiz, izleme?

Adım 2: TCDB platformu için öneriler geliştirin. Görüşülecek konular arasında aşağıda belirtilenler yer almaktadır:

- Temel Hedefler: Gelecekte kurulacak TCDB platformunun temel hedefleri nelerdir?
- Platformun temel faaliyetleri: Platform tarafından yürütülecek temel faaliyetler neler olacaktır?
- Bu platformun karşılaştacağı başlıca zorluklar neler olacaktır?
- Grubun kurulmasında atılacak ilk adımlar hangileridir?
- Örneğin kurum içi bir toplantı, veya kamuya açık bir etkinlik düzenlenmesi

Kaynaklar: Böyle bir platformun oluşturulması için ne tür kaynaklar (örneğin uzmanlık, para, zaman, destek, insanlar) gerekmektedir ve bunlar nereden elde edilebilir?

Ve son olarak: Girişim için iyi/akılda kalıcı/ etkileyici bir isim bulmayı unutmayın!

Adım 3: Belediye bünyesinde gerçekleştirilen TCDB çalışmalarının bu platform ile nasıl ilişkilendirilebileceğini tartışın.

Adım 4: Genel oturumda sunulacak başlıca önerileri içeren bir yazı tahtası sayfası hazırlayın.

6. Yerel düzeyde TCDB uygulamalarının başlatılmasına yönelik öneriler

Bu bölümün amacı eğitimciler için altyapı oluşturmaktır. Böylece TCDB çalışmalarının yerel düzeyde başlatılması sırasında dikkate alınacak temel konular hakkında bilgi sahibi olmaları sağlanacaktır.

Bu rehberin modüllerinde vurgulandığı üzere, TCDB'nin belediyelerde uygulamaya konulması için birçok seçenek bulunmaktadır.

Tüm TCDB çalışmaları için en önemli husus siyasi iradedir. Dolayısıyla, TCDB çalışmalarının belediye düzeyine dahil edilmesine yönelik herhangi bir strateji, kilit görevlerdeki kamu görevlileri ile belediye başkanının desteğini almalıdır.

TCDB çalışmaları, uygulamaya yönelik iki temel yaklaşım hedefleyebilir; bu yaklaşımlar birbirlerini bütünler nitelikte olabilir:

- (1) Toplumsal cinsiyet eşitliğinin önünde duran bazı zorluklara odaklanmak ve TCDB'yi, geliştirilmiş kamu politikası müdahalesini yeterli kamu kaynakları ile teşvik etmek için kullanmak.
- (2) Belediye planlama ve bütçeleme süreçlerinde toplumsal cinsiyeti tamamen anaakımlaştırmayı hedeflemek.

Yaklaşımına bağlı olarak, kullanılan stratejiler farklılık gösterecektir. İlk yaklaşım, derinlemesine toplumsal cinsiyet bütçe analizine odaklanma ve belirli bir sektörde eşitliğin geliştirilmesi için öneriler oluşturmayı içerir. Buradaki temel stratejiler, araştırma ve analiz, bütçe ve politikadaki değişiklikler için kanıt esaslı savunuculuk ve, veri eksiklikleri varsa, veri savunuculuğunu kapsayacaktır.

Toplumsal cinsiyetin planlama ve bütçeleme süreçlerine dahil edilmesine odaklanan ikinci yaklaşım ise seçilen zorluklara odaklanmayı dışlamaz; ancak TCDB'nin belediye düzeyindeki temel süreçlere dahil edilmesine çalışacaktır. Bunun başarılması için gerekli olan stratejik odaklanmanın bazı temel öğeleri aşağıdaki gibi olabilir:

- TCDB'nin adım adım uygulanmasına ilişkin stratejik bir plan geliştirin (örneğin bir yol haritası)
- TCDB çalışmaları için açık sorumluluklar belirleyin (örneğin belediye içerisinde TCDB çalışmalarını koordine edecek ve yönlendirecek bir TCDB grubunun kurulması)
- Birinci yaklaşıma yakından bağlı olan seçilen alanlarda toplumsal cinsiyet bütçe analizleri (pilot analizler) üzerinde çalışmaya başlayın ve ilişkili sektörlerin daha sonra genişletilmesini hedefleyin.
- TCDB çalışmalarını belgelemek ve analiz sonuçlarını bütçe belgeleri ile ilişkilendirmek için bir stratejik belgenin hazırlanması hakkında karar verin (örneğin Toplumsal Cinsiyet Bütçe Raporu geliştirilmesi).
- Planlama sürecine toplumsal cinsiyet perspektifinin dahil edilmesi, özellikle de toplumsal cinsiyet ve kadın konularının Stratejik Plan ve yıllık Performans Programında kapsanması için çalışın. Stratejik bir giriş noktası, belediye başkanı tarafından hazırlanan planlama çağrısına TCDB talimatının eklenmesi olabilir.
- Performans esaslı planlama bağlamında, toplumsal cinsiyet eşitliği ve kadınların güçlenmesindeki ilerlemenin ölçülmesi için cinsiyete göre ayrıştırılmış performans göstergelerinin ve özel toplumsal cinsiyet göstergelerinin yürürlüğe konulması önemlidir.

Geliştirilen herhangi bir yaklaşım ve strateji, gerekli kapasite ve becerilere bağlıdır. Dolayısıyla, TCDB için yapılan çalışmalar aynı zamanda bir eğitim stratejisinin geliştirilmesini gerektirir. Bu eğitim stratejisi özel olarak hazırlanmalı ve tüm paydaşlara uygulamaya yönelik eğitim sağlamalıdır. TCDB eğitiminin başlatılmasının önemi, sistematik olarak tanımlanması gereken daha fazla kapasite geliştirme faaliyetleri için bir başlangıç noktası olmasından gelir.

Uluslararası deneyimlerden görüldüğü üzere, TCDB çalışmalarında en iyi sonuçlar, yönetimler, kamu görevlileri, seçilen kurumlar, STK'lar ve akademisyenler TCDB çalışmalarına katılırsa elde edilmektedir. Dolayısıyla, TCDB çalışmalarına dış aktörlerin katılımı için fırsatlar yaratmak önemlidir.

7. TCDB savunuculuk çalışmaları

Eğiticiler için bir altyapı materyali olan bu bölüm, TCDB'nin neden mümkün olmadığına ilişkin sıklıkla duyulan yaygın argümanlara ilişkindir. TCDB'ye yönelik savunuculuk çalışmaları genellikle TCDB'nin neden mümkün olmadığına veya neden spesifik bir bağlamda anlam ifade etmediğine ilişkin görünüşte ikna edici argümanlar ile karşılaşmaktadır. Burada önemli olan TCDB'nin neden mümkün olduğuna ilişkin ikna edici bir savunma oluşturabilmek ve bu şekilde itirazlara karşılık, TCDB'nin neden önemli olduğunu kanıtlamaktır. Bu nedenle bu bölüm, TCDB'yi eleştirenler tarafından ileri sürülen itirazlara ve bunlara nasıl cevap verileceğine yer vermektedir. Bu bölüm, TESEV (2011) çalışmasından yararlanarak hazırlanmıştır.

“Bütçemiz küçük ve harcamaların hepsi sabit, ilave politikalara ayıracak para yok”

Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme'nin bütçelerin küçük olduğu durumlarda mümkün hatta daha da önemli olduğuna ilişkin bazı görüşler:

Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme mutlaka ek fon gerektirmez. Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme, elde bulunan paranın daha iyi şekilde harcanmasıyla ilgilidir. Çok sınırlı bir bütçe içinde dahi politikaların toplumsal cinsiyet eşitliğini iyileştirmek üzere planlanıp planlanmadığı ve paranın mümkün olan en iyi şekilde harcanıp harcanmadığı sorusu önemli bir sorudur. Aynı şekilde, bütçe kesintilerinin söz konusu olduğu dönemlerde, azaltılan belediye ya da devlet bütçesinin yükünü kimin çektiğine daha yakından bakılması önemlidir. Uluslararası incelemelerin -örneğin federal düzeyde, vilayet ve belediye düzeyinde İsviçre'de yapılan bütçe kesintileri analizi- gösterdiğine göre, kimi zaman bütçe kesintilerinin yükünü orantısız şekilde kadınlar çekmektedir, ki bu durum da toplumsal cinsiyeti göz ardı eden politikaların çoğu kez istenmeyen bir sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır.

“Kadınlara yönelik pek çok projemiz var zaten!”

Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme'nin yine de önemli olduğuna ilişkin bazı görüşler:

Kadınlara özel projelerin ve politikaların bulunması yerindedir. Kadınların özel ihtiyaçları ve karşı karşıya olduğu dezavantajlar bakımından bu önemlidir. Kadınlara özel projeler ve bütçe kalemleri, nitelikli politikaların parçası olmuştur ve bu tip politikalar varlıklarını sürdürmeli ve güçlenmelidir. Yine de, kadın ve erkek eşitliğine yönelik politikaları güçlendirmek için Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme yaklaşımını kullanma fırsatı bulunmaktadır. Özellikle kadınlara yönelik projeler ve bütçeler genelde toplam bütçenin az bir kısmını oluşturmaktadır. TCDB yaklaşımı, toplumsal cinsiyet eşitliği politikalarının politika yapma faaliyetinin merkezine yerleştirilmesine yardımcı olabilir.

Kadınlara özel projelere ek olarak, TCDB yaklaşımı genel bütçenin toplumsal cinsiyet eşitliği üzerindeki etkisine vurgu yaparak toplumsal cinsiyet eşitliği politikalarını güçlendirebilir. Tüm ana politikalar ve bütçe kalemleri TCDB stratejisi dahilindedir ve bu alanların hepsinin toplumsal cinsiyet eşitliğinin iyileştirilmesine sağladığı katkıyı arttırmak amaçlanmaktadır. Belirli bir politika alanında hedeflenen grupların, politikalarından yararlananların ya da karar vericilerin kimler olduğu sorusuna bakıldığında, toplumsal cinsiyete karşı tarafsız görünen bir politikanın toplumsal cinsiyetle ilgili önemli yönleri olabildiği görülebilir.

Toplumsal cinsiyet eşitliği konusunun gündemde tutulması söz konusu olduğunda ise TCDB yaklaşımı, toplumsal cinsiyete karşı tarafsız görünenler de dahil olmak üzere tüm politika alanlarının toplumsal cinsiyet eşitliği stratejilerinin parçası haline getirilmesini temin etme amacındadır.

“Bizim birçok kadın çalışmamız var ve kamu hizmetinde kadınların bulunmasını teşvik ediyoruz!”

Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçelemenin yine de önemli olduğuna ilişkin bazı görüşler:

Kadınların kamu hizmetinde bulunmasını teşvik etmek ve idare içinde özellikle üst düzey pozisyonlarda yetersiz temsil edildikleri kamu yönetimi alanlarında kadınların oranını arttırmak önemli olmakla birlikte, bu husus TCDB yaklaşımının yalnızca bir yönünü oluşturmaktadır. Personel harcamaları kamu bütçesinin önemli bir oranını oluşturduğundan, kamu çalışanlarına yönelik harcamaları TCDB faaliyetlerine dahil etmek çok ilginç bir yaklaşım olabilir. Bu yaklaşımın amacı, özellikle kadınların her alanda ve karar alma düzeylerinde eşit temsil edilmelerini ve cinsler arasındaki ücret farklarının kapanmasını sağlamaktır. Yine de bu yaklaşım TCDB yaklaşımının yalnızca (küçük bir) parçasıdır. Toplumsal cinsiyete duyarlı bütçeleme kapsamında her politika alanında toplumsal cinsiyete duyarlı planlama ve bütçeleme yer almaktadır.

“Kadınlar dezavantajlı değil, hepimiz eşitiz!”

Bireysel düzeyde bir eşitlik algısı olmasına rağmen toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin sürdüğüne ilişkin bazı görüşler:

Tek tek kimi kadınlar, özellikle üst düzey eğitilmiş kadınlar eşit derecede değer gördüklerini hissediyor ve kendilerini mesleki ve özel hayatta eşit olarak kabul ediyor olabilirler. Buna rağmen, tek tek kadınların ve erkeklerin yaşadıklarının ötesine geçmemiz ve toplumdaki toplumsal cinsiyet kalıplarını hesaba katmamız gerekir. Kadınların ve erkeklerin durumlarını gösteren verilere baktığımızda pek çok farkın olduğunu görmekteyiz. Kadınlar ve erkekler işgücü piyasasında eşit şekilde temsil edilmemektedir ve çoğu kez kadınların işgücü piyasasına girip iyi ücretli bir iş bulması daha zor olmaktadır. Kazanç açısından ise toplumsal cinsiyetler arasında hâlâ büyük bir fark söz konudur; ortalamada kadınlar erkeklerden daha az kazanç elde etmektedir. Toplum içinde erkeklerin ve kadınların rollerine baktığımızda büyük farklar görmekteyiz. Kadınlar ev içinde daha fazla sorumluluk üstlenir, çocukların ve yaşlıların bakımıyla ve ücretsiz diğer faaliyetlerle meşgul olurken, erkekler ekonomik ve kamusal hayatta daha fazla temsil edilmektedir. Güvenlikle ilgili konuların dahi kadınlar ve erkekler açısından farklı yönleri bulunmaktadır. Kişisel güvenlik meselesi, örneğin kamusal alanlarda kendini güvende hissetmek ya da cinsel şiddetten korunabilmek kadınlar açısından çok önemli bir konu iken, erkeklerin güvenlik konusunda daha farklı sorunları vardır. İstihdam, sağlık, eğitim, ticari teşvik politikaları gibi farklı politika alanlarına toplumsal cinsiyet objektifinden baktığımızda kadınların ve erkeklerin durumlarındaki farklılıklardan dolayı bu politikalardan değişik şekillerde etkilendiklerini görmekteyiz. Bu ise, her zaman dezavantajların değil farklılıkların varlığını sürdürdüğü ve politikaların bu toplumsal cinsiyet farklarını dikkate alarak toplum içinde değişik gruplar içinde yer alan kadınların ve erkeklerin farklı olabilecek ihtiyaç ve tercihlerinin göz önünde bulundurulması gerektiği anlamına gelmektedir.

Bütün bu hususların kadınların ve erkeklerin yaşamları üzerinde önemli sonuçları bulunmaktadır. Dolayısıyla, tek tek kadınlar ya da erkekler herhangi bir dezavantajla karşı karşıya olmasa da toplum içinde kadınların ve erkeklerin yaşamları eşit olmaktan çok uzaktır. TCDB ve toplumsal cinsiyete duyarlı diğer politika yaklaşımları, kadınların ve erkeklerin gerçek durumuna, mevcut eşitsizliklere, farklı olabilecek ihtiyaçlara ve tercihlere yakından bakmakta ve bu farkların politikalar ve bütçeler belirlenirken dikkate alınmasını sağlamaktadır. Toplumdaki kadın-erkek eşitliğini bir bütün olarak iyileştirme amacı doğrultusunda TCDB, toplumsal cinsiyete duyarlı analiz, politika planlaması ve bütçeleme yapılmaması için spesifik yöntemler önerebilir.

“(Sadece) toplumsal cinsiyet meseleleriyle ilgileniyor değiliz, aynı zamanda diğer dezavantajlı kesimlerle de ilgileniyoruz!”

Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçelemenin toplumsal cinsiyetin yanı sıra farklı sosyal ve dezavantajlı kesimleri hesaba katan çok boyutlu bir yaklaşım olduğuna ilişkin bazı görüşler:

Genellikle Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçelemeden bahsederken konuyu basitleştirerek kadın-erkek eşitliğini sağlamaktan söz ediyoruz. Ancak daha açık olmak gerekirse TCDB kadınlara ve erkeklere homojen birer grup olarak bakmamaktadır. Kadınların ve erkeklerin yaş, etnik kimlik, kentsel ya da kırsal yaşam, engelli olma ya da olmama, yoksul olup olmama gibi pek çok sosyal ve ekonomik unsura bağlı olarak farklı durumları, engelleri, öncelikleri ve ihtiyaçları olduğunu hesaba katmaktadır. Nitelikli bir toplumsal cinsiyet analizi, ele alınan politika alanı yahut mesele açısından önem taşıyorsa, kadınların ve erkeklerin yukarıda bahsedilen farklar bağlamındaki durumlarını da değerlendirir.

Aynı zamanda şunu da görmeliyiz ki, “diğer dezavantajlı kesimler” ya da sosyal gruplar da homojen değildir. Engelli kadınların ya da engelli erkeklerin durumu çok farklı olabileceği gibi, yoksul kadınların ve yoksul erkeklerin, yüksek ya da düşük düzeyde eğitilmiş kadınların ve erkeklerin işgücü piyasasındaki durumları ya da yaşlı kadın ve erkeklerin durumları da farklı olabilir. Sonuç olarak, spesifik herhangi bir grubu hedefleyen bir politikanın bu grup içindeki kadınların ve erkeklerin ihtiyaçlarını ve önceliklerini etkili şekilde karşılayabilmek için toplumsal cinsiyet perspektifinden uygulamaya konması gerekir. Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme, toplumsal cinsiyetle ilgili konuların farklı grupları hedefleyen bu politikalara dahil edilmesini sağlayan ve böylelikle bu politikaların ve verilen hizmetlerin etkinliğini arttıran bir yaklaşımdır.

“Elimizde cinsiyete göre ayrıştırılmış veriler yok!”

Cinsiyete göre ayrıştırılmış veri bulunmasa da (ya da sınırlı ölçüde bulunsada) TCDB girişimleri başlatılabileceğine ilişkin bazı görüşler:

Her türlü toplumsal cinsiyet analizi açısından, kadınların ve erkeklerin toplum içindeki durumlarını anlamak için cinsiyete göre ayrıştırılmış veri bulunması elbette çok yararlıdır. Bu veriler TCDB için muhakkak önemlidir ancak veri eksikliği girişimi başlatmama gerekçesi olmamalıdır.

Çoğu kez veri eksikliğiyle ilgili söylenenler abartılı niteliktedir. Genelde veri mevcuttur fakat insanlar verinin varlığından haberdar değildir. Veriler toplanmış ancak yayımlanmamış olabilir.

Cinsiyete göre ayrıştırılmış istatistiklerin mevcut olmadığı bir durumda dahi, kadınların ve erkeklerin durumları hakkında bilgi alınabilecek birkaç kaynak bulunmaktadır. Belirli politika alanlarına yönelik olarak hazırlanmış raporlar ya da çalışmalar olabilir, kamu idaresinin elinde hedefledikleri gruplar ve hizmetlerden yararlananlar hakkında sistemli şekilde toplanmamış da olsa veri bulunabilir. Özellikle kadın grupları ve sivil toplum kuruluşları gibi paydaşlar ya da araştırmacılar toplumsal cinsiyet eşitliğine ulaşılması için aşılması gereken engelleri iyi biliyor olabilir.

Dolayısıyla, elde resmi veri olmaksızın Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme girişimi başlatmanın bir yolu, seçilen politika alanlarındaki toplumsal cinsiyet farklarını ve toplumsal cinsiyet eşitsizliklerini farklı kaynaklardan bilgi ve veri toplayarak belirlemektir. Problemlerin anekdotlardan oluşan bilgiler aracılığıyla yahut belirli politikalar üzerinde çalışan kişilerin deneyimleri vasıtasıyla ve güvenilir veriler olmaksızın tespit edilmiş olması halinde ise TCDB girişimi ilgili verilerin sistemli şekilde toplanması çalışmasını başlatabilir ve teşvik edebilir. Ayrıca, farklı faaliyetler için ne şekilde vakit harcadığına ilişkin genel kalıplar hakkında veri toplanması (zaman kullanımı anketleri) için destek istenebilir. Kapsamlı ve düzenli zaman kullanımı anketleri genel olarak en verimli şekilde ülke düzeyinde yapılmaktadır. Yerel düzeyde, kamu kamu hizmetlerinin sunumuna destek olan ücretsiz zaman kullanımı verisi toplanabilir.

Kadınların ve erkeklerin durumları hakkında yalnızca resmi istatistikler ve nicel veriler değil, nitel veriler de önemli olabilir.

Böylece, çok az veriyle ya da hiç veri olmaksızın da bir girişim başlatmak mümkündür ve TCDB girişimi, daha kesin bilgilerin nerelerde yararlı olabileceğini belirleyerek toplumsal cinsiyetle ilgili konularda daha fazla ve daha nitelikli istatistik tutulmasını sağlayabilir. Dolayısıyla TCDB, kadınların ve erkeklerin toplum içindeki durumları ve mevcut toplumsal cinsiyet eşitsizlikleri hakkında daha nitelikli bilgi edinilmesine katkıda bulunabilir. Politika yapma faaliyetinin kalitesini arttırmak açısından bütün bunlar önem arz etmektedir.

“Yapacak daha önemli işlerimiz var!”

Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçelemenin önemini vurgulayan bazı görüşler:

Toplumsal cinsiyete duyarlı politikaların belediyede ne ölçüde öncelikli olduğu, kadın konularına ve toplumsal cinsiyet eşitliğine verilen siyasi önceliklerle ilgili bir meseledir. Belediye içindeki karar vericiler TCDB yaklaşımına önem vermek konusunda tereddütte ise, toplumsal cinsiyeti göz önünde bulunduran politikaların yararları konusunda bilinçlendirme çalışmaları yapılabilir. Kadın meclisleri ve diğer sivil toplum grupları, geniş kitleleri ve medyayı TCDB yaklaşımı ve yaklaşımın toplumsal cinsiyet eşitliğini teşvik etmedeki yararları konusunda bilgilendirici faaliyetler başlatabilir.

Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme beraberinde pek çok yarar getirmekte, ekonomik etkinliği ve üretkenliği arttırmakta, nitelikli ve demokratik yönetime katkıda bulunmakta ve toplumsal cinsiyet eşitliğini teşvik etmektedir. Ancak temelde TCDB sadece siyasal irade sorunu olmakla kalmayıp, aynı zamanda yasal bir zorunluluktur. Türkiye, kadın erkek eşitliği konusunda yasal olarak bağlayıcı bir araç olan Birleşmiş Milletler Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi'nin (CEDAW) bir üyesidir. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 90. maddesine göre, temel haklar ve özgürlükler alanındaki uluslararası sözleşmelere ulusal düzenlemeler karşısında öncelik verilmektedir.

CEDAW da bu düzenlemeye dahildir. Aynı zamanda, Türkiye 1995 yılında gerçekleştirilen Pekin Dünya Kadın Konferansı vesilesiyle Pekin eylem platformunda taahhütte bulunmuştur. Ayrıca, genel olarak toplumsal cinsiyet eşitliği politikaları ve özel olarak da toplumsal cinsiyetin gündemde tutulması ve toplumsal cinsiyete duyarlı bütçeleme faaliyeti, ilgili antlaşmaların bir gereği olarak Avrupa Birliğinde bir zorunluluk halindedir.

“Bizim bütçe sınıflandırma düzenimiz buna uygun değil!”

TCDB girişimlerinin belli bir bütçe sınıflandırma düzeni olmaksızın da yürütülebileceğine ilişkin görüşler:

Genel olarak, Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçelemede belli bir bütçe sınıflandırma düzeyine ihtiyaç duyulmamaktadır. Sonuç bazlı ya da program bazlı bir bütçeleme yaklaşımı uygulandığında TCDB çalışmasını yürütmek daha kolay olmaktadır. Bunun sebebi, toplumsal cinsiyet eşitliği hedeflerinin sonuç bazlı bütçeleme yaklaşımına daha rahat entegre edilebilmesi ve program bazlı bütçelemenin belirli bir programın incelenmesi açısından bilgi sunumuna daha uygun olmasıdır. Yine de, bu da TCDB açısından bir gereklilik değildir. Pek çok TCDB girişimi klasik, girdilere odaklanan bütçeleme sistemleri bağlamında yürütülmektedir.

Dahası, bütçe dahilinde TCDB için ayrı bir kalem veya başlık ayrılmasına da gerek yoktur. Toplumsal cinsiyete duyarlı bütçeleme ile, bütçelerin ve politikaların toplumsal cinsiyet açısından etkilerine işaret edilmektedir ve bu, bütçenin nasıl takdim ve tasnif edildiğinden bağımsız bir meseledir. Yine de, TCDB çalışmasının bir sonucu olarak bütçe bilgilerinin sunulma yönteminde kimi değişiklikler yapılabilir. Kadın projelerine ya da mevcut eşitsizliklerin dengelenmesine ve kadınların aradaki mesafeyi kapatmalarına yardımcı olmayı amaçlayan ve kadınların ihtiyaçlarına yönelik politikalara ayrılan fonlara ilişkin spesifik bütçe kalemleri tahsis edilmesi yerinde olsa da, bu Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçelemenin zorunlu bir özelliği değildir. Kadınlara yönelik belirli faaliyetler genellikle genel (anaakım) politikaları hedefleyen TCDB çalışmalarına ek olarak yürütülmektedir.

8. Eğitim Yöntemlerine İlişkin Genel Öneriler

Bu bölüm eğitimciler için hazırlanan eğitim yöntemleri üzerine son derece pratik biçimde çeşitli tavsiyeler ve öneriler sunar. Buradaki amaç eğitimciler TCDB eğitimlerini tasarlamaları ve sunmaları sırasında yöntemler hakkında fikir vermektir.

1. Eğitim öncesi alıştırmaların kullanılması

Eğitimin tasarlanması sırasında, eğitim öncesi alıştırmaları dahil etmeyi, katılımcılardan eğitime gelmeden önce küçük bir görevi tamamlamalarını talep etmeyi düşünebilirsiniz. Genel olarak, eğitim öncesi alıştırmalarını kısa tutmak önemli olacaktır. Katılımcıların tüm gün çalıştıkları ve dolayısıyla çok az boş zamanlarının bulunduğu hatırlanmalıdır.

Eğitim öncesi alıştırmalar aşağıdaki nedenler dolayısıyla kullanışlı olacaktır:

- Katılımcıları eğitim için hazırlamak, özellikle konu üzerinde önceden herhangi bir bilgileri yoksa
- Katılımcıların profesyonel bilgilerini kullanmak ve kendi işlerinin belirli yönlerini kullanmalarını talep etmek
- Katılımcıların ne tür bilgi veya verilerin mevcut olduğu konusunda farkındalıklarını artırmak
- Katılımcıların eğitime birtakım materyal getirmelerini istemek (örneğin belirli belgeler ve belediye bütçesinden bazı alıntılar)
- Katılımcıların dikkatini yeni bir soru veya konuya yönlendirmek.

Eğitim öncesi görev olanaklarından bazıları katılımcılardan aşağıda belirtilenleri talep etmektedir:

- Kısa bir metin okuyun (örneğin TCDB hakkında giriş metni veya TCDB örnek olay incelemesi); metin hakkında bir veya iki soru hazırlayarak katılımcılara okumalar konusunda rehberlik sağlanması yararlı olabilir
- Kadınların ve erkeklerin durumuna dikkat çekebilecek verileri bulun (örneğin kendi belediyelerinde veya çalıştıkları sektörde)
- Performans belgelerini ele alın (stratejik plan veya yıllık performans programı) ve kadın erkek eşitliğine ilişkin konuların bu belgelerin içerisine nasıl dahil edildiğini inceleyin (veya belgelerin belirli bölümlerine bakarak alıştırma kısaltılabilir)
- Belediye bütçesini veya üzerindeki belirli bir bilgiyi inceleyin (örneğin genel giderler veya belirli sektörler için yapılan giderler)
- Türkiye'de veya yurtdışında uygulamaya yönelik TCDB çalışmalarının bir örneğini bulun.

Kısa bir eğitim öncesi alıştırması için bkz. 5.1.6.

Katılımcılara eğitime hazırlanmaları için neler yapmaları gerektiğini açıkça anlatan bir eğitim öncesi alıştırmaya kağıdı hazırlamanız önem taşımaktadır. Bu eğitim öncesi alıştırmaya kağıdı katılımcılara eğitimden önce dağıtılmalıdır. Böylece hazırlanmak için yeterince zamanlarının olması sağlanacaktır.

Birçok katılımcı oldukça meşgul olabileceği için, iş yükü buna uygun olarak hazırlanmalıdır. Katılımcılardan alıştırmalara yazılı cevaplar vermeleri istenmesi önerilmemektedir. Bunun yerine bulgularını eğitime gelirken yanlarında getirebilirler.

Eğitim öncesi alıştırmalar kullanıyorsanız, bunlara eğitim sırasında atıf yapmayı ve katılımcılara eğitim öncesi alıştırmalarda elde ettikleri bulguları eğitim sırasında kullanmaları için fırsat sağlamayı unutmayın (örneğin genel oturumda veya grup çalışmaları sırasında).

2. Katılımcıların tanıtılması için farklı yöntemler

Katılımcıların eğitimin başlangıcında tanıtılmaları için belirlenen yöntemler çok çeşitlidir. Burada ele alınan katılımcıların tanıtılması için yöntem önerileridir. Bu yöntemler eğitim konusuna bağlı olarak hazırlanırlar. Sunumun şekli katılımcıların önceden birbirlerini tanıyıp tanımadıklarına, katılımcıların pozisyonuna ve eğitim için ne kadar zaman ayırabileceklerine bağlı olarak değişiklik gösterebilir.

Katılımcıların genel oturum sırasında tanıtılması

Geleneksel bir tanıtma şekli, katılımcılardan genel oturum sırasında kendilerini kısaca tanıtmalarını istemektir. Burada bunun nasıl yapılacağına ve hangi soruların sorulacağına ilişkin belirli bir yönlendirme yapılabilir. Genelde kullanılan çok ilginç ve eğlendirici bir yöntem katılımcılara isimlerini, isimlerinin anlamını ve bu adı onlara kimin verdiğini anlatmalarını istemektir. Bu ilginç bir yöntemdir ve katılımcılar birbirlerini önceden tanımasalar bile dikkatlerini çekmeyi sağlar. Ayrıca ortamın rahatlamasını sağlar.

Genel oturumda katılımcıları bu şekilde tanıtmanın yanısıra TCDB (veya uygun olan herhangi bir konu, örneğin bütçe çalışması, toplumsal cinsiyet) hakkında önceki deneyimleri kısaca sorulabilir.

Katılımcıları odadaki temsiliyete göre tanıtma

Bu tanıtım yöntemi geleneksel bir yöntem değildir. Gruba hareketlilik getirir. Bu yöntem için bir ön koşul da eğitimin yapıldığı mekânda katılımcıların rahatça hareket edip sıraya girebilmesi için yeterli alan bulunmasıdır. Aynı zamanda, tüm katılımcıların böyle bir eğitime katılmak için fiziksel olarak yeterince sağlıklı olduklarından emin olun.

Buradaki amaç katılımcıların sorulan sorulara göre odada belirli bir pozisyonda durmalarını sağlamaktır. Katılımcılardan diğer katılımcılar karşısındaki pozisyonlarına göre hayali bir çizgiye göre sıralanmaları istenecektir. Bir soru sorulacak ve sonrasında katılımcılardan diğer katılımcılar ile konuşarak pozisyonlarını belirlemeleri istenecektir. Dolayısıyla, bu şekilde katılımcıların birbirleriyle konuşmaları ve odanın etrafında hareket etmeleri sağlanacaktır.

Bu alıştırmanın nasıl yapıldığını göstermek üzere, basit ve eğlenceli bir soru ile başlayabilirsiniz. Örneğin: katılımcının doğduğu yer ile toplantının yapıldığı yer arasındaki mesafe ve katılımcılardan buna göre sıralanmaları istenir. Sıranın bir başında doğum yeri toplantının yapıldığı yere en yakın olan katılımcı diğer başında ise doğum yeri toplantının yapıldığı yere en uzak mesafede olan katılımcı duracaktır. Diğer tüm katılımcılardan doğdukları yere göre arada sıraya girmeleri istenecektir. Eğitim odasının bir tarafını en yakında doğan katılımcının duracağı yer olarak belirleyebilirsiniz. Odanın öbür tarafı ise doğum yeri en uzak olan katılımcının duracağı yer olarak belirlenir. Katılımcılar kendi yerlerini diğer katılımcılar ile konuşarak belirlerler. Katılımcılar sıra olduktan sonra, farklı pozisyonlardaki katılımcılara durdukları yerde neden durdukları (bu örnekte nerede doğdukları) sorulabilir. Ancak, burada önemli olan bu alıştırmanın çok uzun sürmemesinin sağlanmasıdır. Katılımcılar bir süre sonra ayakta durmaktan dolayı yorulabilirler.

Bu ilk “deneme turu”nun ardından, 2-3 defa daha soru sorabilir ve katılımcılardan sıralanmalarını isteyebilirsiniz. Bu tanıtım şeklini grup hakkında bilgi edinmek için kullanabilirsiniz. Bazı sorular katılımcıların TCDB’ye yönelik konulardaki deneyimlerine ilişkin olabilir, örneğin katılımcılar toplumsal cinsiyet konularında, bütçe konularında, performans esaslı bütçeleme konusunda ne kadar deneyimlidir. Her soru için katılımcılardan tekrar sıraya girmeleri istenebilir. Sonrasında sıradaki farklı kişilerden neden durdukları yerde durduklarını kısaca anlatmaları (örneğin sordunuz konuya yönelik ne kadar deneyimleri olduğu) istenecektir. Katılımcılardan aynı zamanda yanlarında duran kişilere kendilerini tanıtılmalarını isteyebilirsiniz.

Bu tanıtım şekli büyük gruplar için özellikle uygundur. Eğiticiye grubun özelliklerini anlama olanağı sağlar (örneğin temel konulara yönelik önceden edinilmiş bilgi düzeyi) ve katılımcıların resmi olmayan biçimde birbirlerini tanımalarını sağlar. Ancak, bu yöntemde her katılımcı tek tek tanıtılmamaktadır.

Katılımcıların birbirlerini sunmaları yöntemiyle tanıtma

Başka bir standart sunum yöntemi için katılımcılardan çiftler oluşturmalarını – çiftleri oluşturan kişilerin birbirlerini tanımamaları gerekmektedir – ve 5 dakika boyunca mümkünse mülakat şeklinde birbirleri ile konuşmaları istenebilir. Sonrasında, katılımcılardan diğer kişiyi tanıtmalarını isteyebilirsiniz.

Bu şekilde katılımcılar mülakat sırasında birbirlerinin isimlerini ve mesleki altyapılarını öğrenmekle kalmayıp, aynı zamanda farklı sorular da sorabilirler. Bu sorular planlama, bütçeleme ve toplumsal cinsiyet konusundaki iş deneyimlerine yönelik olabilir; TCDB konusundaki bilgi düzeylerine veya belediyede toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasının önünde duran başlıca engelin ne olduğuna ilişkin algılarına ilişkin de olabilir.

Bu alıştırma için zaman sınırı belirlemek önemlidir, örneğin her katılımcının sunumu için 1 dakika. Böylece bu tanıtım alıştırması için ayrılan zamanın doğru şekilde kullanılması sağlanacaktır.

3. Katılımcıların beklentilerinin öğrenilmesi için farklı yöntemler

Her eğitimde olduğu gibi, eğitimin başında katılımcıların eğitimden ne beklediklerini öğrenmek yararlı olacaktır. Bu yöntem eğiticilerin katılımcıların beklentilerine ilişkin bir fikir oluşturmalarına yardımcı olacaktır. Aynı zamanda, katılımcılara eğitimden ne istediklerini düşünmeleri ve ne beklediklerini dile getirmeleri için fırsat verilmesi açısından önemlidir.

Katılımcılardan beklentilerinin ne olduğunun öğrenilmesi ve daha sonra bunlara başvurmak üzere bir yazı tahtası sayfası ile görsel olarak sunmaları önerilir. Ayrıca beklentiler sorulduktan sonra, başlıca beklenti gruplarına dikkat çekerek bunlar hakkında yorum yapabilirsiniz. Ayrıca eğitim planına atıflar yaparak bu beklentilerin eğitim sırasında ne zaman ve nasıl karşılandığına dikkat çekebilirsiniz. Ayrıca beklentilerin bazılarının eğitim sırasında karşılanamayacağını açıkça belirtmeyi de unutmayın. Eğitimin sonunda beklentilere geri dönerek eğitim sırasında nelerin ele alınmasının mümkün olduğunu belirtebilirsiniz (ve ayrıca nelerin ele alınmadığını).

Beklentilerin sorulması için çeşitli seçenekler bulunmaktadır. Bu bağlamda bazı öneriler şunlardır:

Beklenti ağacı

- Hazırlıklar: Kağıt yazı tahtasına büyükçe bir ağaç çizilir (kökleri ve dalları ile birlikte, yaprakları olmadan), katılımcılar için kağıt kartlar ve kalemler sağlanır.
- Katılımcılardan beklentilerini anahtar kelimeler kullanarak kağıtlara yazmalarını isteyin (her beklenti için bir kart, her katılımcı için bir veya iki kart).
- Katılımcılar kendi beklentilerini yüksek sesle okurlar ve eğitici kartları alır ve bunları beklenti ağacının üzerine iğneler.
- Kartlar ağaca iğnelenirken sıralanır ve gruplanır: Örneğin, kökler TCDB çalışmalarının temelini ifade eden beklentilere yöneliktir, örnek olarak toplumsal cinsiyetin anlaşılması verilebilir, gövde TCDB'nin özünü temsil eder ve gövdeye eğitimin temel hedeflerine ilişkin beklentiler iğnelenebilir ve dallar da kalan özel beklentiler için kullanılabilir.

Katılımcıların tanıtım ve beklentilerinin birleştirilmesi

Beklentilerin toplanmasının basit bir yöntemi katılımcılardan kendilerini tanıtırken eğitimden ne tür beklentileri olduğunu belirtmelerini istemektir. Aynı zamanda, beklentileri bir yazı tahtası sayfasına yazarak görselleştirmek de önemli olacaktır.

Beklentilerin küçük gruplar oluşturarak toplanması

Bu seçenek için katılımcılardan küçük gruplar oluşturmalarını (2-3 kişilik) ve birbirlerine beklentilerini anlatmalarını isteyin. Bu yöntem yine katılımcıların birbirlerini tanıtma yöntemi ile birleştirilebilir. Gruplardan beklentilerini kağıtlara yazmalarını isteyin. Sonrasında gruplar başlıca beklentileri sunarlar ve kartlar kağıt yazı tahtasına asılarak görsel hale getirilir. Bu yöntem için de çoğunlukla beklenti ağacı kullanılır.

4. Eğitim boyunca rehberlik

Her eğitim için, katılımcılara eğitim boyunca bir “yol haritası” sunmak önemlidir. Böylece katılımcılar programın mantığını ve farklı modüllerin nasıl birbirine uyduğunu anlayabilirler.

Dolayısıyla aşağıda belirtilenleri yerine getirmek yararlı olacaktır:

- Eğitimin başında eğitim gündemini sunmak
- Her modülün sonunda temel noktaların özetini sunmak ve bunu eğitimin genel amacı ile ilişkilendirmek
- Her yeni modülden önce katılımcılara eğitimin neresinde olduklarını hatırlatmak ve o ana kadar işlenen konuların yeni modülde nasıl ele alınacağına ilişkin birkaç şey söylemek; bu ayrıca bir sonraki modülün altını çizen eğitim modüllerinin görsel sunumu ile desteklenebilir (örneğin bir slayt ile)
- Eğitim sonunda ele alınan modüllerin ve temel öğrenme konularının özeti ile bu özeti TCDB çalışmaları ile uygulamada nasıl bağlanacağını özellikle katılımcıların sorumlulukları açısından vurgulamak.

5. Bir günden uzun süren eğitimlerin günlük özetleri

Bir günden uzun süren eğitimler için katılımcıları eğitimin tümünü ve farklı eğitim günlerinin birbirleri ile uyumlarını algılayabilecekleri şekilde yönlendirmek özellikle önemlidir.

Aşağıda belirtilenleri yerine getirmeniz katılımcılar için yararlı olacaktır:

- Modüllerin ve işlenen konularının her eğitim gününün sonunda özetini sunun, bir sonraki eğitim gününün ön izlemesini vererek bir sonraki günün o ana dek yapılanlar üzerinden nasıl kurgulanacağına dikkat çekin
- Bir sonraki eğitim gününe başlarken bir önceki günde hangi konuların işlendiğine ilişkin özet ile başlayın; bu ayrıca aşağıdaki şekillerde yapılabilir:
 - > Eğitimci tarafından sunulan özet şeklinde
 - > Katılımcılara birkaç dakika verip bir önceki günde öğrendikleri en önemli 2-3 dersi yazmalarını isteyerek ve bunu takiben genel oturumda öğrenilen dersleri kısaca sunmalarını sağlayarak daha katılımcı biçimde veya
 - > Katılımcılardan yanlarında oturan katılımcı ile bir önceki günde öğrendikleri başlıca dersleri kısaca tartışmalarını isteyerek (konuşma grubu), sonrasında öğrenilen derslerin genel oturumda kısaca sunulmalarını sağlayarak
 - > Her gün işlenen modüller ile ilgili yazı tahtası sayfalarını eğitim odasında hazır tutun, böylece uygun olduğu takdirde eğitim sırasında bunlara başvurabilirsiniz.

6. Eğitim yöntemlerinin kullanışlı biçimde birleştirilmesi

Her eğitimde olduğu gibi, eğitim yöntemlerinin farklı birleşimlerini kullanmak büyük önem taşır. Eğitici tarafından hazırlanan sunumlar ile grup çalışmaları, katılımcıların sunumları, örnek olay incelemeleri, rol oynamalar, oturum görüşmeleri, bilgi notları ve altyapı materyali birleştirilebilir.

Bölüm 5'te her modül için farklı eğitim yöntemlerinin birleştirilmesine yönelik öneriler sunulmaktadır. Farklı eğitim yöntemlerinin kullanımına ilişkin birtakım görüşler aşağıdaki gibidir:

Genel oturumda yapılan sunumlar yeni konuların tanıtılması ve bilgilerinizin katılımcılar ile paylaşılması açısından önemli olsa da, çok uzun süren sunumlar katılımcılar için yorucu olabilir. Aynı zamanda, sunumları görsel destekler ile tamamlamak da önerilir, örneğin slaytlar veya önemli noktalara kağıt yazı tahtasında çizimler yaparak dikkat çekmek şeklinde.

Grup çalışması, alıştırmalar, rol oynama veya oturum görüşmeleri gibi katılımcı eğitim yöntemleri katılımcıların öğrenme deneyimlerini geliştirir. Aynı zamanda katılımcıların öğrenme sürecine aktif olarak katılmalarını sağlar. Ancak, grup çalışması kullanarak üst üste çok fazla alıştırmaya yapılması grup için sıkıcı olabilir.

7. Eğitimlerde grup çalışmasının verimli kullanımı

Grup çalışması katılımcılar için son derece yararlı olabilir. Grup çalışmaları katılımcılara küçük gruplar içerisinde daha aktif olmaları için olanak sağlar. Ayrıca işlenen konuları kendi deneyimleri ile bağdaştırmalarını ve küçük görevler tamamlamalarını sağlar. Öğrenme sürecinde grup çalışmasının başarılı kullanımı için önemli olan birkaç nokta şunlardır:

- Grubun büyüklüğünü verilen göreve göre ayarlayarak tüm grup üyelerinin aktif olarak dahil olmasını sağlayın.
- Açık talimat verin; grup ödevinin gruplara yazılı olarak dağıtılıp oturum sırasında açıklanması en iyi yöntem olacaktır.
- Zaman çerçevesini ve grup çalışmasının sonuçlarının grubun tamamına ne şekilde iletileceğini açıkça belirtin.
- Grup çalışması için verilen görevin ve sürenin grup için uygun olduğundan emin olun. Soru sayısını sınırlayın ve açık ve anlaşılabilir olduklarından emin olun.
- Sıklıkla kullanılan bir yöntem, grupların genel oturum sırasında temel bulgularını sunmalarını sağlamaktır. Oturum sunumunun çerçeve koşullarının, özellikle de sunumlar için verilen sürenin sınırlı olduğunun açıkça belirtilmesi önerilir. Ayrıca zaman sınırına uyulması sağlanmalıdır.
- Gruplardan görüşmeleri ve sonuçlarını bir yazı tahtası sayfası ile veya not alan bir raporör görevlendirerek (veya her iki şekilde) yazıya dökmelerini isteyin.

- Emin olmak için, grupların görevi iyi anlamaları ve çalışmaların aksamadan yolunda gitmesi gerekmektedir. Eğiticilerin grup çalışması sırasında grupların yanına giderek yardıma ihtiyaçları olup olmadığını veya sorularının olup olmadığını sormaları yararlı olacaktır.
- Dolayısıyla, her ne kadar gruplar eğitim odasının içerisinde veya dışında kendi görevleri için buluşabilecek olsalar da grupların nerede çalıştığını izlemeniz önemli olacaktır.
- Gruplar genel oturumda kimin sözcü görevini üstleneceğine kendi aralarında karar vermelidirler.
- Raportör tarafından genel oturumda sunum yapılmasından sonra, diğer grup üyelerine sunumu tamamlayıcı yorumlar yapmaları için fırsat veriniz.
- Grup sunumlarını herkes için daha ilginç ve eğlenceli hale getirmek için, grup çalışmasından elde edilen sonuçları rol oynama şeklinde sunabilirsiniz. Örneğin grupların belediye başkanı ile sorunlarını dile getirmek üzere – belediye başkanının sadece 5 dakikası vardır - bir toplantı hazırlamaları gerekmektedir. Bu durumda, belediye başkanı zamanı yönetebilir ve süre bittikten sonra “başka bir toplantıya gidebilir”.
- Eğitcinin sunum hakkında yorumlar yapması, temel mesajları onaylaması, katılmadığı veya eksik noktaları açıkça belirtmesi öğrenme açısından yardımcı olacaktır. Aynı şekilde, eğitici temel mesajların altını çizebilir ve dile getirilmeyen noktaları ekleyebilir.
- Zamanın kısıtlı olması halinde, tüm grupların genel oturumda buldukları sonuçları ayrı ayrı sunmalarının yerine, genel oturum görüşmesi düzenlenebilir, bu görüşme sırasında tüm gruplara belirli sorular sorulur ve gruplardan cevap vererek oturuma katkıda bulunmaları istenir.
- Katılımcıların grup çalışması öncesinde sonuçlarının nasıl kullanılacağını bilmeleri önemlidir.

8. Katılımcıları gruplara ayırmak için farklı yöntemler

Katılımcıları gruplara ayırmak için çok çeşitli yöntemler bulunmaktadır. Öncelikle çalışma için grubun ne şekilde ayrılması gerektiği konusunda (örneğin aynı birimlerden gelen kişiler, farklı altyapıya sahip veya daha önce beraber çalışmamış olan kişilerin aynı gruplara konulması) net bir fikir edinilmelidir. Grupların belirli biçimde ayrılmasını istemeniz durumunda, her grup için grup üyelerinin listesini önceden hazırlamak yararlı olacaktır.

Birbirini tanıyan veya aynı birimlerden gelen kişiler genellikle yan yana oturacağı için, grupları heterojen olarak oluşturmanın basit bir yolu katılımcıların sırasıyla toplam kaç grup sayısı var ise o sayıya kadar saymalarını istemektir. Ve daha sonra gruplar aynı rakamları söyleyen kişiler bir araya getirilerek oluşturulur.

Grupların rastgele ayrılmasına yönelik diğer bazı fikirler de şunlardır:

- Farklı türlerde çikolatalar ve şekerler kullanarak (her grup için bir renk veya bir tür) bunun grup oluşturmak için kullanılacağını söylemeden kişilerden şekerlerden seçmelerini isteyin.
- Farklı semboller içeren kartlar kullanabilirsiniz (örneğin yıldızlar, çiçekler, para birimi sembolleri) ve katılımcılardan bir kart seçmelerini isteyerek aynı sembolü taşıyan kartları seçen kişilerden grup oluşturmalarını isteyebilirsiniz. Bunu daha da eğlenceli hale getirmek için, değişiklik yapabilir ve aynı sembolleri değil de bir grup oluşturabilecek sembolleri kullanabilirsiniz (örneğin yıldız, ay, güneş, farklı çiçekler)
- Grupları katılımcıların yan yana oturmalarını isteyerek oluşturabilirsiniz
- Hareket edilmesi gerekiyorsa, katılımcılardan ayağa kalkmalarını ve odada yürürken kendilerine eş bulmalarını isteyebilirsiniz.

Eğitim boyunca grup oluşturmak için farklı yöntemler kullanılabilir ve grup boyutunu farklı alıştırmalar için değiştirebilirsiniz.

9. Katılımcılar yorulduğunda kullanılacak bazı tazeleme alıştırmaları

TCDB eğitimi gibi katılımcıların önceden bilgi sahibi olmadığı birçok yeni konuyu içeren yoğun eğitimlerde, eğitim sırasında katılımcılardan çok fazla talepte bulunulacağı unutulmamalıdır. Dolayısıyla, katılımcıların dikkatini çekmek için birçok yöntemin birleşiminin kullanılmasına özellikle önem verilmelidir. Aynı zamanda, katılımcılara işlenen konuları sindirmeleri için zaman vermek üzere düzenli aralar planlanması da önemlidir. Yine de, ek olarak birtakım enerji verici faaliyetler planlanması yararlı olacaktır. Bunlar grubun yorulması ve dikkatinin dağılması halinde kullanılabilir.

- Basit bir yöntem katılımcılara dinlenmeleri ve hareket etmeleri için beş dakikalık ek bir ara verilmesidir. Ancak, böyle bir arayı kısa tutmak çoğunlukla zor olmaktadır çünkü katılımcılar genellikle zamanında geri gelmezler.
- Özellikle öğle yemeği sonrasında, grubun dikkat düzeyi ve enerjisi daha düşük olacaktır. Bu yüzden, öğle yemeği sonrası için interaktif ve katılımcı yöntemlerin planlanması önerilir.
- Beklenmeyen bir müdahale ile kısa bir ara, örneğin bir parça şeker veya çikolata dağıtmak da dikkatin tekrar toplanmasını sağlayabilir.
- Ayrıca, tüm katılımcıların ayağa kalkmasını ve hareket etmesini sağlayan bir etkinlik de değişiklik yaratabilir.

Örneğin:

- > Katılımcılardan kağıtlarına bir şeyler yazmalarını ve bunları tahtaya iğnelemelerini isteyin (örneğin bu alıştırımda bir soru yazılması, işlenen konuları özetleyen en önemli mesaj/anahtar kelimenin yazılması istenebilir),
- > Katılımcılardan masanın sonunda eşleriyle çiftler oluşturmalarını isteyebilir ve işlenen konuya yönelik küçük bir görev veya soru verebilirsiniz,
- > Katılımcılardan ayağa kalkıp odanın etrafında hareket etmelerini isteyin. Bu arada müzik çalın. Müzik durduğu zaman yanında buldukları kişi ile bir grup oluşturup, mevcut oturumda işlenen konuya ilişkin kısaca konuşmalarını isteyin.
- Oturumdaki sunum sırasında kullanılan slaytlar içerisinde yer alan grafikler, resimler veya şekiller mesajın daha kolay iletilmesine ve katılımcıların dikkatini çekmeye yardımcı olabilir. Bu özellikle uzun olan sunumlar için önemli olacaktır.

10. Katılımcıların öğrendiklerini uygulamaya geçirmelerine yardımcı olmak

Mümkün olması halinde, TCDB eğitimleri içerisinde TCDB'nin uygulamaya konulmasına ilişkin bir modül de yer almalıdır. Ancak, bu durumda bile, katılımcıların öğrendiklerini kendi çalışma ortamlarına aktarmalarına yardımcı olmak önemli olacaktır.

Bu öğrenme transferini desteklemenin bir yöntemi de katılımcılardan gelecekteki çalışmalarında aldıkları eğitimi nasıl kullanabileceklerine ilişkin düşüncelerini istemektir:

- Katılımcılardan eğitimden sonra öğrendiklerini uygulamaya geçirmek için atacakları adımları düşüncelerini isteyin. Atacakları sonraki adımları yazmaları ve daha sonra bunları genel oturumda sunmaları istenebilir. Bunların başlangıç için küçük adımlar olacağını vurgulamak önemlidir. (örneğin üstlerine veya çalışma arkadaşlarına eğitimden bahsetmek).
- Katılımcılar aynı kuruma mensupsa, grup içerisinde TCDB'nin sonraki adımlarını belirlemeye ilişkin küçük bir çalışma yararlı olabilir. Katılımcıların önerilerini yazı tahtası sayfası üzerinde belgeleyerek daha fazla önem verilmesi sağlanabilir.
- Aynı zamanda, katılımcıların çalışma ortamında TCDB çalışmalarını başlatma/geliştirmenin önünde duran engellerin hangileri olduğuna ilişkin bir soru da yararlı olabilir. Katılımcılardan engelleri belirlemeleri ve bunların üstesinden gelmek için neler yapılabileceğine ilişkin fikirlerini sunmaları istenebilir.
- Ayrıca, katılımcıların kendi somut ortamları hakkında düşüncelerini sağlamaya yönelik bir soru da kendi çalışma ortamlarındaki somut TCDB çalışmalarını düşüncelerini istemektir: TCDB çalışmalarının uygulanması için gerekli olan ek kaynaklar (bilgi, üst düzey yöneticilerin desteği, veriler vb.) nelerdir.

Burada verilen soruların son oturum için öneri oluşturması amaçlanmaktadır. Son oturumda katılımcılardan eğitimde öğrendiklerini uygulamaya geçirmek üzere düşüncelerini kısaca paylaşmaları istenebilir. Ancak, yukarıda belirtilen sorular daha ayrıntılı grup çalışmasının zeminini oluşturabilir.

11. Eğitim değerlendirmeleri

Eğitim değerlendirmelerinin her eğitimin sonunda yapılması önerilir. Eğitimin uzunluğuna bağlı olarak, değerlendirme yöntemleri değişiklik gösterebilir. Burada 3 farklı seçenek sunulmaktadır:

Sözlü değerlendirme:

Katılımcılardan eğitimin sonunda geri bildirimde bulunmaları ve belirleyeceğiniz farklı hususlara yönelik eğitimleri değerlendirmeleri istenecektir (örneğin eğitim onlar için ne kadar yararlı olmuştur, en fazla beğendikleri yöntemler hangileri olmuştur).

Değerlendirme anketi yoluyla yazılı değerlendirme:

Eğitim sonunda, katılımcılardan bir değerlendirme anketi doldurmaları istenebilir. Ankette katılımcıların isimlerinin belirtilmeyeceğini vurgulamak ve acele etmeden doldurmaları için katılımcılara zaman tanımak önem taşır.

Tipik bir değerlendirme anketi hedeflerin, içeriğin ve metodolojinin değerlendirmesinden, eğiticilerin performansı ile eğitim hazırlığı ve lojistik konuların değerlendirmesinden oluşur. Aynı zamanda katılımcılardan bilgi elde etmek amacıyla bazı açık uçlu sorular da eklenebilir. Bu sorular işlenen konular ve eğitim yöntemleri ile ek yorumlara ve önerilere yönelik olabilir.

Kağıt kart yöntemi

Çok kısa eğitimler için tam bir yazılı değerlendirme çok uzun olabilir. Burada iyi bir yöntem katılımcılardan temel konuları kağıt kartlara yazmalarını istemek olacaktır. Örneğin, "Bugün neler öğrendiğinizi" anlatmak için bir kart ve "Bugün neler kaçırdığınızı" anlatmak için başka bir kart kullanın.

Hangi yöntemi kullanırsanız kullanın, katılımcılardan değerlendirme alınması yararlı olacaktır çünkü bu değerlendirmeler daha sonraki eğitimleri geliştirmeye yarayacaktır.

9. Sonsöz

TCDB eğitimi hem yararlı hem de zorlayıcı olabilir. Zorlayıcı olmasının nedeni çok geniş bir kapsamda, toplumsal cinsiyet konuları, bütçeleri anlama, stratejik planlama ve bütçeleme süreçleri, katılımcı süreçler ve toplumsal cinsiyet bütçe analizi gibi önemli konular hakkında katılımcıların kapasitelerini geliştirmeyi amaçlamasıdır. İdeal olan, katılımcıların hem toplumsal cinsiyet konularında hem de bütçeleme konularında temel bilgilere sahip olmasıdır, ancak pratikte bunun gerçekleştiğinden her zaman emin olunamaz.

Rehber, TCDB eğitimlerinin yürütülmesi için gerekli olan temel materyali sunar. Ayrıca katılımcıların ait olduğu belediyeler tarafından sağlanan materyal (stratejik belgeler, bütçeler, özel toplumsal cinsiyet eşitliği bilgileri) ve uygun olan diğer örnek olay incelemeleri ile desteklenebilir.

TCDB eğitimi yararlıdır, çünkü TCDB toplumsal cinsiyet eşitliğinin teşvik edilmesi için umut verici bir yaklaşımdır. Bunun ötesinde, TCDB daha iyi belediye politikalarının oluşturulmasına katkıda bulunur. TCDB çalışmaları toplumsal cinsiyet eşitliği hedefinin gerçekleştirilmesi için politikaların ve önceliklerin nasıl düzeltileceğine ve kaynakların nasıl tahsis edileceğine ilişkin daha iyi karar verilmesini sağlayacak bilgileri sunar.

Katılımcıların TCDB faaliyetlerinin tek seferlik olmadığını anlamaları çok önemlidir. TCDB çalışmalarına başlamak uzun vadeli bir değişim sürecini de başlatır. Dolayısıyla TCDB çalışmalarını stratejik olarak planlamak önemlidir.

TCDB için tek bir doğru yaklaşım veya model olmaması dolayısıyla, TCDB eğitimleri basit bir modelin veya yaklaşımın öğrenilmesini içermez. Bilginin ve analitik becerilerin geliştirilmesi önemli olsa da, katılımcıların TCDB yaklaşımını kendi ortamlarına uyarlama ve tasarlama konusunda düşünmelerini sağlamak da oldukça önemlidir. Hedeflere ve içeriğe bağlı olarak, TCDB uygulamalarını gerçekleştirmenin birçok yolu bulunmaktadır. TCDB eğitimi katılımcıların kendi belediyelerine uygulayabilecekleri en iyi yöntemi bulmalarını sağlamalıdır.

Katılımcıların belediye içerisindeki pozisyonlarına bağlı olarak, TCDB'yi teşvik etmeleri için farklı olanakları vardır. Eğitimler planlanırken katılımcıların TCDB uygulamasına katkıda bulunabilecekleri için somut olanakları da göz önünde bulundurmaları önemlidir.

Eğitici olarak, katılımcıları TCDB'yi kadın erkek eşitliğinde ilerleme sağlamak amacıyla ve daha iyi belediye politikaları oluşturmak amacıyla kullanmak üzere yönlendirebilirsiniz.

Çalışmalarınızda başarılar dileriz!

10. Kaynakça

I. Türkçe kaynaklar

Akduran, Ö. (2013).

5018 Sayılı Kanun ve Kamu İdarelerinde Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme. Figen Altuğ, Ahmet Kesik, Murat Şeker (Ed.) Kamu Bütçesinde Yeni Yaklaşımlar. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Akduran, Ö. (2012).

Hane Devlet Piyasa: Kadın Emeği ve Sosyal Politikalar Bağlamında Cinsiyetlendirilmiş Bütçe, İstanbul: SAV.

Akduran, Ö. (2010).

Yerel Yönetimde Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme: Kadınlar için mi? Eşitlik için mi?, İktisat Dergisi, Sayı: 514, s.82-89.

Aksoy, N. (2006).

Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme ve Kadının Statüsü Genel Müdürlüğünün Rolü, Uzmanlık Tezi. Ankara: KSGM,
<http://kadininstatusu.aile.gov.tr/data/542a8e0b369dc31550b3ac30/butceleme.pdf>

Alkan, A. (2009).

"Kadın Dostu Yerleşimler"e Doğru Yerel Planlama ve Hizmet Sunum Modeli Uygulama Rehberi, Ankara: BM Kadın ve Kız Çocuklarının İnsan Haklarının Korunması ve Geliştirilmesi Ortak Programı
http://www.bmkadinhaklari.org/unjp/web/yayinlar/Kadin_Dostu_Yerlesimlere_Dogru_2009.pdf

Alkan, A. (2008).

Belediye Kadınlara da Hizmet Eder? Kadın Dostu Belediye Hizmetleri: Neden, Nasıl?, İstanbul: Ka-der (gözden geçirilmiş 2. baskı) (2006) ilk baskı, Ankara: Ka-der Ankara, YSÇG
http://www.marjinal.com.tr/download/kader_kitaplar/belediyekadınlarada.pdf

Alkan, A. (2005).

Yerel Yönetimler ve Cinsiyet: Kadınların Kentte Görünmez Varlığı, Ankara: Dipnot.

Bağlar Belediyesi. (2011).

Kaynartepede kadın girişimi. Bağlar Belediyesi,
<http://www.baglar.bel.tr/bilgi793-Kaynartepede-kadin-girisimi.html>

BUMKO. (2007).

Analitik Bütçe Sınıflandırması.
<http://www.bumko.gov.tr/Eklenti/612,abstanitim2007pdf.pdf?0>

BUMKO. (2004).

Performans Esaslı Bütçeleme Rehberi,

<http://www.deu.edu.tr/UploadedFiles/Birimler/12795/pbutcerehber.pdf>

BUMKO. (2011).

<http://www.bumko.gov.tr/proje/ABS/EK1.html>

BUMKO. (2011a).

Bütçe ve Mali Kontrol Genel Müdürlüğü, Fonksiyonel Kodlar

<http://www.bumko.gov.tr/TR/Genel/dg.ashx?BELGEANAH=9807&DIL=1&DOSYASIM=-fonksiyonel.pdf>

BUMKO. (2011b).

Bütçe ve Mali Kontrol Genel Müdürlüğü, Finansman Tipi Sınıflandırma

<http://www.bumko.gov.tr/TR/Genel/BelgeGoster.aspx?F6E10F8892433CFFA79D6F5E6C-1B43FF746C3B612A7B3F4B>

BUMKO. (2011c).

Bütçe ve Mali Kontrol Genel Müdürlüğü, Ekonomik kodlar- Gider

<http://www.bumko.gov.tr/TR/Genel/BelgeGoster.aspx?F6E10F8892433CFFA79D6F5E6C-1B43FF746C3B612A7B3F4B>

Demir, M. (2011)

Devlet Bütçesinin Cinsiyet Eşitliğini Sağlamadaki Rolü. Bütçe Dünyası Dergisi, 35, 136-150.

Erkan, B., Şentürk, M., Akbaş, Y. E., & Paksoy, S. (2012).

Dünyada Ve Türkiye'de Sosyal Bütçeleme (Cinsiyete Duyarlı Bütçe) Yaklaşımı. Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi, 5(9), 85-106.

GABB. (2011).

Yerel Yönetimlerde Cinsiyet Eşitlikçi Politikalar, Güneydoğu Anadolu Belediyeler Birliği Eğitim Yayınları-3, İstanbul: GABB.

Genç, M. (2011).

Toplumsal Cinsiyet Eşitliğine Ulaşmada Mali Politika Aracı: Bütçeler. Bütçe Dünyası Dergisi, 35(1), 121-135.

Genç, M. (2010a).

Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme ve Kamu Hizmetlerinde Etkinlik, Sayıştay Dergisi, 77, 33-61.

Genç, M. (2010b).

Toplumsal Cinsiyet Duyarlılığına Yönelik Kamu Faaliyetleri ve bu Faaliyetlerin Mali Yansımaları, Maliye Dergisi, 159, 476-495.

Günlük Şenesen, G. (2013).

Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme: Kapsam, Örnekler ve Türkiye için Öneriler. Figen Altuğ, Ahmet Kesik, Murat Şeker (Ed.) Kamu Bütçesinde Yeni Yaklaşımlar. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Günlük Şenesen, G. (2010).

Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme: Türkiye için bir Değerlendirme. Sermin Sarıca(Ed.) Tülay Arın'a Armağan- İktisat Yazıları , İstanbul: Belge Yayınları, 77-93.

Kerimoğlu, B. vd. (2009).

Belediye Bütçesi Nasıl İzlenir?, Ankara: TEPAV.

http://www.tepav.org.tr/upload/files/1271241449r7524.Belediye_Butcesi_Nasil_Izlenir.pdf

Klatzer, E. (2011),

Yerel Yönetimlerde Toplumsal Cinsiyet Eşitliği ve Bütçeleme Kılavuzu, İstanbul: TESEV.

KSGM. (2006).

Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme ve Kadının Statüsü Genel Müdürlüğünün Rolü / Aralık 2006, 139 s.

http://www.kadininstatusu.gov.tr/upload/kadininstatusu.gov.tr/mce/eski_site/Pdf/butceleme.pdf

Mahalli İdareler Bütçe ve Muhasebe Yönetmeliği. (2006).

Resmi Gazete Tarihi: 10.03.2006 Resmi Gazete Sayısı: 26104.

Mutluer, M. K., Öner, E., & Kesik, A. (2010).

Teoride Ve Uygulamada Kamu Maliyesi. İstanbul Bilgi Üniversitesi.

Şenol, N vd. (2010),

Kadın Dostu Kentler, Birleşmiş Milletler Kadın ve Kız Çocuklarının İnsan Haklarının Korunması ve Geliştirilmesi Ortak Programı, Ankara.

II. İngilizce Kaynaklar

1. Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme – Terimler, İlkeler

Budlender, D., & Hewitt, G. (Eds.). (2003).

Engendering Budgets: A Practitioners' Guide to Understanding and Implementing Gender-Responsive Budgets. Commonwealth Secretariat.

http://www.thecommonwealth.org/shared_asp_files/uploadedfiles/%7BF59912-40C3-47A6-89C2-F3E5A0EA9B74%7D_Engendering%20Budgets%20final%20doc.pdf

Budlender, D. (Ed.). (2002).

Gender Budgets Make Cents: Understanding Gender Responsive Budgets. Commonwealth Secretariat. (this publication also contains an overview of GRB initiatives around the world as of 2001)

http://www.thecommonwealth.org/shared_asp_files/uploadedfiles/%7BBE-440E9C-4B8C-408E-B862-E28610A579F6%7D_GBMC%201%20Understanding%20GB.pdf

2. Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme ve Ücretsiz Çalışma/Bakım İşleri; Makroekonomik Yaklaşım

Beigewum, (2002).

Frauen Macht Budgets, Staatsfinanzen aus Geschlechterperspektive. (Women Power Budgets, Public finance from a Gender Perspective), available in German only, Mandelbaum, Vienna.

Elson, D. (2008).

Budgeting for Women's Rights, Monitoring Government Budgets for Compliance with CEDAW, A summary guide for policy makers, gender equality and human rights advocates, UNIFEM.

Elson, D., & Cagatay, N. (2000).

The social content of macroeconomic policies. World Development, 28(7), 1347-1364.
<http://csde.washington.edu/~scurran/files/readings/May19/Elson.%20Social%20Content%20of%20Macroeconomic%20Policies.pdf>

Elson, D. (1999).

Gender budget initiative: background papers. Commonwealth Secretariat.
<http://www.undp.mn/publications/GenderBudgets/Budgets%20CD%20section%203/3.1%20gender%20neutral%20gender%20blind.pdf>

3. Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme Araçları

Budlender, D., Sharp, R., & Allen, K. (Eds.). (1998).

How to do a gender-sensitive budget analysis: Contemporary research and practice. Commonwealth Secretariat, 37-50.
<http://www.llbc.leg.bc.ca/Public/PubDocs/docs/360141/AusAIDTr.pdf>

With regard to budget statement and call circular, the following document can be helpful:

Budlender, D. (2007).

Gender-responsive call circulars and gender budget statements. Guidance sheet series No1, January 2007,
http://www.gender-budgets.org/index.php?option=com_joomdoc&view=documents&path=resources/by-type/guidance-sheets/call-circulars-and-gender-budget-statements-uni-fem-2006&Itemid=381

4. Performans Esaslı Bütçeleme ve Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme

Sharp, R. (2003).

Budgeting for equity: Gender budget initiatives within a framework of performance oriented budgeting.

http://www.gender-budgets.org/index.php?option=com_joomdoc&view=document-s&path=resources/by-theme-issue/public-finance-management-system/budgeting-for-equity-gender-budget-initiatives-within-a-framework-of-performance-oriented-budgeting&Itemid=566

5. Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme Örnek Olay İncelemeleri

Dünyadaki Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme faaliyetlerinin önemli bir koleksiyonunu www.gender-budgets.org adlı internet sitesinde ve daha ayrıntılı olarak da aşağıda belirtilen sitede bulabilirsiniz: http://www.gender-budgets.org/index.php?option=com_joomdoc&view=documents&path=resources/by-region-country&Itemid=251

Budlender, D., & Hewitt, G. (Eds.). (2002).

Gender budgets make more cents: Country studies and good practice. Commonwealth Secretariat.

http://www.thecommonwealth.org/shared_asp_files/uploadedfiles/%257B94E74D65-1E1F-4BE2-81D6-A68AB9D1959C%257D_Gender%2520Budgets%2520Makes%2520More%2520Cents.pdf

Avustralya

Sharp, R., & Broomhill, R. (2002).

Budgeting for equality: The Australian experience. *Feminist economics*, 8(1), 25-47.

http://www.siyanda.org/docs/sharp_broomhill.pdf

Güney Afrika

Birkaç makale ile 5 Kadın Bütçesi bu adreste yayınlanmıştır: <http://www.gender-budgets.org/index.php?option=com_joomdoc&view=documents&path=resources/by-region-country/africa-documents/south-africa&Itemid=540>

Uganda

Fowode adlı STK birçok çalışma gerçekleştirmiştir: www.fowode.org. Daha önceleri, Acfode de oldukça aktif olmuştur: www.acfoce.org

Sivil toplum ve devlet eliyle hazırlanan birçok materyal aşağıdaki internet sitelerinde bulunabilir: <http://www.gender-budgets.org/index.php?option=com_joomdoc&view=documents&path=resources/by-region-country/africa-documents/uganda&Itemid=540>

Uganda Women's Network: www.uwonet.or.ug

Fas

Çeşitli makaleler için: <http://www.gender-budgets.org/index.php?option=com_joomdoc&view=documents&path=resources/by-region-country/Arab-states-documents/morocco&Itemid=541>

Brezilya

<http://www.gender-budgets.org/index.php?option=com_joomdoc&view=documents&path=resources/by-region-country/latin-america-and-caribbean-documents/what-can-we-expect-from-gender-sensitive-budgets-strategies-in-brazil-and-in-chile&Itemid=544>

UK Women's Budget Group [Birleşik Krallık Kadın Bütçe Grubu]

<<http://www.wbg.org.uk/>>

Scottish Women's Budget Group [İskoç Kadın Bütçe Grubu]

<<http://swbg.org.uk/>>

Güneydoğu Avrupa ülkeleri (Arnavutluk ve Voyvodina, Sırbistan dahil):

UNIFEM. (2010), Gender Responsive Budgeting in South Eastern Europe: UNIFEM experiences. http://www.unifem.sk/uploads/doc/GRBinSEE_UNIFEMexperiences.pdf

İsviçre

Madoerin, M. (2007). Gender-Responsive Budgeting initiatives in Switzerland: work in progress. Muenchenstein & Berne. Confederación Suiza. http://www.equality.ch/pdf_d/P_Budgetanalyse_Madoerin_E2.pdf

İtalya

Addabbo, T. (2008). Gender Budgeting & Capability Approach: Methodological Issue and Applications. http://www.generoypresupuestos.net/pdfs/Tindara_Addabbo_en.pdf

Almanya

<<http://www.berlin.de/sen/gender/gender-budget/index.html> >(Almanca)

Endülüs Özerk İli

<http://www.juntadeandalucia.es/haciendayadministracionpublica/planif_presup/genero/informe.html> (İspanyolca)

2012 Gender Impact Report of Andalusia (İngilizce) <http://www.gender-budgets.org/index.php?option=com_joomdoc&view=documents&path=resources/by-theme-issue/local-level-grb/informe-ingles-andalusia-pdf&Itemid=553>

6. Gender Sensitive Participatory Approaches

Leduc, B. (2006).

Equity-based approach: promoting gender equality and social inclusion. Training Manual for Development Workers, p 92. Kathmandu: CECI-Nepal

Gurung M.B. and Leduc B. (2009).

Guidelines for a Gender Sensitive Participatory Approach
<http://www.icimod.org/resource/1288>

7. Rehberler

Council of Europe. (2009).

Gender Budgeting, practical implementation Handbook, author: Sheila Quinn,
http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/equality/03themes/gender-mainstreaming/CDEG%282008%2915_en.pdf

Development Initiatives Network(DIN), 2006.

Training Manual on Gender Budget Analysis,
http://www.gender-budgets.org/index.php?option=com_joomdoc&view=documents&path=resources/by-type/training-manuals&Itemid=155

GTZ. 2006,

Manual for training on gender responsive budgeting, prepared by Katrin Schneider,
http://www.gender-budgets.org/index.php?option=com_joomdoc&view=documents&path=resources/by-type/training-manuals/gtz-manual-for-training-on-gender-responsive-budgeting&Itemid=155

Budlender, D., Sharp, R., & Allen, K. (Eds.). (1998).

How to do a gender-sensitive budget analysis: Contemporary research and practice. Commonwealth Secretariat.

http://www.thecommonwealth.org/shared_asp_files/uploadedfiles/%257B1171EF87-2C5C-4624-9D76-B03CF35F4E65%257D_AusAIDTr.pdf

TESEV. (2011),

Gender Responsive Budgeting at local level. A manual for local stakeholders, TESEV, Istanbul (available in English and Turkish).

UNDP. 2006,

Gender Responsive Budgeting in Practice: A Training Manual,
http://www.unifem.org/materials/item_detail.php?ProductID=85

UNFPA/UNIFEM. 2006,

Gender Responsive Budgeting and Women's Reproductive Rights: a resource pack,
<http://www.unfpa.org/public/publications/pid/371>

Diğer Kaynaklar:**Alexander, P., & Baden, S. (2000).**

Glossary on macroeconomics from a gender perspective. BRIDGE (development-gender), Institute of Development Studies, University of Sussex..

Canadian International Development Agency (CIDA). (1997).

Guide to Gender Sensitive Indicators,
[http://www.acdi-cida.gc.ca/INET/IMAGES.NSF/vLUIImages/Policy/\\$file/WID-GUID-E.pdf](http://www.acdi-cida.gc.ca/INET/IMAGES.NSF/vLUIImages/Policy/$file/WID-GUID-E.pdf)

European Commission. (2004).

Toolkit on Mainstreaming Gender Equality in EC Development Cooperation, Section 3.
<http://ec.europa.eu/europeaid/sp/gender-toolkit/en/content/toolkit.htm>

European Commission. (2001).

295. Programme of action for the mainstreaming of gender equality in community development co-operation. Annex I. 21 June 2001.

OECD. (2013).

Gender Equality Indicators: What, Why and How?,
<http://www.oecd.org/social/gender-development/44952761.pdf>

Organization for Security and Co-operation in Europe (OSCE). (2006).

Glossary On Gender-Related Terms,
<http://www.osce.org/gender/26397>

UN, Economic and Social Council (ECOSOC). (1997).

Generic Mandates, 1997/2.
<http://www.un.org/womenwatch/osagi/pdf/ECOSOCAC1997.2.PDF>>

United Nations Development Programme (UNDP). (2001).

Gender Mainstreaming Learning and Information pack, Online:
<http://www.undp.org/content/dam/undp/library/gender/Institutional%20Development/TLGEN1.6%20UNDP%20GenderAnalysis%20toolkit.pdf>

United Nations Human Settlements Programme (UN-HABITAT). (2004).

Urban Governance Toolkit Series,
<http://www.unhabitat.org/documents/faqgPP.pdf>

11. Ekler

11.1 Ek 1: Terimler sözlüğü

1	Cinsiyet	Tüm insanlar kadın ya da erkek olarak dünyaya gelirler. Cinsiyet kavramı kadınlar ve erkekler arasındaki biyolojik farkları ifade eder. Büyük bir çoğunluk için, biyolojik cinsiyet zaman içerisinde değişmez.
2	Toplumsal Cinsiyet	Toplumsal cinsiyet kavramı kadınların ve erkeklerin farklı sosyal rollerini, sorumluluklarını ve kimliklerini ifade eder. Bu kavram aynı zamanda belirli bir toplumda kadınlar ve erkekler arasındaki güç ilişkilerini de anlatır. Toplumsal cinsiyet rolleri ve ilişkileri ülkeler ve kültürlere göre farklılık gösterebilir ve hatta bir toplum içerisindeki farklı gruplar arasında da çeşitlilik gösterebilir. Toplumsal cinsiyet rolleri ve ilişkileri sabit değildir, değişiklik gösterebilir.
3	Cinsiyet İlişkileri	Herhangi bir toplumsal cinsiyet sisteminin özelliklerini belirleyen, kadınlar ve erkekler arasındaki ilişkiler ve eşit olmayan güç dağılımı. (Avrupa Komisyonu, 2004)
4	Cinsiyet Körü	Cinsiyet boyutunu ele almayı göz ardı etmek/dikkate almamak (toplumsal cinsiyete duyarlı veya cinsiyet ayrımı gözetmeyen kavramlarının aksine). (Avrupa Komisyonu, 2004)
5	Cinsiyet Ayrımı Gözetmeyen	Cinsiyet ilişkileri veya kadın erkek eşitliği konusunda fark yaratacak olumlu veya olumsuz herhangi bir etkiye sahip olmamak. (Avrupa Komisyonu, 2004)
6	Toplumsal Cinsiyete Duyarlı	Cinsiyet boyutunu ele almak ve göz önünde bulundurmamak. (Avrupa Komisyonu, 2004)
7	Toplumsal Cinsiyet Eşitliği	Kavram, tüm insanların kişisel becerilerini geliştirmek ve katı cinsiyet rolleri olmadan seçim yapmaları konusunda özgür oldukları anlamına gelir; ayrıca kadınların ve erkeklerin farklı davranışlarının, arzularının ve ihtiyaçlarının eşit olarak dikkate alındığını, değerlendirildiğini ve eşit oranlarda öncelik verildiğini ifade eder. (Avrupa Komisyonu, 2004)
8	Geçici Özel Önlem	Geçici Özel Önlem belirli bir grubu hedef alan ve ayrımcılığı ortadan kaldırmayı ve önlemeyi amaçlayan veya mevcut tavırlardan, davranışlardan ve yapılardan kaynaklanan dezavantajları gidermeyi hedefleyen önlemleri ifade eder. Eğitim ve istihdam alanlarında kadın kotaları örnek olarak verilebilir. (Aynı zamanda pozitif ayrımcılık/olumlu eylem olarak da adlandırılır). (Avrupa Komisyonu, 2004)

9	Toplumsal Cinsiyeti Anaakımlaştırma	“Toplumsal cinsiyet perspektifinin anaakımlaştırılması planlanan herhangi bir alana yönelik tüm seviyelerde gerçekleştirilen herhangi bir eylemin, mevzuat, politikalar ve programlar da dahil, kadınlar ve erkekler için sonuçlarını değerlendirme sürecidir. Hem kadınların hem de erkeklerin kaygılarını ve deneyimlerini tüm siyasi, ekonomik ve toplumsal süreçlerde politika ve programların tasarım, uygulama, izleme ve değerlendirme faaliyetlerinin ayrılmaz bir parçası haline getirmek üzere tasarlanmış bir stratejidir. Böylece kadınlar ve erkekler bu politika ve programlardan eşit olarak yararlanırlar ve eşitsizlik sürekli hale getirilemez. Buradaki nihai hedef toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasıdır” (ECOSOC, 1997).
10	Cinsiyet Uçurumu	Kadınlar ve erkekler arasındaki herhangi bir alana yönelik katılım düzeyleri, erişim düzeyleri, haklar, ücretler veya imtiyazlar açısından uçurum. (Avrupa Komisyonu, 2004)
11	Cinsiyete göre İşbölümü	Kadınlar ve erkekler arasında özel ve kamu alanlarında ücretli ve ücretsiz işlerin bölümü. (Avrupa Komisyonu, 2004)
12	Mesleki Ayrışma	Kadınların ve erkekleri farklı türde ve düzeylerdeki faaliyetlerde ve işlerdeki oranı, kadınların erkeklere göre daha dar bir meslek grubu ile kısıtlanmaları (yatay ayırım), ve daha düşük ücretli işlerde çalışmak zorunda bırakılmaları (dikey ayırım). (Avrupa Komisyonu, 2004)
13	Bakım İşi	İnsani faaliyetlerin, hem maddi hem de sosyal anlamda, mevcut ve gelecekteki işgücü ve insan nüfusunun tamamı ile ilgilenme sürecine yönelik, yemek, giysi ve barınmanın ev içerisinde sağlanmasını içeren bir parçası. Sosyal olarak yeniden üretim sözü edilen şekildeki ihtiyaçlarının tümünün ekonomi içerisinde ücretli veya ücretsiz bileşenler olarak sağlanmasıdır. (Alexander ve Baden, 2000)
14	Yeniden Üretim Sektörü	İnsani faaliyetlerin, hem maddi hem de sosyal anlamda, mevcut ve gelecekteki işgücü ve insan nüfusunun tamamı ile ilgilenme sürecine yönelik, yemek, giysi ve barınmanın ev içerisinde sağlanmasını içeren bir parçası. Sosyal olarak yeniden üretim sözü edilen şekildeki ihtiyaçlarının tümünün ekonomi içerisinde ücretli veya ücretsiz bileşenler olarak sağlanmasıdır. Ekonomi, yeniden üretim emeğini sermaye araçlarının bakımından daha farklı görür. Ancak her ikisi de ekonomik faaliyet olarak kabul edilir. Yeniden üretim sektörü genellikle ücretsizdir ve ulusal hesapların dışında tutulur. Yeniden üretim işleri ise büyük ölçüde kadınlar tarafından yapılmakta ve kadınların ayırdığı zamanın çok büyük bir bölümünü oluşturmaktadır (Alexander ve Baden, 2000)

15	Yeniden Üretim Hakları	Yeniden üretim hakkı bir bireyin veya bir çiftin çocuklarının sayısına, çocukları arasındaki zamana ve çocuklarının zamanlamasına özgürce ve sorumlu biçimde karar vermeleri için gerekli olan bilgi ve fırsatları elde etmelerini sağlayan haktır. Aynı zamanda en iyi standartlarda cinsel ve üreme sağlığına sahip olmalarını sağlayan haktır (Avrupa Komisyonu, 2004).
16	Toplumsal Cinsiyet Analizi	Kadınlar ve erkekler ile bireylere atanan toplumsal cinsiyet rolleri arasındaki durumların, ihtiyaçların, katılım oranlarının, kaynaklara ve gelişime erişim, varlıkların kontrolü, karar verme yetkisi gibi konulardaki farkların araştırılmasıdır. (Avrupa Komisyonu, 2004) Örnek: Toplumsal cinsiyet analizi kadınlar ve erkekler için ülkenizdeki miras haklarına yönelik kanunlar ve geleneklerdeki farkları incelemektir. Kosova'da miras konusunda kadınlar ve erkekler arasında fark bulunmamaktadır, ancak gelenekler söz konusu olduğunda kırsal bölgelerdeki kadınlardan miras yoluyla elde ettikleri mülkleri erkek kardeşlerine devretmeleri beklenmektedir (AGİT, 2006).
17	Toplumsal Cinsiyet Etki Değerlendirmesi	Politika önerilerini kadınları ve erkekleri farklı etkileyip etkilemedikleri yönünden incelemek, ayrımcılık etkilerinin nötrleştirilmesinin sağlanması ve toplumsal cinsiyet eşitliğinin teşvik edilmesi amacıyla bu önerilerin kabul edilmesi (Avrupa Komisyonu, 2001).
18	Toplumsal Cinsiyet Denetimi	Politikaların, programların ve kurumların toplumsal cinsiyete ilişkin kriterleri ne şekilde uyguladıklarının analizi ve değerlendirilmesi. (Avrupa Komisyonu, 2004)
19	Cinsiyet Körü Bütçe	Toplumsal cinsiyet eşitsizliğine ve kadınlar ile erkekler arasında eşitsiz güç dağılımına neden olan ve toplumsal cinsiyete duyarlı biçimde hazırlanmamış olan bütçeleri ifade eden terim.
20	Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme	Kadın ve erkekler ile kız ve oğlan çocuklarının, sosyal, kültürel, ekonomik ve siyasi hayatta farklılaşan deneyimlerine, istek ve ihtiyaçlarına duyarlı bir biçimde planlanıp hazırlanan bütçelerdir. Bu özellikleriyle toplumsal cinsiyete duyarlı bütçeler, kaynakların ve gücün iki cins arasında adil dağılımına hizmet ederek, toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasında bir araç olarak önem kazanmaktadırlar. Toplumsal cinsiyete duyarlı bütçeleme, bütçe döngüsünün her aşamasında toplumsal cinsiyet boyutunun anaakımlaştırılması için tasarlanmış bir yaklaşımdır. Genel olarak, toplumsal cinsiyete duyarlı bütçeleme bir devletin ulusal ve yerel gider ve gelir politikalarının kadınlar ve kız çocukları ile erkekler ve oğlan çocukları üzerindeki farklı etkilerini incelemeyi hedefler. Etki analizine ek olarak, toplumsal cinsiyete duyarlı bütçeleme kadınların ve erkeklerin farklı ihtiyaçlarını ve önceliklerini dikkate alan gelirlerin ve giderlerin tekrar öncelik kazanmasını hedefler. İncelenen ülkeye bağlı olarak, eşitsizliğe yönelik diğer faktörlere de odaklanılabilir. Bunlara yaş, din veya etnik köken veya ikamet edilen yer (kırsal/kentsel, farklı bölgeler) gibi faktörler dahil edilebilir. (GTZ, 2006)

21	Kamu Bütçesi	Kamu bütçesi, geçerli olduğu süre boyunca kamu idaresi tarafından yapılması planlanan harcamalar ile toplanması beklenen gelir rakamlarını tahmini olarak gösteren belgedir. Bütçeler TBMM tarafından onaylandıktan sonra kanun niteliği kazanırlar ve harcama arttırıcı ve gelir azaltıcı tekliflerle değiştirilemezler (Mutluer vd., 2010).
22	Yerel Yönetim Bütçesi	Bütçe bir yönetim biriminin bir mali yıla ilişkin olarak gelir ve gider tahminlerini gösteren yasal bir belgedir. Bu belge merkezi yönetime dâhil kamu idareleri için TBMM'nin onayı ile kanun olarak, belediyelerde ise belediye meclisinin onayı ile belediye yöneticilerine gelir toplama ve harcama yapmalarına yetki veren bir meclis kararı olarak karşımıza çıkmaktadır (Kerimoğlu vd. 2009).
23	Bütçe Satırı/Bütçe Kalemi	Bütçede yer alan gelir ve giderlerin toplu olarak veya ayrı ayrı unsurlarına göre satır olarak gösterilme şekline bütçe kalemi denmektedir.
24	Bütçe Kodu	Kamu hizmetleri ile bu hizmetlerin finansmanı için ihtiyaç duyulan kaynakların mali politikalar doğrultusunda sınıflandırılmasıdır. Analitik Bütçe Sistemine göre harcama, kurumsal, fonksiyonel, finansman tipi ve ekonomik kodlama olarak 4 farklı şekilde sınıflandırılır. Gelir ise sadece ekonomik koda göre sınıflandırılır. Ayrıntılı bilgi için bakınız: Oturum 5, Bilgi Notu: Farklı Bütçe Gösterimleri ve Bütçe Okuma.
25	Performans Esaslı Bütçeleme	Kamu kurumlarının temel görevlerini ve bu görevlerin yerine getirilmesi sonucunda başarılacak hedefleri ile amaçları belirleyen, bu hedefler ve amaçlar doğrultusunda kaynakların tahsis edilmesini ve kullanılmasını sağlayan, performans bölümüne göre hedeflerin başarılı olup olmadığını değerlendiren ve sonuçları raporlayan bütçeleme sistemidir. Performans esaslı bütçeleme nin ana öğeleri; stratejik plan, performans programı ve faaliyet raporudur (BÜMKO, 2004).
26	Katılımcı Bütçeleme	Katılımcı Bütçeleme doğrudan, tercihe bağlı ve evrensel demokrasinin bir sürecidir. Bu süreç içerisinde kişiler kamu bütçeleri ve politikalar hakkında tartışabilir ve karar verebilirler. Vatandaşların katılımı yöneticileri veya kanun koyucuları seçmek üzere oy verme eylemi ile sınırlı değildir. Aynı zamanda harcama önceliklerine karar vermeleri ve hükümetin yönetilme şeklini kontrol etme fırsatı da bulurlar. Geleneksel politikanın uygulayıcısı olmaktan çıkar ve kamu yönetiminin kalıcı bir destekçisi haline gelirler. Katılımcı bütçeleme doğrudan demokrasi ile temsili demokrasiyi birleştirir. Bu başarısına özellikle önem verilmelidir. Hatta Katılımcı Bütçeleme, katılımcı demokrasinin bir parçası olup, diğer bir deyişle doğrudan veya yarı-doğrudan demokrasi ile temsili demokrasinin öğelerinin bir karışımıdır (BM-HABITAT, 2004).

27	Analitik Bütçe Sistemi	<p>5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu ile 2003 yılından sonra uygulanmaya başlanan bütçeleme sistemidir. Devletin mali istatistiklerinin daha düzenli, güvenilir, tutarlı, ölçmeye ve analize elverişli şekilde tutulması amacıyla hazırlanmıştır. Geliştirilen bu yeni sınıflandırma sistemi Analitik Bütçe Sınıflandırması (ABS) olarak adlandırılmıştır.</p> <p>Sistem geliştirilirken, Government Finance Statistics (GFS-Devlet Mali İstatistikleri) esas alınmıştır.</p> <p>GFS; ekonomik analiz yapmak amacıyla devletin nakit alındıklarını ve ödemelerini (muamelelerini) kayıt eden uluslararası kabul edilmiş bir sistemdir (BÜMKO, 2007).</p>
28	Bütçe Süreci	<p>En basit şekliyle, bütçe döngüsü dört aşamadan oluşur:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Bütçe Oluşturma - Bütçenin Kabulü - Bütçenin Uygulanması - Bütçe kontrolü: Denetim ve Değerlendirme
29	Stratejik Plan	<p>Kamu idarelerinde; kalkınma planları, programlar, ilgili mevzuat ve benimsedikleri temel ilkeler çerçevesinde geleceğe ilişkin misyon ve vizyonlarını oluşturmak, stratejik amaçlar ve ölçülebilir hedefler saptamak, performanslarını önceden belirlenmiş olan göstergeler doğrultusunda ölçmek ve bu sürecin izleme ve değerlendirmesini yapmak amacıyla katılımcı yöntemlerle hazırlanan plandır (BÜMKO, 2004).</p>
30	Performans Programı	<p>Bir mali yılda, kamu idaresinin stratejik planı doğrultusunda harcama birimince yürütülmesi gereken faaliyetleri, bu faaliyetlerin kaynak ihtiyacını, performans hedef ve göstergelerini içeren programlardır (BÜMKO, 2004).</p>
31	Faaliyet Raporu	<p>Bütçeyle ödenek tahsis edilen harcama birimleri tarafından hazırlanan birim performans programları uyarınca yürütülen faaliyetlerin, belirlenmiş performans hedef ve göstergelerine göre gerçekleşme durumu ile meydana gelen sapmaların nedenlerini açıklayan, birim hakkındaki genel ve mali bilgileri içeren rapordur (BÜMKO, 2004).</p>
32	Cinsiyete Göre Ayrıştırılmış Veriler/ İstatistikler	<p>Verilerin ve istatistiksel bilgilerin karşılaştırılmalı analiz yapılabilmesi için cinsiyete göre toplanması ve ayrıştırılmasını ifade eder. Aynı zamanda cinsiyete göre ayrıştırılmış istatistikler adını da almaktadır. (Avrupa Komisyonu, 1998)</p> <p>Cinsiyete göre ayrıştırılmış verilerin mevcudiyeti toplumsal cinsiyete duyarlı bütçeleme için asli önem taşımaktadır. Yeterli veri olmadan anlamlı bir analiz yapmak çok zor olacaktır. Bir ülkenin cinsiyete göre ayrıştırılmış verilerinin olması için, bireylere ilişkin tüm veriler cinsiyete göre ayrıştırılmış biçimde toplanmalı, sunulmalı ve incelenmelidir (GTZ, 2006; UNDP, 2001).</p>

33	<p>Toplumsal Cinsiyet Göstergesi/Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Gösterge</p>	<p>Göstergeler nötr araçlar değildir; tüm yöntemlerde olduğu gibi siyasi değerlerden ve içerikten etkilenirler. Toplumsal cinsiyete duyarlı göstergeler toplumdaki toplumsal cinsiyete ilişkin zaman içerisinde gerçekleşen değişikliklerin ölçülmesini sağlar (CIDA, 1997).</p> <p>'Toplumsal cinsiyete duyarlı', 'toplumsal cinsiyet konusunda hassas' veya 'toplumsal cinsiyet' göstergesi zaman içerisinde toplumsal cinsiyet eşitliğine ilişkin değişiklikleri ölçer. Bu göstergeler nicel olabilir ve cinsiyete göre ayrıştırılmış istatistiksel verilere dayanırlar – kadınlar ve erkekler için ayrı ayrı ölçülürler. Okuryazarlık bunun bir örneğidir. Toplumsal cinsiyet eşitliği göstergeleri aynı zamanda nitel değişiklikleri de gösterirler – örneğin, kadınların güçlenme düzeylerindeki artış veya toplumsal cinsiyete yönelik tutumlarda değişiklikler. Toplumsal cinsiyet eşitliği ölçümleri kadınlar ve erkekler arasındaki ilişkilerdeki değişiklikleri de gösterebilir. Aynı zamanda kadınlar ve erkekler için belirli bir politika, program veya faaliyetin çıktılarını veya kadınların ve erkeklerin durumları veya pozisyonlarındaki değişiklikleri, örneğin yoksulluk veya katılım oranlarını da gösterir (AGIT, 2013).</p> <p>Bir gösterge belirli bir zaman içerisinde belirli bir bağlamda gerçekleşen değişiklikleri gösteren istatistiksel bir ölçümdür.</p> <p>(Örneğin: bir ülkede yetişkinlerin okuryazarlık oranları 1970 yılında %24 iken 2000 yılında %38'e yükselmiştir). İstatistikten farklıdır çünkü bir gösterge belirli bir norm ile karşılaştırmayı içerir. Sadece bilgi vermez.</p> <p>Toplumsal cinsiyete duyarlı gösterge ise zaman içerisinde toplumsal cinsiyete ilişkin meydana gelen değişikliklerin ölçümüdür (örneğin, bir ülkedeki kadın-erkek okuryazarlık farkı). Toplumsal cinsiyete duyarlı göstergeler zaman içerisinde bir toplumda gerçekleşen toplumsal cinsiyete ilişkin değişiklikleri gösterme işlevine de sahiptir. Kullanışlı olmalarının nedeni kadınların ve erkeklerin zaman içerisinde durumlarında ve rollerinde meydana gelen değişiklikleri göstermelerinden dolayıdır. Bu yüzden de toplumsal cinsiyet eşitliğinin ne kadar geliştiğini ölçmeye yardımcı olurlar (CIDA, 1997).</p> <p>Örnekler:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Belediye kütüphanesinden yararlanan kadın/erkek vatandaşların yüzdelik oranı - Bölge düzeyinde kadın/erkekler tarafından idare edilen yoksul evlerin yüzdelik oranı - Belirli bir dönemde belediye tarafından sağlanan toplu ulaşımdan yararlanan kadın/erkek vatandaşların yüzdelik oranı. - Belediye tarafından sağlanan mesleki eğitim kurslarına katılan kadın/erkek katılımcıların yüzdelik oranı - Belediye tarafından sağlanan mesleki eğitim kurslarına katıldıktan sonra işe giren kadın/erkek katılımcıların yüzdelik oranı
34	<p>Sektörler arası veya Bölgelerarası Yaklaşım</p>	<p>Bu yaklaşım toplumsal cinsiyet analizi ile sınıf, etnisite ve diğer sosyal farklar gibi diğer boyutları birleştirir. Böylece kadın ve erkeklerin farklı gruplarının sosyal ve ekonomik durumlarına ilişkin daha gerçekçi ve kapsamlı bir resim elde edilmesi hedeflenir.</p>

Ek 2: Türkiye’de TCDB faaliyetleri

Türkiye’de özellikle 2005’ten bu yana çok çeşitli TCDB faaliyetleri yürütülmektedir. Bu faaliyetler genel olarak projeler ve programlar şeklinde uluslararası kurumlar ile işbirliği halinde gerçekleştirilmektedir. Bu çerçevede, birçok uluslararası TCDB uzmanı deneyimlerini ve uzmanlıklarını paylaşmak üzere Türkiye’ye davet edilmişlerdir.

Bugüne kadar, Türkiye’deki TCDB faaliyetleri büyük ölçüde eğitim ve duyarlılaştırma faaliyetlerine odaklanmışlardır. Özellikle yerel düzeyde çeşitli projeler TCDB eğitim bileşenlerini dahil etmişlerdir. Maalesef, bu projelerin çoğunluğunun izleme faaliyetleri yürütülmemiştir. Şu anda, bu eğitimlerinin ardından belediyelerde veya bölgelerde ne tür uygulamalar yapıldığına ilişkin bir izleme sistemi bulunmamaktadır. TCDB faaliyetlerinden çıkarılan önemli derslerden biri de tek seferlik ve izole olarak gerçekleştirilen eğitimlerin sürdürülebilir değişiklikler ile sonuçlanmadıklarıdır. TCDB belirli bir eğitim ile öğrenilebilen ve sonrasında kolayca uygulanan bir araç değildir. Aksine, TCDB uzun vadeli bir süreç, uzun dönemli destek gerektiren ve anlamlı biçimde uygulanması gereken bir değişiklik sürecidir.

Akademik düzeyde, TCDB kavramlarını ve uluslararası deneyimleri içeren bir dizi makale yayınlanmıştır. Bu çalışmalara yönelik anketler ve listeler ile Türkiye’deki TCDB girişimlerinin bir değerlendirmesi için Günlük-Şenesen (2013) tarafından yayınlanan makaleyi görebilirsiniz. Günlük-Şenesen (2010), kamu belgelerinin toplumsal cinsiyet değerlendirmesini ve TCDB ile olan bağlantılarına yönelik örnekler sunar. TCDB hakkında Türkiye’de tamamlanmış olan iki doktora tezi bulunmaktadır. Dr. Özgün Akduran tarafından hazırlanan tez, uluslararası TCDB tartışmalarına ilişkin özet bilgi sunar. Bu tez içerisinde aynı zamanda Diyarbakır Sur Belediyesi’ne ilişkin bir örnek olay incelemesi de bulunmaktadır. Tez, kitap olarak da yayınlanmıştır (Akduran 2012). Dr. Mustafa Şahin tarafından 2011 yılında tamamlanan tez ise TCDB hakkındaki uluslararası literatürü değerlendirir ve Türkiye’de TCDB uygulamalarının kurumsal ve hukuki yönlerini merkezi hükümette odaklanarak tartışmaktadır.

11.2.1 Devam eden faaliyetler

11.2.1.1 Kadın Dostu Kentler

Kadın Dostu Kentler (Nisan 2011-2013) Programı toplumsal cinsiyet eşitliğinin yerel düzeyde yaygınlaştırılmasını hedefler. Bu Programlar daha önceden UNFPA ve İçişleri Bakanlığı tarafından uygulanan ve Sabancı Vakfı tarafından finanse edilen Kadınların ve Kız Çocuklarının İnsan Haklarının Geliştirilmesi Programı’nın (2006-2010) ikinci aşamasını oluşturur.

Genel hedef, toplumsal cinsiyet eşitliğinin yaygınlaştırılması ve kadın dostu toplumlar için uygun bir ortam yaratılması, kadın STK’ları, yerel dernekler ve devlet kurumları ile yerel düzeyde diyalog kurularak toplumsal cinsiyetin planlama süreçlerinde anaakımlaştırılması için yerel yönetimlerin kapasitelerinin geliştirilmesi ve son olarak kadın STK’larının toplumsal cinsiyet eşitliği ve kadın dostu hizmetleri savunabilmeleri için kapasitelerinin geliştirilmesidir.

BMOP Programının ortakları UNFPA, UNDP ve İçişleri Bakanlığı ile SIDA’dır (finans eden ortak). Programın ilk aşamasında altı pilot il seçilmiştir, ikinci aşamasında ise yedi yeni il dahil edilmiştir.

Program faaliyetleri fırsat veren bir ortam yaratma, kamu kurumları içerisinde toplumsal cinsiyete duyarlı kurumlar ve süreçler yaratılması ve kadın STK'ların kapasite geliştirme süreçlerine odaklanması dolayısıyla TCDB bağlamında özellikle önem taşımaktadır. TCDB eğitimleri dahil bir dizi eğitim ve ilgili faaliyetler yürütülmüştür. Yerel düzeydeki toplumsal cinsiyet eşitliği mekanizmaları ile toplumsal cinsiyet eşitliği planları yoluyla kurumsallaşmanın yaygınlaştırılması yaklaşımı TCDB bağlamında özellikle önemlidir.

11.2.1.2 Kamu Politikaları, Yerel Yönetimler, Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme: Kadın Dostu Kentler, Türkiye Örneği

Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu (TÜBİTAK) tarafından desteklenen "Kamu Politikaları, Yerel Yönetimler, Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme: Kadın Dostu Kentler, Türkiye Örneği" adlı bir araştırma projesi yürütülmüştür (2013-2014). Projede İstanbul, Kocaeli ve İstanbul Bilgi üniversitelerinden araştırmacılar yer almaktadır. Bu araştırmanın amacı Türkiye'de yerel yönetimlerin politikalarının toplumsal cinsiyet dirliği üzerindeki etkilerini Dirlik Temelli Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçe yaklaşımıyla anlamaktır. Araştırma iki grup şehri kapsamaktadır: birinci grup Birleşmiş Milletler tarafından onaylanan Türkiye'de Kadın Dostu Kentler projesi kapsamında seçilen şehirleri, ikinci grup ise diğerlerinin arasından seçilen şehirleri içermektedir. Yerel kamu politikalarının toplumsal cinsiyet dirliği üzerindeki etkileri kadın dostu kentler ve diğerleri karşılaştırılarak incelenmektedir. Bu çerçevede, araştırma iki aşamalı olup, birinci aşamada her iki gruptaki belediyelerin bütçeleri ve stratejik planları üzerinde toplumsal cinsiyet denetimi yapılmakta ve toplumsal cinsiyete yönelik kamu politikaları belirlenmektedir. İkinci aşamada, hizmet sunucularının yaklaşımları ve hizmetlerin faydalanıcıların bu politika ve programlara olan erişimleri yerel düzeyde yüz yüze, derinlemesine mülakatlarla anlaşılmalı ve karşılaştırılmaya çalışılmaktadır.

11.2.1.3 Haklı Kadın Platformu

Haklı Kadın Platformu Türkiye'den 42 STK'yı bir araya getirir. Platform ilk olarak Hürriyet Yönetim Kurulu Başkanı tarafından kurulmuş ve 2011 yılında yeni bir sosyal sorumluluk projesi olarak başlatılmıştır. STK'lar ile akademisyenler, gazeteciler, yazarlar, iş kadınları, hukukçular ve sivil toplum örgütlerinin temsilcilerinden oluşan Platformun 100.000'e yakın üyesi bulunmaktadır. Temel olarak, bu yeni kuruluş kadınların mecliste eşit temsiline, her türlü şiddetten korunma, iş yerinde eşitlik ve cinsiyet ayrımına karşı hukuki korumaya yönelik konulara odaklanır.

Haklı Kadın Platformu ve TCDB:

Haklı Kadın Platformu Türkiye'de toplumsal cinsiyete duyarlı bütçelemeyi savunan ilk kadın STK'larından biridir. Platform kadınlara karşı cinsiyet ayrımcılığının merkezi hükümet tarafından hazırlanan bütçenin cinsiyet ayrımcılığını eğitim, sağlık, sosyal güvenlik, istihdam ve ulaşım gibi tüm alanlarda ortadan kaldırmayı hedefleyen biçimde planlanmadığı veya dağıtılmadığı süreçte engellenemeyeceğini savunmaktadır.

Platform, toplumsal cinsiyet eşitliğinin gerçeğe dönüştürülmesinin ön koşullarından birinin kamu bütçesinin kadınların ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde dağıtılması olduğuna inanmaktadır. Türkiye'de merkezi hükümet tarafından hazırlanan bütçeler de yerel yönetimlere ait bütçeler de kadınların ihtiyaçlarına cevap verecek şekilde planlanmamakta ve dağıtılmamaktadır.

Platformun ilk eylemlerinden biri Maliye Bakanlığı'na bir mektup göndererek tüm kamu kuruluşlarının ve kurumlarının bütçelerinin toplumsal cinsiyete duyarlı biçimde hazırlanmasını talep etmek olmuştur. Platform'a göre bu Bakan tarafından daha önce verilen bir sözdür ve bu mektup da bu sözünü hatırlatmak üzere yazılmıştır.

Platform 2012 yılının Ekim ayında İstanbul, Bilgi Üniversitesi'nde "Eşitlikçi Bütçeleme" adıyla bir çalıştay düzenlemiştir. Bunun yanı sıra, Platform 2014 yılında gerçekleşecek yerel seçimler öncesinde TCDB için farkındalık yaratmak amacıyla bir dizi toplantı düzenlemeyi planlamaktadır.

11.2.1.4 Cinsiyet Eşitliği İzleme Derneği (CEİD)

Cinsiyet Eşitliği İzleme Derneği (CEİD) Toplumsal cinsiyete duyarlı ve hak temelli izleme ve değerlendirme alanındaki çalışmalar yapmaktadır. CEİD hükümet tarafından hazırlanan toplumsal cinsiyet eşitliği politikalarını, yasa ve uygulamaları izlemeyi amaçlar. Katılımcı bir anlayış içinde, alanda faaliyet gösteren çeşitli sivil örgütlerin, uzmanların ve izlemeye konu olan paydaşlarının bir arada çalışabileceği, bağımsız, sürdürülebilir, etkin ve zamanında izleme ve raporlamanın geliştirmesine katkıda bulunmayı hedeflemektedir. Kurum, insan haklarının izlenmesi konusunda sivil toplumda biriken önemli bir deneyim olduğuna ve bu deneyimin sistematik bir biçimde değerlendirilmesi gerektiğine, özellikle kadın hakları ve toplumsal cinsiyet eşitliği alanında görünür ve etkin kılınması gerektiğine inanmaktadır. Ayrıca politikaların izlenmesinin ve kamunun hesap verebilirliğinin sağlanmasının önemi konusunda farkındalık yaratmayı amaçlamaktadır.

Bu çerçevede, CEİD hükümetin kadına karşı şiddet ile mücadele mekanizmasının ve bunun temel kurumlarından biri olan "Şiddet Önleme ve İzleme Merkezleri (ŞÖNİM/KOZA)"nin izleme ve değerlendirmesini mümkün kılacak bir bağımsız bir izleme modeli oluşturmayı hedefleyen bir proje yürütmüştür.

11.2.2 Türkiye’de bugüne kadar gerçekleştirilen TCDB faaliyetleri

Kurum	Faaliyet	Tarih	Not
İstanbul Üniversitesi, Küresel Siyaset ve Yönetim Uygulama ve Araştırma Merkezi (KÜSYAM)	1 günlük Çalıştay: “Dirlik Temelli Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme” ve Uluslararası Konferans “Toplumsal Cinsiyet Dirliği ve Bütçeleme: Uluslararası Deneyimler Işığında Tartışmalar” (Tindara Addabbo, Angela O’Hagan, Christine Färber, Şemsa Özar, Gülay Günlük Şenesen tarafından sunular)	9 Mayıs 2013 İstanbul 10 Mayıs 2013 İstanbul	Yerel yönetim temsilcileri, TBMM-Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu üyeleri, STK’lar ve akademisyenler.
Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etüdler Vakfı (TESEV)	Birleşmiş Milletler Demokrasi Fonu ve Türkiye Açık Toplum Vakfı tarafından finanse edilen ve TESEV İyi Yönetişim Programı tarafından “Merkezi Sosyal Bütçelerin İzlenmesinin Aktif Yurttaşlık ile Güçlendirilmesi” projesi kapsamında yürütülen TCDB faaliyetleri. Elisabeth Klatzer tarafından hazırlanan “Yerel Düzeyde Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme: Yerel Paydaşlar için” (TESEV 2011).	2011 Kadıköy, Kocaeli, Bursa, Edirne ve Diyarbakır	Temel olarak kadın meclisleri üyelerini hedefleyen eğitim faaliyetleri.
Güneydoğu Anadolu Belediyeler Birliği	TCDB eğitimi (2 gün)	2009-2011	Belediye başkanları, belediye meclis üyeleri (toplam 55 belediyeden 148 katılımcı)
BMOP Kadınların ve Kız Çocuklarının İnsan Haklarının Korunması ve Yaygınlaştırılması (2006-2010)	TCDB Eğitimi (Gülay Günlük-Şenesen, Ayşegül Yakar Önal, Özgün Akduran tarafından verilmiştir) BM Kadın Birimi’nin desteği ile TCDB eğitimi (Debbie Budlender tarafından verilmiştir)	Aralık 2010 Trabzon, Nevşehir 2008	Yerel yöneticiler ve kadın STK’ları
Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü	TCDB hakkında 2 – günlük çalıştay (Konuşmacılar: Ailsa McKay, Elizabeth Villagomez, Gülay Günlük Şenesen, Mustafa Şahin)	Kasım 2008 Ankara	Kamu kurumları, akademisyenler
Kadın Emeği ve İstihdamı Girişimi (KEİG)	TCDB hakkında 1 – günlük Çalıştay (Konuşmacılar: Ailsa McKay, Şemsa Özar, Gülay Günlük-Şenesen)	Kasım 2008	STK’lar ve akademisyenler
Kadın Emeğini Değerlendirme Vakfı	Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme Eğitimi (Sheila Quinn tarafından verilmiştir)	Mart 2006 İstanbul	Kadın STK’ları, akademisyenler, KSGM ve Beyoğlu belediyesi görevlileri

Ek 3: İhtiyaç analiz anketi (örnek)

Anket

<p>Belediye:</p> <p>Göreviniz:</p> <p>Aşağıdakilerden hangisi sizin göreviniz için geçerli?</p> <p>☐ Seçilmiş kamu görevlisi</p> <p>☐ Atanmış kamu görevlisi</p> <p>Cinsiyetiniz</p> <p>☐ Erkek</p> <p>☐ Kadın</p> <p>Uzman olduğunuz alanlar:</p> <p>☐ Bütçeleme</p> <p>☐ Stratejik planlama</p> <p>☐ Genel olarak idari konular</p> <p>☐ Toplumsal cinsiyet eşitliği</p> <p>☐ Başka ise belirtiniz:</p>

Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Planlama ve Bütçeleme için Mevcut Kapasite Değerlendirmesi

<p>1. Aşağıda belirtilen alanlarda daha önce eğitim aldınız mı?</p> <p>a) Genel olarak toplumsal cinsiyet konularında</p> <p>b) Toplumsal cinsiyet eşitliğinin ana politika ve planlara dâhil edilmesi</p> <p>c) Toplumsal cinsiyet analizi ya da toplumsal cinsiyet etki değerlendirmesi</p> <p>Yukarıdaki seçenekler için 'Evet' işaretlediyseniz, edindiğiniz bilgileri iş yaşamında günlük işlerinizi yaparken kullanıyor musunuz?</p>	<p>☐ Evet ☐ Hayır</p> <p>☐ Evet ☐ Hayır</p> <p>☐ Evet ☐ Hayır</p> <p>☐ Tümüyle ☐ Kısmen</p> <p>☐ Hiç kullanmıyorum</p>
<p>2. Aşağıda belirtilen alanlarda eğitim gördünüz mü?</p> <p>a) Planlama yaparken ve politika geliştirirken toplumsal cinsiyet konuları nasıl dikkate alınır?</p> <p>a) Toplumsal cinsiyet meseleleri bütçeleme sürecine nasıl dâhil edilir?</p> <p>Yukarıda seçenekler için 'Evet' işaretlediyseniz, edindiğiniz bilgileri iş yaşamında günlük işlerinizi yaparken kullanıyor musunuz?</p>	<p>☐ Evet ☐ Hayır</p> <p>☐ Evet ☐ Hayır</p> <p>☐ Tümüyle ☐ Kısmen</p> <p>☐ Hiç kullanmıyorum</p>

Anket

<p>3. Aşağıdaki kavramlar ve yöntemler size anlaşılır geliyor mu?</p> <p>a) Toplumsal cinsiyet ve toplumsal cinsiyet eşitliğinin ana politika ve planlara dâhil edilmesi</p> <p>b) Toplumsal cinsiyete duyarlı bütçeleme</p> <p>c) Toplumsal cinsiyete duyarlı planlama</p> <p>Kısmen veya yeterince seçeneklerini işaretlediyseniz, bu bilgileri nereden elde ettiniz? (Birden fazla seçenek işaretlenebilir)</p>	<p>☐ Hayır ☐ Kısmen ☐ Yeterince</p> <p>☐ Hayır ☐ Kısmen ☐ Yeterince</p> <p>☐ Hayır ☐ Kısmen ☐ Yeterince</p> <p>☐ örgün eğitim sürecinde</p> <p>☐ Eğitimlerde</p> <p>☐ Okuyarak</p> <p>☐ İşim dolayısıyla</p> <p>☐ Diğer. Lütfen belirtiniz:</p>
<p>4. Çalıştığınız kurumda toplumsal cinsiyet konusunda uzmanlaşmış personel mevcut mu? (Örnek: toplumsal cinsiyet uzmanı, toplumsal cinsiyet irtibat görevlisi vb...)</p> <p>5. Büyükşehir Belediye/Belediye Meclisinizde toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda ihtisas komisyonu bulunmakta mıdır?</p> <p>6. Yerel planlama sürecinde, kadınların ve erkeklerin durumlarına ilişkin farklı göstergeler kullanıyor musunuz? 'Evet' ise örnek veriniz:</p>	<p>☐ Evet ☐ Hayır ☐ Bilmiyorum</p> <p>☐ Evet ☐ Hayır ☐ Bilmiyorum</p> <p>☐ Evet ☐ Hayır ☐ Bilmiyorum</p>
<p>7. Büyükşehir Belediyenizde/ Belediyenizde kadın-erkek eşitliği ile ilgili konular, aşağıdaki çalışmalara dâhil ediliyor mu?</p> <p>(a) Stratejik Plan</p> <p>(b) Faaliyet raporu</p> <p>(c) Performans programı</p> <p>Cevaplarınızdan biri 'Evet' ise, kadın-erkek eşitliğine ilişkin olarak öncelikli olarak hangi konuların dâhil edildiğini lütfen belirtiniz:</p>	<p>☐ Evet ☐ Hayır ☐ Bilmiyorum</p> <p>☐ Evet ☐ Hayır ☐ Bilmiyorum</p> <p>☐ Evet ☐ Hayır ☐ Bilmiyorum</p>

<p>8. Sizce, performansa dayalı bütçe hazırlanması aşağıdakilerden hangilerine katkıda bulunmaktadır?</p> <p>a) Şeffaflık</p> <p>b) Kamu hizmetlerinin daha iyi sunulması</p> <p>c) İyi yönetim</p> <p>d) Yönetimin hesap verebilirliğinin artması</p> <p>e) Daha iyi bütçeleme</p>	<p>☐ Çok ☐ Biraz ☐ Katkısı olduğunu sanmıyorum</p> <p>☐ Çok ☐ Biraz ☐ Katkısı olduğunu sanmıyorum</p> <p>☐ Çok ☐ Biraz ☐ Katkısı olduğunu sanmıyorum</p> <p>☐ Çok ☐ Biraz ☐ Katkısı olduğunu sanmıyorum</p> <p>☐ Çok ☐ Biraz ☐ Katkısı olduğunu sanmıyorum</p>
<p>9. Performans Esaslı Bütçeleme (PEB) ile girdilere odaklanan bir yaklaşımdan sonuç odaklı bir anlayışa geçilmiştir. Sizce, PEB'nin kadın-erkek eşitliği ile ilgili sorunları ele alma potansiyeli ne kadardır?</p>	<p>☐ Yüksek ☐ Orta ☐ Düşük</p>

Kadın-Erkek Eşitliğinin Geliştirilmesi için Öncelikli Alanlar

<p>10. Büyükşehir Belediyenizin/Belediyenizin aşağıda belirtilen alanlardan hangilerinde vereceği hizmetler, ilinizde kadın-erkek eşitliğinin gelişmesi ve kadınların güçlenmesi için önemlidir? (Birden fazla şıkki işaretleyebilirsiniz)</p> <p>☐ Kentsel Altyapı</p> <p>☐ Su ve Hijyen</p> <p>☐ Çevre</p> <p>☐ Trafik, Parklar vb.</p> <p>☐ Konut</p> <p>☐ Sosyal Hizmet ve Sosyal Yardım</p> <p>☐ Meslek ve Beceri Kazandırma Eğitimleri</p> <p>☐ Ekonomik ve Ticari Kalkınma</p> <p>☐ Kadınlar ve Çocuklar İçin Sığınma Evlerinin Kurulması</p> <p>☐ Kültür ve Sanat</p> <p>☐ Gençlik ve Spor</p> <p>☐ Belediye'ye ödenen ücret ve vergiler</p> <p>☐ Diğer, belirtiniz:</p>
<p>11. Büyükşehir Belediyenizin/Belediyenizin hizmet verdiği ilde, toplumsal cinsiyete duyarlı politikalarla ele alınması gereken kadın-erkek eşitsizliğine ilişkin en önemli sorun(lar) nedir/nelerdir?</p>

12. Sizce, ilinizde kadın-erkek eşitliğine ulaşılmasının ve kadınların güçlenmesinin önündeki temel engeller/sorunlar nelerdir? (Birden fazla seçeneği işaretleyebilirsiniz)

- Geleneksel değerler
- Kadınların ve erkeklerin durumuna ilişkin çok az verinin olması
- Kaynak olmaması (para ve insan gücü)
- Nasıl yapılacağına ilişkin bilginin olmaması
- Kadın-erkek eşitliği ile ilgili konulara çok fazla öncelik verilmemesi
- Diğer, lütfen belirtiniz:

Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Planlama ve Bütçeleme (TCDB) Eğitimleri Hakkında

13. Aşağıda TCDB eğitimleri ile ilgili belli başlı konuların listesi bulunmaktadır. Hangi konuların sizin ilginizi çektiğini lütfen belirtiniz. (Birden fazla seçeneği işaretleyebilirsiniz)

(a) TCDB: Kavramlar ve İlkeler	☐ Çok ☐ Orta ☐ Biraz
(b) TCDB, bütçeleme ve planlama süreçleri ile nasıl ilişkilendirilir?	☐ Çok ☐ Orta ☐ Biraz
(c) TCDB, performansa dayalı bütçe hazırlama ile nasıl ilişkilendirilir?	☐ Çok ☐ Orta ☐ Biraz
(d) TCDB için analitik araçlar	☐ Çok ☐ Orta ☐ Biraz
(e) TCDB'nin yerel yönetimlerde nasıl uygulandığına ilişkin diğer ülke örnekleri	☐ Çok ☐ Orta ☐ Biraz
(f) TCDB'yi kendi belediyenizde nasıl uygularsınız?	☐ Çok ☐ Orta ☐ Biraz

14. Büyükşehir Belediyenizin/ Belediyenizin hangi çalışmalarında ve hizmetlerinde kadın-erkek eşitliği ile ilgili bilginin geliştirilmesine en fazla ihtiyaç olduğunu düşünüyorsunuz?

15. Eğitim çalışmaları kapsamında, Büyükşehir Belediyenizde/ Belediyenizde toplumsal cinsiyete duyarlı planlama ve bütçeleme konusunda bir örnek uygulama çalışması yapılacak olsa, hangi politika alanının/alanlarının ya da programların böyle bir örnek uygulama çalışmasına dâhil edilmesini tavsiye edersiniz.

- 1.
- 2.
- 3.

16. Toplumsal cinsiyete duyarlı bütçeleme ve planlama alanında size eğitim olanağı sunulsaydı, hangi formatta tercih ederiniz?

- Bir kere verilecek bir eğitim çalışması (atölye çalışmaları)
- Eğitim ile bu bilgilerin uygulaması arasında geçecek zaman diliminde 2-3 kez tekrar edecek atölye çalışmaları
- Önce bir eğitim çalışması, ardından belli bir politika alanına ya da programa yönelik uygulamalar yapılması (pilot analizler) ve bunu takiben atölye çalışması
- Diğer, lütfen belirtiniz:

Belirtmek istediğiniz başka herhangi yorumlarınız ve önerileriniz için lütfen aşağıdaki boşluğu kullanınız:

11.4 Ek 4: Eğitim programı (örnek)

2 günlük eğitim programı

1. Gün		
Zaman	Konu	Hedefler
09:00-10:00	Karşılama Eğitim hedefleri ve amaçları Eğiticilerin ve katılımcıların tanıtılması	<ul style="list-style-type: none"> Tüm katılımcıların tanıtılması İyi bir çalışma ortamı için sahnenin hazırlanması Beklentilerin ve öğrenme hedeflerinin açıklanması Ortak çalışmalar konusunda mutabakata varılması Eğitim programı hakkında özet bilgi
10:00-11:30	Oturum 1: Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçelemenin Tanıtılması	<ul style="list-style-type: none"> Temel TCDB konularının tanıtılması: hedefler, kavramlar ve ilkeler TCDB çalışmalarının yürütülmesi için gerekli olan beceriler hakkında özet bilgi
11:30-11:45	Kahve Molası	
11:45-12:30	Oturum 2: TCDB analizi: Araçlar	<ul style="list-style-type: none"> TCDB çalışmaları için toplumsal cinsiyet analizinin önemini anlaşılması Temel analitik TCDB araçlarının tanıtılması
12:30-13:30	Öğle Yemeği	
13:30 - 15:00	Oturum 3: TCDB analizi: Araçların uygulamada kullanımı	<ul style="list-style-type: none"> Bazı TCDB örnek olay incelemeleri hakkında bilgi edinme Katılımcılara temel araçlara yönelik anladıklarını sunmaları için olanak verilmesi TCDB araçlarının uygulamada kullanımı hakkında ayrıntılı bilgi edinme
15:00-15:15	Kahve Molası	
15:15-16:30	Oturum 4: Belediye düzeyinde stratejik planlama ve performans esaslı bütçeleme	<ul style="list-style-type: none"> Türkiye'deki performans esaslı bütçeleme belgelerinde toplumsal cinsiyet eşitliği ile kadınların güçlenmesi konularının dahil edilmesine yönelik olanakların anlaşılması İzleme ve değerlendirmenin önemini anlaşılması Uluslararası örneklerden öğrenme
16:30-17:00	Sonuçlar Birinci günün sözlü değerlendirmesi	<ul style="list-style-type: none"> Temel öğrenme konularının değerlendirilmesi ve özetlenmesi Katılımcılardan geri bildirim alma

2. Gün		
Zaman	Konu	Hedefler
09:00-10:00	Birinci gün öğrenilenlerin değerlendirilmesi	<ul style="list-style-type: none"> Birinci gün anlatılan temel konuların hatırlanması ve temel mesajların belirlenmesi Soruların ve açıklanması gereken konuların ele alınması İkinci gün için zemin hazırlanması
10:00-11:15	Oturum 5: TCDB'nin bütçe döngüsüne dahil edilmesi	<ul style="list-style-type: none"> TCDB'yi planlama ve bütçe döngüsüne ilişkilendirebilmek TCDB'nin bütçe döngüsünün farklı aşamalarında nasıl yürütüleceğinin anlaşılması TCDB'nin belediyelerin planlama ve bütçeleme süreçleri ile ilişkilendirilmesi Toplumsal cinsiyete duyarlı bütçe kılavuz ilkeleri ve toplumsal cinsiyete duyarlı bütçe beyanları gibi temel araçların tanıtılması
11:15-11:30	Kahve Molası	
11:30-13:00	Oturum 6: Belediye bütçeleri nasıl okunmalıdır	<ul style="list-style-type: none"> Bütçe okuma hakkında temel bilgilerin sağlanması Analitik bütçe sistemi hakkında özet bilgi Farklı bütçe sunumlarının anlaşılması (kurumsal, fonksiyonel, finansman, ekonomik) Bütçeden nasıl bilgi elde edileceğinin ve bu bilgilerin nasıl kullanılacağına ilişkin anlaşılması
13:00-14:00	Öğle Yemeği	
14:00 – 16:00	Oturum 7: TCDB'nin uygulamaya konulması	<ul style="list-style-type: none"> TCDB'nin uygulamaya konulmasındaki temel adımların anlaşılması TCDB'nin uygulamaya konulmasındaki temel strateji ve konuların anlaşılması Farklı yaklaşımların ve giriş noktalarının öğrenilmesi Başlıca zorluklar ve bu zorlukların üstesinden gelmeye yarayacak stratejiler hakkında farkındalık yaratmak
16:00-16:15	Kahve Molası	
16:15-17:00	Sonuç oturumu Geri bildirim ve eğitimin değerlendirilmesi	<ul style="list-style-type: none"> Öğrenilen temel derslerin üzerinden geçilmesi Öğrenmenin uygulamaya konulmasına hazırlık yapılması Eğitim hakkında sözlü geri bildirim sağlanması Katılımcılardan yazılı değerlendirmelerin toplanması

11.5 Ek 5: Eskişehir Büyükşehir Belediyesi TCDB yol haritası

Bu Bilgi Notu, Eskişehir BB'de Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçelemenin uygulamaya konulmasına yönelik yol haritasının geliştirilmesini özetler. Bu çalışma, 2013 yılının Kasım ayında yapılan TCDB çalıştayının bir sonucudur. Çalıştayın sonunda, taslak yol haritası belediye başkanına sunulmuştur.

Bilgi Notu, esas öneriyi içermekte ve eğitim sırasında ortaya atılan önerilerin uygulamaya konulmasına katkıda bulunacak ilk adımları belirtmektedir. Bilgi Notunun amacı, belediye çalışanlarının eğitimde geliştirdikleri planları somutlaştırmalarını desteklemektir.

Şekil 1, yol haritasının temel öğelerini özetlemektedir; daha ayrıntılı açıklamalar bu Ek'in sonunda Şekil 2'de verilmiştir.

Şekil 1: Eskişehir BB'de TCDB'nin Uygulamaya Konulmasına yönelik Yol Haritası

İlk olarak, yol haritasının temel öğeleri hakkında özet bilgi sunulmaktadır. Bunu takiben, yol haritasının farklı öğeleri daha ayrıntılı olarak açıklanacak ve uygulamaya yönelik ilk adımlar vurgulanacaktır.

Eskişehir BB bünyesinde gerçekleştirilen TCDB çalışmalarının bir **TCDB Komisyonu** tarafından yürütülmesi önerilmiştir. Ayrıca yeni oluşturulacak **Cinsiyet Birimi** tarafından da idari destek sağlanabilir. TCDB Komisyonu'nun temel görevi BB'de TCDB çalışmalarını koordine etmek ve yönlendirmektir.

Toplumsal cinsiyete duyarlı bütçeleme ve planlama süreçlerinin ana direklerinden biri de **toplumsal cinsiyete duyarlı bütçe analizidir**. Eskişehir'de gerçekleştirilen TCDB çalışmalarının ilk aşamalarında bazı TCDB analizleri **seçilen pilot bölgelerde** yürütülecektir. Bu deneyime dayanarak, takip eden yıllarda, toplumsal cinsiyete duyarlı bütçe analizi belediye çalışmalarının farklı alanlarını kapsayacak şekilde genişletilecektir.

TCDB çalışmaları belediye meclisine sunulacak **Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçe Raporu** içerisinde yer alacak ve özellikle Plan ve Bütçe Komisyonu'na sunulacaktır. Bu belge ile, Komisyon ve Meclis'in bütçenin toplumsal cinsiyete yönelik hususlarını görüşmesi için bir temel oluşturulacaktır.

Toplumsal cinsiyet perspektifinin planlama ve bütçeleme sürecine dahil edilmesi için, yol haritası aynı zamanda **toplumsal cinsiyet ve kadın konularının bir sonraki Stratejik Plan'a dahil edilmesine** odaklanacaktır. Koordineli bir yaklaşıma olanak tanımak için, TCDB'nin belediye başkanı tarafından yayınlanacak Planlama Çağrısı içerisinde vurgulanması önerilmektedir. Bu belge, birimlerin stratejik plan için sunumlarını hazırlarken toplumsal cinsiyet konularını dahil etmeleri için rehberlik sağlayacaktır.

Yıllık Performans Programları ve Faaliyet Raporları, Stratejik Plan'a dayalı olarak ve toplumsal cinsiyet eşitliği hususları da dahil edilerek hazırlanabilir. Uygun performans göstergeleri kullanılarak toplumsal cinsiyet eşitliği ve kadınların güçlenmesindeki ilerlemenin ölçülmesi özellikle önemlidir.

Eskişehir BB'nin yol haritasının temel yapı taşlarının uygulanmasında daha hızlı ve sorunsuz hareket etmesini sağlamak üzere, TCDB'nin uygulanması konusunda çalışan yetkililere **eğitim ve destek** vermek özellikle önemlidir.

Toplumsal cinsiyete duyarlı planlama ve bütçelemenin en iyi şekilde uygulanmasını sağlamak için Eskişehir BB TCDB Komisyonu; kent konseyi, kadın meclisleri, STK'lar ve üniversitelerdeki uzmanları bir araya getiren **Eskişehir Eşitlik Platformu** ile yakın işbirliği içinde olacaktır.

TCDB yol haritasının temel ögeleri ve ilk adımlar

Aşağıdaki bölümde TCDB Yol Haritasının temel yapı taşlarının ayrıntılı bir sunumu ve TCDB uygulamalarının pratiğe geçirilmesinde atılacak ilk adımlara yönelik öneriler yer almaktadır.

1. Yol Haritasının onaylanması

Belediye başkanı, belediyedeki çalışmalar bünyesinde toplumsal cinsiyet perspektifine olan bağlılığını onaylamış ve eğitimler sırasında TCDB Yol Haritasına yönelik çalışmaları kabul etmiştir. Ancak atılacak ilk adım TCDB Yol Haritasının rehber görevi görmesi ve Eskişehir BB'nin toplumsal cinsiyete duyarlı planlama ve bütçeleme uygulamaları için stratejik bir belge haline gelmesi amacıyla resmi bir onay alınmasıdır. Aynı zamanda, Yol Haritasının uygulanması için gerekli olan kaynaklar (bütçe ve personel) de garanti altına alınmalıdır.

Sonraki adımlar:

- Taslak TCDB Yol Haritası hakkında yazılı bir belge hazırlanması
- Faaliyet önerileri ve zaman çizelgesini içeren taslak TCDB Yol Haritasının belediye başkanına sunulması
- Yol haritasının uygulanması için gerekli olan kaynakların – personel ve bütçe – belirlenmesi
- Belediye başkanı tarafından onay verilmesi (ve gerekli olduğu takdirde diğer birimlerden)

2. TCDB komisyonu oluşturulması

Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme uygulamalarına yönelik sistematik çalışmaların başlıca öğelerinden bazıları iyi rehberlik, sorumlulukların açık olarak bölüşülmesi ve iyi bir koordinasyon sürecidir. TCDB Komisyonu oluşturulması koordineli yaklaşımın hayata geçirilmesi için büyük önem taşımaktadır.

TCDB Komisyonu, TCDB faaliyetlerinin koordine edilmesinden sorumlu olacaktır. Belediye başkanı veya belediye birimleri tarafından onaylanacak teklifler hazırlayacak ve bunların tam olarak uygulanmasından emin olacaktır. Taslak yol haritası TCDB komisyonunun içeriğine ilişkin bir teklif de içermektedir.

TCDB Komisyonu için önerilen üyeler şunlardır:

- Genel Sekreter Yardımcısı
- Sosyal Hizmetler Daire Başkanı
- Sosyal Hizmetler Birim Amiri
- Mali Hizmetler
- Planlama Birimi Başkanı
- Plan ve Bütçe Komisyonu Üyesi
- Toplumsal Cinsiyet Birimi Başkanı (daha sonra oluşturulacak)
- Valilik Temsilcisi (Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu)
- Alt belediye temsilcisi
- İlgili Birimlerin Temsilcileri (gerektiği durumlarda)
- Üniversitelerdeki Kadın Çalışma Merkezlerinin Temsilcileri
- Kadın Meclislerinin Temsilcileri

Komisyonun başkanı belediye başkanı tarafından atanacak bir yetkili olacaktır. Burada önemli olan nokta, TCDB Komisyonu'nun belediyelerin farklı birimlerinde ve diğer kurumlarda görev yapan üst düzey yetkililerden oluşacak olmasıdır. Bu grup TCDB çalışmaları için stratejik kararları verecek gruptur. Komisyonun kendisi TCDB çalışmalarını yürütmeyecektir. Ancak grubu ilgili belediye birimleri tarafından yürütülecek TCDB çalışmaları için hazırlamak önemli olacaktır.

TCDB Komisyonunun başlıca görevi BB tarafından yürütülecek TCDB çalışmalarını koordine etmek ve yönlendirmektir. Bunların içerisinde aşağıda belirtilen sorumluluklar yer almaktadır:

- TCDB Yol Haritasının uygulanmasını denetlemek
- TCDB analizinin hangi alanlarda başlatılacağına ilişkin belediye başkanı tarafından verilecek karara yönelik Teklif hazırlamak
- Pilot analizde kullanılacak TCDB analizi yaklaşımı üzerine karar vermek
- TCDB için hazırlanan Eğitim Programı'na yönelik rehberlik sağlamak
- Toplumsal Cinsiyet Bütçe Raporunun formatına karar vermek

Komisyon ayrıca Eskişehir Eşitlik Platformu (ESEP) ile işbirliğinde bulunacaktır. Eskişehir Eşitlik Platformu (ESEP) Kent Konseyi, Kadın Meclisi, STK üyeleri ile üniversitelerdeki uzmanları bir araya getirmektedir.

İlk adımlar:

- Onay için belediye başkanına sunulacak TCDB Komisyonu üye listesi hakkında fikir geliştirme
- TCDB Komisyonu'nun iş tanımı hakkında ayrıntılı hazırlık yapma
- TCDB Yol Haritasına dayanarak TCDB Komisyonu için çalışma programı hazırlama

3. Toplumsal cinsiyet birimi oluşturulması

TCDB Yol Haritasının önemli bir kurumsal ögesi de Toplumsal Cinsiyet Birimi kurulmasına yönelik tekliftir. Toplumsal Cinsiyet Birimi kamu kurumları içerisinde toplumsal cinsiyete duyarlı politikaların, planlama ve bütçeleme geliştirilmesini sağlamalıdır. Bunların içerisinde belediye bünyesinde Toplumsal Cinsiyetin Anaakımlaştırılması ve Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme uygulamaları da yer almaktadır.

Toplumsal Cinsiyet Birimi tarafından TCDB çalışmalarına yönelik olarak yerine getirilecek özel görevler şunlardır:

- TCDB hakkında eğitim programının koordine edilmesi ve uygulamaya yönelik TCDB analizi için belediye çalışanlarına özel destek sağlanması
- TCDB Komisyonu'na destek sağlanması ve TCDB Komisyonu bünyesinde görüşülecek belgelerin hazırlanması
- TCDB Yol Haritasının uygulanması
- Pilot toplumsal cinsiyet bütçe analizini gerçekleştirecek TCDB grubuna destek sağlama
- Kadın odaklı ve toplumsal cinsiyet konularının Stratejik Plan içerisine dahil edilmesi için teknik destek vermek
- Toplumsal Cinsiyet Bütçe Raporu'nun koordine edilmesi
- Diğer idari birimlerin kendi çalışmalarında toplumsal cinsiyeti anaakımlaştırabilmeleri için destek sağlamak

- Toplumsal cinsiyet uzmanları ile ağlar oluşturmak

İlk adımlar:

- Cinsiyet Birimi'nin görevleri ve kurumsal yapısı için teklif geliştirilmesi
- Teklifin onaya sunulması
- Birimin kurulması
- Çalışanların işe alınması ve bütçenin oluşturulması

4. Seçilen alanlarda toplumsal cinsiyete duyarlı bütçe pilot analizi

Toplumsal cinsiyete duyarlı bütçeleme ve planlama süreçlerinin önemli bir ayağı da iyi yapılan toplumsal cinsiyet bütçe analizidir. Eskişehir'de gerçekleştirilen TCDB çalışmalarının ilk aşamalarında bazı TCDB analizleri seçilen pilot bölgelerde yürütülecektir. Bu deneyime dayanarak, takip eden yıllarda, toplumsal cinsiyete duyarlı bütçe analizi belediye çalışmalarının farklı alanlarını kapsayacak şekilde genişletilecektir.

Taslak yol haritası içerisinde pilot toplumsal cinsiyet bütçe analizi alanları için çeşitli öneriler geliştirilmiştir. Bunlar içerisinde aşağıda belirtilenler yer almaktadır:

- Sosyal Hizmetler
- Ulaşım
- Kültürel Hizmetler
- Gıda Kontrolü ve Sağlık
- İtfaiye Hizmetleri
- Yeşil Alanlar
- Eğitim

Birinci yıl için 2-3 pilot alan seçilmesi ve daha sonra ise belediye çalışmaları içerisinde daha fazla alanın dahil edilmesi önerilir. Son olarak belediye çalışmalarına ilişkin tüm önemli alanların düzenli olarak yapılacak toplumsal cinsiyet bütçe analizlerine dahil edilmesi önerilir.

Belediye çalışanlarının kendileri tarafından gerçekleştirilecek analizlere yönelik olarak, basit ancak anlamlı bir yaklaşım uygulanması önemli olacaktır. TCDB analizi için kullanılacak yaklaşıma ve bu analizi gerçekleştirilmesi için belediye çalışanlarına verilecek desteğe yönelik önlemlere TCDB Komisyonu tarafından karar verilecektir. Bu destek özellikle uygulamaya yönelik eğitimleri ve destek ile analizin nasıl yapılacağına ve sonuçların nasıl belgeleyeceğine ilişkin kuralları içerecektir.

Özellikle pilot analiz için küçük bir çalışma grubu oluşturulması ve analizin bu çalışma grubu tarafından gerçekleştirilmesi yararlı olacaktır. Gruba farklı alanlarda bilgiye sahip ve özellikle analiz edilecek alana ilişkin uzmanlığa sahip çalışanlar (ve mümkünse dışarıdan destek) ile toplumsal cinsiyet uzmanları, bütçe uzmanları ve stratejik planlama uzmanları dahil edilmelidir.

İlk adımlar:

- Pilot toplumsal cinsiyet bütçe analizi için 2-3 pilot alanın seçilmesi
- TCDB Komisyonu tarafından TCDB analizinde kullanılacak yaklaşıma karar verilmesi
- TCDB analizini gerçekleştirmek üzere küçük çalışma grubu oluşturulması
- Pilot alanlarda gerçekleştirilecek TCDB analizine dahil edilecek görevlilere eğitim ve özel destek sağlanması
- TCDB Komisyonu tarafından TCDB analiz sonuçlarının ne şekilde belgeleneceğine karar verilmesi (Toplumsal Cinsiyet Bütçe Raporu'na bakınız)

5. Yıllık toplumsal cinsiyet bütçe raporu hazırlanması

Taslak TCDB Yol Haritası yıllık bir Toplumsal Cinsiyet Bütçe Raporu hazırlanmasını da içerir. Bu rapor, bütçenin toplumsal cinsiyet eşitliğinin geliştirilmesine nasıl katkıda bulunacağına ilişkin bilgi sunmaktadır. Bunun içerisinde toplumsal cinsiyet eşitliği ve kadın konularına ayrılan bütçe tahsisleri hakkında bilgi ile yürütülen toplumsal cinsiyet bütçe analizlerinin belgelenmesine yönelik bilgi bulunmaktadır.

Raporun Belediye Meclisi'ne sunulması ve özellikle de Plan ve Bütçe Komisyonu'na sunulması tasarlanmıştır.

TCDB Komisyonu TCDB Raporunun formatına karar verecektir. Raporun hazırlanmasını koordine etme görevi Toplumsal Cinsiyet Birimi'ne aittir ancak tüm ilgili birimlerden katkıda bulunmaları talep edilecektir.

İlk adımlar:

- TCDB Komisyonu tarafından Toplumsal Cinsiyet Bütçe Raporu formatına karar verilmesi
- Karar için belediye başkanına teklif sunulması
- Toplumsal Cinsiyet Bütçe Raporu hazırlanması için bir koordinatör atanması (bu görevi üstlenecek Cinsiyet Birimi henüz kurulmamış ise)

6. Toplumsal cinsiyet ve kadın konularının bir sonraki stratejik plana dahil edilmesi

Belediyenin toplumsal cinsiyet konusunda daha duyarlı hale gelmesinin önemli bir ögesi de toplumsal cinsiyet ve kadın konularının bir sonraki belediye seçimlerinden sonra hazırlanacak Stratejik Plana dahil edilmesidir.

Yeni Stratejik Plan Eskişehir BB'nin toplumsal cinsiyet eşitliğine olan bağlılığını vurgulaması için eşsiz bir fırsat sunmaktadır.

Koordineli bir yaklaşım uygulanabilmesi için, TCDB'nin belediye başkanı tarafından yayınlanacak Planlama çağrısı içerisinde vurgulanması önerilir. Bu belge, çeşitli birimlerin toplumsal cinsiyet konularını stratejik plan için hazırladıkları sunumlara nasıl dahil edebilecekleri konusunda rehberlik sağlamaktadır. Bu rehberin içerisinde birimlere kadın erkek eşitliğinin geliştirilmesinde

önemli olan konuları hedefler, amaçlar, faaliyetler ve göstergeler belirlenirken açıkça dahil etmeleri için bir çağrı da yer alabilir.

İlk adımlar:

- Belediye başkanı tarafından verilecek desteğin onaylanması
- Toplumsal cinsiyet konularının stratejik planlar içerisine dahil edilmesi için seminerler düzenlenmesi
- Planlama Çağrısı'na toplumsal cinsiyet eşitliğinin dahil edilmesi için taslak rehber geliştirilmesi

7. Toplumsal cinsiyet ve kadın konularının denetim ve değerlendirme süreçlerine dahil edilmesi

Stratejik Plana bağlı olarak, yıllık Performans Programları ve Faaliyet Raporları toplumsal cinsiyet eşitliği konuları dahil edilerek hazırlanabilir. Uygun performans göstergelerinin toplumsal cinsiyet eşitliği ve kadınların güçlenmesinin ölçülmesi için kullanılması özellikle önem taşımaktadır.

Performans göstergeleri performans programı hazırlanırken geliştirilecektir. Burada, Toplumsal Cinsiyet Birimi önemli bir danışmanlık görevi üstlenecektir.

İlk adımlar:

- Stratejik Plan geliştirilirken toplumsal cinsiyet eşitliği alanında gelişmeleri izlemeye yönelik göstergelerin dahil edilmesini sağlayın. Bu toplumsal cinsiyete duyarlı performans göstergeleri, izleme ve değerlendirme çalışmalarına rehberlik edecektir.
- Mevcut olan cinsiyete göre ayrıştırılmış veriler hakkında bilgi edinin.
- Toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik ilerlemenin izlenmesi için kriterler geliştirin.

8. Toplumsal cinsiyete duyarlı bütçeleme ve planlama eğitimi

Eskişehir Eşitlik Platformu tarafından yol haritasının temel yapı taşlarının sorunsuz ve hızlı biçimde yürütülmesi için, TCDB uygulamasında rol üstlenen görevlilere uygulamaya yönelik eğitim ve destek sağlanması özellikle önemli görülmektedir.

Eğitimler özellikle stratejik planlama ve performans esaslı bütçeleme süreçlerine dahil olan kişiler için, ya da Stratejik Planlama ve Performans Şubesi (Mali Hizmetler Birimi) bünyesinde görevli çalışanlar için gerekmektedir. Ayrıca, pilot cinsiyet bütçe analizi sırasında çalışanlar için uygulamaya yönelik eğitim ve destek sağlanmasına öncelik verilmelidir. Bunların da ötesinde, üst düzey yöneticilerin ve birim amirlerinin TCDB hakkında uygun becerileri elde ettiklerinden emin olunmalıdır. Farkındalık yaratmanın yanı sıra, analitik ve stratejik çalışmaların desteklenmesi için teknik eğitime öncelik verilmelidir.

TCDB Komisyonu uygun eğitim programına ilişkin rehber görevi üstlenecektir. Toplumsal Cinsiyet Birimi'nin kurulmasının ardından, bu birim eğitim programının geliştirilmesi ve uygulanması görevlerini devralacaktır.

İlk adımlar:

- TCDB üzerinde çalışanlara TCDB konusunda verilecek izleme eğitimleri ve destek için önceliklerin belirlenmesi.
- Pilot TCDB analizinin yürütülmesi için gerekli olan uzman desteğinin organize edilmesi
- TCDB eğitim programının geliştirilmesi

9. Eskişehir Eşitlik Platformu

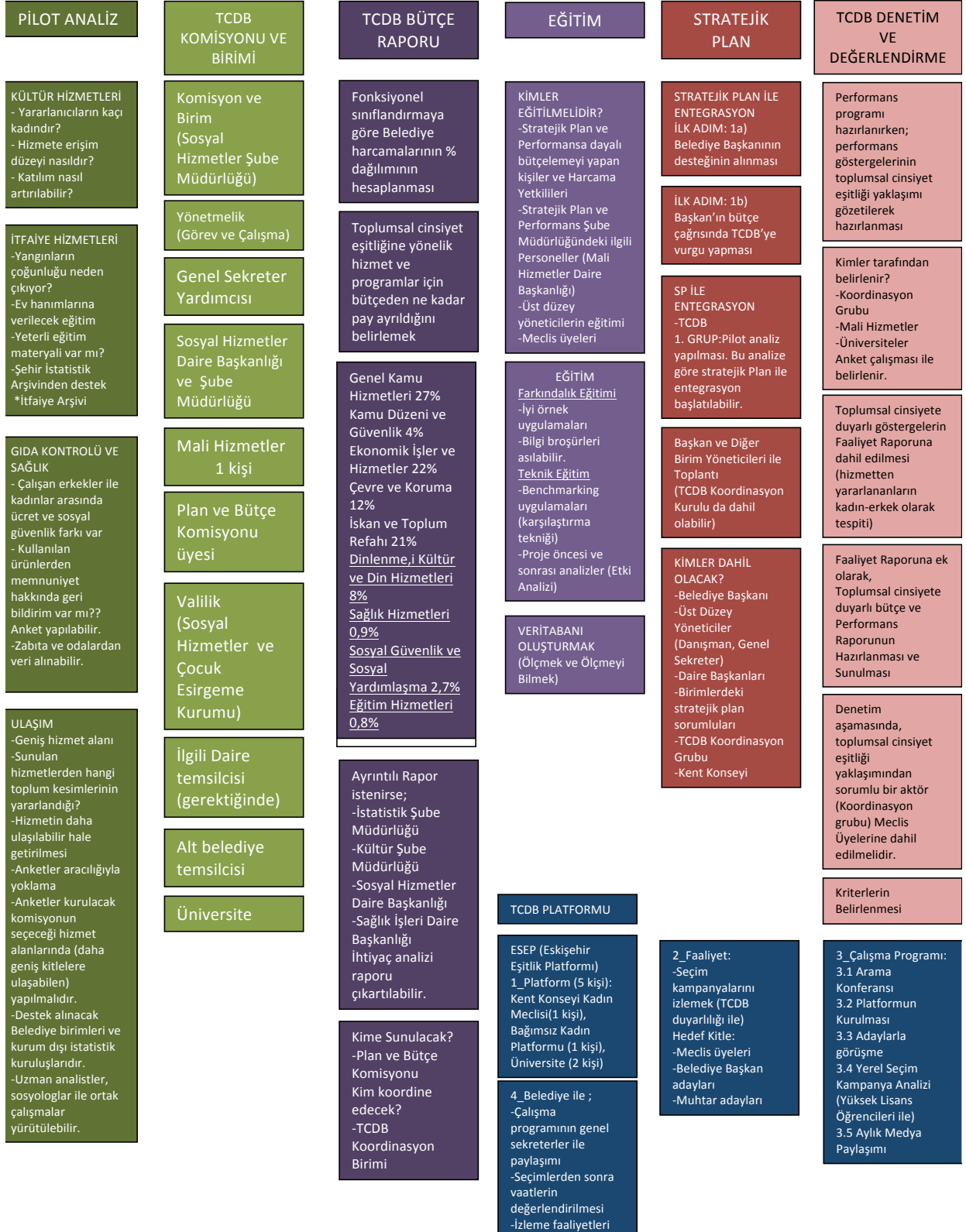
Eskişehir Eşitlik Platformu (ESEP) belediye yönetimi dışında oluşturulan bir girişimdir ve Kent Konseyi, Kadın Meclisi üyeleri ile STK'lar ve üniversitelerden uzmanları bir araya getirir. Platformun öncelikli çalışmalarından biri yerel seçim kampanyalarında kadınlar ve toplumsal cinsiyet eşitliği için önem teşkil eden konularda kampanyalar düzenlemek olacaktır. Eskişehir BB ile işbirliğinde bulunarak ESEP Eskişehir'de TCDB çalışmalarının hayata geçirilmesi için çalışacaktır.

10. Üniversitelerde TCDB çalışmaları için planlar

TCDB Yol Haritasının geliştirilmesinin ve Eskişehir Eşitlik Platformu için fikir geliştirilmesinin yanı sıra, TCDB'nin üniversitelerdeki dersler ve araştırmalarda güçlenmesi fikri de görüşülmüştür. Bu bağlamda, yüksek lisans düzeyinde TCDB derslerinin açılması ve öğrencilerin TCDB'ye yönelik konularda tezler hazırlamaları için teşvik edilmeleri önerilmiştir.

Eğitim sırasında geliştirilen boyutların her birine yönelik öneriler şekil 2'de sunulmaktadır.

Şekil 2: Eskişehir Büyükşehir Belediyesi TCDB Yol Haritası

11.6 Ek 6: TBMM'nin TCDB raporunda yer alan tespit ve öneriler

1. Genel değerlendirme

Birinci bölümde yer verildiği üzere ülkemizde toplumsal cinsiyete duyarlı bütçelemeye ilişkin politika oluşturmaya, bilgi ve farkındalık düzeyinin yükseltilmesine yönelik birçok çalışma yapılmıştır. Politika oluşturulmasına ilişkin;

- 2000 yılında hazırlanan Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı "Toplumda Kadın Katılımı" Özel İhtisas Komisyonu Raporu,
- "Çocuk ve Kadınlara Yönelik Şiddet Hareketleriyle Töre ve Namus Cinayetlerinin Önlenmesi İçin Alınacak Tedbirler" ile ilgili 2006/17 sayılı Başbakanlık Genelgesi,
- Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Ulusal Eylem Planı (2008-2013),
- Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı (2007-2010)
- Kadın istihdamının artırılmasına yönelik 2010/14 sayılı Başbakanlık Genelgesi, sayılabilir.

Kuşkusuz en önemli gelişme Onuncu Kalkınma Planı (2014-2018)'nda sağlanmıştır. Onuncu Kalkınma Planında toplumsal cinsiyet eşitliği bağlamında, kadınların sosyal, kültürel ve ekonomik yaşamdaki rolünün güçlendirilmesi, aile kurumunun korunarak statüsünün geliştirilmesi ve toplumsal bütünleşmenin kuvvetlendirilmesi temel amacı doğrultusunda belirlenen politikalar arasında toplumsal cinsiyete duyarlı bütçeleme konusunda farkındalık oluşturulması ve örnek uygulamalar geliştirilmesi yer almıştır.

Farkındalık oluşturulması ve bilgilenmeye yönelik çalışma ve uygulamalar kapsamında kamunun yanısıra kadın örgütleri, sivil toplum kuruluşları, akademisyenler, uluslararası kuruluşların da ciddi faaliyetler yürüttükleri görülmektedir. Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme Eğitim Toplantısı (KSGM), Kadın Dostu Kentler Projesi, BM Kadınların İnsan Haklarının Korunması ve Geliştirilmesi Ortak Programı kapsamında devam eden projeler, KEİG Platformu tarafından yapılan Çalıştay, Yerel Yönetimlerde Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme Marmara Modeli Eğitim Projesi, Toplumsal Cinsiyet Temelli Yerel Bütçe Analizi Projesi, Eşitlikçi Bütçe Çalıştayı, Dirlik Temelli Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme (DTCDB) konulu uluslararası bir toplantı anılabilir.

Bununla birlikte, son dönemde toplumsal cinsiyet eşitliği üzerinde pozitif etki potansiyeli taşıyan birçok politika hayata geçirilmiştir. Bunlardan bazıları, şartlı nakit transferi, kadın istihdamını teşvik, KÖYDES, taşımali eğitim, ücretsiz kitap dağıtımı, üniversitelerde harçların kaldırılması, kadına yönelik şiddetle mücadele, engellilerin bakımı ve rehabilitasyonu, yeşil kartlılara sağlık imkânları, gelir vergisinden muaf tutma, kız öğrenci yurtlarının kapasitesindeki büyük artışlar bu kapsamda anılabilir.

Literatür ışığında toplumsal cinsiyet eşitliğini, kadınların kamu hizmetlerine erişimlerini, kadınların güçlenmeleri ve ev içi emekleri üzerindeki baskının azalmasını sağlayan bu politika

önceliklerinin toplumsal cinsiyet etki analizleri yapılmadığı için görünürlükleri ve kadınların güçlenmesine yaptıkları katkı düzeyi somut olarak ortaya konulamamıştır. Bunun bir istisnası, etki analizi yapılan şartlı nakit transferi olmuştur. Merkezi yönetimin yanı sıra yerel yönetimlerde de ciddi adımlar atıldığı görülmektedir.

TCDB literatüründe son zamanlarda hızlı bir gelişim söz konusudur. Bununla birlikte, halen toplumsal cinsiyet eşitliği bakış açısının bütçenin tüm boyutları ve aşamalarına dahil edildiği uygulanabilir bir çerçeve oluşturulamamıştır. Kabul etmek gerekir ki, cari bütçe süreci teknik düzeyde literatürün ele aldığı çerçeveden daha kapsamlı ve detaylı bir bilgi havuzuna sahiptir. Kapsam itibarıyla toplumsal cinsiyet perspektifinin entegrasyonuna ihtiyaç duyulan ve henüz ele alınmamış bir dizi çalışma alanının bulunduğu görülmektedir: Bütçe kod yapısı ve muhasebe sistemi, mali işlem süreçleri, iç kontrol sistemleri (iç denetim-ön mali kontrol), dış denetim ilk akla gelen çalışma alanları olarak sayılabilir. Kritik öneme sahip husus bütçe sürecinin her aşamasının birbirine entegre olmasıdır. Herhangi bir aşamada yer alan mali bir kurum veya kural dışında bırakılırsa sistemin işleyişi mümkün olmamaktadır.

Öte yandan, bütçe alanında sözkonusu çalışma konularının çoğu çeşitli uluslararası kuruluşlarca üretilen norm, standart, sınıflandırmalara dayanmaktadır. Ülkelerin kendi özgün uyarlanmaları ihmal edilmemek kaydıyla bu çerçeveye entegrasyon sağladıkları görülür.⁹ Bu açıdan GFS, COFOG, INTOSAI standartlarının toplumsal cinsiyete duyarlı hale getirilmesi, dünyada TCDB alanında sağlanacak gelişmelere büyük bir ivme kazandıracaktır. Keza, kamu ihale sistemleri de örneğin Avrupa ölçeğinde Avrupa Birliği müktesebatına göre şekillenmektedir.

2. Tespit ve öneriler

Toplumsal cinsiyete duyarlı bütçeleme yaklaşımının uygulanabilirliğine yönelik tespit ve önerilere aşağıda yer verilmiştir:

> Toplumsal cinsiyete duyarlı veri ve istatistiklerin üretilmesi

TCDB uygulamaları açısından en temel gereksinim toplumsal cinsiyete duyarlı veri ve istatistiklerin üretimi ve derlenmesidir. Bununla birlikte literatürde de (the UNECE Task Force on Gender Statistics, 2010) vurgulandığı üzere toplumsal cinsiyete duyarlı veri ve istatistiklerin üretiminde cinsiyet bazında ayrıştırılmış veri ve istatistiklerin ötesinde politika eksenli bir perspektife gereksinim olduğu görülmektedir. Özellikle toplumsal cinsiyete duyarlı göstergeler toplumsal cinsiyete duyarlı veri ve istatistiklere dayanılarak üretileceğinden bu ihtiyaç belirgin bir biçimde kendini hissettirmektedir.

Türkiye’de toplumsal cinsiyete duyarlı veri ve istatistiklerin üretilmesine yönelik 10/11/2005 tarihli ve 5429 sayılı Türkiye İstatistik Kanunu’nun 3. maddesinde düzenlenmiş olan Resmi İstatistik Programı işlevselleşebilir. Resmi İstatistik Programında ulusal ve uluslararası düzeyde ihtiyaç duyulan konularda kamu kurum ve kuruluşları tarafından üretilen resmî istatistiklere ilişkin beş yıllık çerçeve belirlenmektedir. Kurum ve kuruluşların görev alanları ile ilgili resmî istatistiklere ilişkin veri derleme, değerlendirme ve yayımlama görev ve yetkisi Resmi İstatistik Programında açıkça belirtilecektir. Bu doğrultuda, Programda yer almak suretiyle Merkezi

⁹ GFS 2001 (The Government Finance Statistics Manual), COFOG (Classification of the Functions of Government), ES-SPROS (The European System of integrated Social Protection Statistics), IPSASB (International Public Sector Accounting Standards Boards), ESA 95 (The European System of Accounts), IFAC (The International Federation of Accountants), IIA (The Institute of Internal Auditors), INTOSAI (International Organization of Supreme Audit Institutions).

Yönetim Bütçe Kapsamında yer alan kamu idareleri teşkilat kanunlarında yer alan görev, yetki ve sorumlulukları çerçevesinde yürütmekte oldukları kamu hizmetleri ve faaliyetlerine ilişkin verileri toplumsal cinsiyet bazında toplamaları mümkün hale gelebilir. Tabiatıyla, ilgili kamu idarelerinin, veri derleme sürecinde, hizmet sunumuna kadar geçen aşamanın ötesinde kamu hizmeti sunumundan yararlananlar açısından da konuya yaklaşmaları önem taşımaktadır. Ayrıca, kamu hizmeti sürecinden bağımsız olarak ilgili politika alanına ilişkin verilere ihtiyaç vardır.

Veri ve bilgilerin aynı zamanda araştırmacılar ve uzmanlar, uluslararası örgütler, sivil toplum örgütleri (başta sendikalar olmak üzere) ve çalışan örgütleri tarafından alanın cinsiyet gerçekliğine ve özellikle toplumsal cinsiyetlerin subjektif taleplerine yönelik olarak da üretilmesi önemlidir. Bununla birlikte, bütçe sürecine konu olacak istatistikî verilerin teknik sıhhati açısından 6. maddenin son fıkrasında yer alan hüküm işletilmelidir. Bu çerçevede, istatistikî sonuçlar içeren araştırma faaliyetleri yürüten gerçek kişiler veya özel hukuk tüzel kişiliğine sahip kuruluşların, araştırmalarının sonuçlarını basın ve yayın yoluyla kamuoyuna açıklamaları hâlinde, araştırmanın kapsam, örnekleme yöntemi ve örnek hacmi, veri derleme yöntemi ve uygulama zamanını araştırma sonuçlarıyla birlikte kamuoyuna açıklamakla yükümlü oldukları hatırlanmalıdır. Kamu kaynağı tahsis sürecinde kullanılacak verilerin metodolojik açıdan yetkin olması beklenir.

> Genişletilmiş GSYH hesaplamaları hakkında çalışmaların yürütülmesi

Genişletilmiş GSYH kadınların görünmeyen emeğinin ve genel olarak bakım ekonomisinin boyutlarının mevcut GSYH'ye dahil edilmesine imkan veren bir kavramsallaştırma. 5429 sayılı Türkiye İstatistik Kanunu ve Resmi İstatistik Programı (2012-2016)'nın üçüncü bölümünde yer aldığı üzere gayri safi yurtiçi hasıla hesaplarına ilişkin istatistiklerin üretimi TÜİK'in yetki ve sorumluluğundadır. Bununla birlikte genişletilmiş GSYH hesaplamaları için zorunlu olan zaman kullanım anketleri de TÜİK tarafından ilk defa 2006 yılında üretilmiştir.¹⁰ Öte yandan, bütçenin dayandığı makro çerçevenin belirlendiği Orta Vadeli Program'ın hazırlanmasından sorumlu kuruluş Kalkınma Bakanlığı'dır. Bu itibarla, TÜİK ve Kalkınma Bakanlığı'nın işbirliği içinde genişletilmiş GSYH hesaplamalarına ilişkin çalışmaları yürütmesi uygun olacaktır. Bu alanda ihtisaslaşmış akademisyenlerin veya araştırmacıların de bu çalışmalara dâhil edilmesi ve özellikle Almanya ve Finlandiya örneklerinin yerinde incelenmesi için çalışma ziyaretleri gerçekleştirilmesinde büyük yarar vardır.

> Merkezi yönetim kapsamındaki kamu idarelerinde farkındalık oluşturulmasına yönelik çalışmalar yürütülmesi ve örnek uygulamalar geliştirilmesi

Ülkemizde özellikle yapılan bütçe reformu sonucu hayata geçirilen performans esaslı bütçeleme sisteminin en önemli özelliği politika öncelikleri ile kaynak kullanımının entegrasyonudur. Bu bütünleşmenin sağlandığı temel bütçe belgeleri kamu idaresinin stratejik planı, performans programı ve faaliyet raporudur. TCDB yaklaşımının orta ve uzun vadede uygulanabilirliği ideal olarak bu belgelerde içerilmesiyle mümkündür.

¹⁰ Türkiye İstatistik Kurumu, EUROSTAT'ın başlattığı uluslararası karşılaştırılabilir nitelikte zaman kullanım anketi çalışmaları kapsamında Zaman Kullanım Anketi'ni ilk kez 1 Ocak - 31 Aralık 2006 döneminde Türkiye genelinde toplam 5070 örnek hanede uygulamıştır. Ankette 15 ve daha yukarı yaştaki tüm fertlerin, bir hafta içi ve bir de hafta sonu olmak üzere iki günde 24 saat boyunca yaptığı tüm günlük faaliyetlerini 10'ar dakikalık aralıklarla hazırlanan günlüklere kaydetmeleri yoluyla bilgiler derlenmiştir, bkz. erişim adresi: www.tuik.gov.tr

Bu belgeleri kamu idareleri kendileri hazırlamakla birlikte, bu belgelerin taşınması gereken norm ve standartlar Kalkınma Bakanlığı ve Maliye Bakanlığı tarafından belirlenmektedir.¹¹ Bununla birlikte, toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik ulusal politika ve stratejilerin belirlenmesi çalışmalarını koordine etmek, belirlenen politika ve stratejileri uygulamak, uygulanmasını izlemek ve değerlendirmek de Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın görev, yetki ve sorumluluğundadır. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı aynı zamanda Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Ulusal Eylem Planı (2008–2013)'nin koordinasyonundan da sorumlu kuruluştur. Tüm bu hususlar dikkate alındığında Kalkınma Bakanlığı, Maliye Bakanlığı ve Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın TCDB'ye yönelik çalışmalarını gerek kendi bünyelerinde gerekse kamunun koordinasyonunda yürütümü anahtar öneme sahiptir.

> Bakanlıklar, kamu idareleri ile mahalli idarelerin politikalarını toplumsal cinsiyete duyarlı bir yaklaşımla geliştirmeleri

Her kurumun kendi görev alanına dair politikalarında kadınların ve erkeklerin farklılaşan ve hatta özgülleşebilen ihtiyaçları ve yaşam koşullarını eşit önemde değerlendirmesi ve hizmetlerini bu doğrultuda toplumsal cinsiyete duyarlı hale getirmesi büyük önem taşımaktadır. Böylece politikaların etkileri itibarıyla toplumsal ilişkilerde var olan kadınlar ve erkekler arasındaki eşitsizlikleri azaltması beklenmelidir. Kamu hizmetlerine kitlesel bir görünüm içinde kadınların ve erkeklerin erişimleri açısından kadın örgütleri ile uygulamada iş birliği ve kamuoyu denetimini olanaklı kılan, taleplerin iletildiği ve müzakere edildiği formel mekanizmaların oluşturulması gerekmektedir. Bu kapsamda kurumların toplumsal cinsiyet körlüğü ile mücadelelerinde aşağıdaki öncelikleri dikkate alması gerekmektedir:

- Aile içi eşitsiz sorumluluk dağılımı sonucu kadınların evde yoğun çalışmaları nedeniyle kamu hizmetlerinden yararlanamayabilecekleri gibi kamu hizmetlerindeki yetersizliklerin de kadınların omuzlarındaki iş yüklerini artırabileceği ve bu nedenle özellikle çocuk, hasta, yaşlı veya engelli bakımına ilişkin sosyal hizmetlerin güçlendirilmesi,

- Kadınların erkeklere göre zaman yüklerini azaltan ve böylece gelir getirici çalışma veya kendilerini geliştirebilecekleri boş zaman için kullanabilecekleri zamanı artıran eğitim, sağlık durumunu ve refahlarını iyileştiren kamu altyapı hizmetlerinin artırılması,

- Kadın ve kız çocuklarının kamu hizmetlerinden uzaklık, zaman ve güvenlik sorunları nedeniyle yararlanamayabileceklerinden hareketle kamu hizmeti sunumlarının bu yönleriyle değerlendirilmesi ve gerekli önlemlerin alınması, ayrıca kadınların kamusal alanla iletişiminin ve bilgilendirme kanallarının erkeklere göre çok daha yetersiz olması nedeniyle kadınları kamu hizmetlerine erişimleri ve hakları hakkında bilgilendirme hizmet ve imkânlarının artırılması,

¹¹ 5018 sayılı Kanununun 9 uncu maddesinin üçüncü fıkrasına göre stratejik plan hazırlamakla yükümlü olacak kamu idarelerinin ve stratejik planlama sürecine ilişkin takvimin tespitine, stratejik planların kalkınma planı ve programlarla ilişkilendirilmesine yönelik usul ve esasların belirlenmesine Kalkınma Bakanlığı yetkilidir. Kamu idarelerinin bütçelerinin dayandığı stratejik planlarda belirlenen performans göstergelerine uygunluğu ve idarelerin bu çerçevede yürütecekleri faaliyetler ile performans esaslı bütçelemeye ilişkin diğer hususları belirlemeye Maliye Bakanlığı yetkilidir. Maliye Bakanlığı, Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı ve ilgili kamu idaresi tarafından birlikte tespit edilecek olan performans göstergeleri, kuruluşların bütçelerinde yer alır. Performans denetimleri bu göstergeler çerçevesinde gerçekleştirilir.

- Kamu hizmetlerinden yararlanmanın bir harcama yapılmasını (maliyet) gerektirdiği hal-lerde özellikle düşük ve orta gelir düzeyine sahip ailelerde kadınların ve kız çocuklarının gerek-sinimlerinin ikincilleşebilme ve baskılanabilme hususunun değerlendirilmesi ve bu çerçevede gerekli adımların atılması,

- Kamu hizmetlerinde çalışanlara toplumsal cinsiyete duyarlı hizmete ilişkin bilgi ve far-kındalık eğitimlerinin verilmesi, kadınların kamu istihdam alanında oranının artırılması ve karar alma süreçlerindeki konumlarının güçlendirilmesi,

- Kamu ihale sisteminde aranan şartların son dönemde gelişme gösteren kadın girişimci-ler açısından zor ve dezavantajlı sonuçlara yol açıp açmadığının değerlendirilmesi ve bu yönde gerekli çalışmaların yapılması.

> TBMM ve toplumsal cinsiyete duyarlı bütçeleme

TBMM'nin bütçe hakkı demokrasimizin vazgeçilmez öneme sahip temellerinden birini oluşturmaktadır. TBMM'nin bütçe hakkı Anayasamızın 87, 160-165 inci maddeleri ve 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu ve 6085 sayılı Sayıştay Kanunu'nda düzenlenmiştir. 5018 sayılı Kanun'un 5 inci maddesinde kamu malî yönetiminin Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin bütçe hakkına uygun şekilde yürütüleceği, 6085 sayılı Kanun'un 34'üncü maddesinde de denetimin en temel amaçlarından birinin Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin bütçe hakkının gereği olarak kamu idarelerinin faaliyet sonuçları hakkında Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne ve kamuoyuna güvenilir ve yeterli bilgi sunulması olarak hüküm altına alınmıştır.

Bilindiği gibi performans esaslı bütçeleme sistemi TCDB yaklaşımının uygulanabilirliği açısından son derece önem taşıyan bir çerçeve sağlamaktadır. Ülkemizde de yapılan bütçe re-formundan sonra yukarıda da belirtildiği üzere sistem eski girdi bazlı yaklaşım doğrultusunda sadece kaynak ayırma ve kullanım boyutunun ötesine taşınmıştır. Artık esas olan politika amaç ve hedefleri ile gerçekleştirmelerin belirlenmesi ve değerlendirilmesidir. Ancak, TBMM'de bütçe ve kesin hesap kanun tasarılarının kanunlaşma sürecinin komisyon aşaması sadece Plan ve Bütçe Komisyonu'nda yapılmaktadır.¹² Diğer ihtisas komisyonlarının üyeleri sınırlı bir şekilde Plan ve Bütçe Komisyonu'ndaki görüşmelerde söz alabilmekte ve katkı verebilmektedir. Reformun ge-rekleri doğrultusunda tasarıların görüşmelerinde Plan ve Bütçe Komisyonu dışında diğer ihtisas komisyonlarının katkılarına da gereksinim bulunmaktadır.¹³

Mevcut bu işleyişin sınırlılıklarını aşmak ve TBMM çalışmalarının cinsiyete duyarlı hale getirilmesi açısından Kadın-Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu TBMM teamüllerine dayalı olarak ba-kanlıklar ve kamu idarelerinin bütçe ve kesin hesapları üzerinde bilgi almak ve müzakere gerçek-leştirme için kamu idarelerini davet edebilir. Bununla birlikte, kamu idarelerinin görev alanında

¹² Plan ve Bütçe Komisyonu'nda çalışmalar Maliye Bakanı'nın bütçe sunuşu ile başlar. Ardından tasarıların geneli üzerine müzakereler yapılır, sorular yöneltilir ve Hükümet adına, genellikle Maliye Bakanı tarafından açıklamalar getirilir. Tasarı-ların maddelerinin geçilmesi oylanır, kabul edildiğinde birinci madde (Gider maddesi) okunduktan sonra, her bir kamu idaresinin bütçe ve kesin hesabının görüşmelerine geçilir. Gerekli görüşmeleri müteakip, kamu idarelerinin bütçelerinin oylanmasına geçilir. Tüm kamu idareleri için yukarıda belirtilen prosedür tamamlandıktan sonra, Plan ve Bütçe Komisyo-nu'nda ikinci maddeden itibaren diğer maddelerin görüşülmesine ve oylanmasına devam edilir, nihayetinde tasarıların tümü oylanmak suretiyle, komisyon aşaması tamamlanmış olur.

¹³ Bu konuda 23. yasama döneminde TBMM Başkanı Köksal TOPTAN tarafından verilen Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nün Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkındaki İçtüzük Teklifi (Sıra Sayısı 107) kadük olmuştur.

faaliyet gösteren kadın örgütlerinin ve dış denetim raporu hazırlayan Sayıştay denetçilerinin de bu toplantıları katılımının sağlanması gerekir.

Kadın-Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu'nun rolünün güçlendirilmesine yönelik Komisyona bilgi ve enformasyon desteği sağlayacak kurumsal bir işbölümünün oluşturulması gerekmektedir. TBMM İdari Teşkilatı Araştırma Merkezi Başkanlığı bünyesinde bu amaç doğrultusunda bir bölümlendirmeye gidilmesi ve ihtisaslaşması büyük önem taşımaktadır.

> Toplumsal cinsiyet eşitliği alanında faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşlarına yönelik eğitimler verilmesi, kılavuzlar hazırlanması

> Toplumsal cinsiyete duyarlı bütçeleme konusunun lisans, yüksek lisans veya doktora programlarında müfredat içine alınması

> Merkezî yönetim bütçe kanun tasarısı ekleri arasına toplumsal cinsiyet raporunun eklenmesi veya bütçe gerekçesinde bir bölüm açılmasının sağlanması

Bakanlar Kurulu tarafından nihaleştirilen Merkezî Yönetim Bütçe Kanun Tasarısı malî yıl-başından en az yetmiş beş gün önce TBMM'ye sunulur. Merkezî Yönetim Bütçe Kanun Tasarısına, TBMM'de görüşülmesi sırasında dikkate alınmak üzere çeşitli belgeler eklenmektedir.¹⁴ Bu ekler arasına toplumsal cinsiyet raporu (gender report) eklenebilir. Veya birinci bölümde açıklanan Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı KSGM tarafından hazırlanan Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Ulusal Eylem Planları baz alınarak eylem planlarının uygulanmasında sorumluluğu olan kamu kurum ve kuruluşlarının eylem planı hedef ve stratejileri doğrultusunda gerçekleştirecekleri program/projeler ile öngördükleri bütçelerin yanı sıra uygulama sonucunda ulaşılabilecek hedefleri açıklayan bir rapor hazırlayarak bütçe ekinde sunmaları da alternatif olarak değerlendirilebilir. Ayrıca hali hazırda ilgili Bakanın onayı ile uygulamaya konulan söz konusu eylem planlarının Bakanlar Kurulu Kararı vb. düzenlemelerle uygulamaya konulmasının sahiplenilme açısından yararlı olacağı değerlendirilmektedir.

> Performans denetimlerinin cinsiyete duyarlı hale getirilmesine yönelik Sayıştay'da farkındalık oluşturulması ve örnek uygulamalar geliştirilmesi

5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu ve 6085 sayılı Sayıştay Kanunu kapsamında bakanlıklar, kamu idareleri ve yerel yönetimler TBMM adına Sayıştay tarafından dış denetime tabi tutulmaktadır. Bu dış denetim, düzenlilik ve performans denetimlerinden oluşmaktadır. Literatürde de ele alındığı üzere özellikle performans esaslı bütçeleme sisteminin bütçenin toplumsal cinsiyet ilişkileri üzerindeki etkilerinin izlenebilmesi açısından sunduğu imkanlar göz önüne alındığında Sayıştay'ın performans denetimi kapsamında farkındalık oluşturulması ve örnek uygulamalar geliştirilmesi uygun olacaktır.

¹⁴ Tasarının ekleri şunlardır: a) Bütçe gerekçesi, b) Yıllık ekonomik rapor, c) Vergi muafiyeti, istisnası ve indirimleri ile benzeri uygulamalar nedeniyle vazgeçilen kamu gelirleri cetveli (vergi harcamaları), d) Kamu borç yönetimi raporu, e) Genel yönetim kapsamındaki kamu idarelerinin son iki yıla ait bütçe gerçekleştirmeleri ile izleyen iki yıla ait gelir ve gider tahminleri, f) Mahallî idareler ve sosyal güvenlik kurumlarının bütçe tahminleri, g) Merkezî yönetim kapsamında olmayıp, merkezî yönetim bütçesinden yardım alan kamu idareleri ile diğer kurum ve kuruluşların listesi.

Bilindiği gibi, TBMM'nin bütçe ve kesin hesap kanun tasarıları üzerinde yaptığı müzakerelerde kamu idarelerinin faaliyet raporları değerlendirilirken yararlanılan en önemli kaynak Sayıştay'ın dış denetim sonuçlarıdır. Bu kapsamda Sayıştay tarafından yapılacak performans denetimleri toplumsal cinsiyete duyarlı performans göstergeleri ışığında yapılacaktır. Daha açık bir ifadeyle, performans programlarında belirlenecek cinsiyet duyarlı amaç ve hedeflere dönük gerçekleştirmeler cinsiyet duyarlı performans göstergeleri ışığında denetime konu olacaktır. Bu açıdan bakıldığında Sayıştay tarafından farkındalık oluşturulması ve örnek uygulamalar geliştirilmesine yönelik yürütülecek çalışmalarda TBMM ve Maliye Bakanlığı ile işbirliği büyük önem taşımaktadır. Paralel olarak yerel yönetimlerin de Sayıştay denetimi kapsamında olması nedeniyle yerel yönetimlerin denetimi konusunda aynı işbirliğinin İçişleri Bakanlığı, belediyeler ve Türk Belediyeler Birliği ile sağlanması yararlı olacaktır.

Bu çerçeveden bağımsız olarak 6085 sayılı Kanununun 45 inci maddesine göre Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı; araştırma soruşturma ve ihtisas komisyonlarının kararına istinaden Sayıştay'dan belirli konularda denetim talebinde bulunabilmektedir. Bütçe bağlamında çeşitli politika alanlarında bu mekanizmanın da işletilmesi mümkündür.

Bununla birlikte, Sayıştay açısından önemli bir imkân, denetimler sırasında denetçiler tarafından gerekli görülmesi halinde, meslek mensuplarının koordinasyonunda çalışmak ve incelenecek konu ile sınırlı olmak üzere Sayıştay dışından uzman görevlendirilebilmesidir. Dolayısıyla toplumsal cinsiyet uzmanlarından da denetimlerde yararlanılması mümkündür.

> Yerel yönetimlerde farkındalık oluşturulmasına yönelik çalışmalar yürütülmesi ve örnek uygulamalar geliştirilmesi

Toplumsal cinsiyet eşitliğinin ana plan ve programlara yerleştirilmesine ve toplumsal cinsiyete duyarlı bütçelemeye yönelik işbölümünün belirlenmesi ve iş birliği mekanizmalarının kurulması yerel yönetimler için de vazgeçilmez öneme sahiptir.

Belediye başkanına bağlı toplumsal cinsiyet eşitliği birimlerinin kurulması ve bu birimin koordinasyonunda tüm hizmet birimlerinden temsilcinin yer alacağı bir komisyon veya çalışma grubu oluşturulması mümkündür. Yürütülecek çalışmalarda belediye meclislerinin Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonları ile iş birliği içinde olunması büyük önem taşımaktadır.

Yürütülecek çalışmalarda belediye meclislerinin kadın-erkek fırsat eşitliği komisyonları ile kent konseyleri bünyesinde oluşturulan kadın meclislerinde kurulan "Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Çalışma Grupları"nın iş birliği içinde olması; toplumsal cinsiyet eşitliğinin belediyelerin stratejik plan, performans programı ve faaliyet raporlarında gözetildiğinin denetlenmesi açısından büyük önem taşımaktadır.

Belediye meclislerinin kadın-erkek fırsat eşitliği komisyonları da, 5393 sayılı Belediye Kanunu'nun 76'ncı maddesi üçüncü fıkrası kapsamında kent konseylerinden de alınacak görüş doğrultusunda ve ilgili kanunlara da dayanmak suretiyle, belediyenin stratejik plan, performans programı ve faaliyet raporu üzerine bilgilenmek amacıyla belediye genel sekreteri, daire başkanları ve hizmet birim yöneticilerini davet edebilir.

Bilindiği gibi 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu'nun kapsamı içinde merkezi yönetimin yanı sıra mahalli idareler de yer almaktadır. Dolayısıyla mahalli idareler de diğer kamu idareleri gibi stratejik plan, performans programı ve faaliyet raporu hazırlamakla yükümlüdürler. Bu bağlamda merkezi yönetim ve yerel yönetimlerin aralarında bilgi ve tecrübe paylaşımı mümkündür.

UN Women

Avrupa ve Orta Asya Bölge Ofisi

Abide-i Hürriyet Cad. İstiklal Sok. No:11
KEY Plaza Kat:8 34381 Şişli, İstanbul

Ankara Program Ofisi

BM Binası, Birlik Mahallesi, Katar Caddesi
No:11, 06610 Çankaya, Ankara

www.eca.unwomen.org
www.bmopkadinhaklari.org